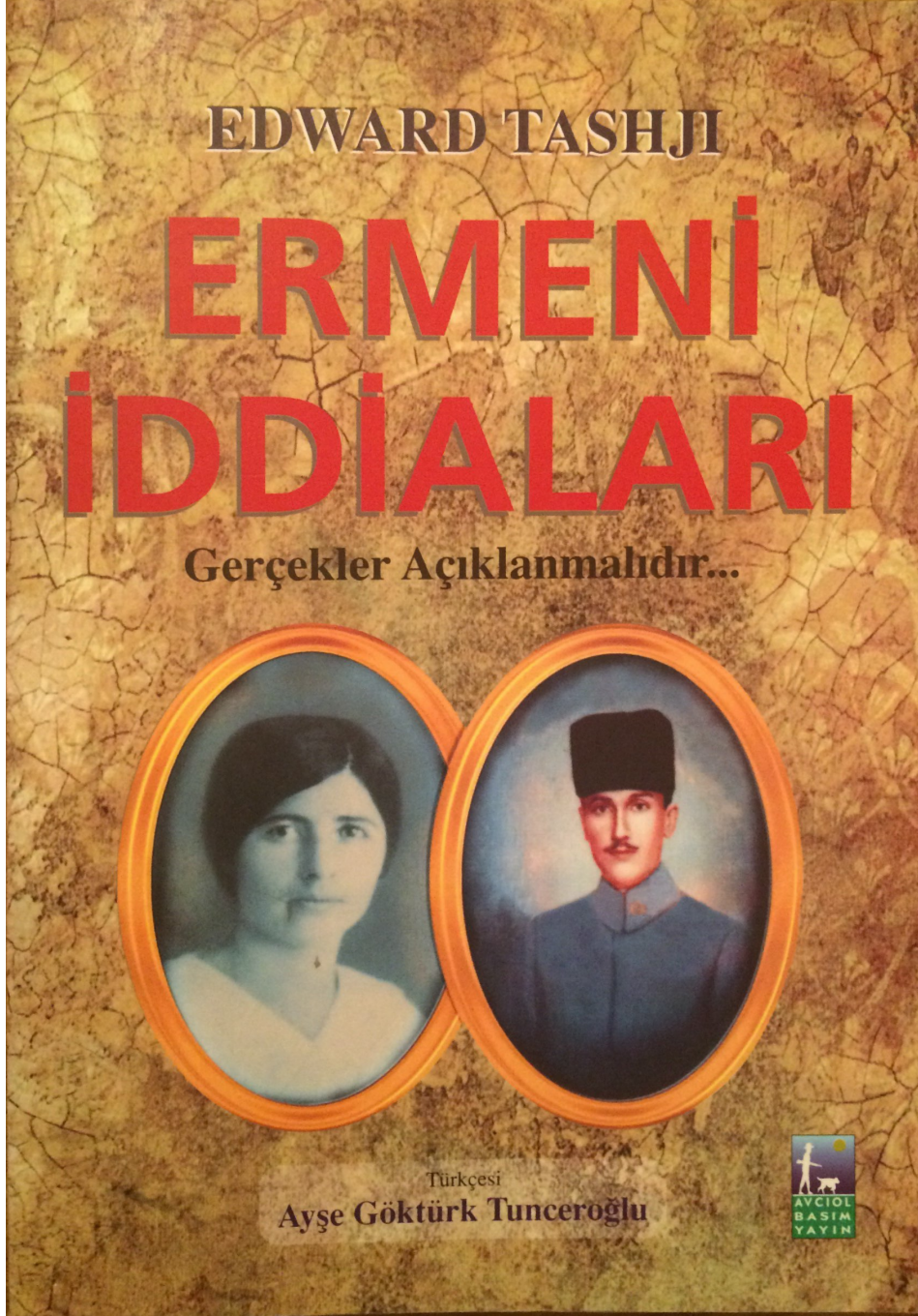

EDWARD TASHJI

GERÇEKLER AÇIKLANMALIDIR

ÇEVİREN: AYŞE GÖKTÜRK TUNCEROĞLU
2003

İNGİLİZCE BASIM   **ISBN: 978-1930574359**
TÜRKÇE BASIM   **ISBN: 978-9757429852**

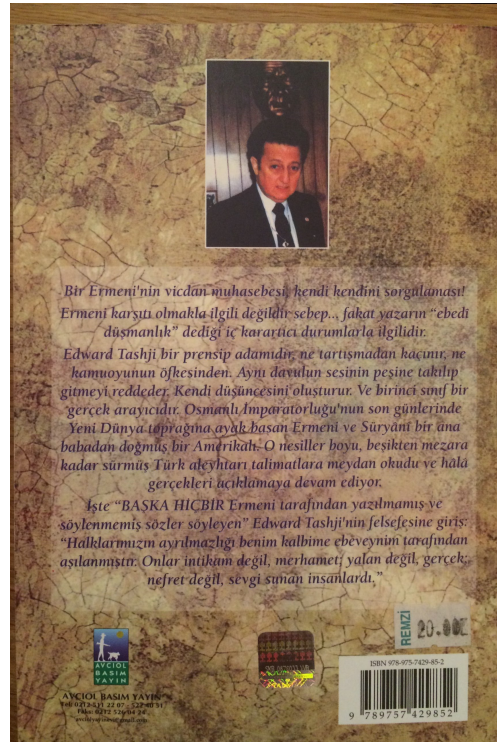
ARKA SAYFA

Bir Ermeni'nin vicdan muhasebesi, kendi kendini sorgulaması!

Ermeni karşıtı olmakla ilgili değildir sebep... fakat yazarın "ebedî düşmanlık" dediği iç karartıcı durumlarla ilgilidir.

Edward Tashji bir prensip adamıdır, ne tartışmadan kaçınır, ne kamuoyunun öfkesinden. Aynı davulun sesinin peşine takılıp gitmeyi reddeder. Kendi düşüncesini oluşturur. Ve birinci sınıf bir gerçek arayıcıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son günlerinde Yeni Dünya toprağına ayak basan Ermeni ve Süryânî bir ana babadan doğmuş bir Amerikalı. O nesiller boyu, beşikten mezara kadar sürmüş Türk aleyhtarı talimatlara meydan okudu ve hâlâ gerçekleri açıklamaya devam ediyor.

İşte "BAŞKA HİÇBİR Ermeni tarafından yazılmamış ve söylenmemiş sözler söyleyen" Edward Tashji'nin felsefesine giriş: "Halklarımızın ayrılmazlığı benim kalbime ebeveynim tarafından aşılannmıştır; onlar intikam değil merhamet, yalan değil gerçek, nefret değil sevgi sunan insanlardı."

Kartvizitinde “Bana Türk Dostu Derler” yazardı.
Edward Tashji.
Ermeni asıllı Amerikalı.
1932 – 2005

Edward Tashji Ermeni meselesinde yıllarca bizim yanımızda yer almış, doğru bildiklerini her makam önünde yılmadan, cesaretle savunmuş, etrafındakileri şaşırtan bir enerji ile yorulmak nedir bilmeden çalışmış; ve sonunda, Osmanlı vatandaşları olarak doğan anne babasının hayat hikâyesini, Birinci Dünya Savaşı sırasındaki ve sonrasındaki olayları ve kendi yaşadıklarını, Ermeni meselesi üzerindeki görüşlerini ve faaliyetlerini “*Armenian Allegations-The Truth Must Be Told*” isimli bu kitapta toplayarak son hizmetini yapmış; ömrü boyunca savunduğu fikirleri yazılı ve kalıcı hale getirerek, onlara bir kere daha tarih önünde sahip çıkmıştır.

Evet..

Ermeni İddiaları-Gerçekler Açıklanmalıdır

Edward Tashji başka hiçbir Ermeni tarafından yazılmamış ve söylenmemiş sözler söyledi.

Edward Tashji bir prensip adamıydı, ne tartışmadan kaçındı, ne kamuoyunun öfkesinden. Kaç nesildir beşikten mezara kadar sürüp giden Türk aleyhtarı talimatlara meydan okudu. Ömrü boyunca gerçekleri aradı. Kitabını gerçekleri arayan, gerçeklere değer veren okuyucuya miras bırakmıştır.

Teşekkür

Bu otobiyografi hazırlanırken herhangi bir tarihçiyle, devlet memuruyla, üniversitelerden akademisyenlerle mülâkat yapılmadı, onlardan herhangi bir belge alınmadı. Rehberlikleri, moral destekleri, cesaretlendirmeleri ve hepsinden öte sadece bana değil, bütün insanlığa olan sevgilerinden ötürü sonsuz minnet hisleri içinde olduğum birkaç kişi var. İleriki sayfalarda daha geniş anlatılacağı üzere, aşağıdaki kişiler bu kitaba önemli katkıda bulunmuşlardır. Burada onları, derin bir sevgi, saygı ve teşekkürle anıyorum:

Sevgili ebeveynim merhum George ve İzabel Tashji, kırkiki yıllık sevgili eşim Mary; Tarık Bulut, Dr. Selâhattin Büyükünâl, Dr. Oktay Cumhuri Akkent, Ergün Kırlikovalı, Ukrayna Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu Muhterem Vsevolod, Suriye Ortodoks Kilisesi (Süryânî) Başpiskoposu, Metropoliti ve rahipleri, ve Dr. Ata Erim. Herbirinin bilgeliği, sevecenliği, insanlığı için Allah onların yâr ve yardımcısı olsun.

Yukarıda adı geçenler bu kitapta anlatılacaktır, bu bölümde onlar hakkında daha fazla bilgi vermek gereksiz bir tekrar olacaktır. Bununla birlikte burada, adaletli olup aslında her türlü övgünün üstünde olan bir beyefendiye yakışır bir takdir sunmalıyım. Saygı, sevgi, sonsuz minnet duygularıyla onu övmek benim kaabiliyetimi aşar: Dr. Ata Erim. Kendisi yıllar boyu bazen teşvik ederek, rica ederek, bazen sesinde öfkeli bir imâ ya da hayal kırıklığı tonu ile bu kitabın yazılması için ısrar etti. Onun dostluğu olmadan, sabırlı rehberliği, desteği olmadan tarihî olayların ve yıllarca biriken tecrübelerin derlemesi olan bu biyografi basıma hazır hale gelemezdi.

Sonsuza kadar size borçlu kalacağım, aziz dostum, yol göstericim, sevgili kardeşim!

Yazarın Notu

Yazarın açıklamalarını, görüşlerini, sevgili anne ve babasının sağlığında onlardan dinlediği Osmanlı Türkiyesi'ndeki hayatın tasvirlerini kanıtlayacak akla yatkın bir yol yoktur. Bu kitabın ilk bölümlerinde, ebeveynimin evdeki etkilerini hatırlayabildiğim kadarıyla tasvir ettim. Onların gerçeklere dayalı tecrübeleri burada mübalâğa edilmeden, tarafımdan şahsî yorumlar getirilmeden sunulmuştur. Bu sayfalara ana-babamla ilgili asılsız bilgiler, olaylar yazsaydım okuyucuyu kandırabilirdim; fakat bir gün ve muhtemelen yakında bir gün, Allah'ıma her çeşit sahtekârlıktan ötürü cevap vermek zorunda olacağım. Hiçbir şekilde sahtekârlığa başvurmadığıma dair, siz okuyucuya, kutsal bildiğim herşey adına yemin ediyorum.

Yazar aynı anlayışla, isimler, tarihler, mekânlar ve olaylar hakkında bilgi yetersizliği olduğunda bunu belirtmiştir. Ben şimdi ömrümün son safhasını yaşıyorum ve bu otobiyografinin gayesi kendime itibar sağlama ya da para kazanma değildir. Olayların ve tecrübelerin bu güvenilir derlemesi, sevgi ve şefkat felsefesinin nefretten ve genç beyinlerin ifsadından çok daha fazla yapıcı ve arzu edilir olduğunu vurgulamaya çalışıyor. Allah'ın huzurunda, sadece Türk ve Ermeni milletlerine değil, bütün insanlığa bu benim vasiyetimdir. Dolayısıyla bu mütevazı çalışmamı, anne ve babamın sevgisini ve irfanını, onların hayallerinin çok ötesine doğru devam ettirişim ve aynı zamanda kavramakta bile güçlük çektiğim nevi şahsına münhasır bir *Türk Dostu* olma kaderim olarak kabul ediniz.

Edward Tashji

İÇİNDEKİLER:

- I. Herşey Osmanlı Türkiyesi'nde Başladı.
- II. Savaşın Ve İztırabın Ortasında, Bir Aşk Hikâyesi, 1916
- III. Yeni Dünya'da yeni bir hayat kurmak, 1920'li yıllar
- IV. Türk Dili ve Kültürü ile Dolu Bir Amerikan Evi
- V. Delikanlının Türklerle İlk Arkadaşlığı. Bir Ermeni Saçmalığı
- VI. Beş Deniz Subayı Doktor ve Aileleri Akrabalarımız Oluyor
- VII. Cumhurbaşkanı Sizi Huzuruna Kabul Edecek...
- VIII. Eve Dönüş, Duygularım Doruk Noktasında
- IX. Bazı faaliyetlerimize, projelerimize, toplantılarımıza dair kısa açıklamalar
- X. Türkiye'ye karşı Ermeni İddiaları ve Türk Milleti hakkında görüşlerim ve temel felsefem
- XI. Ermeni ve Türk Gençliğine hitâbımdır
- XII. Bu Otobiyografinin Okuyucusuna Son Sözlerim
- XIII. Sonsöz: 11 Eylül, 2001

I-Herşey Osmanlı Türkiyesi’nde Başladı.

Bu eşsiz hikâye, yazarının doğumundan çok yıllar önce Osmanlı Türkiyesi’nde başladı. O zaman şu soru akla gelebilir: Bir otobiyografi, yazarının doğumundan önce başlayabilir mi? Okuyucunun da farkedeceği gibi, “orta halli” bir Amerikalı’nın hayatının gerçek bir tasviri olan bu kitap, yazarın kendisi de dahil, farklı çevrelerden gelip birbirine karışmış insanların yer aldığı anlaşılmaz birçok olayla doludur. Bu gerçek hikâye, aslında ortak fazla şeyi olmayan, fakat anavatanlarındaki hayatlarını altüst eden Dünya Savaşı yangınının sebep olduğu acıları ve kargaşayı paylaşan bir genç kadınla bir genç erkeği bir araya getirdi. Bu olayların vukû bulunduğu ülkenin Osmanlı devirleri hakkında Amerikalıların çoğu pek birşey bilmez. Bilme veya tanıma bahsini açtığımızda, Amerika Birleşik Devletler’in güçlü müttefiki olan yetmiş milyonluk bir ülkeyi dünya haritasında göstermenin, pekçok Amerikalı vatandaşım için hiç de kolay olmayacağını hissediyorum.

Annem İzabel Tashji, Zabel Tashjian olarak Balıkesir’de altı çocuklu bir Ermeni ailesinde doğdu. Babam George Tashji Urfa’da, Süryânî (Suriye Ortodoksu) bir ailede dünyaya geldi, ailenin tek çocuğuydu. Babama Circi Monofar Tashji adını koymuşlar, Urfa’da (bugünkü Şanlıurfa) geçen hayatının büyük bölümü yazar tarafından bilinmemektedir, zira aile tarihine olan ilgim, sevgili babam hayattayken daha ortaya çıkmamıştı. Babamın babası olan dedem ciddî bir artrit yüzünden topalmış, ki bu hastalık bir parça bana da sirayet etmiştir. Babaannem hayatını sakat kocasının bakımına adanmış bir kadındı. Her ikisi de oğullarının doktor olmasını arzu ediyordu. Babam, sakın bir gençlik yaşamasına rağmen, iyi eğitim aldı, Arapça, Fransızca, Ermenice, Osmanlı Türkçesi ve İngilizce’yi düzgün konuşurdu ve yazardı, onun dil konusundaki bu meziyetleri Birinci Dünya Savaşı’nın sonuna doğru kaderini çizen en büyük kazancı olacaktı.

Kendimi bildiğim yıllarda ebeveynimden hikâyeler dinlerdim. Babamın, etnik ve dinî pekçok farklı kimliğin bir arada uyum içinde yaşadığı Türkiye’nin güneydoğusunda, Suriye sınırındaki şehirlerde sosyal ya da politik bir çekişmeyi anlatan bir tane bile olay naklettiğini hatırlamıyorum. Fakat annemin tarafına bakınca, onun doğum yeri olan, ülkenin batısında, Ege Denizi kıyısındaki Balıkesir’de durum çok daha farklı ve istikrarsızdı. Urfa’da ve imparatorluğun diğer bölgelerinde olduğu gibi Balıkesir’de de farklı etnik gruplar, Yunan, Ermeni, Türk ve diğerleri ahenk ve barış içinde bir arada yaşarlardı. Her grup mal mülk satın alabilirdi, çoğunun tarım yaptığı arazisi, bağı bahçesi vardı, ticaretle de uğraşıyorlardı. Zamanın şartları içinde kısıtlı da olsa basın organları, okulları, kiliseleri ve hukukî kurumları, merkezî Osmanlı hükûmetinden herhangi bir müdahale olmaksızın serbestçe varlıklarını sürdürüyorlardı. Balıkesir’in çarşısı bütün etnik grupların bir araya geldiği bir yerdi. Alışveriş orada yapılır, hamamlara gidilir, lezzetli böreklerin, çöreklerin, kahvelerden yükselen Türk kahvesinin mis gibi kokuları duyulurdu.

Zamanımızın modern toplum standartları açısından bakarsak, Balıkesir’deki hayatı eğlencesiz ve sıradan bulabiliriz. Yakın ya da uzak bölgelere seyahat etmek yaygındı, isteyen herkesin başka şehirlere gidip gelmesi mümkündü. Annem o zaman küçük kasabalar olan Manisa, Tekirdağ, Yalova’yı ve büyük şehirler olan İzmir, Bursa, İstanbul’u aile fertleriyle birlikte ziyaret etmişti.

Hristiyan ve Müslüman halklar ve bütün etnik unsurlar arasındaki huzurlu ortam 1800'lerin sonuna doğru uğursuz bir döneme girdi. Politik düşmanlıklar, halklar arasındaki şüphelikler öteden beri sürüp gelmiş olan tarihî ve kültürel kardeşliği tahribetmeye başladı. Kim kime karşı ne zaman ne yaptı, bu soruların cevabı, Osmanlı toplumunda bir arada yaşayan unsurların temel karakterinin iflâsını kimin anlattığına bağlıdır. Nefretin ve ihtilâlin kara bulutları devletin çöküşüne tekaddüm etti, Dünya Savaşı'nın yankıları insan nesline ölçülemez derecelerde yıkım getirdi. Tarihçiler bugüne kadar Osmanlı Türkiye'sinde Birinci Dünya Savaşı öncesi ve savaş sırasında olup bitenleri anlatırken farklı yorumlar yapmışlardır.

Osmanlı Türkiye'sindeki Türk ve Ermeni halkları arasındaki çekişme konusunda yazarın görüşü bellidir; buna göre, Osmanlı devlet adamlarının Türkiye'deki Ermeni halkına karşı 1915'te başlayan planlı bir *soykırım* gerçekleştirdikleri şeklindeki Ermeni iddialarına kesin olarak itiraz ediyorum. Bunu söyledikten sonra başka söyleyecek ne kaldı? Bunu söylemeye cüret etmek az şey değildir. Burada Türklerin bakış açısını dile getirmekten ziyade, gelin Ermeni kaynaklarını gözden geçirelim: Soydaşlarım bu âdil davranışından dolayı beni suçlamayacaklardır. Yayımlanmış Ermeni belgelerinden öğrendiğimize göre, 1885'te Osmanlı Türkiye'sinde Armenakan isimli bir siyasî parti kurulmuştur ve hedefi, altı yüzyıl Türk, Ermeni ve diğer etnik unsurların tam bir uyum içinde yaşadıkları ülkeye ve onun idarecilerine karşı halk ayaklanması ve ihtilâl örgütlemektir.

Yazarın açıkladığı görüş eğer Türk yanlısı ise –ki kesinlikle öyle-; peki neden bu kitapta Türk hükûmetinin ve Türk tarihçilerinin kendi kaynaklarına ve kendi araştırmalarına dayanan bakış açısına yer verilmiyor?

Öyle olsaydı Türk propagandası yapmakla itham edilir, Türk düşmanı unsurların öfkelerini davet etmiş olurum. Fakat burada sunduğum tartışma götürmez *Ermeni* kaynaklarına ne diyeceklerdir?

Seksenbeş yıldan fazla bir zamandır sürüp giden tartışmalarda, tarafsız bir okuyucu tarihî doğruların araştırılmasında Türk kaynaklarını inceleme ihtiyacı duymaz. O halde, Ermeni kaynaklarından Ermeni görüşlerini okuyun, işte gerçekler karşınızda!

Eğer Amerikan medyası ve Amerikalı siyasîler Osmanlı Türkiye'sindeki tarihin Ermeni versiyonunu kabul ediyorsa, bu yazarı cezalandırmak şöyle dursun, Ermeni yazarlar *tarafından* ortaya konanları burada açıkladığı için alkışlayacaklardır. Benim bu tavrım *her iki görüşe de eşit mesafede durduğumu göstermiyor mu?*

Şimdi Armenakan Partisi'ni, *Ermeni* bir yazarın bakış açısından kısaca gözden geçirelim. 1963'te bir kitap yayımlandı. Adı: *Ermeni İhtilâl Hareketi*. Yazarı Ms. Louise Nalbandian. 220 sayfalık kitabın 90'ıncı sayfasında şu ifadeye rastlarız: “Armenakan Partisi 19'uncu yüzyılda kurulmuş, ihtilâl hareketlerine karışmış ilk Ermeni siyasî partisidir. Osmanlı Türk şehri Van'da, 1885'te, Ermenistan'ın başlıca eğitimcilerinden biri olan Mekertitch Portuguese'nin öğrencileri tarafından kurulmuştu.”

Bu akıl hocası, bu felâket hazırlayıcısı 1848'de İstanbul'da doğdu. Babası zengin bir bankerdi. Hemen şunu söylemek gerekir ki, bugüne kadar Türklerin Ermenilere tahakküm ettikleri ve zulüm uyguladıkları üzerine senaryolar yazılagelmiştir. İşte size Osmanlı Türkiye'sinin başşehirinde *zengin bir banker çocuğu!* Bu çeşit yalanlar, hileler kitabın ileriki bölümlerinde yeni örneklerle açıklanacaktır.

Nalbandian kitabının 97'inci sayfasında *Armenakan Partisi'nin Programı*'nı açıklar. Yedi bölümlük programın ikinci bölümü *Metodlar* başlığını taşır. Birkaç cümle: “..... halka kendi kendini koruma ruhu telkin ederek, onların silah kullanmayı öğrenmelerini ve askerî disiplin içinde eğitilmelerini sağlamak, onlara silah ve para temin etmek, gerilla kuvvetleri oluşturmak...”

Ermeni sadakâtinin bu örneği, Hınçakian İhtilâl Partisi olarak bilinen bir başka kuruluş tarafından kopya edilmiştir.

Hınçakian İhtilâl Partisi Rus Ermenisi yedi kişi tarafından kurulmuştu. Ermenistan'daki ilk Sosyalist partidir. Bu genç Marksistler Rusya'daki zengin burjuva ailelerine mensuptu. Aileler bu "yaratıcı" evlâtlarını, 1887'de İsviçre'nin Cenevre şehrinde partiyi kurarken paraca desteklediler. Osmanlı Türkiye'sinde ileride ihtilâl hareketleri yapma maksadıyla kurulmuş, Ermeni başkaldırısının bir başka örneği olan bir partiydi bu. Nalbandian kitabının 110'uncu sayfasında okuyucuya şu bilgileri aktarır: "...Hınçak'lar Türk Ermenistanı'ndaki (?) sosyal sistemin, Türk hükûmetine karşı şiddet kullanılarak bozulabileceğini söylediler ve metodlarını şöyle sıraladılar: Propaganda, kışkırtma, terör, teşkilâatlanma, işçi ve köylü faaliyetleri." Terör başlığı altında şu ilgi çekici kaydı buluyoruz: "... Terör, halkı korumak ve Hınçak programına güvenlerini sağlamak için kullanılacaktı. Osmanlı hükûmetini terörize etmek partinin hedefi idi. Böylece rejimin prestijini düşürmeye hizmet edilecek ve devletin tam mânâsıyla çözülme ve dağılmasına giden yol açılacaktı. Terörist taktiklerin tek hedefi hükûmet değildi. Hınçak'lar devlet adına çalışan Ermeni ve Türklerin en tehlikelilerini de yok etme niyetindeydiler. Bütün ajanları ve muhbirleri de. Bütün bu terörist hareketler için, parti, terörizmin planlanıp uygulanmasına kendini adanmış özel bir birim oluşturmuştu..."

Otobiyografim rotasını şaşırılmış değil, sadece kitabımın başlangıç kısmında Birinci Dünya Savaşı'nın trajik olayları AREFESİNDE Osmanlı Türkiye'sindeki durumu kısaca kaydetmenin faydalı olacağını düşündüm.

Balıkesir'e dönmeden önce, Ermeni ihtilâl teşkilâtlarının en şöhretlisini tanıtayım size: Ermenice'de bu çılgın zalimler çetesine *Daşnaksuthiun* denir, Türkçe'de, *Daşnaksagan*. İngilizce'de daha çok Ermeni İhtilâl Federasyonu olarak bilinir. Öyle görünüyor ki, "Ermeni" ve "ihtilâl" kelimeleri birbirinden ayrılmaz ikilidir.

Burada üçünden bahsettim ama bu ihtilâlciler ailesinin dördüncü bir üyesi daha vardır. Ona da *Ramgavar* denir. Bu grup, nefret felsefeleri bugüne kadar sürüp gelmiş olan öteki Ermeni "nefret tâcirleri"nin gölgesidir.

Daşnak (bu şekilde de söylenir) grubunun kısaca tanıtımı da, Ermenilerin düşmanlıkla yoğrulmuş saplantısını anlamak isteyen okuyucunun işine yarayacaktır.

Daşnak partisi 1890'da Rusya'da doğdu. Birçok Ermeni siyasî grubunu birleştirmeyi hedeflemişlerdi. Şu satırlar yayımladıkları bir broşürden alınmıştır: "...Ermeni İhtilâl Federasyonu ki Daşnaksoutioun (evet, bir söylenişi de bu) olarak da bilinir, mücadelesini mümkün olan bütün yollarla, yani siyasî faaliyet, propaganda ve zaman zaman silahlı eylem olarak sürdürmüştür..."

Onların Osmanlı Türkiye'sindeki fanatizmlerinin sahası, buraya, ABD'ne, terörizmin şu iki örneği ile taşındı: 1933'te New York şehrindeki Ermeni kilisesinde Noel âyini sırasında Ermeni piskopos Tourian bir Daşnak üyesi tarafından bıçaklanarak öldürüldü. Sebep kendi aralarındaki bir ihtilâftı. 1970 ve 80'lerde ise onların ASALA grubu, Türk görevlilere ve Türklere ait iş ve toplum merkezlerine karşı yürüttükleri terör kampanyasında altmışa yakın Türk diplomat ve masum Amerikalı sivili katletti.

ABD'deki Ermeni terörizmi korkunç yüzünü ilk defa 1973'te California'nın Santa Barbara şehrinde, 73 yaşındaki Yanıkyan Türk Başkonsolosu ve Konsolos Muavini öldürdüğünde gösterdi.

Yirmi yıldan beri dünya, Türklerin doksan yıldır bildiği gerçeğe yüzyüze gelmiştir; yani Türklere karşı yürütülen Ermeni terör hareketleri Osmanlı döneminde olup bitmiş değildi, dünyanın her yerinde ve Birinci Dünya Savaşı'nın sona erişinden neredeyse *altmış yıl* sonra devam edecekti. Amerikan ve Avrupa medyası ilk defa "Ermeni Terörizmi" haberleriyle doldu. Bu terim haber bültenlerinde insanlık dışı saldırılar için kullanılıyordu. Halbuki daha önce editörler asla Ermeni karşıtı tavır takınmazlardı. Osmanlı Türkiye'sinde de olduğu gibi Ermeni fanatizmi yine kendi kuyusunu kazdı. Son söz şudur ki, pekçok ülkede çılgın Ermeni fanatikleri

tarafından öldürülen Türk ve Türk olmayan masum insanların hemen hepsi, *Osmanlı Türkiyesi'nde olup biten olaylar sırasında daha doğmamışlardı bile.*

Nihayet Ermeni nefret tâcirleri bombalarını ve otomatik silahlarını bir kenara koyup Türk halkına karşı saldırı için yeni bir arenada çalışmaya başladılar: Okulların dershâneleri. Bu çaba bugüne kadar sürüp gelmiştir, kitabımızın ileriki bölümlerinde üzerinde duracağız. Şimdi Balıkesir'e, 1915 yılına dönelim. Ermenilerin "soykırım"ın başladığını iddia ettikleri yıla...

Annem İzabel gençliğinde yukarıda kısaca özetlediğim politik faaliyetlerle ilgili hatıralarını bana anlatırdı. Bir keresinde "Onların Balıkesir'deki toplantılarında daima bir cepheleşme ve kan dökme vardı." dediğini hatırlarım.

Ben de sormuştum: "Onlar dediğin kim? Ermeni ve Türkler arasında mı kavga olurdu?" Cevabı gayet kesindi: "Hayır!"

Ben ısrarla "Peki o zaman *kimler* arasında ihtilâf çıkıyordu?" diye sorduğumda cevap verirdi: "Daima birbirlerine muhalif Ermeni politik grupları arasında... Bizim evdeki bir konuşmayı hatırlıyorum. Daşnak'lar Hınçak'lara saldırmıştı, Hınçak'lar Ramgavar'ları dövmüştü. Karşılıklı bir düşmanlık ve kavga sürüp giderdi."

Evet, bunlar benim annemin dedikleri. Ve daha var, daha çok var. "Bu bitmek bilmeyen âsâyişsizlik ve şiddet ortamı, mahallî hükûmet tarafından farkedildi ve bizim kilisenin papazları bu yıkıcı hareketlere son verilmesi için defalarca uyarıldı, hükûmet bütün Ermeni toplumuna karşı sert bir tepki doğar diye korkuyordu."

Osmanlı makamlarının uyarıları önemsenmedi ve sonuç olarak Ermeni politik grupları *yirmibeş yıl* boyunca Osmanlı devletine karşı ihtilâl hareketlerini sürdürdü, memleketin her yanındaki Ermeniler felâket olaylarının eşiğine getirildi.

Osmanlı İmparatorluğu, parçalanma felâketini hızlandırmak için Birinci Dünya Savaşı'yla dünyadaki kavganın içine girdi. Ruslar, İngilizler ve Fransızlar Osmanlılara karşı savaşıyor Ermenilere askerî destek verme konusunda dünden hazırıldılar ve Ermeni kültürünü, dinini, dilini *altı asırdan* fazla korumuş, yaşatmış bir ülkeye karşı, Ermenilerin giriştikleri isyana yardımcı oldular.

Osmanlı devri yavaş ve sancılı kapanmaktaydı. Hükûmet tam bir çaresizlikle, toprakları üzerindeki kontrolünü ve hükümranlığını kaybetmemek gayesiyle son bir hamle olarak, Ermeni nüfusu yerlerinden kaldırıp imparatorluğun doğu bölgelerine yerleştirme yolunu seçti. Bütün Ermeniler Balıkesir'den ve öteki şehirlerden göçe zorlandı; uyum ve kardeşlik yerini düşmanlık, nefret ve tahammül edilmez acılara bıraktı.

Kitabımızın anlattığı dönem ve insanlarla ilgileri ne olursa olsun, tarihçiler, politikacılar, gazeteciler, yazarlar tarafından yazılan sayısız kitapta, o dönemde çekilen acıların tasvirleri, yoksulluklar ve katliamlar, yürek burkan teferruatlarıyla birlikte sergilenip durmuştur.

Bu sayfalarda böyle bir hikâye bulunmayacaktır. Annemin anlattıkları arasında, onyedinci yaşında genç bir kız olarak katlanmak zorunda kaldığı acılar da olduğu halde... Gerçi onun yaşadığı korkunç durumlardan birini nakledeceğim. Ancak şu gözlemimden sonra: Kimsenin inkâr etmediği Ermeni ve Türkler arasındaki düşmanlık ve savaş yıllarında vahşi cinayetler işlendi, her iki taraf birbirine karşı suç işledi.

Her iki taraftan da binlerce masum ölüp gitti.

Annem on kişilik bir ailenin hayatta kalan tek ferdidir. Hatırladıklarını, şahit olduklarını bana anlatmak için mantıklı bir sebebi yoktu. Bu kitabın gayesi, benim halkımın çektiği acıların büyüklüğünü tasvir etmek değildir. Siz bunu istiyorsanız başka bir kitaba bakmanız gerekecek. Savaş zamanıydı, başka birşey söylemeye gerek var mı? Herkes tarihin o korkunç dönemine bir şekilde sabretti. Ermeni halkının çektiği acılara rağmen, bütün bunların planlı bir "soykırım"ın sonucu OLMADIĞINA ben tam mânâsıyla inanmışımdır. Bir Türkiye haritasına bakın, hem o zamanki, hem şimdiki haritasına. Annemin kâbus gibi yolculuğu doğduğu şehir

Balıkesir’de başladı, Güneydoğu Anadolu’da Kilis kasabasında sona erdi. Yolun bir kısmı yayan olarak aşılmıştı.

Bir sonraki bölüm, hiç umulmadık bir gelişmeyi anlatacaktır. Fakat önce, annemin acı hatıralarından birini nakledeyim.

Sevgili annemle yaşadıklarına dair yaptığımız uzun konuşmalarda, ben daima sorardım: “Anneciğim, bütün aileni kaybettin. Lütfen, iyi düşün! Türkler tarafından öldürülmüş herhangi bir aile ferdi yahut bir komşuyu filan hatırlıyor musun?”

Bir keresinde bana verdiği cevap tam olarak şöyle olmuştu: “ Yerini ve zamanını hatırlamıyorum ama bir gün atlı bir adam yerdeki savunmasız bir adama saldırmıştı.”

Israr etmişim: “Anne, lütfen iyi *düşün*, o atlı adamı hatırlamaya çalış. Asker miydi, üniformalı mıydı?”

“Hayır, asker değildi.”

“Türkçe mi, Arapça mı konuşuyordu, hatırlayabilecek misin?”

“Hayır, bu iki dilden biri değildi. Rumca yahut Ermenice de değildi. Benim tanımadığım bir dildi.”

“Kürtçe olabilir mi?”

Uzun bir susuştan sonra, annem cevap verdi: “Olabilir.” Sonra gözleri yaşla dolmuştu: “O günleri görmemiş olmayı isterdim.”

Bu sözler savaşın etnik halklar üzerindeki dehşet verici sonuçları asla azaltmaz, fakat pekçok Ermeni ve Türk’ü katledenin, *hiçbir devlete* bağlı olmayan Kürt eşkiya olduğunu ortaya koyar.

Evsiz barksız genç bir muhacir kız iken, kaderi, annemi hayal bile edemeyeceği şartlara taşımıştır.

*****

II- Savaşın Ve İztırabın Ortasında, Bir Aşk Hikâyesi, 1916

Kilis'e varmak annemin altı ayını aldı. Altı eziyetli ay... Kilis'te olup bitenlerin çoğu yazarın malûmu değildir. Malûm olan şudur ki, annem, ailesi olmayan bir muhacir kız olarak bir Ermeni aileyle tanıştı ve aile onu evlerine aldı.

Bu beklenmedik gelişme Kilis'e varduktan birkaç gün sonra oldu. Ermeni Kilisesi şehre yeni gelen Ermenilerin barınacak bir yer ve iş bulmaları, yeni bir hayat kurmaları konusunda yardımcı oluyordu. Bana öyle görünüyor ki, Zabel'in macerası Allah tarafından çizilmiş bir kaderdi. Çünkü bir yabancı'nın çektiği at arabası ile Ermeni Kilisesi'ne götürüldüğünde başlamıştı tesadüflerin ilki. Genç kızın içinde bulunduğu kötü durumu farkedenden Ermeni aile o sırada oradaydı, ona yardımcı olmak istediler. Evsizlik, gençlik, kimsesizlik ve herşeyi göze aldirabilecek bir açlık ile Zabel'in vereceği karar belliydi. Annem kendi dininden ve etnik kökeninden olan bu insanların nazik davetini kabul etti. Ailenin kendi yaşlarında bir oğlu, bir kızı vardı, bu da onların Zabel'i ailelerinin bir üyesi olarak kolaylıkla benimsemelerini sağladı. Ermeni aile ile annem arasındaki tanışmada iki önemli husus vardır:

Bu ailenin insanî yardım hareketinin gerisindeki gizli bir niyet, annem yeni "ailesi"ne katıldıktan birkaç ay sonra açığa çıktı. Ailenin evlenme çağında bir oğlu vardı ve annemin güzelliği, sevecen karakteri bütün aileyi cezbetmişti, Zabel'in oğullarıyla evlenmesini arzu ediyorlardı.

İkincisi ve tarihî önemi çok daha fazla olan, bugün de davası süren manzara ise şudur: Ermeniler hâlâ Türkleri 1915 yıllarındaki düşmanlıklar sırasında "soykırım" gibi çirkin bir olay gerçekleştirdikleri iddiasıyla suçluyorlar, değil mi? Ama bakın Kilis kasabasında bir *Ermeni aile kendi evlerinde yaşamaktadır!*

Böyle olduğuna göre, Kilis'te başka Ermeni ve Süryânî ailelerin de ikâmet etmekte olduğuna hükmedemez miyiz? Annemin orada yaşadığı üç yıl boyunca, "soykırım"ın asılsız olduğu ispatlanmıştır.

Sıcak ve güneşli bir öğleden sonra, annem ailenin kendi yaşlarındaki kızıyla (adlarını bilmiyorum, onlar için bir ad da uydurmayacağım) evin bahçesinde yola yakın tahta bir kanepede yanyana oturuyorlarmış. Zabel endişeli, sıkıntılı; çünkü Balıkesir'deki erkek kardeşi Minas'tan bir mektup almış. Peki, Minas kardeşinin nerede yaşadığını nasıl öğrendi? Ermeni kiliseleri üyelerinin kayıtlarını tutardı. Kim nerede, hangi şartlar altında yaşıyor kiliseler tarafından bilinirdi. Amcam, annemin nerede yerleştiğini öğrenince ona mektup yazmıştı. Annemin sıkıntısı mektubu okuyamamasındandı; çünkü Ermenice yazılmıştı ve o Ermenice okuyup yazma bilmiyordu.

Yeni ailesi de sadece Türkçe konuşuyordu evde, ve şimdi o bu çok önemli mektubu okuyamıyordu. (Lisan konusu kitabımın ileriki bölümlerinde yeniden ele alınacak.)

İki genç kız, bu can sıkıcı durumun içinden nasıl çıkacaklarını kara kara düşünürlerken, hemen önlerindeki yolda, iki genç Osmanlı zabiti görüldü. Sert sert yürüyorlardı, fakat genç kızların olduğu yere yaklaşınca yavaşladılar. Karşılıklı birbirlerine gülümsediler ama yakışık almayacağı için herhangi bir şey konuşmadılar.

Annemin subaylardan birini tasvir ettiği hâlâ capcanlı hatırımdadır:

Tarif ettiği subay benim babam olacaktı.

Annemin babamı ilk gördüğü an neler hissettiğini tam olarak anlatmam mümkün değil, ama şunları yazmam herhalde yeterli olacaktır:

“Gözüne kestirdiği” subay yanındakinden daha uzun boyluydu ve gençliğinin tam üzerindeydi. Yakışıklı bir çehresi vardı, başına göz alıcı bir *kalpak* (Osmanlı subaylarının şapkası) giymişti, *fes* şeklindeydi ama parlak kıvrırcık kuzu kürkünden yapılmıyordu. Gri üniformasının yakası dik, boynuna kadar düğmeleri ilikli, her iki omzundan altın renkli püsküller sarkıyordu. Yine altın renkli, metal tokalı bir kemer ince beline sıkıca dolanmıştı. Sonra sol yanında, kınında upuzun bir kılıç... Dizlerine kadar bol gelip daralan pantolon uzun, parlak çizmelerinin üzerine iniyordu... Annem bütün bunları bana anlatırken, gözleri bu ihtişamlı genç adamı ilk gördüğü anın hatıralarıyla parlardı. İki genç kız birbirlerine kıkırdamışlar, sadece kızların beceremediği bir fısıltıyla gençler hakkında yorumlar yapmışlardı. Kimdi bunlar acaba? Bu gösterişli subaylarla tanışmanın bir yolu olabilir miydi?

Sonucu biliyoruz ama bu sonuca nasıl ulaşıldı, o meçhul. İki subaydan biri Butrus Nakas (Nakkaş), diğeri, söylediğim gibi benim babamdı. İkisi de Hıristiyan Süryânî idi. Hollywood senaryolarına benzer bir hikâyeye. Fakat bu hikâyeye bir senarist uydurması değildir, herşey aynen okuduğunuz gibi olmuştur.

Tam olarak ne olup bitti belli değil, fakat o harika gün geldi ve güzel muhacir kızla Osmanlı zabiti, aile ve arkadaşları vasıtasıyla tanıştırıldılar ve bir gün aynı bahçede, güneşli bir öğleden sonra aynı tahta kanapede bu güzel aşk hikâyesi başladı.

Ölçülü, ağırbaşlı genç kız yakışıklı subayın yanına oturmuştu, fakat çok da yanına sokulmamıştı. Buruşuk zarfın içinden yavaşça mektubu çıkardı. Erkek kardeşinin neler yazmış olabileceğini tahmin etmeye çalışırken elleri titriyordu. Subay Ermenice mektubu yüksek sesle okuyup her cümleyi Osmanlı Türkçesi’ne tercüme etti. Ne yazık ki, mektupta yazanları tam olarak tekrarlayamayacağım, annemin hafızasından benim hafızama kalanlar şunlar:

Kızkardeşi Zabel’i hasretle kucaklayıp sevgilerini gönderiyor, iyi olmasını diliyordu. Balıkesir’e evlerine dönmüştü. (EVLERİNE GERİ DÖNME meselesinin önemini daha sonra konuşacağız). Yoksul annemden para (!) istiyordu. Ve en can sıkıcı haber: Minas, yani amcam, İzmir’e (Rum ve Türklerin pekçok kereler savaştığı şehir) gitmeye hazırlanıyordu, *Yunan Ordusu’na katılıp Türklere karşı savaşacaktı!*

Türklerin onca yaptıklarından sonra, başka ne yapacaktı ki diye itiraz edilebilir. Evet, münakaşaya açık bir konu. Fakat binlerce Alman asıllı Amerikalı’yı ve İtalyan asıllı Amerikalı’yı düşünelim. Onlar *ABD’nin savunulması* için atalarının topraklarına karşı açılmış savaşlara Amerikan askerî üniformasıyla katılmışlardı. Onların davranışını saygıdeğer bulmasak bile göz önünde bulundurmamız gerekmez mi? Amcamın düşman ordusuna katılması, Ermeni İhtilâl Örgütü’nün *kendi* vatanlarına karşı giriştiği saldırıları andırıyordu.

Çekmiş olduğu sıkıntılara rağmen, kardeşinin ihanetini gören annemin içi öfkeyle doldu. Mektubu parça parça etti, belki böylece duymuş olduğu şeyleri silip unutmak istiyordu.

Sonra mı? Senaryoya ihtiyaç yok, savaş zamanlarında bile, insanoğlunun tabiatında sevmek ve mutlu olmak arzusu vardır. Özellikle genç ve yalnız insanlar için.

Bu noktadan sonra fazla birşey bilmiyoruz. Fakat iki genç birbirlerinden etkilenmişti, hatta âşık olmuşlardı. Genç subay kumandanından genç kızla evlenmek ve onu kendi evine getirmek için izin aldı. Aile ise sarsılmıştı, Zabel nasıl böyle birşey yapabiliirdi? Sevgili okuyucu, Zabel’in ailenin oğluyla evlenerek minnet borcunu ödemesi gerektiğini düşünüyorsan, önce şunu göz önünde bulundur: Zabel onların evinde kaldığı süre içinde bütün aile sebebi bilinmeyen ciddi bir hastalıkla yatağa düşmüştü; annem o zaman bütün becerikliliğiyle onlara bakmış, bütün ev halkı iyileşene kadar kendini onlara adamıştı.

Ayrıca onların evinde kalmaya başladığından itibaren evde terzi olarak çalışmış ve ailenin bütçesine destek vermişti. Yani bu aile için elinden geleni yapmıştı. Ne çare, oğullarına karşı bir aşk (mutlu bir evlilik için gerekli olan cinsten bir aşk) kızın gönlünde yeşermemişti.

Aile ile ayrılık saati geldi. Genç çift evlendi, nerede evlendiklerini bilmiyoruz. Ve karı koca olarak yeni bir hayata başladılar.

Hemen hemen bir yıl sonra, savaş sona ermek üzereydi. Fakat Türkiye'nin büyük şehirleri hâlâ yabancı orduların kontrolündeydi. Osmanlı idaresindeki Halep şehri, şimdi yerli halkların dili olan Türkçe, Arapça, Ermenice yanında İngilizce ve Fransızca da konuşulan bir şehir olmuştu. Ülkedeki siyasî ve askerî şartlar belgeleri, müzakereleri tercüme edecek, bu dillere hâkim çok sayıda tercüman gerektiriyordu.

Babam Halep şehrine tayin edildi. Genç çift için oldukça konforlu bir hayat başladı, fazla bir beklentileri de yoktu. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun yüzyüze olduğu sadece savaşın felâketleri değildi, sultanlık rejimi iki kere tehdit altındaydı: Yabancı güçler ve Mustafa Kemal'in etkileyici liderliği altında hareket eden, her geçen gün sayıları artan genç Osmanlı subayları (Jön Türklerle başlamış bir hareketti bu). Ve Mustafa Kemal'in ilerisi için vizyonu lâik bir devlet kurmaktı. Türk vatanını eskimiş, hantal bir monarşiden demokratik bir cumhuriyete doğru çıkararak emsalsiz kabiliyeti ona "Atatürk" adını getirdi: Türklerin babası. Geride kalan bin yılda dünyanın en büyük millî önderlerinden biri olarak kabul edilmiştir. Din işlerinin devlet işlerinden ayrılması, kadın haklarının tanınması, Arap alfabesinden Latin alfabesine geçiş, Batı tarzı giyim kuşamın kabulü, eğitimin yaygınlaştırılması, Batının klasik sanatları, demokratik seçimler, serbest piyasa sistemi ve daha birçok şey Türkiye Cumhuriyeti'nde hayata geçirildi. Ve o, Atatürk, yeni ve dinamik bir milletin mimarı olarak, seçilmiş ilk cumhurbaşkanı oldu.

Şimdi Halep'e kısa bir dönüş yapalım.

Memleketin her yanında bir belirsizlik rüzgârı esiyordu. Farklı kültürlerden ve dillerden sayısız insanın daha önce yaptığı gibi, ölmekte olan imparatorluğun halkı, Amerika diye bilinen *yeni dünyada* kendilerine yeni başlangıçlar aramaya koyuldu.

Babamın birkaç dile olan hakimiyeti, Amerika Birleşik Devletleri'ne geniş bir göç dalgası olduğunu öğrenmelerini sağladı. Onlar da barış içinde bir hayat kurmak ve yeni fırsatlar yakalamak için oraya gitmeyi arzu ettiler. Fakat ellerindeki para ile bu rüyayı gerçekleştirmeleri imkânsızdı. Bir kere daha İlâhî İrade işe karıştı, kader hiç de umulmayan, fakat sonunda herkesi çok mutlu edecek olaylarla geldi. Gerçi aynı zamanda üzüntü de vardı. Bazı isimler ve olayların teferruatını bilmiyoruz ama önlerine çıkan fırsat şuydu: Babam mesleği dolayısıyla Ermeni Nardikian ile arkadaş olmuştu. Nardikian'ın kardeşi savaş başlamadan önce ABD'e göç etmişti. Amerika'daki kardeş evlenme niyetiyle Türkiye'den genç bir Ermeni kızı bulmak istiyordu. (O zamanlar bu âdet yaygındı). Türkiye'deki kardeş böyle bir teklifi kabul eden genç bir kız buldu. Ve babama, bu hanıma, müstakbel kocasıyla tanışmak üzere gemiyle Amerika'ya giderken eşlik etmesini teklif etti. Yol masraflarını kendisi karşılayacaktı.

Gelin hanımın masrafları kardeşler tarafından karşılandı. Babamın Amerika'ya gidişi böylece garantiye alınmıştı. Fakat karısını bir koca yıl *nasıl* yalnız bırakacaktı?

Olaylar tarih sırasına göre bilinmiyor ama, bu ayrılığın getireceği zorluklara rağmen, annem babamı bu az bulunur fırsatı mutlaka değerlendirmesi için teşvik etti, yüreklendirdi. Yakın bir gelecekte kendisi de Yeni Dünya'da kocasına kavuşma umudundaydı.

Gidişlerini hızlandırmak için, babam ordudan ayrıldı. Nardikian'ın üçüncü "kardeşi" olarak onun soyadıyla pasaport aldı, adının Feride olduğunu bildiğimiz Ermeni gençkıza eşlik etmek üzere yolculuk edecekti.

Şimdiye kadar anlattığım olaylar zinciri, dünya savaşının birbirinden kopardığı milyonlarca insandan birinin hikâyesidir. Genç, eğitilmiş bir adam, karısını geride bırakmış, hiç görmediği bir adamla evlenmek üzere Amerika'ya gitmekte olan genç bir kıza gemi yolculuğunda eşlik edecekti. Neşe, üzüntü, beklentiler, belirsizlikler, umut... bütün insanî

duygular müstakel ebeveynimin zihnini ve kalbini sıkıştırıyordu. En kötüsü birbirlerinden ayrı düşmekti, gözyaşı dolu kucaklaşmaları bir kere daha savaş sonrasında dehşet verici etkilerini hatırlattı onlara.

Memleketteki yabancı mevcudiyetinden dolayı Fransız pasaportları şimdi Lübnan'ın başkenti olan Beyrut şehrinde alındı. Babamın pasaportu hemen tamamen Fransızca yazılmıştı. İsim: Georges Nordigian. Yola çıkış tarihi: 13 Eylül 1920. Yolculuğun maksadı: Troy-New York'ta kardeşiyle buluşma. Kimliğini ortaya koyan birkaç bilgi daha gösterilmişti.

New York eyaletinin Troy kasabasında babam ve müstakbel gelin Feride, kocası olacak adamla ilk defa karşılaştı. Sonrasıyla ilgili fazla birşey bilmememize rağmen çift Troy'daki Ermeni Kilisesi'nde evlenmişlerdir. Troy'da hatırı sayılır bir Ermeni cemaati vardı. Yeni evliler orada mutlu mesut yaşadılar. (Onların hikâyesi için en iyi son, öyle değil mi?)

Annem, babam o kıza eşlik etmek üzere Amerika yolculuğuna çıkınca yine yalnız kalmıştı. Genç Ermeni kadınları için açılmış yetimler okulunda kalıyordu ve orada güvendi. Orada kaldığı sürede Ermenice de öğrendi, bir sene sonra babamla yeniden bir araya geldiklerinde artık Ermenice biliyor olması babam için büyük sürpriz olacaktı. (Annemin neden sadece Türkçe bildiği, Ermenice konuşmadığı konusunu daha sonra göreceğiz.)

Annemle babam arasında pek çok mektup gelip gitmiştir ki elimizde değiller, fakat bir sonraki bölümde açıklanacağı gibi, ayrı geçirdikleri sene boyunca, karısına yeni dünyadaki hayatın zorluklarını anlattı, annemin Amerika'ya geliş yolculuğu için gerekli parayı biriktirme azmindeydi.

Onların rüyası sonunda gerçekleşti. Bir sene sonra, annem, Fransız pasaportunda yazılı olan ismiyle İzabel Nordikian, yola çıkmaya hazırды: 4 Haziran 1921. Yolculuğun maksadı: ABD'nde New York'ta yaşayan kocasının yanına gitmek.

Onların bu pasaportları kaybolmamıştır, benim özel koleksiyonumdadır ki hepsi 1998 yılında Ankara Millî Kütüphâne'ye teslim edilmiştir. (Bu konu da daha sonra anlatılacaktır).

*****

III- Yeni Dünya’da yeni bir hayat kurmak, 1920’li yıllar

Babam, yabancı bir ülkede genç bir göçmen olarak, alışık olmadığı âdetler ortasında, sarsıcı bir hayatla yüzyüze geldi, umduğundan çok farklıydı her şey. İngilizce’ye hakimiyeti en önemli avantajıydı. Öyle, hani hep söylendiği gibi *sokaklarından* altın akan bir ülke filan yoktu elbette. Gördüğü bir parça tıp eğitimi de ona bir kazanç sağlamayacaktı, bu alanda çalışan insanları tanıma ve eğitimini devam ettirme gibi bir imkânı yoktu. Fakat Troy’da yaşayan çok sayıda Ermeni ile tanışıp dost oldu.

İhtiyacı olan şeyler arasında ilk sırada bir iş ve başını sokacak bir ev vardı. Bir de berber. Berber deyip geçmeyeceksiniz. Bu noktada çok önem arz ediyor, yeni ve yine beklenmedik bir fırsat kapısını açıyor. O yıllarda Troy’da iki Ermeni berber vardı. Birbirlerine hasım idiler. Dükkânları aynı sokakta, karşılıklıydı ve onların düşmanlığı müşterileri çileden çıkarıyordu. (İsimlerini bilmiyorum.) Berberlerden biri, küçük fakat birbirine bağlı olan Ermeni cemaati tarafından sevilmezdi, babama o berbere gitmemesi tavsiye edildi, sevimsiz biriydi, hem de uygunsuz işleri vardı. Fakat babam bu tavsiyeye kulak asmadı. Bir gün saçını kestirmek üzere bu “istenmeyen” berberin dükkânından içeri girdi. Bu giriş tarihi değiştirecek bir “an” oldu! Aralarında bir dostluk başladı. Berber babama kiralamak üzere oda tedarik etti ve bu genç göçmen adama iş buldu!

Bir vakitlerin havalı, eğitilmiş Osmanlı zabiti kendisini Amerika’da bir lokantanın mutfağında bulaşıkçı olarak buldu. Bulaşıkçılara her zaman ihtiyaç vardı! Küçük görmek mi? Hayır, asla! Hem unutmayın: Haftanın altı günü sıcak yemek garanti idi ve ücreti “Amerikan parası” ile ödeniyordu! İzin gününde bir somun ekmeğin alıp 10 sent’e sinemaya gider, bütün gününü orada geçirirdi.

Birgün, her ne sebepten ötürü ise, patron “Kovuldun!” dedi.

Babam kibarca gülümsedi.

O akşam odasına döndüğünde sözlüğü karıştırıp patronun söylediği kelimenin mânâsını buldu.

Patronun dediğiyle sözlükteki mânâ arasında bir bağ kurma ihtiyacı duymadan ertesi sabah işine *döndü!*

Babam nerede olursa olsun, canla başla çalışmaya devam etti. Kirasını ödedi, kendini çoğu insanın sahibolduğu zevklerden, konfordan mahrum bırakarak para biriktirdi. Bir doları iki dolar oldu, on doları yüz dolar oldu. Ekstra para kazanmayı öğrendiğinde izin günlerinde de çalıştı. Azim ve çalışma, bir yılın sonunda karısını kendisine getirecek üçüncü sınıf bir vapur bileti için gerekli olan parayı biriktirmesini sağladı.

1921’de, annem Amerika’ya geldi. Ülkeye göç kotası o sıralarda dolmak üzereydi. Bindiği gemi Rhode Island’ın Providence limanına demir attığında küçük bir sebepten ötürü bile göçmenlerin ülkeye girişi engellenebiliyordu.

İşten izin alan babam karısıyla buluştu. Ne var ki, onların coşkusu, birden ortaya çıkan kötü bir öksürük yüzünden tehlikeye girmişti! Yeni gelen yolcu, annem, habire öksürüyordu!

· Kullanılan kelime “fire” kelimesidir; bu kelime İngilizce’de birkaç mânâyâ gelmektedir: işten çıkarmak, kovmak, ateş almak, ateş etmek, silah atmak, yanmak, pişirmek, yangın, ateş... Muhtemelen babası kelimenin öteki mânâlarını dikkate aldı. (ç.n.)

Babam çaresizlik içinde yalvarıyordu: “Öksürmemeye çalış! Eğer muayene memuru seni öksürürken görürse geri gönderir.”

Ellerinde olmayan bir gerginlik ve heyecan devam ederken kuyruk bitiverdi. Sonunda, sıra İzabel’e gelmişti. Muayene memuru upuzun, iri, çam yarması gibi bir adamdı, hiç dostça bakmıyordu. Homurdandı: “Bu Allah’ın cezası neden öksürüyor?”

Babam telâşla cevap verdi: “Çok heyecanlandı da efendim.”

Bitip tükenmeyecek gibi görünen sorulardan sonra, memur elindeki kocaman mührü kaldırıp giriş belgesinin üzerine bastı. Babam nefesini tutmuş, kâğıtta yazanı uzaktan okumaya çalışıyordu: “Allahım, ne yazdı acaba?”

Mühür kâğıttan kalktı; işte, iri, siyah harfler: KABUL. Babamın gözyaşları o sırada taşı, annem önce sonucun olumsuz olduğunu sandı. Bu hârikulâde haber kendisine söylendiğinde ise yeniden öksürmeye başladı. Babamın sınırları iflâs etmek üzereydi, karısının kolunu yakaladığı gibi, muayene memurunun farketmesine fırsat bırakmadan oradan uzaklaştırdı. Allah’a şükürler olsun, hayalleri sonunda gerçek olmuştu!

Genç ve mutlu çifte Troy’daki tek odalı evleri mâlikâne gibi göründü, yeniden birbirlerinin kollarında idiler. O vakitler Troy’da büyük bir tekstil firması vardı: Kaloote&Peabody. Meşhur Arrow gömleklerini, yakalarını, kravatlarını üretiyorlardı. Tam İzabel’e göreydi. İğne iplikle mucizeler yaratırdı o. Keyiflerine diyecek yoktu. Ayrı geçirdikleri bir sene boyunca annem Türkiye’de Ermenice öğrendiğini söyleyip babamı büsbütün sevindirdi.

Onların mutluluğu pekçok sıkıntıya göğüs germek zorundaydı. İzabel İngilizce bilmiyordu. İşyerinde yabancılarla konuşmak istediğinde zorlanıyordu. Gerçi 1921 yılında ve sonraki yıllarda Troy’da küçümsenmeyecek bir Ermeni cemaati vardı. Manav, kasap, terzi, hatta postacı, doktor, elbette kilise, Ermeni kökenli bütün bu insanlar onların yeni dostlarıydı. Bunun sonucu olarak İzabel’in İngilizcesi ömrü boyunca zayıf kaldı. Troy’da Süryânî yoktu. Süryânîler önce Massachussetts eyaletinin Worchester şehrine, sonra da New Jersey eyaletine yerleşmişlerdir.

İş ebeveynimin yoldaşı idi artık. Babamın bulaşıkçılık yaptığı mutfaktan çıkıp daha iyi otellerin yemek salonuna geçmesi çok uzun zaman almadı. Birçok dil bilmesi ve karakteri sebebiyle garson olarak istihdam edilmişti. Genç çift için bu büyük bir terfi idi. İş bulmanın zor olduğu o dönemde, babamın kazancı oldukça iyiydi.

Babam her akşam odalarında ceplerini masanın üzerine boşaltıp o gün ne kadar kazandığını karısına gösterdiğini anlatırdı bana. Beş, on, onbeş, yirmi dolarlar... Ve daha fazlası. Kiralanan daha geniş bir apartman dairesi ve bankada mevduat hesabı, bu sıkı çalışmanın meyveleriydi. İkisinin el ele verip çalışması, o zamanlar bile, tasarruflarını hızla arttırdı.

Durup dinlenmek bilmeden çalışmayla geçen dört yılın sonunda Amerikan rüyası gerçekleşti: Ev sahibi olmak! İki dairesi müstakil bir ev satın aldılar. O ev bugün hâlâ aynı adreste ayakta durmaktadır: 10’uncu Sokak, 230 numara. Kapı komşuları, karşı komşuları, hep Ermeni’ydi.

Hata yapmamaya özen göstererek, anne babamın birlikte çok zaman geçirdikleri dostlarından bazılarının adları yazayım: Papazian, Chakmakian (ki bunlar Balikesir’den annemin kuzenleriydi), Masrobian, Sarkissian, Tutunjian, Quinones (Kübalı ile evlenmiş bir Ermeni), Ganimian ve Kachajian aileleri. Daha bir çok vardı. Son iki aile yazarın New York şehrinde geçecek delikanlılık yıllarında önemli bir yere sahip oldular.

Bütün cemaatin hayatı aynı senaryoyu oynamaktı: Yeni hayata alışmak, çalışmak, çocukları büyütme, aile problemleriyle uğraşmak ve her yerde olduğu gibi dedikodu.

Herkes komşusunun hayatının girdisini çıktısını bilirdi. O vakit Ermeni cemaatinin yaşadığı öteki şehirler Boston civarı ile Rhode Island eyaletindeki kasabalardı. California ve

diğer eyaletlere doğru büyük Ermeni hareketi seneler sonra başlayacaktı. Ebeveynimin sahiboldukları ilk evlerinde bir de kiracıları vardı, ikinci kattaki geniş daireyi kiralamışlardı. Ermeni'ydiler ama sadece Türkçe konuşurlardı. (Dil meselesi çok önemli, unutmadım, fakat şimdi sırası değil). Günlük ziyaretler, evi çekip çevirme, çocukları büyütme, kilise piknikleri, düğün dernekler, Ermeni siyasî partilerinin (*Amerikan* politikası ile alâkaları yoktu) yeniden güç bulan tartışmaları, bütün bunlar Troy'daki Ermeni hayatının değişmez parçalarıydı.

1927 yılında Tashji ailesi üç kişi oldu. İlk oğulları George (Terrence) doğdu. Birkaç ay sonra annem işe geri dönme ihtiyacı hissetti. Bazen fabrikanın işlerini eve getirip yapardı, fabrikaya gittiğinde ise bebeğe kiracımız bakıyordu. Böylece Terry (kendisi isminin böyle söylenmesini tercih etmiştir) bakıcısından bol bol Türkçe duydu, öğrendi. Annem babam da onunla Türkçe konuşmaya başladı.

Beş yıl sonra ikinci çocukları dünyaya geldi. İkisi de bir kızları olsun istiyordu, ama olmadı. İkinci oğullarına Edward adını koydular. Terry nasıl anneye benziyorsa, Edward da tıpkı babasıydı. Annem iki çocukla beraber artık işini evden yürütüyordu. Dikiş dikme becerisi yüzünden başını kaşımaya zamanı yoktu. Bazen kadın arkadaşları çocuklarını "ihmal ettiğini" söyleyip onu kınarlardı. Fakat daha ciddî bir rahatsızlık şuydu: Babam ev inşaatında ve tamiratında usta olduğundan bizim evimiz daima bakımlı olurdu. Taş döşemeli girişi ve cümle kapısı hâlâ durur bugün. Evlerine telefon aldıklarında, arkadaşlarını arayamadılar. Çünkü hiçbirinin telefonu yoktu! Bu durum komşularının kıskançlıklarını çekti. Bundan dolayı onlara hep zengin nazarıyla bakılmıştır. Aslında tabî ki değillerdi. İlk otomobillerini gece gündüz çalışmanın sonunda satın aldılar!

*****

IV-Türk Dili ve Kültürü ile Dolu Bir Amerikan Evi

Annemle babam evdeki huzurlarını komşularının kıskançlıklarının bozmasına izin vermedi. Zaten oğullarını büyütme çalışarak hayatlarını sürdürürken yeteri kadar problemle yüzyüze geliyorlardı.

Evimiz (modern konfor vasıtaları hariç) onların Osmanlı Türkiyesi'ndeki hayatlarının bir uzantısı şeklindeydi. Dil, yemekler, müzik, aile ilişkileri, eve gelenlere gösterilen misafirperverlik. Şu işe bakın, annem babam Terry ile Türkçe konuşurdu, benimle Ermenice, ağabeyimle ben birbirimizle İngilizce konuşurduk.

Sonra büyüdükçe herkes hangi dilde söylendiğine aldırmış etmeden ne dendiğini anlar oldu. İki kardeş arasındaki esaslı karakter farklılıkları ilk yıllarda belirgin bir şekilde ortaya çıktı, bunun sonucu çatışmalar yaşandı. Birçok farklılıklar arasında iki delikanlının ana-babaları ve ev hayatlarıyla olan ilişkileri vardı. Eğer burada ağabeyimin şeytan benim melek olduğumu imâ ediyor gibi görünürsem (asla niyetim bu değil), o zaman belki birgün Terry de kendi yazdığı kitabında beni “şeytan” diye tarif edebilir, ben bunu elbette istemem. Aradaki beş yaş, küçük çocuklarda gözle görünür farklılıklar doğurabiliyor. Özellikle oğlan çocukları arasında. Ben daima ana-babama, onların ev hayatına yakındım; Terry ise daha “normal ve yaramaz” bir oğlandı, hayatımızın hep ilginç olmasını sağladı.

Vaktimin çoğunu evde geçirmek, annemle babamın kendi aralarındaki sohbetleri ve gelen sayısız misafirle aralarında geçen konuşmaları dinleme şansını vermiştir bana. Babam uzun yıllar ‘Urfalı’ (Urfa doğumlu demek) Süryânî arkadaşlarıyla ilişkisini sürdürdü, hemen hepsi Bostan civarında oturuyordu. Bu aileler arasında: Peter Boursoum (Worcester'deki ilk Suriye Ortodoks kilisesinin papazı), Yacoub Tashji (akrabalık bağımız yoktur), İbrahim Kurkgy, Albert Chavoor, Sait Ballı ve adını hatırlayamadığım birçok kişi vardı. Ermeniler arasındaki konuşmalar genellikle Ermenice olurdu, fakat Süryânîler Türkçe konuşurlardı.

Küçük bir çocuk olmama rağmen, bu sohbetlerden öğrenmişim ki, bir kısım Ermenilerde Türklere karşı şiddetli bir nefret vardı. Vatan topraklarından koparılmanın eziyetlerini çekmiş bu insanları kim suçlayabilirdi? Yalnız, ilgi çekici olan, bu mesele Süryânî ailelerde yoktu. Süryânî arkadaşlarımızdan Onlardan Türklere hakkında HERHANGİ BİR DÜŞMANLIK, BİR NEFRET SÖZÜ DUYDUĞUMU HATIRLAMİYORUM. Gerçekten hep Türkçe konuşurlardı, ve büyük savaşta çektikleri acılara rağmen, daima “**memleketimiz!**” diyerek Türkiye'ye özlemlerini dile getirirlerdi.

Süryânîler Türk halkına karşı herhangi bir düşmanlık hissi beslemezlerken, Ermeniler'in o kadar şiddetle kin gütmeleri (bugün hâlâ öyle) bir çocuk olarak bana anlaşılma gelirdi. Halbuki Süryânîler de savaşın tahribatını yaşamışlardı. Nasıl olur da, iki Hıristiyan cemaat birbirinden bu kadar farklı bir felsefede olabilirdi?

Fakat büyüklerin sıkıp usanmadan konuştuıkları, siyasî çekişmeler, savaş, etnik düşmanlıklar, bütün bu lâflar küçük bir çocuk için o kadar da önemli değildi. Oyuncaklar, oyunlar, sinemalar...bütün bunlar ilgimi daha fazla çekiyordu. O çocukluk yıllarımdan tek hatırladığım, her Şükran Günü'nde akşam yemeğinde hindi pişerdi, “Hindi” hakkında bütün bildiğim buydu. Fakat üzerimdeki etkilerinden o sıralarda tamamen habersiz olsam da, sayısız kişi tarafından pek çok konuda “tohumlar” ekilmişti.

· İngilizce'de “Turkey” hem Türkiye hem hindi mânâlarına gelir.

Evimizde annemle babam birbirleriyle Türkçe konuşurlardı. Gramofondan Türkçe şarkılar duyulurdu. Biraz Arapça, çok az da Ermenice plağımız vardı. Misafirlerimiz olduğunda, akşam yemeği yenip bittikten sonra kadınlar mutfakta kalır, erkekler misafir odasına geçerdi ve âdet olduğu üzere politik meseleler, Osmanlı Türkiye'sindeki savaş konularında sohbe dalarlardı. Babam, fikirleri Ermeni misafirlerinden farklı olduğunda daima diplomatça davranırdı, tarafları hatalı bulduğunda daima yatıştırıcı rolündeydi, eski vatanlarına nefret çamurları atmaya hiç de ihtiyaçları olmadığını vurgulardı. Ermeni misafirler bu “garip” bakış açısını hiç bir zaman kabul etmezlerdi, fakat o kadar lezzetli bir yemek sofrasından sonra (annem Türk mutfağında gerçek bir ustaydı), kimsenin faydasız, sonuçsuz münakaşalara girişecek hali olmazdı. Zaten o sırada Türk kahvesi servisi başlardı, politika bekleyebilirdi.

Troy'daki ilk yıllarımız pekçok Ermeni ve diğer etnik kökenli ailelerin hayatına çok benziyordu. Çocukları büyütme, ekonomik zorluklar, dil, din ve kültürü koruma, Amerika'da yeni bir hayata başlayan ailelerin başlıca meseleleriydi. Annemle babamın Türkiye'ye ve Türk halkına karşı tavrı diğer Ermeni evlerindeki keskin olarak farklıydı, bunu daha önce de söyledim. Fakat bizim eve özgü bir durum da şuydu: Günlük olarak üç dil yürürlükteydi: İngilizce, Türkçe, Ermenice.

İlk oğulları Terrence George Tashji'nin doğumuyla birlikte, mutluluk, endişe, sıkı çalışma, geleceğin belirsizliği hepsi birbirine karışmıştı. Haftalar derken aylar geçti, ebeveynim kaçınılmaz bir durumun farkına vardı, eski vatanlarından buraya kendileriyle beraber birşey daha göç etmişti: Ermeniler'in Türk olan herşeye olan şiddetli düşmanlığı. Fakat annemle babam o zaman da, sonra da, bütün düşmanlıklardan sakındılar, bu da Ermeni toplumuna tam mânâsıyla “uyum” sağlamalarını imkânsız kıldı. Arkadaşları olan sayısız Ermeni aile arasında sadece Mesrobian ailesiyle Türkçe konuşurlardı. Bu sevimsiz duruma ilâve olarak, Ermeni siyasî partileri (Osmanlı Türkiye'sinde büyük hasara sebep olan partiler), Troy'da ve Ermenilerin yaşadığı diğer şehirlerde yeniden can bulmuşlardı. Annemle babam oğullarını kin ve nefretle doldurmamaya karar vermişti. Aynı kararlılık, gelecekte doğması muhtemel kızları için de geçerli olacaktı.

Daha önce söylemişim, annemle babam hem Türkçe, hem Ermenice konuşurdu. Bir de babamın bildiği öteki diller vardı. İkisi de bir ev sahibi olmak rüyasını gerçekleştirmek için çok çalıştı. Sonunda bu çalışma meyvesini verdi, Troy'daki iki katlı evlerini satın aldılar. İkinci katta Türkçe konuşan bir Ermeni aile kiracı olarak oturuyordu ve böylelikle ağabeyim Terry Türkçe öğrenmişti, çünkü annem işe giderken oğlunu (ben daha doğmamışım) kiracı hanıma bırakıyordu. Bu kibar hanım Terry ile Türkçe anlaşıyordu, annemle babam da ona uydu.

Beş yıl sonra 7 Şubat 1932'de Edward dördüncü Tashji olarak dünyaya geldi ve onun ilk öğrendiği dil (ileride konuşacağı üç dilin ilki) Ermenice oldu. Annem işinden ayrılmıştı, gerçi Arrow Gömlek firması için evden çalışmaya devam etti. Bir beş sene daha geçmişti ki babam ekonomik sebepler yüzünden ailesini New York şehrine taşımaya düşünmeye başladı. Orası dünyanın her yerinden kopup gelmiş yüzbinlerce göçmenin son durağıydı.

Annem iki oğluyla Troy'da kalıp bir yandan işine devam ederken, babam New York'a gidip seçkin otellerde iş buldu. Kazancının bir kısmını tasarruf ederek mobilyalı bir daire kiraladı. Fakat hiç beklenmeyen bir ekonomik darbe ailemizi vurdu. Otomobili satmak zorunda kaldık, evimiz de haczedildi. Annem nesi varsa satarak, dostlarıyla üzüntü içinde vedalaşıp iki oğluyla beraber kocasının yanına New York'a gitti. Kesin tarihi bilemiyorum ama herhalde ben altı yaşlarındaydım, Terry de onbir.

Babamın kiraladığı daireye yerleştik. New York 16'ncı Sokak'ta iki katlı bir evin bir katı. Ev sahibi Süryânî bir aile idi. Kerim Bazaz ve karısı Lucy Bazaz.

Bundan sonraki yıllarda annemle babam deli gibi çalışmaya devam ettiler. Ben Saint Francis Xavier Kilise Okulu'na başladım, Terry de devlet okuluna gidiyordu. Ailem Aşağı Manhattan'da 15'inci Sokak'a, sonra oradan Banka Sokağı'na taşındıklarında da ben aynı

okula devam ettim. Evimizi annemle babam döşemişti, New York bölgesinde yaşayan birçok Ermeni aile ile arkadaşlıklar devam etti. Babamın Boston civarındaki Süryânî arkadaşları ile de öyle, gelip gitmeler, ahbablıklar sürdü. Misafirler, yemek davetleri, sohbetler, gramofondan yayılan müzik, bende ortaya çıkan bir takım sağlık problemleri, New York şehrindeki ilk yıllarımızın hatıraları arasındadır. O aralar ABD vatandaşlığı ailemizin en önemli konusu haline gelmişti.

Annemle babam ikisi de Amerikan vatandaşı olduklarında yürekleri gururla dolmuştu. Fakat annem vatandaşlığı hiç de kolay kazanmadı. İngilizce konuşmaktaki yetersizliği yüzünden ona önce gece okuluna gidip İngilizce öğrenmesi tavsiye edildi. Burada da etrafı Ermeni arkadaşlarla kuşatılmıştı, İngilizce'ye kimin ihtiyacı vardı ki?! Annemin yıllarca giyim endüstrisinde çalışmış olması onu İngilizcesini geliştirmekten alıkoymuştu. Günlük hayatta İngilizce konuşmayan insanlarla bir arada bulunmuştu hep. Böylece annem haftada iki veya üç akşam, yakındaki bir okulun yetişkinler için açtığı İngilizce derslerine devam etmeye başladı. Onun defterlerini, kalemlerini, okuldan döndüğünde “Bu Allah'ın cezası dili konuşmayı nasıl öğreneceğim?” diye sızlandığını hiç unutmam.

Babam vatandaşlığı herhangi bir güçlük çıkmadan almıştı, fakat annem için durum öyle olmadı. Karı koca –annemin vatandaşlığı için- Göçmenlik Dairesi'ne gittiklerinde, İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğruydular ve bizim Terry Amerikan ordusunda askerdi. O unutulmaz günde, gülünç bir olay oldu: Annem hapis hâne kelimesinin mânâsını biliyordu, fakat imtihanı yapan memur “Hiç hapis yattınız mı?” diye sorunca gururla cevap verdi. “Evet!”

Adamın yüzündeki telâş ifadesini gören babam hemen yardıma koşup karısının hiç bir zaman hüküm giymediğini, hapis filan yatmadığını söyledi. Sorguyu yapan memurun yüzünde bir gülümseme belirdi, annem o sırada son sözlerini beyan etmekteydi: “Ben iyi Amerikan... Benim oğlum Amerikan ordusunda! Ben iyi Amerikan!”

Birkaç hafta sonra annem göğsü kabararak Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı oldu.

New York'taki hayatımız da Troy'daki ilk çocukluk yıllarımıza benziyordu. Ben ağabeyimden daha fazla evde vakit geçiren, aileme daha bağlı bir gençtim, dolayısıyla eve gidip gelen misafirlerle bir arada olma imkânı buluyordum. Ermenilerin Türklere gelen herşeye olan düşmanlıklarının daha fazla farkına varır olmuştum. Bir istisna vardı, o da Ganimian ailesi idi, onlarla Troy'dan beri çok iyi dosttuk.

Ailenin anne ve babası, Nishan ile Nevart Türkçe konuşurlardı; iki kızları ve bir oğulları Troy'da doğmuştu, hem Türk hem Ermeni kültürüne âşinaydılar. Baba Nevart bir Türk enstrümanı olan **ud** çalardı. Modern zamanın gitarı bu telli çalgıdan geliştirilmiştir. Oğulları Charles önce keman öğrenmeye başlamıştı, fakat büyüdükçe **ud**'a ilgi duydu, babasının rehberliğiyle pek çok Türkçe plak dinledi. O vakitler kimse tahmin edemezdi ama bizim Chick (böyle derdik kendisine), ABD'nin en kabiliyetli ve en başarılı, Amerika doğumlu **udisi** oldu. İki aile arasındaki sıkı dostlukla, Türk müziği, Türk mutfağı, Türkçe, hepsi de ev hayatımızın ayrılmaz parçaları oldu. Fakat Türkiye'deki meseleler yahut Türk halkı henüz benim idrak sahamının dışındaki konulardı. Türklere ait herşeyden Ermenilerin nefret ettiğini evimizin dışında öğrendim, evimize girdiğimde de Türk kültürünü karşımda buldum. Aslında o zamana kadar bir tek Türk ile tanışmamıştık. Türk müziğine olan sevgim ve Chick'le arkadaşlığımdan dolayı Türk olan herşeye karşı ilgim gelişti.

*****

İngilizce'deki anlamdaş iki kelime kullanılmıştır. Memur “prison” kelimesini kullanarak soru sormuştur, annesinin bildiği kelime ise “jail”dir; ikisi de –aralarında küçük bir nüans olmakla birlikte- cezaevi, hapis hâne, hapis yatmak mânâlarına gelir.

V- Delikanlının Türklerle İlk Arkadaşlığı. Bir Ermeni Saçmalığı

Sevgili annemizle babamız çalışkanlıklarının sonucunda ikinci defa Amerikan rüyalarını gerçekleştirdiler: New York'un Queens ilçesinde, Saint Albans semtinde İngiliz Tudor tarzı güzel bir ev satın aldılar. Hayatımızın bu mühim olayı Türkiye'ye ve onun halkına olan sevgimizde beklenmedik açılımlar getirdi. Yıllar sonra anlıyorum ki, bütün bunlar alnımıza yazılmıştı. Çünkü, eğer Saint Albans'a taşınmamış olsaydık, sonraki yıllarda olan olaylar olmayacaktı ve bizim şaşırtıcı hikâyemiz yazılmayacaktı.

Troy'dan New York'a, Saint Albans semtine uzanan ailemizin hayatı aynı senaryo ile devam etti: İş, çocuklar, bazen hastalıklar, kültür, diller, hafta sonları misafirler, birçok evde olagelen problemlerle birleşerek bizi yetişkinlik hayatımıza taşıdı.

Ağabeyim Terry, bütün tahminlerin aksine çok tatlı bir kızla evlendi, adı Marie Louis Abdullah. Lübnan'lı harika bir ailenin kızı. Hâlâ evlidirler, dört tane birbirinden güzel kızları, sekiz tane de dünya tatlısı torunları vardır. (Onlarla gurur duyan amcaları olarak onları başka türlü tarif edemem.)

Terry evlendikten sonra anne babamın yeni "hedef tahtası" Edward oldu, artık onun da mutlu bir evlilik yaptığını görmek istiyorlardı. Fakat bir delikanlı olarak evlilik uzak gelecekte görünen bir olaydı onun için. Edward kasetlerle, Türk müziğiyle, özellikle *darbuka* ile ilgileniyordu. Darbuka Türk usulü bateridir, kucağa yatırılır, el ve parmaklarla vurularak çalınır. Çocukluğumda, Türk ve Arap müziği plaklarını dinlerken gramofonun kenarını yahut masayı "darbukam" gibi kullanıp müziğe eşlik ettiğimi hatırlıyorum. Epeyce yalvardıktan sonra ebeveynim bana ilk *darbukayı* satın aldı. Birçoklarından ilki! Hemen hergün çalardım. Annemle babam gerçekten çok sabırlı insanlarmış. Birgün Ganimian'ların evine oturmaya gittiğimizde Chick'in *ud*'da ustalaştığını öğrendik. Bize o gün bir müzik grubu kurmak istediğini söyledi. Büyük bir coşkuyla baterist olarak kendisine katılabileceğimi söyledim. Kısa bir süre sonra New York şehrindeki *ilk* Orta Doğu Orkestrası'nı kurduk. Adı, *Nor İkes* idi. Ermenice gündoğumu demektir. Türk ve Batı enstrümanlarından oluşmuş beş kişilik bir gruptuk. Hepsisi de benim gibi Ermeni ailelerin Amerika'da doğmuş çocuklarıydı. O zamanlar, 50'li yılların başında, yetenekli gençlerin bir araya gelip orkestra kurması seyrek görülen birşeydi. *Nor İkes* hemen tanındı ve çok rağbet gördü. Repertuarımızda Türkçe, Ermenice, Arapça, biraz da Rumca şarkılar ve danslar vardı. Bizim evde olduğu gibi Ganimian ailesinde de Türkçe konuşulurdu ve en çok Türk müziğini severlerdi. Bu durum Chick'in pekçok klasik Türk müziği eseri yanında, Türkçe şarkı, dans, enstrümantal parça öğrenmesini sağlamıştı. Dinleyicilerimiz en çok Ermeni ve Süryânî olurdu. O kadar mutlu idim ki! Yüz kişiden aşağı hiç düşmeyen bir dinleyici topluluğuna canlı performans yapmak, o zamana kadar sosyal hayatı eve gelen misafirlerle sınırlı kalmış bir delikanlı için (yani yazarınız) muazzam bir işti. Fakat işte, sahnede idi ve sevdiği bir müziği Amerikalıların daha önce görmediği bir enstrümanla çalıyordu. Bütün dikkati darbukasındaydı. Bu parmak ısırtan delikanlıların hiçbiri tek bir nota bile bilmiyordu, ne öğrendilerse kulaktan, Amerikan yahut başka bir Batı müziğine benzemeyen bir müziği çalarak, dinleyerek öğrenmişlerdi. Artık profesyonel olmuştuk! Çalgı çalmak bizi mutlu ediyordu, bu işten umduğumuzdan fazla para kazandık. Amerikan Müzisyenler Sendikası, Local 802'ye üye olduk. Hâlâ da üyeyizdir. Sözlüğümüze bir kelime dahil oldu: *Sahne alma*. Sahneye çıkıp müzikal bir performans göstermek mânâsında hâlâ

kullanılır. O ilk sendika üyelik kartım, elli yıl sonra, bugün, Türkiye'nin başkenti Ankara'da Millî Kütüphâne'de sergilenen koleksiyonumda görülebilir.

Bundan sonra meydana gelen bir olay var, doğruluğunu isbat edemem size, ama doğru olduğuna yemin ederim. Onsekiz yaşlarındayken, ilk aşırı Ermeni saçmalığına maruz kaldım.

Bizim orkestra kilisenin desteklediği bir sosyal organizasyonda sahne almak için anlaşmıştı. New York'ta hâlâ var olan Audubon Salonu'nda. Orası yıllarca sosyal faaliyetler için gözde bir mekândı. Kadın, erkek, çocuk ikiyüzden fazla dinleyici vardı. Herşey çok güzel gidiyordu. Orkestramızın başı Chick bir ara çok sevdiğimiz eski bir Türkçe şarkıyı çalmaya başladı. Benim de yıllardır bildiğim ve evde söylediğim bir şarkıydı. Önceden prova yapmaksızın, Chick'ten de izin almadan, sol kolumun altında darbukamla ayağa kalktım, bir adım öne çıkıp mikrofona yaklaştım, tam yerinde şarkıya girip söylemeye başladım. TÜRKÇE!

Bizim grup bir an şok oldu. Ve o anda dans etmekte olanların yüzleri sahneye çevrildi. Fakat çok kısa bir an sürdü bu durum. Dans devam etti, salondakilerden yükselen müspet hava orkestramızı sarıp sarmaladı, hep birlikte alkış tutarlarken herkesin yüzü gülüyordu. Üç mısra okudum ve salonu çınlatan bir alkış aldık. Bizim sinirli Chick bile beğenmişti, tam bir başarıydı bu.

Sonra ne olduysa oldu. Grubumuz mola vermişti. Bir adam benim yanıma yaklaştı. Dostça bir edâ ve hafif bir tebessümle, Ermenice olarak dedi ki: "Oğlum, şarkını çok güzel söyledin, herkes beğendi. Fakat bundan sonra Türkçe şarkılar icra edeceğinizde *sadece enstrümanla* çalın, çünkü Türkçe SÖZLERLE şarkı söylemenize izin yoktur."

Size anlattığım bu olay için kaynak gösterebileceğim bir tarihçi yok, *benim* başıma geldi ve tek şahidim Allah'tır. Onsekiz yaşındaydım ve benimle konuşanın Kilise Yönetim Kurulu'ndan biri olduğunu anlamıştım. Fakat o sırada, anlaşılması güç sözlerinin önemini tam mânâsıyla kavrayamamıştım. Türk enstrümanlarıyla Türkçe müzik yapmak serbest, fakat şarkıları Türkçe sözleriyle söylemek *yasak*. Bu mesele Ermeni toplumunun mantık dışı, saçma tavrının ilk örneği olarak karşıma çıkmıştır. Bu çeşit saçmalıklar bütün hayatım boyunca karşıma çıkmaya devam etti. O ilk olay ise zihnimde silinmez bir iz bırakmış olmalı ki, elli yıl sonra bile capcanlı hatırlıyorum.

Ondan sonraki müzik kariyerimizde Ermeni dinleyicilerimizin "keyfini kaçırmamaya" dikkat ettik. Süryânî ya da Sefardik Yahudilerin, bazen de Amerikalı dinleyicilerin önünde, herhangi bir menfi reaksiyonla karşılaşma korkusu olmadan *müziğimizi* icra ettik. Gerçekten, yaptığımız Türkçe müzik daima fazlasıyla *kabul görüyordu*, bunu bilhassa gururla vurguluyorum. Daha sonra bizim orkestranın gittiği bir Süryânî töreninde, *aynı* programda cemaatin başka bir grubu da sahne alınca benim "kaçışım" başladı.

Kabiliyet, halktan kabul görme ve şöhret birleşince, ister Hollywood, isterse *Nor İkes* orkestrası olsun, sanatçılar sevimsiz, bencil insanlar haline gelebilir. Chick Ganimian öyleydi. Gerçi onun şöhreti bizim grup dağıldıktan yıllar sonra geldi. Grubun geri kalanından farklı olarak ikimizin problemleri vardı; onun halka saygısız davranmasına kızılıyordum, hele de sarhoş olduğunda daha fena oluyordu tavrı. Benim "kaçışım" o günlerde gerçekleşti. Bizim Süryânî kilisesi New Jersey'de bir program tertiplemişti. Bizim grupla beraber farklı zamanda sahne alacak, üç müzisyenden oluşan başka bir grup daha vardı: *Garabed Kardeşler*.

Bu grubun müziğini ilk duyduğumda nasıl sevindiğimi hatırlıyorum, çünkü Türkçe okuyorlardı. Grubun başı, usta bir kemancı olan John Garabed idi. Onun, yeni arkadaşım John Garabed'in eşsiz yeteneğini ve mükemmel karakterini anlatmak sayfalar ister. Klasik Türk müziği tahsil etmişti ve icra ediyordu. Amerika doğumlu diğer müzisyenlerle kıyaslanmayacak ölçüde usta idi. Kuzeni Jack Garabed *ud* ve *kanun* (telli bir Türk enstrümanı) çalıyordu. Diğer üye Harry Eshak ise yine *ud* ve *darbuka* çalıyordu. Bu üç kişilik grup yetenek, karakter ve repertuar olarak benim önceki grubumdan kat kat üstündü. Garabed grubuna dahil olmayı çok

istedim. Chick ile uzun uzun pazarlık yaptıktan sonra benim iki grupta da çalışmama izin verdi, ancak program günleri çakışırsa *Nor İkes*'i tercih edecektim.

Benim kabına sığmaz neşemin ömrü kısa oldu, bu sözleşmenin felâket olduğu anlaşıldı. Bir sonraki programa yine iki grup birden çağrılmıştı. Alkol kokan Chick, sahneye John'a saldırdı ve onu beni "çalmakla" suçladı. Utanç verici bir olaydı. Benim yapabileceğim tek şey gerçekten profesyonel olan müzisyenlerin tarafını seçmektir, konserin geri kalan kısmında Garabed'lerin grubunda kaldım. Süryânî cemaatine müzik yaptığımız uzun yıllar boyunca dördümüzün dostluğu devam etti. John bana ilham kaynağıydı, yaşadığım sürece o "kardeşlerimin" hatıraları kalbimden silinmeyecek. Üçü de, ne yazık ki, artık aramızda değil. Garabed grubuyla ilgili yazdıklarımı iki meseleyi dahil etmem gerekir. Beni derinden etkileyen iki olay:

1- Garabed grubuyla yaptığımız sayısız programda beşinci bir müzisyen bize katılırdı: Tarık Bulut. Olağanüstü kabiliyetli bir Türk. Bestekâr, bütün enstrümanları çalan, Türk müziği ve tarihi öğretmeni. Tarık arkadaş olduğum ilk Türk'tü, bugüne kadar birbirimize Türkçe olarak *kardeşim* diye hitabederiz. İleriki bölümlerde Tarık'tan zaten bahsetmem gerekecek; burada *kardeşim* demekten gurur duyduğum adamı size kısaca tanıtmak istiyorum. Tarık Türkiye'den, New York'taki Türk Haber Bürosu'nda çalışmak üzere 50'li yılların başında gelmişti. İtibarlı bir eğitim kurumu olan Juilliard Müzik Okulu'nda okudu ve hayatını müziğe ve Türk kültürüne adadı. İtallan asıllı Amerikalı bir Katolik olan güzel Frances'le evlendi. İki oğulları oldu. Emekli olduklarında Florida'ya yerleştiler. Tarık'ın sayısız müzik başarılarından biri bir Amerikan orkestrası için tarihî bir konser dolayısıyla beste yapmasıydı. Türkiye'nin en ünlü *kanun* virtüözlerinden biri, Üstad Ahmet Yatman'ın müzik kariyerinin 50'inci yılı münasebetiyle yapılan bir kutlamaydı bu. Biri Amerikan, öteki Orta Doğu enstrüman ve müzisyenlerinden iki orkestra, beşyüzden fazla dinleyiciye çağdaş ve klasik Türk müziği icra ettiler. Tarık'ın dehası ile, Amerikan orkestrası Orta Doğu orkestrasının eşliğinde Türkçe eserler çaldı. Bu ikincisi Ermeni, Yunan, Yahudi, Süryânî, Arap ve Türk müzisyenlerden oluşuyordu. Osmanlı Türkiye'sinde var olan din ve ırk çeşitliliğinin ve aralarındaki uyumun tam bir temsiliydi. Bu uyumlu ilişki Türkiye Cumhuriyeti'nde bugüne kadar devam edegelmiştir. Bu tarihî konserin fotoğrafları Ankara'daki sergimde mevcuttur.

2- John Garabed ailesine, Süryânî Ortodoks Kilisesi'ne, sayısız arkadaşlarına sevgi ve iyilik miras bıraktı. Onun ölümü beni perişan etti, ailesi ile irtibatımın kopmuş olmasına pişmandım. Fakat 1999'da hiç umulmadık birşey oldu. John'un kızı Marilyn (şimdi Mrs. Bello), beni telefonla aradı, babasıyla ilgili son "birşeyler" bulma arzusundaydı. John'a bütün ailesi tarafından, kendisini tanıyan herkes tarafından saygı gösterilmişti. Fakat özellikle Marilyn'in, babasının müziğine çok candan bir ilgisi vardı, onun kemanını bugün kadar muhafaza etmiştir. Marilyn o gün bana telefon ettiğinde, hani bir deyim vardır ya, "samanlıkta iğne aramak", aynen öyleydi. Yıllar önce babası tarafından kaydedilmiş bir plak vardı. Bir 33'lük, adı *Mısır Bahçesinde* idi. Bu plaktan bir tane bulmak için uzun aramalardan sonra beni tavsiye etmişlerdi kendisine, son bir umut, belki bende o plaktan bir tane olabilirdi. Çok duygulandım (lütfen üzülme!), aradığı plağın bende olduğunu söylerken gözlerim yaşardı. Ona teklifimi duyduğunda minnettarlığımı ifade etmeye çalışırken onun da aynı duygusallığı yaşadığı belliydi. Hemen o hafta içinde, plağın iki yüzünü de bir kasete kaydettim. Kabının renkli fotokopisi çektirdim, plaktaki parçaların listesini yazdım ve babasıyla yıllar süren dostluğumu, ona olan sevgimi anlatan bir mektupla beraber gönderdim. Ne kadar sevdiğimi söylememe gerek var mı? Mrs. Marilyn Garabed Bello'ya ve ailesine, sevgili babasının, benim sevgili kardeşim John Garabed'in hatıralarından değerli bir şey sunabildiğim için çok mutlu ve gururluydum.

Otobiyografim uzun uzadıya birkaç kişiden bahsedip durmakta. Bu kişilerin benim gençlik yıllarımda çok etkileri olduğuna inanıyorum. Onlarla yaşadığımız tecrübeler sonraki yıllarda bu eşsiz hikâyede önemli roller almıştır.

Arkadaşım Chick Ganimian'la ilgili son bir bilgi vermeliyim. Kendisi karımın kuzenidir. Amerika'da doğmuş olmasına rağmen Türk çalgısı *ud*'da usta oldu. Enstrümanını ve müziğini Amerikan cazıyla birleştirdi, sayısız Amerikan orkestrası ile birlikte sahneye çıktı, klüplerde çaldı, plak doldurdu. Karakterlerimizin uyuşmamasını bir yana bırakarak, onun ilk müzik kariyerinin bir parçası olmaktan gurur duyuyorum. O da bu dünyadan ayrıldı, onu çok özleyorum. Chick daima kalbimde yaşayacak. Hem John Garabed, hem Chick, bu iki usta müzisyen için saygımı birkaç cümle ile dile getirdim. Onlar hayatlarını ve sanatlarını atalarının vatanı Türkiye'nin müziğine adanmışlardı. İleriki bölümlerde yine müzik konusu ve müzikle ilgili başka olaylar anlatılacak, fakat şimdi New York'un Queens ilçesinde, Saint Albans semtindeki evimize dönmemiz gerek. Bu kitapta yer almaya uygun iki esaslı olay var.

Saint Albans'taki evimizde ziyaretimize gelen ilk Türk Yusuf Şükrü Gürbüz isimli bir güreşçi idi. Ağabeyim Terry, Yusuf'un (bu ismini kullanırdık) mindere çıktığı bir güreş müsabakasına gitmişti. Cana yakın bir çocuk olan Terry, yarışlar bittikten sonra güreş sahasına gidip Yusuf'a kendisini Türkçe olarak tanıtmıştı ve tabii hemen arkadaş olmuşlardı. Yusuf New York'a henüz geldiğinden İngilizce bilmiyordu. Terry gideceği yerlere götürerek ve tercümanlığını yaparak ona çok yardımcı oldu. Tanışmalarından kısa bir süre sonra Yusuf'u evimize getirdi. Yusuf için cennete giriş gibiydi bu. Herşeyden önce annem onu kucaklayıp **"Hoşgeldin oğlum!"** diye karşılamıştı.

Bir taraftan leziz Türk yemeklerinin kokusu burnuna gelirken, öte taraftan müzik setinden yayılan Türk müziğini duyuyordu. Onun hakkındaki ilk intibamız cüssesiydi. Şöyle ki: Onun yanında dursam, beni göremezdiniz. O akşam sofrada, ertesi gün yenecek hiç yemek artmamıştı! Bizim aile Yusuf'un da ailesi oldu, böylece ana babasız kalmadı, dostluk yıllarımız Türkiye'deki ailesine duyduğu hasreti hafifletti. Güreş kariyeri çabuk son buldu, çünkü güreş stili bugün için kabaydı. Yusuf maçı kaybettiği söylendiğinde "sporu" bırakması gerektiğini anladı. Sonra Chicago yakınlarına yerleşti, Anne isminde güzel bir Amerikalı kızla evlendi. Türkiye'de öğrendiği metal döküm ticareti yapmaya başladı. Sıkı dostluğumuz uzun yıllar boyu devam etti. Her ikisi de vefat edene kadar.

Terry bir toplantıda bir Türk beyefendi ile tanışmıştı, orada da uzun yıllar sürecek bir dostluğun temeli atıldı. 1950'li yılların başıydı, Dr. Reha Oğuz Türkkkan ve karısı Güntekin Türkkkan ailemizin yeni dostları oldular, ebeveynimiz tarafından büyük sevgi gördüler. Doktor Türkkkan Hukuk ve Tecrübî Psikoloji ihtisası yapmıştı, Columbia Üniversitesi'nde ders verdi. Dostluğumuz halen devam eder.

Gençliğimin bu döneminde Türklerle ilgili meseleler hakkında adamakıllı bir bilgim yoktu henüz. Fakat anlatacağım olaylara giriş olmak üzere, üç aile arasındaki ilişkiyi tekrar kısaca hatırlatmalıyım: Bizim ailemiz, Ganimian'lar ve Kachajian'lar. Bu aileler arasındaki ilişki ben daha doğmadan Troy'da başlamıştı. Ganimian'lar da sonunda bizim gibi New York'a taşındı. Kachajian ailesi Boston civarına yerleşti. Aile reisi Mr. George Kachajian Mrs. Newart Ganimian'ın kardeşiydi. Bizim Kachajian'larla ahablığımız, Ganimian ailesiyle olan dostluğumuzun bir sonucu olarak devam etti. George ve Aznif Kachajian'ın beş çocuğu vardı. En küçükleri Mary Massachusetts eyaleti Watertown doğumluydu. Mary üç yaşına geldiğinde babasını kaybetti. Annesi beş çocukla beş parasız kaldı. Kocasını öldüğünde Aznif mahallî Ermeni Kilisesi'nden kocasının defin işlemlerini yapmalarını rica etmişti, fakat kiliseden *red* cevabı geldi, çünkü bütçeleri yetersizdi. Bunun üzerine mahallî Protestan kilisesi insanî bir jest yapıp kocasını Hristiyan usulünce defnetti, hiç bir ücret de talep edilmedi. Genç anne kocasını, çocuklarının babasını kaybetmenin kederi içinde, önce parayı düşünen kiliseye karşı öfkeyle

doluydu. Bunun sonucu olarak beş çocuğunu da Protestan Kilisesi'nde vaftiz ettirdi. Karşılaştıkları onca zorluğa rağmen Aznif ailesine sahibolmayı başarmıştır.

Yıllar sonra, benim annem, Mrs. Kachajian ve görüncesi Mrs. Newart Ganimian aralarında anlaşip Mary'i bu yazara tanıştırmak için "komplo" kurmuşlar. Birgün Mary ve annesi Newart Teyze'yi New York'taki evlerinde ziyaret etmişler, oradan da Saint Albans'a bizim eve geldiler. Ne yazık ki bu samimî ziyaret "komplocuların" umduğu sonucu vermedi.

Ama şu işe bakın ve gelin de açıklayın!

Bu senaryo aynı şekilde üç yıl sonra tekrar oynandı. Ve bu defa: BİNGO! 4 Mayıs 1958'de Mary ve Edward New Jersey eyaleti, West New York semtindeki Süryânî Kilisesi'nde evlendiler. Birşey alınıza yazıldıysa oluyor. Mary'nin niçin kendi ailesinden uzak, kayınvalidesi ve kayınpederiyle aynı evde yaşamayı kabul ettiği sorusunun mantıklı bir cevabı yoktur. Gerçi o benim ana babamın sevgili kızı oldu. Birinci evlilik yıldönümümüzden dört gün sonra karım sevgili anneciğini kaybetti. Altı ay sonra da ben babamı kaybettim. 1959 sarsıcı bir seneydi.

Saint Albans'daki evimizdeki hayatımız aşkla, uyumla devam etti, ve elbette zaman zaman "Oğlum evlenmeden önce böyle değildi!" şeklinde lâf atmalar da oldu.

Gerçi annemin ve karımın birbirlerini sevdiklerinden şüphe etmek için bir sebep yoktu. Fakat o ilk yıllar eşimin ve benim içinde bulunduğumuz zor hayat şartları bu sevginin açığa çıkmasını güçleştirmiştir. Artık şimdi ifade edebilirim ki, kadınların çoğu sağlığı bozulan büyüklerine aldırış bile etmezlerken, karım Mary, yaşlı annemin, -kayınvalidesinin- bakımını üstlendi. Mary'nin sabırlı hizmeti sayesinde sevgili annemin sevgili oğlu olarak ben de ona karşı olan yükümlülüklerimi yerine getirebildim. Genel olarak evimiz mutlu bir evdi. Annem rahat yaşadı, Mary ile ben çalışmaya devam ettik, evimizle ilgilendik ve sık sık misafir ağırladık.

Bir akşam Mary işten döndüğünde (bir süpermarkette müdür yardımcısı olarak çalışıyordu), gözle görülür bir heyecanla bağırdı: "Anne, burda Saint Albans'da bir Türk aile buldum!"

Türk deniz subayı Dr. Sedat Derinsu ve eşi Meliha Saint Albans Deniz Hastanesi'nin yakınlarında bir daire kiralamışlardı. Sedat Derinsu o hastanede çalışmak üzere bir seneliğine gelmişti, sonra Türkiye'deki görevine döndü. Telefonda kısa bir konuşmadan sonra -Mary de Türkçe konuşuyordu artık- onları evimize davet ettik. Birkaç gün sonra genç Türk çift ziyaretimize geldi ve tamamiyle yabancımız olan bu insanlara anne, kızkardeş, ağabey olduk. Onlar hakkında tek bildiğimiz *Türk* olduklarıydı. Annemin nefis Türk yemekleri, Türkçe konuşmamız, Türk müziği dinlememiz misafirlerimizin kendilerini İstanbul'da kendi ailelerinin arasında hissetmelerini sağladı. Fakat Amerika'daki görev süreleri bitmek üzereydi ve gidişleri hepimiz için gerçekten üzücü oldu.

Bir sene geçmişti, Mary birgün işte iken, şapkalarındaki ay ve yıldızla hava atar gibi bir halleri olan iki deniz subayını sevinçle farketmiş. Tıpkı Derinsu çifti gibi, bu sefer iki Türk deniz subayı doktor arkadaşımız oldu. Ve tabii eşleri de. Onlar da bir yıllığına Deniz Hastanesi'ne görevli gelmişlerdi. Doktor Osman Köksal ve hamile eşi Şadan, beraberlerinde beş yaşındaki kızları Bahar, hastanenin yakınlarında konforlu bir daire kiralamışlardı. Aynı binadaki ikinci bir daireyi de Doktor Naci Barut kiralamıştı, eşi Gül, dört yaşındaki kızları Pınar ile oturuyorlardı. 1959 senesinde ailemizden iki kayıp vermiştik, kalplerimiz kırıldı. Fakat bu iki ailenin gelişi bize, gerçekten ihtiyacımız olan güç ve teselli verdi.

Kırkbir sene öncesine gittiğimde burada anlatamayacağım kadar harika, sayısız hatıramız var. Şunu söylemem yeterli olur sanırım: Biz tanıştığımızda birbirimize yabancıydık, fakat üç aile bir aile haline geldik. Bir kere daha, Türkiye'deki ailelerinin hasretini çeken bu insanlara anne, kızkardeş, ağabey olduk. Münasebetimiz o kadar yakındı ki, Köksal ailesi anneme "anne" diye hitabederdi, yeni doğan kızlarına isim seçmek işini anneme bıraktılar.

Annem onlara kendi doğum yeri olan Balıkesir'deyken en sevdiği ismin Ceylân olduğunu söyledi.

Bugün Ceylân İstanbul'da ailesiyle yaşıyor. Kendi de adı gibi güzeldir. Bizim mütevazı evimiz, insâniyet mâbedi olarak hizmet veriyordu ve orada sevgi en tabîî haliyle ortaya çıkıyordu: Sevgili annem Osmanlı Türkiyesi'nde herkese yıkım getiren ayaklanmada bütün ailesini kaybetmişti; şimdi eski “düşmanınım” çocuklarına kollarını açıyor, onlara anne öpücüğü dağıtıyordu.

Türk *akrabalarımız* şimdi üç aile olmuştu. Tıpkı Osmanlı Türkiyesi'nde olduğu gibi, tıpkı bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'de olduğu gibi, Saint Albans'daki evimizde de öyle bir hayat vardı. Dinî bayramlarımızı hep beraber kutlardık. Millî bayramlarımızı, doğum günlerimizi de. Aile tarihinden hikâyeler anlatılırdı karşılıklı. Büyüklerimizin Osmanlı Türkiyesi'nde acı tatlı yaşadıkları tecrübeler... Birbirimize olan sevgimizle biz, Türk, Ermeni, Süryânî milletlerinin nasıl uyum içinde bir ilişki sürdürdüklerinin yaşayan bir delilidik.

Tekrar edeyim; buraya kadar olan sayfalarda, yazar, Türk halkının ve Türk vatanının kültürüne ve tarihine olan ilgisinin başlangıcındaki olaylardan sonraki yıllarda devam eden ve Ermeni dindaşlarının akıl almaz nefretine sebep olan çalışmalara kadar geçen olayları anlatmıştır. Bir adım öteki adımı getirdi, ve *kırk yıllık* emeğim, Türk halkının savunması yolunda harcandı.

*****

VI- Beş Deniz Subayı Doktor ve Aileleri Akrabalarımız Oluyor

Bu gerçeklere dayanan otobiyografi, Allah'ın *bütün* insanlığa inmiş kelâmına aykırı olan nefret nefreti doğurur korkusuyla, yazarın kendine mahsus felsefesini (ve bazı çabalarını da) koruma umundadır. Amerika'da yaşayan Ermeni cemaati nefretten deliye dönmüş halde, her gelen neslin masum zihinlerine durmadan kin aşılama devam ederlerken nasıl iyi Hıristiyan olduklarını iddia edebilir? Bu durum bütün mantıklı açıklamaların ötesindedir.

Adımlarımız devam ediyor: Bizim üç Türk ailesi beş oldu. Ülkemizde geçirdikleri bir yılın sonunda az önce andığım iki ailenin vatanlarına dönme zamanı geldi. İki deniz doktoru giderken, yerlerine iki yeni deniz doktoru ve aileleri geldi, öncekilerden boşalan daireleri kiralamak üzere anlaşılmıştı. Dr. Oktay Cumhuri Akkent ve eşi Ayla, Dr. Köksal'dan boşalan daireye yerleşti. Karısı doğum yapmıştı, güzel bir kızları vardı. İkinci aile, Barut'lardan boşalan daireye, Türkiye'de kumandanlıktan beklenen tayin emri geciktiği için yerleşemeyince ciddi bir problem doğdu. Dr. Selâhattin Büyükünâl ve eşi Ayhan, dokuz yaşındaki oğulları Cenk ile Saint Albans'a geldiklerinde kalacakları bir ev yoktu. Akkent'lerin dairesi üç kişiyi daha alacak kadar geniş değildi. Hastanenin de Amerika'da kimsesi olmayan birinin kalabileceği bir tesisi yoktu. Fakat elbette, misafirperverlik heyecanı dolu "anne, kızkardeş, ağabey" vardı! Genç aileyi evleri hazır olana kadar bizim evimizde ağırladık. Kimse birbirini tanımıyordu. Onlar da biz de Akkent çiftinin anlattıklarından başka birşey bilmiyorduk. Soğuk bir kış günüydü, üç misafirimiz ilk defa evimize geldi. Çocukları çekingen görünüyordu. Ana baba kaygılı, bize rahatsızlık verdiklerinden ötürü sıkıntılı. Evimiz İngiliz Tudor stili, müstakil bir evdi, genişti, onlar için yatak odası vardı. Üçü de çok yorgundu, Türkiye'den buraya uzun bir uçak yolculuğu yapmışlardı. İlk karşılaşmamız sırasında, doğrusu ailelerimiz arasında nasıl kardeşçe bir sevgi doğacağını tahmin etmemiştim. Gerçekten *bir* aile olduk: Anne, kızkardeş, ağabey, bir de torun.

Onların eve ilk girdiklerinde annemden Türkçe olarak duydukları cümle şuydu: "Hoşgeldiniz, evlâtlarım. Burası sizin eviniz."

Annem onlarla tek tek kucaklaşırken Mary'le ben hoşgeldin deme sıramızı bekliyorduk. Evimiz sıcacıktı, Türk yemeklerinin kokusu yayılıyordu, klasik Türk müziği duyuluyordu, herbirimizin ağzından dökülen rahatlatıcı kelimeler onların üzerlerindeki tedirginliği çarçabuk atmalarını sağladı. Onları üst kattaki odalarına buyur etmeden önce mutfağı gösterdik, biraz dilim sürçerek Türkçe "Buzdolabı bu." dedim, "ne zaman acıkırsanız, kapısını açın, neyi beğenirseniz alın."

Kendi daireleri hazır olana kadar bir ay bizim evde kaldılar. *Birbirimize olan sevgimiz hiç azalmayacak.*

1960'lı yılların başında evimizde, Köksal ve Barut ailelerine güle güle, Akkent ve Büyükünâl ailelerine hogeldiniz demek için şahane bir davet tertiplemiştik. Duygu dolu bir akşamdı, gözyaşları aktı, teybe konuşmalar kaydedildi. Bir sürpriz olarak Mr. Harry Eshak ile karısı May'i de davet etmiştik. Harry dört ailenin şerefine *ud* çaldı. Açık büfe olarak hazırlanmış masada Türk yemekleri, tatlılar, tam ortada Amerikan ve Türk bayraklarıyla bir çiçek sepeti, kırmızı-beyaz mumlar vardı, harika bir görüntüydü. Gecenin neşesi ve hüznü o hale getirdi ki bizi, sonunda gözü kuru kimse kalmadı. Türk "deniz kuvvetleri" gidiyordu, Türk "deniz kuvvetlerinin" yeni birliği bir yılına hayatımızı paylaşmak üzere geliyordu. Dr.

Selâhattin ile benim karakterlerimiz arasındaki benzerlik ikimizi de duygulandırmıştı. İkimiz de ailelerimize bağlıydık, heyecanlıydık, dakiktik, naziktik, tatlı dilliydik, çok misafirperverdik ve mutfakta da çok becerikliydik. Mantiğa aykırı belki ama farklılıklarımız “**kardeşliğimiz**” üzerinde ters bir etki yapmadı. Yani: Dünyanın iki ayrı ucunda doğmuş ve büyümüştük. Millî, dinî, etnik kökenlerimiz tamamen farklıydı. O deniz subayı idi, ben sağlık problemlerimden dolayı orduya bile alınmamıştım. O doktor olmuştu, ben otelcilik okumuştum. O yüzbaşı rütbesini almıştı, ben New York’un seçkin otellerinde lokanta müdürü olmuşum. Farklılıklar bunlardı. Ama hepsi bir yana, biz kardeştik.

Aramızdaki bir başka büyük fark Selâhattin fena halde sigara tiryakisiydi. Ben o yıllardan bugüne kadar kırk yıldır sigara içmeyi tiksindirici bir iş, kendi kendine zarar vermek olarak görürüm. Bu bile **kardeşim** Dr. Selâhattin Büyükcünal’a olan sevgimi, ona verdiğim değeri azaltmadı. Karısı, **kardeşimiz** Ayhan annemin hayatıyla, savaş zamanında yaşadıklarıyla ilgilendi, birçok geceler herkes yattıktan sonra onlar konuşmaya devam ederlerdi. İkiyi yanyana oturur, Ayhan annemin anlattıklarını kâğıda geçirirdi. Onun yazdıkları Türkiye’de kitap halinde basıldı, Kültür Bakanlığı’ndan ödül aldı.

Barut’ların dairesi boşaldı ve bizim sevgili misafirlerimiz evlerine taşındılar. Hergün Mary’yi işten eve getirirken (o yıllarda arabamız yoktu, zaten ehliyetimiz de yoktu), mutlaka kardeşimin evine uğrar, Selâhattin ve Ayhan’la birer Türk kahvesi içerken günün haberlerini paylaşırdık. Hafta sonlarında ise Akkent’lerin de katıldığı ziyaretlerimiz olurdu. Aylar çabuk geçti, ayrılış zamanının yakınlığına inanamıyorduk. Onların Türkiye’ye dönüş tarihinden bir ay önce, birisi “son” ayımızı birlikte geçirmemizi teklif etti, biz de öyle yaptık.

Bir akşam yalnız başımayken, onlara olan sevgimizi ve gidişlerinden duyduğumuz üzüntüyü dile getiren bir konuşma yaptım, teybe aldım. Etkisini arttırmak için (arttırmam şarttı!) teybin başında ve sonunda, saat sesi kaydettim. Bu duygu dolu veda kasetinin bir kopyasını giden aileye verdim. Selâhattin de kendi duygularını açıklayan bir kaset hazırlamıştı, onu verdi.

Günler çabucak geçti, evimizdeki hüznü gözle görülür bir hale geldi. Üç aile olarak son akşam yemeği, Türkiye’deki akrabalara hediye gönderme, paketleme işleri, gözyaşlarıyla kucaklaşmalar ve sonra önüne geçilmez ayrılık. Herkes için tam bir sürpriz olan, herkesi duygulandıran son sevgi gösterimizi de yaptık: Bindikleri vasıta hareket ederken iki tencere suyu caddeye boşalttık, güvenli bir yolculuk dileğinin sembolü olarak.

Osmanlı Türkiye’sindeki bir âdetti bu, bugünkü Türkiye’de de yaşıyordu, New York’un Queens ilçesinin Saint Albans semtinde de...

1961 senesinin sonuna doğru beş Türk deniz subayı doktorla ve aileleriyle olan yakın arkadaşlığımız, onların Türkiye’ye dönüşleriyle son buldu. Gerçi bugüne kadar onlarla mektup irtibatımız kopmamıştır. Her mektup ailelerimiz tarafından yaşatılan onlarca güzel hatıranın tekrar tekrar hatırlanmasına hizmet etti. Mektupların çoğu **kardeşim** Selâhattin’le benim aramda olmuştur, kimsenin şaşırmayacağı bir durum bu, çünkü karakterlerimiz arasındaki benzerlikten söz etmişim. O kardeşlerimizin hepsi bize Türkçe yazdı, ben de cevabıma “**Sevgili Kardeşim**” diye başladım, ardından ilk adını yazdım. Fakat mektubumun geri kalanı İngilizce olurdu. Ne zaman başladığını söyleyemem ama, bir gün baştaki selâmlama cümlesinden sonra birkaç kelimeyi daha Türkçe yazdım, sonra birkaç cümleyi Türkçe yazdım, *sonunda bütün mektup Türkçe oldu*. Selâhattin bana Türkçe bir sözlük bırakmıştı, Türkçe yazı yazmamda yardım ediyordu. Fakat “kardeşime” aile haberleri hakkında yazdığım mektuplarla, yüksek mevkiilerdeki görevlilere yahut Türk medyasına tarihî önemi olan ciddî konulardaki görüşlerimi bildirdiğim mektuplar arasında büyük fark vardır. Daha önce de size hayatımdaki alinyazısı olaylardan bahsetmişim, Türkçe sözlüğe bağımlılığım giderek azaldı. Kendi kendime Türkçe konuşma ve yazma öğrettiğimi söylersem abartmış olmam. Türkçe yazdığım

yazıların ve şiirlerin miktarı mütevazı gayretlerimin ispatıdır. Burada size dünyanın en güzel dillerinden birinin Türkçe olduğuna emin olduğumu söylersem şaşırır mısınız?

Kitabın konusunun dışına çıkabilir miyim biraz? Yıllar sonra sayısız sosyal faaliyette, toplantıda, konferansta sayısız Türk bana hep aynı soruyu sordu ve bu beni çok duygulandırdı. Bugüne kadar devam eden o soru şudur: “Siz İstanbul’dan ayrıralı ne kadar oldu?”

İstanbul yerine Türkiye denseydi bu kadar gururlanmazdım. Çünkü telâffuzum, kelime hazinem, hitabetim demek ki modern Türkçe bilgimi ortaya çıkarıyordu. Ayrıca başlangıçta Türkiye’de doğduğum, Amerikalı bir hanımla evlendiğim düşünülürdü. Amerikalı hanım kısmı doğru elbette.

Akkent ve Büyükunal ailelerinin gidişiyle Türkiye’deki aile sayımız beşe çıktı. Beşinci aile Selâhattin’in yakın arkadaşı Dr. Yılmaz Gerelioğlu ile karısı Yurdakul ve oğulları Canpek’le Gerçek idi. Yılmaz da buradaki deniz hastanesine bir yıllığına gelmişti, Selâhattin’le orduda ve tıp fakültesinde aynı evi paylaştıkları yıllardan beri yakın arkadaşlar. Önceki yıllarda olduğu gibi, zamanımızın çoğu birbirimizin yanında geçmişti.

Bir sene sonra, yine gözlerin yaşlı olduğu bir ayrılık vakti, yine hareket eden arabanın ardından sokağa saçılan bir tencere su.

Ailelerimiz arasında mektuplaşmalar, telefon görüşmeleri sevgi ve hasretle sürdü gitti. Türkiye’den gelen her mektupta bize sorulan soru şu olurdu: “*Ne zaman geliyorsunuz? Bekliyoruz!*” Yıllarca oradaki ailelerimiz gönülden gelen samimî hislerle *anavatana* dönmemizi arzu ettiler. Annem savaş sonrası ayrıldıktan sonra doğduğu topraklara bir daha hiç gitmemişti. Türk topraklarına bir kere daha ayak basmak, Türkiye semâsını bir kere daha görmek hep rüyalarını süsledi.

Mary ile ben nihayet bir yaz mevsiminde altı hafta tatil yapabilme imkânı elde ettik, annemin rüyasını gerçekleştirebilmeyi umuyorduk. Yalnız anneme ne söylediysek uçağa binmesini sağlayamadık, uçaktan ölesiyeye korkuyordu. 1968 yılı Ağustos ayı yaklaşırken, kimse bu ayın hayatımıza muazzam bir etkisi olacağını tahmin etmiyordu. Özellik ben! Annem o zamanlar kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek durumdaydı, Terry de onu sık sık ziyaret edecekti, o yüzden bir endişemiz yoktu. Hemen herşey tamamı: Alışveriş, Türkiye’deki ailelerimize hediyeler, uçak biletleri, pasaportlar... Herşey bir yana Edward daima erkenci ve dakiktir. Her konuda! Uçağın kalkış saatinden *üç saat* önce havaalanında *hazır oldu*. O zamanlar Türk Havayolları ile doğrudan uçuşlar yoktu daha. Herkese haber verildi, varış saati, uçuş numarası, Frankfurt’tan İstanbul’a Türk Havayolları... Uyuyacağımız zaman... KİM uyuyacak ki?! MARY! Anahtarlar nerde?!

Fakat bir dakika, unuttuğumuz birşey kalmamalı.

1968’den önce yazdığım, Türk milletini konu alan ilk yazılı görüşlerim olan, sadece iki ciddî yazı vardı. Birincisi bir Ermeni gazetesine yazılmış Türk yanlısı mektup idi (kopyası yok); ikincisi de Kasım 1965’te zamanın Türkiye Cumhurbaşkanı Sayın Cemal Gürsel’e yazdığım üç sayfalık mektup. Bu otuzüç yaşında bir adamın Türk Cumhurbaşkanı’na, Türk olan herşeye karşı sevgisi anlatan bir mektuptu. Türkiye’ye ilk gidişimizde bu ikinci mektubu yanıma aldım. Yakınlarım benimle dalga geçerdi. Cumhurbaşkanı’nın bilinmedik bir Amerikalı’ya şahsen cevap yazması imkânsızdır diye. O zaman bu gerçekten imkânsız görünüyordu. Fakat en azından birilerinin benim samimî duygularımı okuyacağını düşünmüştüm.

Evet, mukadder olayların seyri başladı, girmek üzere olduğumuz esrarlı yoldan bizi döndürecek hiçbirşey yoktu artık.

Uçakta Mary ve ben daha önce hiç olmadığımız kadar heyecanlıydık. Uyku zihnimden bile geçmedi. THY 707 yolcuların sevinçli alkışları arasında piste indi. Her adımda çevremize bakarak tanıdık bir çehre arıyorduk.

Birden Mary bağırdı: “İşte, bak! Oktay!”

Sonra hepsini gördük: Selâhattin, Ayhan, Ayla, Osman, Şadan, Naci, Gül, çocuklar, Selâhattin’in Ermeni arkadaşı Varojen. Hepsi oradaydı! Oktay Mary’e bir buket çiçek verdi. Onun arkasında ellerindeki fotoğraf makinalarının flaşları patlayan ile bir sürü gazeteci vardı. *Flaşlar mı?* Fakat.. Ne oluyordu?

Bana soru sormaya başladıklarında, kelimelerine yabancı olmadığımı farkettim; sorularını anlıyordum, ilki şuydu: “Türkiye’ye niçin geldiniz?”

İçinde bulunduğum aşırı heyecana rağmen, Allah’a şükür, sakın, anlaşılabilir bir sesle cevaplar verdim. Evet, her kelimeyi anladılar, hepsi Türkçe’ydi. O anı ömrüm boyunca unutmayacağım...

Herkes öpüşmek, kucaklaşmak için sabırsızlanıyordu. Ve tabii herkes ağlıyordu. Sevincimiz doruk noktasındaydı.

Burada, bir an durup kısaca Mr. Varojen Margosyan hakkında bilgi vermem gerekir size: Varojen, karısı ve oğulları Aret Ermeni kökenliydi. Türkiye’de doğdular ve bütün hayatlarını Türkiye’de *Türk vatandaşı* olarak barış içinde geçirdiler. Büyükunal ve Margosyan aileleri, Selâhattin ciddi bir hastalığa yakalanmadan çok yıllar önceden beri iyi dosttular. Selâhattin hastalığı sırasında Varojen’e şöyle demişti: “Eğer ben ölürsem, ailemi SANA emanet ediyorum; onlara göz kulak olacağına bana söz ver!” Elbette Varojen tereddütsüz söz vermişti. Çok şükür Selâhattin yavaş yavaş iyileşti. Aileleriyle birlikte iki arkadaş, ayrılmaz dostlar olarak kaldılar. Varojen oto tamiri ustasıydı, işine mütevazı bir seviyede başladı, fakat zamanla ilerletti, çok başarılı oldu. O ve ailesi bizim durmadan genişleyen ailemize dahil oldular, New York’a geldikleri zamanlar bizim evimizde kalırlardı.

*****

VII- ...Cumhurbaşkanı Sizi Huzuruna Kabul Edecek...

Heyecan yorgunluğa fırsat vermeyecekti. Türk televizyonunun henüz kuruluş yıllarıydı, fakat yazılı basın ziyaretimizi daha ilk günden geniş ölçüde duyurdu.

Pasaportlarımıza damga vuruldu: **Giriş**. Valizlerimizi aldık. Ailelerin daha önceden anlaştığı üzere Oktay'ın evine gitmek üzere arabaya bindik.

Karısı Ayla arabayı sürerken, Oktay söze girdi: “Edward, sana bir süprizimiz var. Cumhurbaşkanı ikinizi de huzuruna kabul edecek.”

Tabî ki şaka yapıyordu. Onun lâfını duymazdan gelip alâkasız bir soru sordum: “İstanbul'da hava nasıl?”

Oktay benim ilgisizliğime üzüldü ve ağzından çıkan her kelimeyi vurgulayarak tekrar etti: Sana *Cumhurbaşkanı* seninle tanışmak istiyor dedim.”

Ancak o zaman bana dediklerinin anlamını kavradım. Ama beynim daha hâlâ duyduklarımı kabul edemiyordu.

Akkent'lerin evine doğru yol alırken sorularımızın sonu gelmedi, ama cevaplar beni tatmin etmekten uzaktı. Nasıl ve niçin bu şerefe lâyük görülmüştük? Sormak istediğim çok şey vardı, kafam karışmıştı, bizim dört aileden sayısız akraba ve arkadaşla konuşabileceğimi nasıl umuyorlardı ki? Ve bu başa çıkılması gereken yeteri kadar zor bir mesele değilmiş gibi, şimdi yüksek makamlardaki Türk görevlilerle konuşmam bekleniyordu. *Ne? Kim? Ben mi?!* Ben, Edward, onaltı yaşına kadar tek Türkçe kelime konuşmamış ben, şimdi Türkiye Cumhurbaşkanı ile konuşacaktım. Ana ata yurdum, kültürel vatanım Türkiye'ye olan sevgimi anlatmaya nasıl başlamalıyım? Benim irticâlen söyleyeceğim görüşlerim insanların ilgisini çekecek miydi? Onları şimdiye kadar sadece özel sohbetlerimizde dillendirmiştım. Gerçekten olacak mıydı bu konuşma?

Burada Dr. Oktay Akkent'in, hükûmet makamları ile, medya ile görüşüp yetkililerle toplantılar ayarlamak için gösterdiği inanılmaz gayretleri anlatmak için yer ve zaman ayırmaktansa, ben bizim için hazırlanmış programı açıklayacağım. Herkes Oktay'ın nasıl çalıştığını gördü, ve herkes bu kadar kısa zamanda bu kadar işi ancak onun başarabileceğinde hemfikirdi.

Hükûmet kapılarına işi düşenler iyi bilir, oralarda iş görmek ne kadar zor, hatta insanı çileden çıkarıcıdır. Oktay karışık işleri çözme becerisi ile ünlüydü. Hükûmet yetkilileriyle mülâkatlar, toplantılar ayarlamak, basınla irtibat kurmak ve daha birçok konu onun ihtisas alanı içindeydi. Kısacası kılavuzluk görevini o üstlendi. Bu demekti ki, onunla, bizim diğer üç aileden daha fazla zaman geçirecektik. Lütfen aklınızda tutun, telefonlar susmak bilmiyordu, çünkü bizim ailelerin akrabaları ve arkadaşları kendilerini de ziyaret etmemizi istiyorlardı. Mary'le ben kısa zamanda şeksiz şüphesiz öğrendik ki Türk misafirperverliği buydu, *eşi benzeri yoktu*. Bulaşığa yardım etmeye çalışsak bile, ev sahiplerimizi gücendirdiğimizi hissediyorduk. Bu okuduklarınıza ilâveten şöyle bir programı okuduğumuzda neler hissettiğimizi hayal edebilecek misiniz? Kâğıda geçirilmiş halde Oktay **kardeşim** verdi elimize:

- Cumhurbaşkanı Cevdat Sunay bizi İstanbul'daki yazlık ikâmetgâhında kabul edecek.
- İstanbul Belediye Başkanı Fahri Atabey, makamında.
- Ermeni Patriği Şnork Kalutsyan, Ermeni Kilisesi Patriği....
- İstanbul Baş Müftüsü....
- Zeki Müren, Türkiye'nin en sevilen şarkıcısı.....

-Safiye Ayla, en meşhur kadın şarkıcı....

-.....

Liste Türk toplumunun sarsıcı, öncü isimleriyle uzayıp gidiyordu. Eşimle ben muhteşem müzeleri, heybetli camileri, eski sultanların saraylarını ziyaret etmek için pekçok davet aldık. Herbirisi için özel izin ve özel rehber tahsis edildi. Sonra ülkenin başşehri Ankara'ya uçtuk. Havaalanında resmî memurlar tarafından karşılandık, bize mihmandarımız olacak bir karı kocayı tanıştırdılar.

Şöförülü iki araba bizi ve mihmandarımız çifti aldı, şehir merkezindeki otelimize götürdü. Şehir turu, hoş lokantalar, kusursuz servis, leziz yemekler, tarifî mümkün olmayan sıcak bir karşılama. Fakat üzgünüm! Alışveriş için zamanımız yoktu. Bütün bunlar rüya mıydı? Uyanıvereceğim diye korkuyordum.

Ertesi sabah, hayatımızın en unutulmayacak günü başlamak üzereydi: Mihmandarlarımızla birlikte mükemmel bir kahvaltıdan sonra, Türkiye'nin kurucusu, ölümsüz Mustafa Kemal Atatürk'ün büyük kabrine götürüldük. Ankara'da sıcak, güneşli bir öğleden sonraydı. Aziz bir toprağa ayak basıyorduk. Heybetli kabri çevreleyen alan, bir Amerikan futbolu sahası büyüklüğündeydi. Beyaz mermer merdivenlerden yukarı çıktık, üst platforma geldik. Burada milli bayramlarda, anma günlerinde binlerce vatandaş toplanır. Üç yıldızlı bir general, güvenlik görevlisi ve protokol görevlisi tarafından karşılandık. Görevlilerden birinin elindeki kocaman çelenk dikkatimizi çekti. Kırmızı beyaz kurdela ile bağlıydı. Kurdela'nın üzerinde şu cümleyi okudum: *Taşçı* (soyadımızın Türkçe'deki telâffuzu). Mermerden yapılmış kabrin içinde yer aldığı heybetli yapıya yaklaşırken, maiyetimizdekiler bizi gayri resmî fakat çok ağırbaşlı bir saygı duruşu törenine davet etti.

İçeri girdik, mermer kabre yaklaştık, görevli çelengi kabrin önüne koydu. Başlarımızı eğdik, dualarımızı ettik. Buradan bitişik odaya götürüldük, orada büyük bir Şeref Defteri vardı. Burası, kralların, cumhurbaşkanlarının, devlet başkanlarının, milletleri adına Türk milletine ve devletine olan saygılarını, dostluk hislerini ihtiva eden mesajları yazdıkları yerdi.

O anda nefesim kesildi. Şeref Defteri'ne duygularımı yazmam için davet ediliyordum! Şimdi otuz iki yıl sonra hatırlayabildiğim kadarıyla İngilizce yazdığım cümle şöyleydi: "Biz Ermeni ve Süryânî ailelerin çocukları olarak, onların adına, Türkiye'ye ve halkına derin saygı ve sevgilerimizi dile getirmek için *anavatanımıza* geldik." Sonra karı-koca ikimizin de adını yazıp imzaladık. Bütün bu anlattıklarımın gazetelerde fotoğraflarıyla beraber yayımlanan haberleri elimdedir ve size daha sonra anlatacağım sergimde mevcuttur.

Ankara'yı ziyaret olağanüstü olduğu kadar, *anavatanımız* Türkiye'ye bundan sonraki yolculuklarımızda peşimizi bırakmayacak şaşırtıcı olayların da başlangıcı oldu. Ertesi gün, samimî ve nazik mihmandarlarımız bize havaalanına kadar eşlik ettiler. İkinci durağımız Ege Denizi kıyısındaki güzel İzmir şehriydi. Dostlukları ve misafirperverlikleri için minnet hisleri ve veda kucaklaşmalarıyla onlardan ayrılmış İzmir uçağına bindik.

İzmir'e vardığımızda resmî görevlileri terminal binasının yanında yine bizi bekler bulduk. Mihmandarımızla tanıştırdık. Bu defa Kültür Bakanlığı'ndan genç bir temsilciydi. Aynı senaryo tekrarlandı: Şöförülü bir otomobil, şehir merkezinde güzel bir otel, genç rehberimiz herşeyle bizzat ilgilendi, bize Ege Denizi manzaralı bir oda hazırladılar. Biraz dinlendikten sonra lobide rehberimizle buluşup akşam yemeğine gittik. İzmir ziyaretimizdeki en heyecanlı olaylar ertesi gün olacaktı.

Türkiye'ye bu tarihî ziyaretimizden bir ay önce Dr. Akkent özellikle görmek istediğimiz yerleri sormuştu. İstanbul, Ankara ve İzmir'in yanısıra *Efes*'i görmekten de çok memnun kalacağımızı belirtmiştim. Azize Bâkire Meryem'in diyarıydı orası. Evi İzmir yakınlarında yüksek bir dağın yamacındaydı, her yıl Türkiye'ye gelen yüzbinlerce turist tarafından ziyaret edilirdi. Yol iki saat kadar sürdü, fakat dağa çıkan virajlı dar yollar doğrusu korkutucuydu.

Bölgede ve Meryem Ana'nın evine giden bahçe boyunca, dünyanın birçok ülkesinden gelmiş çok turist vardı. Pekçok dilde konuşmuş olan büyük işaretler küçük taş evin sahihliğini göz önüne seriyordu. Binaya girdiğimizde ilâhî bir huzurda olduğumuzu hissettik. Tek bir oda, mobilya yok. basit fakat çok güzel bir mihrap. Üzerinde çiçekler, mumlar, sahiplerinin atıp gittiği duvara dayanmış bastonlar, koltuk değnekleri. Gösterilmiş mucizelerin sembolü bir sürü eşya. Hıristiyan fertler olarak Allah'ın elinin bize dokunduğunu hissettik. Öğrendiğimiz şaşırıtıcı şeylerden biri, büyük çoğunluğu Müslüman inancında olan Türkler, Meryem Ana'yı İsa'nın annesi olarak kabul ediyorlar ve bu kutsal yere dinî maksatlı ziyaretler yapıyorlar.

Ertesi gün, resmî olarak ağırılanmamız sona erecekti. Dr. Büyükcünal ve ailesinin İskenderun'daki deniz üssünden arabayla yola çıktıkları, bizi Balıkesir'e götürmek üzere geliyor oldukları söylendi.

Balıkesir sevgili annemin doğduğu şehirdi. 1900'lerin başında, o zaman küçük bir kasaba imiş elbette. Annemin doğduğu, çocukluğunda gülüp oynadığı baba evinin olduğu yere gitme fikrinden duyduğum heyecanı tahmin edebilirsiniz. 1968 ağustosunun son günleriydi. Gecenin geç bir vakti, otelimizin kokteyl salonunun sâkin bir köşesinde Türk mihmandarımızın fevkalâde misafirperverliği sona eriyordu. Dr. Büyükcünal'la karısı Ayhan, (oğulları Cenk İskenderun'dan buraya uzun araba yolculuğunda uyuyakalmıştı) Mary ve ben, hep beraber oturmuş Türk kahvesi ve çayı yudumluyorduk. Hepimiz için derin duygularla yüklü bir akşamdı. İzmir gezimizin kısa sürmesine rağmen iyi dost olmuştuk; şimdi ise zaten kalbimizde ve hatıralarımızda yerleri olan bir başka çifte bizi *teslim* edecekti. Uzun bir konuşmanın sonunda ayağa kalktık, nemli gözlerle gülümsedik, kucaklaştık, birbirimizi yanaklarımızdan öptük, kederli bir halde odalarımıza çekildik.

Ertesi sabah enfes bir kahvaltıdan sonra, son veda sözlerimizi söyleyip Selâhattin'in arabasına valizlerimizle birlikte doluşduk ve Balıkesir'e doğru yola koyulduk. Arabasını Saint Albans'ta geçirdikleri yıl New York'tan almıştı. Büyük bir 1955 Chevrolet. Hâlâ çok iyi durumdaydı. Dört saatlik yolculuk hoştu, Ege Denizi boyunca kasabaları, köyleri, ovaları seyrettik. Yolculuk sâkin geçti ama unutulmaz bir olay hariç. Türk medyasında hiç dikkat çekilmedi, ne yazık ki, yazdığım birçok yazıda da ona lâıyk olduğu yeri veremedim. Gerçi, bu *önemsiz* olay kalbimde, zihnimde, ruhumda yer etmiştir. O zamandan, ta 1968'den beri. İşte şimdi hak ettiği yeri veriyorum: Yolculuğumuz sürerken, uzakta, bereketli bitki örtüsüyle kaplı bir arazi gördük. Türkiye'nin birçok bağlarından biriydi, göz alabildiğine üzüm asmaları. Zengin Türk toprağında büyümüş lezzetli, tatlı üzümler tam da olgunluklarının üzerindeydi. Yol bir noktada daraldı, geniş tarlanın ortasında oturmuş birini arabadan görebildik.

Selâhattin arabayı iyice yavaşlattı, üzüm dolu sepetleriyle oturanın orta yaşlı bir kadın olduğunu gördük. Dr. Selâhattin Büyükcünal arabadan çıktı, güleryüzlü köylüye sesini duyuracak kadar yürüdü, selâm verdi: **İyi günler teyzeciğim!**

Kısa bir hal hatır sormadan sonra, kardeşim, bu melek yüzlü kibar hanıma, kendisinin ailesiyle beraber Amerikalı misafirleri bir karı-kocaya eşlik ettiklerini, onları Balıkesir'e götürdüklerini, misafirin annesinin Balıkesir doğumlu olduğunu, onların bu topraklarda doğmuş büyümüş Ermeni ve Süryâni ailelerin çocukları olduğunu anlattı.

Selâhattin bize tattırmak için biraz üzüm satın almak istedi. Kibar hanım kızdı, öfkesini yüksek sesle dile getirdi: **“Satmak ne demek?”** Sonra devam etti: Onlar bizim misafirlerimiz, çocuklarımız. BEN ÜZÜMLERİMİ ONLARA SATMAM!”

Bu sırada hepimiz arabadan çıkmıştık, hediyesini kabul ettik, teşekkürlerimizi sunduk, yolculuğumuza devam ettik. Sevgili **köylü teyzeciğim**, Türk milletinin yüreği ve ruhu... Adını bilmiyorum, yollarımızın bir daha kesişme ihtimali de yok gibi, ama dünyanın önünde, senin insanlığını, sevgini, temiz kalbini teslim ediyorum. 1968 ağustosunda senin sevgili OĞLUN oldum.

Selâhattin bizden habersiz Balıkesir Belediye Başkanlığı ile haberleşmiş, ana toprağına yapacağımız ilk ziyaret hakkında bilgi vermişti ve belediye başkanından bizi birkaç dakikalığına makamında kabul etmesini rica etmişti. Yola devam ediyorduk ki pekçok yol işaretinden ilkinizi gördük: Balıkesir!

Şehir merkezindeki otelimize yerleştik; büyük, modern ve temizdi, odalarımız mükemmeldi. İhtiyaçlarımızı giderdikten sonra Belediye'ye gitmek üzere yola çıktık. Başkan uzun boylu, beyaz saçlı, dimdik, samimî tabiatlı bir adamdı, yüzünde sıcak bir Türk tebessümü. Misafirperverliğine de diyecek yoktu, bizi kendi arabasıyla gezdirdi, şehirde uzun bir tur yaptık.

Daha önce de birçok defa olduğu gibi, günümüz etrafı gezip görme ve resmî görevlilerle, çeşitli duygularını dile getiren vatandaşlarla kısa sohbetler yaparak geçti. Türk misafirperverliği ile doluydu herkes. Fakat bundan da öte, Balıkesir halkı Amerikalı ziyaretçilerle TÜRKÇE konuşuyordu. Çoğu benim Türkiye'de doğduğumu sandı. Sonradan Amerika'ya göç ettiğimi ve şimdi Amerikalı eşimle geri geldiğimi düşündüler. Şunu hatırlamakta fayda var, bir önceki Türk cumhurbaşkanına yazdığım mektuptan başka, Türk milleti adına bir çabam mevcut değildi; elimizdeki tek "belge", Türkiye'ye geldiğimizde gazete ve dergilerde yayımlanan haberlerdi. *Kardeşim* Selâhattin aydınlatıcı olmak gerektiğinde onları gösterdi.

Sonra Belediye Başkanı'nın makamına geri döndük. Bize verilmek üzere hazırlanmış hediyeleri görünce hayretler içinde kaldık. Annem için dünyaca meşhur Türk havluları, evimiz için, cam üzerine elle yapılmış çiçek desenli, altın dolgu, ahşap çerçeveli küçük bir duvar süsü. Bu güzel sanat eseri o gün bugündür, "Osmanlı" ve "Türk" evimizin misafir odasının duvarında asılıdır. Başkan John Kennedy Türkiye'yi hiç ziyaret etmemiş olmasına rağmen, Türk halkı onu çok sevmiş, ölümüne millî bir trajedi gibi yanmıştı. Yanımıza Kennedy'nin bir dolarlık madenî paralarından almıştık, bir tanesini Belediye Başkanı'na *hatıra* olarak saklaması dileğiyle takdim ettik, o da teşekkür etti.

Sonra.... Ayrılık... Şükran ve sevgi sözleri, otele dönüş, sevgili Balıkesir'den ayrılma hazırlığı.

Acaba burayı yeniden görebilecek miyim?

İstanbul'a dönüş yolculuğumuz sırasında Marmara Denizi kıyısında cennet gibi bir tatil beldesi olan Yalova'da bir gece geçirdik. Manzara, denizin rengi ve sükûneti, oteller ve odalar, insanlar kadar davetkârdı. Ege sahilinde, İzmir yakınlarındaki *Kuşadası* gezimizi hatırlattı bize. Zaman darlığı ve mesafe yüzünden ailelerimizin geri kalanlarının doğum yerlerini, Şanlıurfa, Adıyaman ve Harput(Elâzığ) şehirlerini ne yazık ki göremedik.

Bir akşam yıllardır yakın arkadaşımız olan bir ailenin evine davet edildik: Dr. Zeki Uygur ve karısı Ayla (Oktay'ın eşinin adıyla aynı). Zeki de Türk Deniz Kuvvetleri'nde doktordu. Sıcak bir karşılaşma oldu, dostluğumuz daha sonra New York'ta Saint Albans'ta bizim evde devam edecekti. Birçok eski medeniyetin anavatanı olan bu topraklardaki büyüleyici gezimiz sonuna yaklaşıyor, ayrılık vakti geliyordu. Fotoğraflar ve medyadaki haberler dosyalarımızda olmasa geçirdiğimiz altı haftanın olaylarını ispatlamamız mümkün olmazdı.

Amerika'ya evimize dönüş hazırlıkları tamamlandı, Türkiye'ye yaptığımız tarihî gezinin son günleriydi. Bir sürpriz daha oldu: 1965'te zamanın Türk cumhurbaşkanına bir mektup yazdığımı anlatmıştım. Ailemin tahmini doğrulandı, o mektuba, herhangi bir cevap almadım. Cevap verilmemesi beni hayal kırıklığına uğratmadı. Ne de olsa o bir Cumhurbaşkanıydı. Hem cevap verilmemesi demek, *karşılık* bulmaması demek değildi. Nitekim, harika bir "karşılık" verildi.

Yola çıkacağımızdan birgün önceydi. Akkent'lerin evine bir misafir şeref verdi: Senatör Sadi Koçaş. Türk-Ermeni tarihi ve ilişkileri hakkında bir kitabın yazarıydı aynı

zamanda. Bizi saygı ve sevgi ile selâmladı. Cumhurbaşkanı'nın (merhum Cemal Gürsel) benim mektubumu aldığı, benim anlattıklarımın onu harekete geçirdiğini ve bu konuda bir kitap yazılmasını istediğini söyledi. Sonra senatör, kitabın ortaya çıkmasının sorumlusunun benim mektup olduğunu ve kitapta mektup metninin tamamının yer aldığı bildirdi.

Kitabının imzalı bir nüshasını bana hediye etti. Uzun sohbetimiz boyunca onu kitabı başka dillere tercüme etmesi için teşvik ettim. Benim güvenliğim için mektubun sonunda adımlı kullanılmıyordu. Ben de tekrar baskısı yapılırsa adımlı ilâve etmesi için ısrar ettim. Sonra Senatör üç yıldır bizi aramakta olduğunu, burada, İstanbul'da bulmaktan dolayı çok memnun kaldığını dile getirdi.

Ev sahiplerimizin evinde Senatör'ün ziyaretiyle şeref duyup mutlu olduğumuz kadar, hiç mübalâğa etmeden söyleyebilirim, o da Türk makamlarını etkileyen mektubu yazan genç yazarla yüzyüze konuşmaktan –en az- o kadar mutlu olmuştu. O mektup 1967'de yayımlanmış 309 sayfalık bir telif eserin yazılma sebebiydi. Sadece benim mütevazı mektubumun metni basılmakla kalmamış, ayrıca, kitabın ilk sayfalarında yazar bizi referans gösterip iltifat etmek nezaketinde bulunmuş, kitabın yazılmasına mektubumun ön ayak olduğunu açıkça belirtmişti. Bu tatlı dilli beyefendiye minnet ve şükran duygularımın derecesini açıklamak, hele de Türkçe konuşurken, kabiliyetimin ötesindeydi.

Ve sonra, yine bir ayrılık.. İrtibatı koparmama sözleri vererek...

Ertesi sabah Mary'le beraber havalanındaydık. Valizlerimiz, bizi uğurlamaya gelen ailelerimiz... **Kardeşim** Oktay ellerini kaldırmış koşarak geliyordu. Fotoğraflarımızı almış, elimize bizzat teslim etmek için muayenehânesini bırakmış gelmişti. Paha biçilmez fotoğraflarla birlikte, kabında Ayasofya Müzesi'nin bakır rengi, üç boyutlu olarak hakkedilmiş bir resmi olan fotoğraf albümünü verdi. Unutulmaz hatıralarımızdan bazılarını gösteren o albüm bugüne kadar en kıymetli eşyalarımız arasında yer almıştır. Fotoğraflara orada bakacak zamanımız yoktu, uçağa gidiş kapısından geçme vakti gelmişti.

Sevgili ailelerimiz Büyükunal, Akkent, Köksal ve Barut'larla son kucaklaşmalardan, öpüşmelerden sonra adımlarımız bizi yavaş yavaş uçağa doğru götürdü. Koltuklarımızı bulduk ve sayısız hatıralar bütün duygularımızı sarıp sarmalamaya başladı. Hah, fotoğraflar! Kaydedilen şeyleri görmeliydik. Yoksa bu inanılmaz geziye kim inanırdı? İşte: Anıt Kabir'deki tören, Şeref Defteri'ni imzalayış, Ermeni patriği, Zeki Müren, Safiye Ayla, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, daha birçokları, hepsi! Hayır hayır, bu gezi rüya değildi.

Zihnimde sorular birikmişti. Ermeniler Türkler tarafından propaganda amaçlı kullanıldığını söyleyecekler miydi şimdi? Hayır, imkânsız. Ben Türkiye'ye SEVGİMDEN başka birşey sunmadım. Amerika'da, zengin ya da şöhretli biri değilim. Türk milletini etkilemek için herhangi bir gücüm yok. Türk yüreğinin dokusundaki asalet sevgimi kabul etti ve aynıyla mukabele etti. Sadece... basit... bir mektup yüzünden.

*****

VIII- Eve Dönüş, Duygularım Doruk Noktasında

Bir önceki bölümde ata toprağımıza, kültürel ve tarihî vatanımız Türkiye Cumhuriyeti'ne yaptığımız ilk ziyaretin dikkat çekici olaylarından ÇOĞU anlatıldı. Peki geri kalan yerler, insanlar? Samimî arkadaşlıkları ve iyilikleri için çok kimseye minnet borcum yok mu? Olmaz olur mu? Onlar dünyanın takdirini hakediyorlar. Türkiye gezimiz boyunca her nereye gitsek *sevgi* ve *kardeşlik* karşıladı bizi. Benim ve eşim hakkında bütün bilinen, **anavatanımız** dediğimiz topraklarda doğup büyümüş iki ailenin çocukları olduğumuzdu. Türk hükûmetinin, medyanın ve halkın mukabelesi gösterdi ki, bütün bunlar, karşı konulmaz bir şekilde, bundan sonra olacak hayal edilemez sayısız olayın sadece bir başlangıcıydı.

Türk halkına olan ilgimin ve sevgimin gelişmesinde etkileri olan anlaşılmasız durumları kimseye açıklamaya kalkışmadım. Yıllarca, büyük ölçüde şahsî tefekkür yoluyla, duygularımı ve Türk-Ermeni tarihi ile ilgili görüşlerimi anlamaya çalıştım. Olabildiğim kadar objektif olarak bütün görüş açılarını dikkate aldım, ulaştığım yegâne mantıklı sonuç şu ki, herşey Allah'ın takdiridir.

Merhum Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e hitabeden 1965 tarihli mektubum olmasaydı, kuşkucu, alaycı, hatta haset kişiler şu sebebi ileri sürebilirdi: Türklere karşı tavrım Türkiye'de bize gösterilen itibardan dolayıdır. Fakat bu olumsuz düşünen fertler, -Ermeni "nefret tâcirleri" de dahil- ÜÇ YIL geç kaldılar. Türk milletine olan derin sevgim ve ABD'ndeki Ermenilerin bu bitip tükenmeyen nefretini kınayışım, benim 1965 tarihli mektubumda açıkça gösterilmişti. Bu basit gerçek reddedilemez, reddedilmeyecek! Benim temel prensiplerim Allah'ım, ailem ve Türk milletinin insanıyeti tarafından biçimlendirilmiştir.

Amerika'ya evimize dönüşümüz pek çok duyguyla yüklüydü. Türkiye'deki olağanüstü olayları, Mary'nin ve benim hükûmetten ve halktan gördüğümüz kabulü nasıl anlatacaktık?

O kadar insanın gayretlerini, harcanan onca parayı anlamaya muktedir değildik, ve en çok şaşırtıcı soru şuydu: NİÇİN?

Eğer *biz* mantıklı bir açıklama bulamıyorsak, başka insanların anlamasını nasıl sağlayacaktık? Fakat gazete ve dergilerde çıkan yazıları ve resimler herşeyi söylüyordu. Çektiğimiz, hepsi bastırılmış onca fotoğraf hikâyeyi açıkça göz önüne seriyordu. Olan bitenler basit tesadüfler olmaktan çok uzaktı ve sonuç olarak kaderimle yüz yüze gelmişim; bu kader, *Türk halkının savunması için konuşmaktı*. Türk-Ermeni meselesinde yoğunlaşan mütevazı çalışmalarım, Türk milletine yöneltilen Ermeni iddialarını çürütmek için mücadele ederken, aynı zamanda Ermeni dindaşlarım tarafından, hem Türkiye Cumhuriyeti'nin hem Osmanlı Türkiyesi'nin halkına, tarihine, kültürüne dair her yerde hazır ve nâzır bulunan sahtekârlığı ortaya çıkarmak için gayret edecekti.

Bu basit bir uğraşı değildi. Benim güvenliğim için de tehlikeli olduğu ortaya çıktı. (Bu bölümde daha sonra açıklanacak.) "Bana Türk dostu derler" ibaresi Türk medyası ile başladığından, yazar kendini *Türk Dostu* olarak kimliklendirmeye başladı.

Peki... şimdi sırada ne var? Yazar kimliğini belirledi, kaderi çizildi, ona ve karısına ancak bir devlet başkanı için yapılan karşılama yapıldı. Peki, anlaşıldı. Fakat...Nasıl başlıyorsunuz? Programınız ne? Belgeleriniz, sizi destekleyen kuruluşlar? Önce kiminle irtibat kuracaksınız?

Bu sorular cevabını veremediğim sorulardı. Benim "programım" kafamdaydı, *belgelerim* annemden öğrendiğim (yeterli olmasa bile) kıymetli olaylardı ve benim

“kuruluşum”.... o sıralarda Amerika’da sadece *bir* tane yakın Türk arkadaşım vardı, Tarık Bulut.

Gerçek çalışma ŞİMDİ başlıyordu.

Lâf kalabalığı yapmadan söyleyeyim, benim inancım o ki, İlâhî müdahale kendi kaderimi algılamamdan önce tecelli etti. Türkiye’den döndükten sonra birgün Queens, Bayside’da evimizde otururken kapı çalındı. Gelen Dr. Zeki Uygur’du. Çok sevindik. Deniz subayı Dr. Uygur, yakın arkadaşı olan Dr. Oktay Akkent tarafından , Saint Albans’ta bir yıllığına görev yaparken evimize getirilmişti. Bu ilk tanışma ve sohbet biz Türkiye gezisine çıkmadan önceydi. Dost olmuştuk ve sonunda Zeki de *kardeşim* olmuştu. Türkiye seyahatimizde İstanbul’da Uygurlar’ın da evine gitmiştik. O zaman Amerika’ya çalışmaya gelmeyi planladığından bahsetmişti. Zeki’nin karısı Ayla, kocası burada yerini sağlamlaştırana kadar iki oğluyla beraber İstanbul’da kalmıştı. Akkent ve Büyükunal aileleri Türkiye’ye döndükten sonra Dr. Uygur ile irtibatımız kopmuştu. Hastanedeki mesleki pozisyonunu sağlamlaştırmak ve ailesi için bir ev ayarlamak için canla başla çalıştı.

Zeki çok değerli bir beyin cerrahıydı, Amerika’nın her yerinde iyi bir hastanede görev yapabiliirdi. Kendisinin bilmesi mümkün değildi ama *benim kaderim* onun tercihine tesir etti: New York hastanesinde iş buldu, Bayside’da, bizim evden yürüyerek on dakika mesafede bir eve yerleşti. Biz 1961’den beri bu evde oturuyorduk. Böyle planlamış olsaydık, büyük ihtimal gerçekleşmezdi, fakat herşey yüce bir güç tarafından ayarlanmıştı. Dostluğumuz, yakınlığımız olmasaydı, benim kaderimin bundan sonraki basamağı da olmazdı. O basamak, kendi ayakları üzerinde durabilen, aktif ve başarılı bir Türk-Amerikan sosyal organizasyonu olan Anadolu Kulübü’ydü. Dr. Zeki Uygur dernekten bahsetti bize, kendisi zaten üyeydi, bir dahaki toplantıya davet etti, orada diğer üyelere tanıştırlacaktık. Sevincimi ifade edecek bir yol bulamadım. Bir tek Türk arkadaştan koca bir derneğe geçiş ne büyük bir atlayıştı!

Bu yeteri kadar mucize değilmiş gibi, *kardeşim* Tarık’ın aynı Anadolu Kulübü’nün üyesi olduğunu öğrendim sonra, sevinçten eteklerim zil çalıyordu. Toplantıya katıldık, Türkçe konuşuluyordu, beni çok iyi karşıladılar. Üyelik için form doldurdum, oy çokluğu ile derneğe kabul edildim. Böylece benim “organizasyon” gerçekleşmiş oldu. *İşim* başlamıştı.

İngilizce Anadolu kelimesi Anatolia’dır, “annelerle dolusu” mânâsına gelir. Türk vatanının Asya kısmı için düşünülmüş hârikulâde bir addır. Çok uygundur da. Çünkü tarihindeki pekçok askerî harekatta babalarla oğullar muharebeye giderken, geride bir vatan dolusu matem içinde ana bırakırlardı. O savaşların hiç biri Birinci Dünya Savaşı’ndan daha yıkıcı değildi. Türk halkı yok olma, Türk milleti istiklâlini kaybetme tehlikesi ile yüz yüze gelmişti. Tarihçiler yok olup giden milyonlarca Türk’ü hiç hesaba katmadan, dikkatlerini belli halkların çektiklerine vakfetti. Neyse, şimdi biz yine Anadolu Kulübü kültür derneğimize dönelim...

Ülke genelindeki diğer derneklerden farksız olarak, dernek aşağı yukarı elli aileden teşekkül etmişti. Öncelik verilen konular arasında, gurur duydukları kültürlerini ve anadillerini çocuklarına öğreterek kültürel ve dinî varlıklarını koruyup devam ettirmek, Amerikan vatandaşlarıyla dostluk bağları kurmak, ABD ile Türkiye Cumhuriyeti arasında yakın ilişkiler tesis etmek vardı. Kulüp şirketleşti ve Yönetim Kurulu bu “Türk dostu”nu kâtip olarak seçti. Yazılması gereken mektuplar olduğunda onları ben hazırlayacaktım, istendiğinde başkanımız Dr. Hilmi Kodaman adına mektuplar yazacaktım. Türk millî ve dinî bayramları üyelerimizle ve misafirlerimizle kutlanırdı, genellikle kutlanan yahut hatırlanan olayla ilgili tanınmış konuşmacılar gelirdi. Kulübümüzün hanımlar kolu programların başarılı olması için bütün ön hazırlıklarla ilgilenir ve yemekleri pişirmek için canla başla çalışırdı. Kulüpte üye olarak geçen onbeş yılda Mary’le ben elimizden gelen yardımı esirgemedik: Masraflara destek olduğumuz gibi, Mary tepsi tepsi yemek hazırlardı, sofraya kurmalara yardım ederdi. Ayrıca size anlattığım gençlik “kariyerimi” hatırlarsınız, onun da bizim kulüp için yararlı olduğu ortaya çıktı. Konser vereceğimizde Tarık Bulut da bize katılırdı. Anadolu Kulübü’nden sevgili dost, Sait Türkgücü

yaylı enstrüman çalardı, yazarınız da darbuka. Verdiğimiz konserler daima beğenilirdi. Mutluluğum hiç azalmadan yıllar geçti, yine de heyhat, birşey eksikti: *Esaslı işler*. Sık sık yaptığım konuşmalardan sonra salonda alkış çınlardı, fakat benim içimde bir boşluk vardı: Yapılabilecek daha fazla şeyler olduğunu hissediyordum.

Anadolu Kulübü bünyesinde çalışmalarımın sürdüğü yıllar boyunca sayısız önemli olay oldu, Türk halkına bağlılığımı verimli işlerle gösterdim. Burada anmaya değer belli başlı hadiselerin birkaçını aşağıda yazacağım. O ilk çalışma yıllarında tanıştığım bazı kişileri ve birçok olayı atlamak zorunda kaldığım için üzgünüm:

- 1- 1968 yazında New York'taki Commodore Oteli'nde (şimdi onun yerinde Grand Hyatt Oteli yükseliyor), menejer olarak çalışırken, Türk-Amerikan toplumunun tanınmış siması Profesör Talat Halman ile özel bir sohbet yaptım. Birkaç yıl sonra kendisi Türkiye'nin ilk Kültür bakanı oldu. Beni sadece yazılarımdan tanıyan o kadar saygıdeğer bir beyefendinin, bana zaman ayırması tarifsiz bir şeref bahşetmiştir.
- 2- İnaniyorum ki Türkiye "**Çocuk Bayramı**" olan, çocukların gülüp oynadığı, hediyeler aldığı dünyadaki tek ülkedir. Senesini kaydetmemiş olmama rağmen hatırlıyorum, bir keresinde, 23 Nisan'da Anadolu Kulübü kırk kadar çocuk için parti düzenledi. Çocuklar, kendilerini de, ana babalarını da çok eğlendiren rengârenk, komik elbiseli palyaçodan hediyeler aldı. O makyajın, o kocaman kırmızı burnun altındaki adam bu "*Türk dostu*"ndan başkası değildi.
- 3- Türkiye'den döndükten sonra, ilk projem Türkiye Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a mektup Yazmak oldu. Derin minnet ve saygılarımı bildiren mektubum Türkiye'de basılacaktı (ben öyle sanıyordum), halbuki uzun mektubum Boston'da yayımlanan *Armenian Reporter* gazetesinde, editorün herhangi bir açıklaması olmaksızın yayımlandı. Editör reaksiyonun ne olacağını elbette biliyordu.

Yazarın şiddetli bir suçlamaya mâruz kalması gecikmedi.

Gazetenin 1970 Ağustos nüshasında okuyuculardan editöre gönderilmiş çirkin lâflarla dolu mektuplar vardı. Ben "hain" olarak damgalanıyordum. Öfkeli, nefret dolu, iğrenç ifadeleri burada tekrarlamayacağım. Ermeni "nefret tâcirleri" tarafından basılmış hiç bir yayına abone olmadığım ve olmayacağım için *Armenian Reporter*'in ondan sonraki sayıları da, daha sonraki mektuplar da koleksiyonumda yoktur. Canım ne kadar yanmış da olsa, bu durum girdiğim yolda beni tereddüde düşürmedi.

- 4- 9 Temmuz 1972'de Bayside'daki evimizde tarihî bir olay oldu. Anadolu Kulübü Ankara Radyosu ve Devlet Senfoni Orkestrası'ndan yirmi kadar müzisyeni ve şarkıcıyı davet etmişti. Amerika'nın birkaç şehrinde konserler vereceklerdi. Grup New York civarında iken kulüp üyelerinin evlerinde kalıyordu. Bizim *Osmanlı evimizde* büyük pirinç karyolalı geniş bir misafir odamız vardı, iki hanımı yahut erkeklerden ikisini bizim evde ağırlayabileceğimizi bildirdik. Bizimle birlikte yaşayan annem iki meşhur şarkıcıyı evimize davet ettiğimizi öğrenince sevinçten deliye döndü.

Elâ Altın ve Gönül Akın dört gün boyunca misafirimiz idi. Annem onlara anne olurken biz de kardeş olduk. Sonra büyük bir hoşgeldin partisi tertiplemeye karar verdik. Grubun bütün üyelerini ve onlara evlerini açan aileleri, hepsini unutulmaz bir gün geçirmek için bize davet ettik. Dayalı döşeli geniş bodrum katımızda en az kırk kişi toplandı. Bir tarafta çiçeklerle, mumlarla süslü büyük bir açık büfe, üzerinde birbirinden nefis tabak tabak Türk yemekleri. Dekorasyon için seçilen renk kırmızı ve beyazdı. Bar her damağa hitabedecek içeceklerle doluydu. Dörtköşe, kocaman bir kek yaptırıldı, üzerine renkli şekerlerle ABD ve Türk bayrakları işlenmişti. Ve Türkçe bir yazı: *Hoşgeldin Ankara Radyosu, bizim sevgili kardeşlerimiz*. Pikapta Türk millî marşını çaldım, herkes ayağa kalktı. Önce küçük bir Türk bayrağı açtım, sonra daha büyüğünü, daha büyüğünü... en sonunda dev bir Türk bayrağı açtım, misafirlerimizin duyguları coşmuştu. *Bu Türkler çok duygusaldı*, her yerde gözleri yaşıyordu. Devlet başkanlarının, asilzâdelerin önünde konserler veren bu mükemmel sanatçılar, biz onlara olan sevgimizi ortaya koyarken hayranlık ve şaşkınlık içindeydiler. Fakat durum hele, onların kalbini fethedecek başka şeyler de vardı!

Bu kıymetli misafirler, bu üstün yetenekli sanatçılar dünyanın pekçok ülkesinde sayısız salonlarda beğenilmiş, alkışlanmışlardı. Bizim klasik ve çağdaş Türk müziğinin böylesine profesyonelleri olan kişileri eğlendirmemiz mümkün olur muydu?

Önce yazılı bir metin okudum, Türkçe idi elbette. Bitirirdiğimde salon alkıştan inledi. Kutlu Payaslı, grubun erkek şarkıcısı ve idarecisiydi, okuduğum metni alıp alamayacağını sordu. Onu geri çevirmedim verdim, o yüzden, o sıcak selâmlama satırlarının kopyası kalmadı elimde. Muhteşem sürpriz arkadan geliyordu. Işıkları azalttım. Duvardaki müzik setine yerleştirilmiş pikabın yanına oturdum. Darbukam yanımda, yerdeydi, “programımı” takdim ettim. Misafirlerimiz pikaptan yayılan bir Orta Doğu ritmi duydular, hoş, hafif bir enstrümantal parça. Müzik devam ederken, kimse ne olacağını tahmin etmiyordu.

Odanın ortasında birden Mary belirdi. Üzerinde harika bir dansöz kıyafeti! Annem dikmişti onu. Turkuaz renkliydi, peçesi, tacı, beline hareketlerini belirginleştiren altın renkli yuvarlak pullardan bir zincir dolanmış. Şaşkınlık alkışlarla kendini gösterdi. Provasını yaptığımız gibi, Mary güzel yüzünü örten peçeyi birinci bölümün sonuna kadar çıkarmadı. İkinci parça başladı, hızlı, neşeli bir dans parçası. Mary müzikle uyumlu olarak hareketlerine devam ederken, ben de darbukamla eşlik etmeye başladım. Mary bir yandan oynarken bir yandan peçesini çıkardı ve yine önceden kararlaştırdığımız şekilde yaşlı bir beye doğru dans ede ede ilerledi, peçesini vermek üzere onu seçmişti. Ona yaklaştığında peçeyi yaşlı misafirin başına dolamaya başladı. Bu bir saygı jesti olarak kabul edilir. Mary otuz dakika hiç durmadan dans etti!

Gösteri sona erdiğinde herkes ayağa kalktı, alkışlar, kucaklamalar, öpücükler. Tam bir başarıydı! Misafirlerimizin çok memnun kaldıklarını söylemek az olur. Parti sona erdi, bizde kalan iki misafir hanım hariç, ötekiler evlerine dağıldılar.

Misafirlerimiz Türkiye’ye döndüler, Ankara Radyosu grubuyla bir dahaki buluşmamız beş yıl sonra gerçekleşecekti. Birbirini ilk defa gören insanlar arasındaki dostluk ve sevgi akşamı ömür boyu taşınacak hatıralarla sona ermişti. Türk vatanında halklarımız arasında asırlardır olduğu gibi, hâlâ olduğu gibi, bugün de bizim evimizde aynısı olmuştu.

Ankara Radyosu grubunun evimizi ziyaret edişiyle ilgili hatıralara son vermeden önce şunu da unutmamakta fayda var: Misafirlerimizin bize geldikleri gün, New York şehrinde konser verdikleri gündü, programın sonunda idarecileri, bütün grup olarak bir *Ermeni*’nin evine davetli olduklarını söylemişti. Sanatçılardan bazıları şüpheyle baktı, şaşkınlıkları dikkat çekiciydi. Yukarıda kısaca anlattığım davette olan bitenler, elbette kalplerine sevinç ve rahatlama getirdi. Sonunda, evimizden ayrılmadan önce, bize bir “**hatıra**” bırakmak istediler. Salondaki iki abajurun üstüne kısa birer mesaj yazıp imzalarını attılar. Sevgilerinin bu eşsiz örneği o gün bugündür salonumuzdadır. O zamandan beri evimize gelen sayısız kıymetli misafir de, kardeşlik ve sevgi duygularını aynı usulle sunmuşlardır.

5- 1976 yılının başlarıydı. Anadolu Kulübü'nün üyesi, sevgili arkadaşım İskender Necef Türkiye'den bir folklor ekibi geleceğini, Amerika'nın bazı şehirlerinde gösteriler yapacaklarını haber verdi. Commodore Oteli'nde benim görevimi bildiğinden, otuzbeş kadar dansçı ve yardımcıları için uygun fiyatlı oda bulunup bulunmadığını sordu. Cevabım şüphesiz ki olumluydu; rezervasyon, kat hizmetleri ve lobi ile bağlantılar kurdum, ekip otele geldiğinde kolaylıklar sağlansın istiyordum. Gerekli ayarlamalar çarçabuk yapıldı. Bütün gruba VIP statüsü uygulandı. Onüç oda kusursuzca temizlendi, misafirler gelmeden hemen önce, her odaya birer sürahi soğuk su ve çiçek kondu. Fakat bu özel misafirlerimiz için dahası da vardı: Otuzyedinci genç kadın ve erkeğin herbiri kendi odalarına girdiğinde tuvalet aynasının önünde, hoşgeldin mesajı taşıyan Türkçe yazılmış birer mektup buldular.

O hoşgeldiniz mektubunu ben yazmıştım; yirmidört yıl sonra, misafirlerin isimleri ve oda numaralarıyla beraber hâlâ bendedir.

Ertesi sabah bütün grup için kahvaltı hazırlattım. Necef de onlara hoşgeldin derken, yazarı bu genç folklorculara takdim etti. Türkçe konuşarak, kendimi tanıttım, geçmişimi, ebeveynimin hangi şartlar altında doğdukları toprağı terkettiklerini kısaca anlattım. Grubun memnuniyetini, birden *ağabeyleri* oluveren bu yabancı için duydukları sevgi ve saygının ifadesi olan gözyaşlarını burada tasvir etmeye gerek yok. Bununla birlikte, FOTEM grubuyla ilgili bir sonraki olay buraya kaydedilmelidir, çünkü sevgi ve nefret felsefeleri arasındaki farkı şüphe götürmez bir şekilde açığa çıkaracaktır.

Ekibin adı olan FOTEM, Türkçe kısaltılmış bir ibare. Türk halk oyunlarını ve halk müziğini pek çok ülkede sergileyen bir topluluk bu. ABD'ne ilk gelişleriydi. 8 Nisan 1976'da FOTEM ilk gösterisini New York'ta Hunter Koleji'nde yapacaktı. O akşam karım ve annem arabaya bindi, hep beraber üniversitenin tiyatro salonuna doğru yola koyulduk. Okul binasına yaklaşırken, bağırışlar duyduk, sonra ellerinde Türkler aleyhinde sözler yazılı pankartlar taşıyan, giriş kapısının yakınında daire halinde dönüp duran gençler gördük. Gösteriyi protesto ediyorlardı. Arabayı gayet yavaş sürdürdüm, bu Ermeni vicdansızların yakınında durdurdum, sonra yavaş ve net bir şekilde Ermenice bağırdım: "Sizi gidi pis köpekler, gidin evinize!"

Arabamızda bir an panik oldu. Annem ve karım bize saldıracaklarını düşünüp sinir krizi geçirmek üzereydiler. Vicdansızlar benim sözlerimi anlayınca şok oldular, gerçi hakettiklerinden daha yumuşaktı. Hanımları sakinleştirmek için arabayı tekrar sürdürdüm ve halka açık bir park yeri aramaya giriştim. Hanımlar gösteri yapılan yere dönmeye isteksizdi fakat onları korkacak birşey olmadığına ikna ettim. Salonun kapısına geldiğimizde sözlerimin doğruluğu kanıtlanmıştı, herşey yolundaydı, ortalık sakindi, bizim Türk gençlerinden birkaçı merdivenlerde duruyordu, kaldırırma yırtık afişler saçılmıştı. Ermeni "kahramanlar" onları bırakıp da kaçmıştı.

Salon ağzına kadar doluydu. Işıklar yavaş yavaş söndü ve müzik başladı. Perdeler kalktı, folklorcular sahnenin iki tarafından göründüler. Ellerinde yanan mumlar taşıyorlardı, Silifke oyunuydu bu. Yanlardan gelen iki grup sahnenin ortasında daha buluşmamıştı ki, ön sıralarda oturan seyirciler telâşla bağırarak ayağa kalktı. Kargaşanın sebebi, salonun arka sıralarında oturanlar hariç herkes tarafından kısa zamanda farkedildi. Leş kokusu idi bu, içeriye seyirci gibi girmiş Ermeni mütecavizler tarafından konmuş koku bombasından yayılmıştı. Kargaşa ve korku çığlıkları arttı, bir faciaya doğru gittiğimiz gün gibi âşikârdı. Biz seyircilerin ortasında oturuyorduk. Ayağa kalktım, bizim hanımlara siz yerinizden kalkmayın deyip sahneye doğru koştum, arkadan dolaşıp kulise girdim. Bu arada folklorcular sahneyi terketmişti. Kızların çoğu ağlıyordu, kıyamet kopmak üzereydi. Yapacağım hareketin

sonucunu tahmin etmek mümkün değildi, fakat düzeni sağlamak için mutlaka birşey yapılmalıydı.

Gençlere, yüksek sesle ve Türkçe bağırdım. “ Çocuklar, sahneye dönün! Lütfen, gösterinize devam edin! Sizin programınızı bozmalarına fırsat VERMEYİN. Şu anda Türkiye’yi temsil ettiğinizi hatırlayın! Sahneye dönün!”

Müzik başladı.Önce birkaç tanesi, sonra bütün ekip mumlarını tekrar yaktı, yerlerine geçti, sahneye çıktılar. Seyirciler folklor ekibinin tekrar sahneye çıktığını görünce yerlerine oturmaya başladı. Bir yandan da gençlerin cesaretini alkış tufanıyla karşıladılar. O sırada sahne arkasında kendi başına oturmuş, gözyaşlarına boğulmuş bir adam vardı.

Gerçekten o gün, New York’ta nefret sevgi ile mağlup edildi.

Ne yazık ki, FOTEM ekibinin gençlerini perişan edecek bir berbat olay daha yaşanacaktı. Amerika’nın birçok şehrinde yaptıkları gösteriler sırasında, Türk ve Amerikalı seyirciler salonları alkışla çınlatarak beğenilerini göstermişlerdi. Medyada onların iki saatlik gösterilerini öven kritikler yapılmıştı. Gidecekleri son şehir Massachusetts’in Boston şehriydi. New York’a Commodore Oteli’ne dönmeden önce son duraklarının Boston olduğunu duyunca olumsuz düşünceler beynime üşüştü. Boston bölgesinde kalabalık bir Ermeni toplumu yaşıyordu, hâlâ da öyledir. Bir arıza çıkacağını tahmin ettim.

Bir kere daha önsezim doğru çıktı. Gösteri ilân edildi ve nefret canavarı Ermeni Frankeştayn bir kere daha başını kaldırdı, çirkin eylemini gerçekleştirdi. Gösterinin yapılacağı sinema salonu telefonlar ve mektuplar almaya başlamıştı, Türk folklorcuların gösterisi sırasında bomba konacağı bildiriliyordu. Salonun sahibi polisi, program yöneticilerini, sponsorları haberdar etti. Gösterinin iptal edilmesi konusunda fikir birliği oluştu. Gençler bu manyakça kini anlamakta zorlanıyordu, ekip sarsılmıştı. Nasıl olabilirdi bu, şimdiye kadar onlar hiçbir etnik gruba karşı nefret hissi beslememişlerdi ki!

Böylece çok başarılı kültürel bir gösteri turu Ermeni nefret tâcirleri yüzünden kırık sona erdi.

Ertesi sabah bütün ekip çok üzüntülü bir şekilde New York’a Commodore Oteli’ne döndü. Boston’da olup bitenlerden beni haberdar etmişlerdi. Bir kere daha bu “Türk dostu”nun kafası hızlı hızlı çalışmaya başladı.

Bu yetenekli gençlerden oluşan masum ekibin Türkiye’ye, hafızalarında Boston’da şahit oldukları çirkin olayın üzücü hatıralarıyla dönmelerine gönlüm elveremezdi. Stratejimi dikkatlice planladım, tek istediğim, operasyonun başarılı olmasıydı! Folklorcuların Türkiye’ye dönecekleri gün geldi, o sabah Mary’le beraber otele gittik, arabamızı garaja park ettik, yanımıza iki şey aldık. Stratejimizin parçası iki şey. Otelin girişinde kapı görevlisiyle konuşup, elimizdeki iki şeyi ben gelip alana kadar valiz odasında tutmasını istedim.

Mary’le beraber lobiye girdik. Lobi genişti ama küçük gruplar halinde oturmuş sohbet eden, çıkış işlemlerinin tamamlanmasını bekleyen müşterileri görebiliyorduk. Birkaç genç bize doğru gelip Türk usulü yanaklarımızdan öptü. Fakat sıkıntı yüzlerinden okunuyordu. Gözlerinin içine bakarken, onların kederi yüreğimi deldi geçti. Mary o vakitler Türkçe’de yeterli değildi ama duygularını Türkçe ifade etmek istedi. Herkes çok memnun oldu.

Oturan gençlerin yanına gittim. Bir yerde üç kişi, öteki yerde iki, beride dört, herbir grubun yanına oturup duygusal olmamaya çalışarak dedim ki: *Türkiye’de böyle bir olay hiç başınıza gelmediği için çok üzgün olmakta haklısınız. Üzüntünüzü yenmelisiniz ve Amerika’daki durumun bu olduğunu anlamalısınız. Muhteşem gösterilerinizden dolayı gurur duyun, herbiriniz Türkiyemize şeref getirdiniz. Sizleri alkış yağmuruna tutan, sevgiyle selâmlayan binlerce Türk ve Amerikalı’yı düşünün. Ve kalplerinde nefreti sürdüren o birkaç kişiye acıyın, onlar hiç bir zaman nefretten kurtulamayacaklar!*

Genç folklorcuların çoğu, gösteri yaptıkları birçok şehirde seyirciler arasında bulunan Ermenilerin çiçeklerle ve meyve sepetleriyle gelip onlara sevgilerini samimiyetle bildirdiklerini söyledi.

“Boston ile New York arasında neden bu kadar fark var?” diye sordular bana.

Uzun cevaplar için zaman yoktu, yapabileceğim tek şey kısa bir espriydi.” Kimbilir belki de suyundandır.”

Yüzlerindeki gülümseme yüreğimi ısıttı. Kısaca, her gruba “Nâhoş olayları unutun, bu otelden ayrılırken göreceğiniz şeyleri hatırlamada tutun. Size olan sevgilerimizi kalbinizde saklayın. Allah hepinizin yardımcısı olsun, sevgili kardeşlerimiz!” şeklinde duygularımı beyan ettim.

Gözyaşlarıyla dolu kucaklaşmalar başladı. Gençler valizlerine doğru ilerledi. Bu sırada ben kapı görevlisine koşup sürprizimi hazırlamak için bıraktığım şeyleri buldum. Gençler binadan çıkıyordu, dışarıda bir çam ağacından sarkıtılmış büyük bir Türk bayrağı gördüler. Ve yanında bir tripod üzerinde Türkçe yazılı büyük bir poster.

Şöyle yazıyordu: “İyi yolculuklar, sevgili kardeşlerimiz!”

Otobüs dolduğunda, içeriden yükselen sesi kaldırımdan duyuyorduk: “**Taşçı! Taşçı! Taşçı!**”

Hep bir ağızdan tempo tutturmuşlar, adımızı Türkçe olarak tekrarlıyorlardı. Otobüs hareket edip giderken ne kadar duygulanmıştım, anlatamam.

Fakat FOTEM bahsi henüz tamamlanmadı. Otobüs hareket edip uzaklaştı, biz posteri ve bayrağı toplayıp Mary ile beraber arabamıza bindik, eve gitmek üzere yola çıktık. Onbeş dakika sonraydı, Long Island Otoyolu’nda ilerlerken, önümüzde, sağ şeritte bizim otelin önünden kalkana benzeyen bir otobüs dikkatimi çekti....

Burada bir parantez açmam gerek. Pek çok yıldan beri kuvvetli bir kanaat ile inanıyorum ki, İlâhî Güç, Türk olan herşeye karşı açıklanamaz bir sevgi ile donatmıştır beni. Bütün bu olanların sadece bir tesadüf olduğuna inanmak benim için mümkün değildir.

Neyse, otoyola geri dönelim. Sözü geçen otobüs bizden epey uzaktaydı, bu işin tesadüf olmadığını düşünerek hızlandım. Az sonra otobüsle aynı hızda gidiyorduk. Biz sol şeritte, o sağda. Camdan bizim genç folklorcuları farkettilik. Otobüsle aynı hızı muhafaza ederek Mary’e seslendim: “Çabuk, bayrağı al eline! Pencereden dışarı salla! Acele et!”

Mary bayrağı kaptı, pencereyi açtı, bayrağı sıkıca tutup hareket eden arabanın dışına doğru dalgalandırdı.

Otobüsün pencereleri sağ tarafta oturanların bu tarafa yığılan başları ile kalabalıklaştı. İçerde bir hareket gördük ama ne olduğunu çıkaramadık. Derken, işte: Bizim bayrağımıza, ipe bağlı küçük bir Türk bayrağı sallayarak cevap veriyorlardı! Herkes el sallıyordu, karşılıklı bayraklarımızı selâmlıyorduk. Otobüs o sırada otoyoldan çıkıp başka bir yola girerken, biz aynı güzergâhta devam ettik.

Bu yürek kabartan an asla unutulmayacak. Gerçekten bir kere daha nefret sevgi tarafından yenilgiye uğratılmıştı.

- 6- 1977 Ağustosunda *anavatana* ikinci gezimizi yaptık. 1968’deki gidişimizde olduğu gibi annem uçağa binmeyi yine reddetti. Hâlâ kendi kendine bakabilecek durumdaydı. Bu gezimizi dört hafta olarak planladık. Tahminlerimiz de, heyecanımız da ilk gezimizle aynıydı. İstanbul Atatürk Havaalanı’na indiğimizde ilk gezimizdeki senaryo ile karşılaştık. Bizim dört aile, beraberlerinde başkaları da olduğu halde havaalanında bizi karşıladılar, bir kere daha medyanın flaşları patladı, sorular yöneltildi. Türk halkı ve Türk millet adına çalışmalarım pekçok yıldır aynı kararlılıkla sürüyordu, cevaplarımda bunu tekrarladım. Kesin olan şu idi, biz, Türk, Ermeni ve Süryânî halklar arasında altı asır sürmüş kardeşliğin canlı delilleriydik.

Ailelerimizle yeniden buluşmanın keyfini, İstanbul’da gittiğimiz onca yeri, Mary’nin zevkine doyamadığı alışveriş saatlerini tasvir etmeme gerek yok artık. Bununla birlikte beş

önemli olay oldu ki, onlar hatıralarımız arasına silinmez şekilde yerleştiler. Burada onları kısaca anlatacağım:

a- **Kardeşim** Dr. Oktay Akkent bir kere daha ancak kendisinin becerebileceği

erişilmez bir performans gösterdi. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından İstanbul'daki yazlık ikâmetgâhında kabul edildik. Eşi hanımefendi de hazır bulundu. Ayrıca cumhurbaşkanının baş danışmanı Sayın Halûk Bayülken de iştirakiyle bizi şerefliendirdi. Yıllar önce Halûk Bayülken'le New York'ta, kendisi Birleşmiş Milletler Daimî Temsilcisi iken bir araya gelmiştik. Cumhurbaşkanının ikâmetgâhında karşılaştığımızda Türk usulü kucaklaştık. Toplantıda Dr. Akkent tarafından Cumhurbaşkanına Anadolu Kulübü'ndeki faaliyetlerime dair bilgi sunuldu. Cumhurbaşkanının, Türk halkı adına yaptığımız çalışmalardan etkilendiği anlaşılıyordu. Güzide ev sahiplerimiz ile yaptığımız sıcak ve samimî sohbet unutulmaz hatıralarla doludur.

b- Dr. Akkent'in bir başka başarısı sayesinde, Mary ile beraber İstanbul Heybeliada'daki Deniz

Harb Okulu'nda Koramiral Sabahattin Ergin tarafından öğle yemeğine davet edildik. Amiral, subaylar ve donanma personelinin ilgisi ve samimiyetiyle şaşkına döndük. Boğaziçi'nin muhteşem manzarasında, canlı müzik eşliğinde yenen resmî ve nefis öğle yemeğinden sonra, bize okul gezdirildi. (Koramiral okulun kumandanıydı). Şimdiye kadar anlattığım olaylar, kalplerimizi minnettarlık ve sevinçle doldurmaya yetmemiş gibi kumandan beklentilerimizin çok ötesinde bir sürpriz yaptı bize. Okula yakın körfezde lüks bir yat demirlemişti. Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ölümsüz Mustafa Kemal Atatürk'ün de kullandığı yat.

Koramiral Ergin'in sorduğu soruyu unutamayacağım: "Atatürk'ün yata Savarona'yı gezmeye ne dersiniz?"

O an sevincimizi ifade kabiliyetinden mahrumduk. Modern Türkiye'nin mimarının zaman geçirdiği tekneye doğru yürüyebilmek bile, Mary ve benim için ölçülemez bir mutluluk sebebiydi.

Yata gitmek üzere kumandanın şahsî botuna bindik, yanımızda beş denizci ve Dr. Akkent. O zamanlar Savarona halka açık değildi henüz. Devlet başkanlarından başka herkese yasaktı. Boğaziçi'nin mavi sularının çekici manzarası teknedeki muhteşem odaların ve tesisatın ihtişamı ile birleşiyordu. Teknedeki uzun gezimiz boyunca, bir unutulmaz olay oldu, yaşadığımız müddetçe –diğerleri gibi- hafızamızdan silinmeyecek. Koramiral, muazzam döşenmiş kabul salonuna girişte bize eşlik ediyordu ki birşey teklif etti: "Önderimiz Kemal Atatürk bu iskemlede otururdu, onun iskemlesine oturmak ister misiniz?"

Hak etmediğimi düşündüğüm bir şeref bahşediliyordu bana. Dedim ki, "Efendim, ben Mustafa Kemal Atatürk'ün iskemlesine oturmaya lâıyk biri değilim! Bu davetiniz için teşekkür ederim, ama kabul edemeyeceğim."

Gerçekten unutulmaz bir günün unutulmaz bir anıydı.

c- Dr. Akkent ve eşi Ayla'nın İstanbul'un Asya yakasında güzel bir yazlık evleri vardı.

Boğaziçi

manzaralıydı. Dragos'taki bu evlerinde onları ziyaretimiz sırasında kapı komşularının eski başbakanlardan biri olduğunu söylediler: Sayın Nihat Erim. Dr. Akkent tanınmış komşusunu telefonla aradı ve Amerika'dan gelen misafirlerini tanıştırmak için birkaç dakikalık zaman istirham etti. Türk misafirperverliğinin tabiatı gereği, sıcak bir mukabele geldi ve eşiyile birlikte bizi evlerinde kabul ettiler. Bizim kadar onlar da mutlu olmuştu. Benim Türkçe konuşma kabiliyetime hayran kaldılar. Eski başbakan Nihat Erim ile bu gayrî resmi ziyaret en sevgili hatıralarımız arasındadır. Biz devlet başkanı değildik, resmî görevli değildik, fakat Türk halkı için bunların önemi yoktu: Onlar Türk milletine olan sevgimize karşılık veriyorlardı.

d- **Kardeşim** Dr. Selâhattin Büyükcünal ve eşi Ayhan'ın evinde kalırken çok özel bir misafir

ziyaretimize geldi: Elâ Altın. 1972’de Ankara Radyosu sanatçılarıyla Amerika’ya geldiklerinde evimizde kalan şarkıcı hanım. Duygu yüklü bir karşılaşma oldu. Elâ Ankara’ya gelip bütün sanatçılarla yeniden buluşmamız için ısrar etti. Ankara Radyosu’ndan kardeşlerimizle yeniden bir araya gelebilmek doğrusu çok cazip olacaktı. Mary de benim kadar istekliydi. Elâ’ya Ankara’ya geleceğimize söz verdik. Gönül Akın ile haberleşildi, kendisi 1972’de Elâ ile birlikte bizim evde kalmıştı. Hepimizi sevinç ve heyecan dalgası sardı. Gönül bizi Ankara’daki evinde kalmamız için davet etti, kabul ettik. Bizim radyo grubunun çoğu zaten Ankara’da yaşıyordu. Ankara’ya gitme zamanı kararlaştırıldı, Elâ da orada olacaktı.

e- Ankara gezimiz en fazla üç gün sürebilecekti, çünkü Köksal ve Barut aileleri İstanbul’daydı

ve onları da ziyaret etmemiz gerekiyordu. Ankara Radyosu sanatçılarıyla yeniden buluşmamız (bizim evdeki davetten bu yana beş yıl geçmişti) şerefine dostlarımız Ankara’nın merkezinde hoş bir lokantada açıkavada akşam yemeği tertiplemişlerdi. Yirmibeşten fazla genç hanım ve bey tarafından kucaklandık, bizi krallar gibi karşıladılar. En az otuzbeş kişi toplanmıştık, çünkü dostlarımızın kimi beraberlerinde eşlerini de getirmişti. Herşey mükemmeldi: Yemekler, atmosfer, bize gösterilen sıcak ilgi, bizim için hazırlanan müzik programı. Sevgili dostlarımızın bu davetiyle ilgili hatıramı, en azından isimlerini hatırladıklarımı burada anmadan bitirmem mümkün değil. Hanım kardeşlerimiz: Gönül Akın, Elâ Altın, Zuhâl Taçkın, Seyhan Tütün, Sema İleri. Erkek kardeşlerimiz: Kutlu Payaşlı, Hüseyin İleri, Cahit Ünyaylar, Turan Aşkın, Özay Gönülüm, Emin Aldemir, Orhan Özgediz ve Muzaffer Tüzüngüven.

Korkarım, hatırlayamadıklarım var. Eğer öyleyse, isimlerini atladıklarımın özür diliyorum. Bu harika buluşma akşamı, yaşlı gözlerle kucaklaşıp ayrılmayla sona erdi. Ertesi gün Ankara’dan İstanbul’a doğru yola çıktık, ikinci Türkiye seyahatimizin son günleriydi. Yer darlığı pekçok dost insanla yaptığımız sayısız görüşmeyi, yaşadığımız tecrübeleri, çalışmalarımızdan bahsedip halkın duymasını sağlayan medya haberlerinden örnekleri kısaca bile olsa burada anlatmama engel oluyor.

Nihayet, hatıralarımız, paha biçilmez fotoğraflarımız, basında hakkımızda yayımlanan haberlerin kúpürleriyle birlikte ABD’ne dönmeye hazırдық. Bir ömür süren çalışmamda, bundan sonraki dönemde neler olacağından, başa çıkmam gereken sayısız meseleden habersizdim.

7- Eve dönüşümüz anneme bol bol güzel haber getirdi. Kendi anavatanında bize gösterilen kabulden doğrusu çok gurur duyuyordu. Fakat onun da bize anlatacağı huzur bozucu şeyler vardı, bizim hiç haberimiz olmamıştı. Tarihî ve kültürel vatanımıza ziyaretimiz, Amerika’daki Ermenilerin Türk aleyhtarı eylemleriyle ilgili olarak kamuoyunda duyulan görüşlerimizle birlikte, daha önce de söylediğim gibi, medyada geniş ölçüde yer almıştı. İstanbul’da yayımlanan Ermeni gazeteleri de dahildi bunlara ve hakkımızda sayısız makale çıkmıştı. Bunun sonucunda, biz İstanbul’dayken, anneme aile dostlarımızdan bir Ermeni hanımdan telefon gelmişti; hanım öfkeli bir sesle çıkışıyordu: “Senin oğlun aklını yitirmiş!”

Sevgili anneciğim, çok telâşlanmıştı, sormuştu, “Niçin? Ne yaptı ki?”

“Senin deli oğlan camiye girmiş, camide dua etmiş!”

Annem düşüncelerini toplamaya çalışırken bir an sessizlik olmuş. Sonra duyduğu şeyi bir kere daha tekrar etmesini istemiş. “Evet!” demiş telefondaki hanım, “New York Ermeni gazetesinde okudum, senin oğlunun caminin içinde dua ettiğini yazıyor.”

Annem itidalini kaybedip bağırır: “E, NE VAR BUNDA? NESİ YANLIŞ BUNUN? Oğlum Allah’ın evinde dua etmiş! Aferin ona!”

Eğer kaderimi, ilk Türkiye ziyaretimizden sonra bilebilseydim, zihnimde herhangi bir soru işareti olmazdı, kanaatim ve bağlanmam şimdi artık çıkarılamaz bir biçimde kalbime, zihnimde, ruhuma işlemiştir. Anadolu Kulübü'ndeki çalışmalarımız devam etti, bir çok konuda Türkiye'yi destekleyen yazılar yazmak benim tutkum oldu. Kulübümüzdeki her faaliyette, konferans, konser, her ne oluyorsa, diğer derneklerden ve Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu'ndan gelenler de aramıza katılırdı. Pekçok insana tanıştırdık, hepsi de, bir Ermeni çiftin Türk halkı, Türk devleti adına yorulmak bilmeden çalışıyor olmasına –eğer şaşırmasalardı- çok memnun oldular.

Türkler, benim Ermeni terörünü şiddetle kınadığının farkındaydılar. 1973'ten beri Amerika'da ortaya çıkan Ermeni katiller bu ülkede ve dünyanın birçok başka ülkesinde görev yapan Türk diplomatlarını katletmeye başlamışlardı. Birgün faaliyetlerimizden birinde Dr. Bedri Gürbüzer'e tanıştırdık. Kendisi Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu'nda aktif bir üyeydi. Bu "Türk Dostu"nu takdir etmesi hayal ettiğimiz çok ötesinde bir sonuç getirdi.

Tanıştığımız pek çok insanın ilk söylediği şu olurdu: "Sizi tanıyorum ben. Çalışmalarınız hakkında çok şey duydum ve okudum, tebriğe lâyıksınız."

Dr. Gürbüzer de övgüsünde cömert dostlarımızdan biriydi. Kısa tanışmamız sırasında bana bir soru sordu ki, daha önce böyle bir soruya hiç muhatap olmamıştım: Birleşmiş Milletler binasının karşısında halka açık bir konuşma yapar mıydım?

Sadece şaşırarak kalmadım, bu teklif beni afallattı. Çünkü Amerika'daki Türk toplumuna konuşmak, hem de halka açık bir toplantıda konuşmak, benim için bir şerefti.

Kısaca bilgi vermek gerekirse; Federasyon bir şemsiye teşkilâttır, o sıralarda 30 dernek vardı bünyesinde. Türk diplomatlarına ve vatandaşlarına karşı, dünyanın her yerinde başgösteren Ermeni terörizmini kınamak üzere bir halk gösterisi düzenlemişlerdi, orada konuşacaktım.

O zamana, yani 1983 yılına kadar, kendilerinin Hıristiyan inancında olduklarını iddia eden Ermeni nefret tâcirleri tarafından Türk ve Türk olmayan 35 kişi öldürülmüştü, sayısız yaralı vardı. Hiç tereddüt etmeden teklifi kabul ettim, o güne kadar hayatımda hiç halk önünde konuşma yapmamıştım. Konuşmamı yazmaya başladım, ilk bölüm İngilizce, ikinci bölüm Türkçe olacaktı. 23 Nisan 1983'te, Birleşmiş Milletler binasının karşısında söylenen konuşmamın İngilizce bölümü şöyleydi:

Hanımlar, Beyler,

Söze başlarken, bu topluluğa hitabetme şerefini ve ayrıcalığını bana verdikleri için, bu gösteriyi düzenleyenlere minnet ve şükranlarımı sunmak istiyorum. Benim Türkiye'ye olan sevgim ve ilgim sevgili annem ve babam tarafından bana verilmiş en büyük hediyedir. Onlar Türkiye'den altmışbeş sene önce göç etmişlerdi. Türk olan herşeye karşı olan sevgimin çapı burada ölçülemez. Fakat Amerika doğumlu biri olarak söylemekten gurur duyuyorum ki, kendimi ömür boyu Türk milletinin hizmetinde çalışmaya adanmıştım. Benim ecdadımı düşünürseniz bunun güç bir iş olduğunu görürsünüz. Ben Ermeni ve Süryânî ana babadan doğdum. Ebeveynim Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Amerika'ya gelmişler. Yıllardır Ermeni dindaşlarımın Türklere karşı kin ve nefret felsefelerinin karşısında durdum. Elbette, Ermeni halkının acısının aynını kalbimde ve ruhumda hissediyorum. Yalnız ben o karanlık günlerde yok olup giden masum Ermeniler için yas tutarken, aynı derecede samimiyetle, Türk kardeşlerimin dile getirilmeyen acıları, çileleri için de yas tutmaktayım. Evet, biz kardeşiz. Çünkü aynı toprakların, aynı ülkenin evlâtlarıyız.

O korkunç dönemin olaylarının tartışılacağı yer ve zaman burası değil. Fakat Ermeni fanatizminin sonuçlarına dünyanın şahit olduğunu söylemenin tam yeri ve zamanı. Türk temsilcilere karşı, dünyanın her yerinde düzenlenen vahşi saldırıların sorumlusu atılan kin ve nefret tohumlarıdır. Türklerin sabrı inanılmaz! Dünyada hiç bir millet, hiç bir etnik grup yoktur ki, masum kanı akıtanlara karşı misilleme yapmasın. Dünya, halkına yapılan bu saldırılara

Türklerin daha ne kadar süre dayanacağını hayretle, şaşkınlıkla seyretmektedir. Terörizm konusunda hassas olduğunu iddia eden haber medyasının , ABD'nin güvenilir müttefikine karşı yürütülen Ermeni terörizmi üzerinde odaklanmakta sınıfta kaldığı görülüyor. Bir meydan olmalı, (*Tam burada Birleşmiş Milletler Binası'nı elimle işaret ettim*), akılcı ve yapıcı bir müzakere için bir meydan olmalı. Medenî dünya bütün terörist faaliyetlerin sona ermesi için haykırmaktadır.

Batı dünyası, ve özellikle Amerika Türkiye hakkında, onun gerçek tarihi hakkında pek az şey biliyor. Sizin tarihinizin ve kültürünüzün bir parçası olduğumdan ve daima olacağımdan ötürü gurur duyduğumu söylemek istiyorum. Atalarımızın arasındaki kardeşliğin canlı delili olduğumu söylemek istiyorum. Türkiye'de eskiden de öyleydi, bugün de öyledir. Nefret tâcirleri Türk ve Ermeni halklarının hiç bir zaman birbirlerinden ayrılmadıklarını ve ayrılmayacaklarını anlamalıdır.

Şimdi hoşgörünüze sığınarak, birkaç kelime de Türkçe olarak söylemek istiyorum...”

Polis kayıtlarına göre en az beşbin kişi toplanmıştı. Türk Amerikan toplumunun üyeleri onlar. Olaysız fakat gürültülü bir gösteriydi. Konuşmam uzun uzun alkışlandı. Fakat mikrofonu vurgulu bir şekilde “*Sevgili Kardeşlerim!*” diye bağırınca, bu asil insanlardan yükselen coşku ve alkış yağmuru o dereceydi ki, sözlerime bir süre ara vermem gerekti.

Nihayet, Türkçe konuşmama devam ettim. Her cümlenin sonunda alkış tutuldu. Konuşmam bittiğinde beşbin ses bir ağızdan bağırıyordu: “**TÜRKİYE!**”

Sahnede beni kucaklayan insanlar tarafından kuşatıldım. Delikanlıyken şarkı söylemiş olmamın bu çok başarılı konuşma için beni hazırladığını düşünmek doğru olmaz mı? Sahnenin arkasından yol bulup indim, orada genç bir adam duruyordu, kucağında bir oğlan, bana doğru yaklaştı, yüzü gözyaşları ile ıslanmıştı. “Bu benim oğlum, Mehmet,” dedi yavaşça.

Duygulandım ve Türkçe cevap verdim. “Teşekkür ederim kardeşim, bizim babalarımızın ve dedelerimizin şahit oldukları faciaları senin çocuğun görmesin.”

Kucaklaştıktan sonra gitti. Adını öğrenemedim, büyük ihtimalle bir daha hiç karşılaşmayacaktık.

8- “*Sizin dosyanız Türkiye için çok kıymetli.*” Halk karşısındaki bu ilk konuşmamdan önce önemli bir olay olmuştu.

1981 yılının başında Kutlu Payaslı (Ankara Radyosu sanatçılarından, daha önce anlatmıştım), Washington bölgesine konser vermek üzere gelmişti. Bu gezi dolayısıyla Payaslı çifti, Maryland eyaletinde Türk Amerikan derneklerinde çok faal bir çift olan Dr. Oğuz Turgut ve eşi Ülker'in yakın arkadaşları oldular.

Kutlu bizim hakkımızda epey konuşmuş olmalı ki, başka bir konser için karısıyla beraber New York'a geleceklerinde, Ülker Hanım da onlara katılıp bu “Türk Dostu” ile tanışmak istemişti. Tabii ki evimizde kalırlarsa çok memnun olacağımızı bildirdik. Kısa ziyaretleri sırasında, daha 1981'de bile kabarık olan dosyamdan pekçok belgeyi anlata anlata gösterdim. Gösterdiğim belgeler ve anlattıklarımın, bizimle ilk defa tanışmış olan Ülker Turgut etkilendi ve duygulandı. Mary'le beraber Maryland'daki evlerine gelmemiz için ısrar etti. Ve gelirken bu dosyadan taşıyabildiğim kadar malzeme getirmemi rica etti. Bizi bazı yakın arkadaşlarına tanıştırmak istiyordu. Turgut'ların evine gittiğimiz tarihi tam olarak bilemiyorum, fakat 1981 idi. Orada pekçok Türk ve Türk olmayan arkadaşlarıyla tanıştık. Hemen hemen on kişilik bir topluluğa takdim edildim ve söz bana verildi. Onların takdirlerini, övgülerini burada yazmama gerek yok. Fakat benim malzemelerimin eğitim maksatlı kullanılabileceğini tasdik etmeleri benim için çok önemli oldu. Türk Ermeni meselesi üzerinde vurgu yaparak, Ermenilerin Türkiye'ye karşı asılsız iddialarına ve kalıplaşmış Türk imajına karşı gösterdiğim tepkiyle birlikte, misafirler daha önce görmedikleri şeyleri gördüler. Bir beyefendi bu bölümün başına italikle yazdığım cümleyi söyledi. Ertesi sabah aynı beyefendi

Turgut'ların evine telefon açtı, aydınlatıcı sunumum için teşekkürlerini ve Türk Büyükelçisi adına şükranlarını bildirdi! Murat Sungar'dı bu, akşamki davetlilerden biriydi ve Washington'deki Türkiye Büyükelçisi Sayın Şükrü Elekdağ'ın konsolosuydu. Benim dosyamın, elimdeki hacimli malzemenin ve çalışmalarımın Türkiye için bir değer taşıyabileceği ilk defa, hem de resmî bir ağızdan söyleniyordu.

9- 1983'ün Kasım ayında Türkiye Başkonsolosu Sayın Aydın Tosun ve eşi evimize gelerek bizi şereflelendirdiler. Bu tarihe kadar Ermeni terörizmi yetmişbeşten fazla masumun canını aldığından güvenlik tedbirleri, Türk dostunun evine kadar uzanmıştı. Akşam yemeği davetimize ayrıca ortak dostlarımız Dr. Ata Erim ve eşini, Orhan Gürsel ve eşini, Doğan Ak ve eşini de çağırmıştık. Evimize önce üç tane güvenlik elemanı girdi. Bizi Türkevi'ne olan sayısız ziyaretimizden tanıyorlardı ve bir *Türk dostunun* evinde olduklarının da farkındaydılar. Bundan dolayı, evimizin bir başka girişi daha varsa sadece onu görmek istediler. Mutfaktan evin yan cephesine açılan ikinci kapıyı gösterdim onlara. Sonra mutfakta oturdular, onlara yemek ikram ettik, televizyon seyrettiler, bütün ziyaret boyunca orada kaldılar. Bu arada misafirlerimiz dayalı döşeli bodrum katımızda müzikle, leziz yemeklerle ve uzun masanın üzerine yaydığım benim dosyayı tetkik ederek vakit geçirdiler. Bir kere daha misafirlerimizden hayret, minnet, tebrik duygularının dile getirilişini ve ilk defa olarak bir kelimeyi duyduk: **Sergi**.

Davet fotoğraf çekimleri, sevgi ve minnet ifadeleriyle sona erdi. Başkonsolos gördüklerinden ciddi olarak etkilenmişti.

10- 1984 Ağustos ayında, ilk defa olarak, dosyamı Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu'nun bazı üyelerine geniş bir şekilde sunmak üzere hazırladım.

Bizim bodrum katı sergi salonu gibi olmuştu. Altı uzun masa, üzerleri belgelerle, gazetelerle, kitaplarla, yayımlanmış makalelerle, paha biçilmez uzunçalar plaklarla ve daha birçok örnekle doluydu. Gelenler arasında kimler vardı: Federasyon Başkanı Erol Gürün, Ergun Kırlikovalı, İskender Necef ve eşleri. Saatler süren incelemeden sonra ittifak ettiler ki: Bu malzeme çok değerlidir. Ben bu malzemenin yüzde 90'ını Türk halkına bağışlamak istediğimi daha önceden beyan ettiğimden dolayı, New York'ta ilk Türk Kütüphânesini oluşturmaya karar verdiler, kütüphâneye bizim adımız verilecekti. Bu teklife şiddetle karşı çıktım, lâıyk gördükleri için teşekkür ettim. "Çoğunluk kuralı" dediler. Yıllardır muhafaza ettiğim benim kıymetli malzememe yol görünmüştü! Büyük kutular yavaş yavaş üzerine titrediğim servetimle dolduruldu, o akşam New York'taki Türkevi'ne götürülmek üzere hazırlandı.

O kadar kıymet verdiğim eşyalar evimden gidiyor olduğu için buruk, ama aynı zamanda mutlu ve gururluydum. Masalar yavaş yavaş boşaldı, o akşamın hikâyesi 22 Ağustos 1984 tarihli Hürriyet gazetesinde haber yapıldı. Uzun makalede Türk toplumu, kitaplarını ve ellerindeki diğer malzemeyi kurulması planlanan kütüphâneye bağışlamaları için teşvik ediliyordu. Kütüphâne, Türk kültürü ve tarihinden habersiz Amerikalılar için olduğu kadar, Türk Amerikan toplumu için de muazzam bir değer ifade edecekti.

11- Anadolu Kulübü'ndeki faaliyetlerim kesintisiz devam ediyordu. Çalışmalarımız Türk halkının çeşitli şekillerde kendini göstermesi adına idi. Bunlardan bir tanesi planlamak için benim uzun zamandır uğraştığım bir görüşmeydi. Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu'ndan

temsilcilerle Antakya Ortodoks Kilisesi'nden saygıdeğer bir din adamı olan Muhterem Paul Schneirla arasında olacaktı bu görüşme. Farklı dinlerden ve etnik kökenden temsilcileri bir araya getirmek için, Mary'le benim harcadığımız zamanı, yaptığımız telefon görüşmelerini, verdiğimiz emekleri, katlandığımız maddî yükü birkaç kelime tarif etmeye yetmez. Türk Amerikan toplumunun bütün faaliyetleri Muhterem Schneirla (herkes onu Peder Paul olarak tanır) tarafından iyi bilinirdi, çünkü kendisi ağabeyimin karısı Marie'nin kilisesinin papazıydı. Marie'nin bütün ailesi kilisenin üyesiydi. Kilise Yunan Ortodoks inancı üzreydi ama cemaatin büyük çoğunluğu Arapça konuşan Suriye ve Lübnan asıllıydı. Peder teklifime olumlu bakınca, Federasyon'un başkanıyla irtibat kurdum, sonunda hazırlıklar tamamlandı ve 24 Kasım 1985'te bizim evimizde tarihî bir toplantı gerçekleşti. Peder Paul ve eşi ile, Federasyon'un o zamanki başkanı Dr. Ata Erim, yönetim kurulu üyeleri Erol Gürün, Ahmet Sandıkçioğlu, saygıdeğer eşleri. Bir de ağabeyim Terrence ve eşi Marie. Elbette Mary ile ben de ev sahibi olarak hazırдық. Tanışmayanlar tanıştı, samimî ve verimli geçen sohbetten, lezzetli bir akşam yemeğinden sonra ev sahibi önceden hazırladığı bir konuşmayı yaptı. Ve âhenk içinde geçen bu toplantının hatırası olmak üzere katılımcılara birer plaket takdim edildi.

Yazar tarafından her plaketin üzerine yazılan yazı şuydu: "24 Kasım Pazar, 1985; bu tarihî günde iyi dileklerle toplanan kadınlar ve erkekler birbirlerine dostlukla ellerini uzattı, ekmeklerini bölüştü ve enerjilerini kardeş sevgisinin mâbedini bina etmek için harcadı."

Sonra Federasyon Peder Paul'a, Osmanlı İmparatorluğu'nun enkazından Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatını anlatan imzalı bir kitap hediye etti.

Emeklerimiz, bu çok başarılı, herkes için hayırlı ve yapıcı toplantıda meyvesini verdi demek az olur. Kardeşlik havasını başarmak için gayret etmek... Ermenilerden başka kim benim mütevazı çabalarımı kınar? Halklar arasında uyum ve anlayış aramak üzere dostlukla uzatılmış bir el, diğer el tarafından memnuniyetle tutulur. Tekrar edeyim, bu mütevazı işleri Ermenilerden başka kim kınar?

Hayatım boyunca bugüne kadar devam eden, Ermeni dindaşlarımın o kadar nefret ettiği millet adına giriştiğim işlerin bundan sonraki safhası başlayacaktı, başlamak zorundaydı. Federasyon kendilerine katılmam için (tabî ki ücretsiz olarak) defalarca teklif getirdi. Başkan Dr. Erim, Ergun Kırılıkovalı ve diğerleri bu şemsiye teşkilâtın bünyesinde çalışmam için ısrar ettiler. Duyduğum övgü dolu sözler sevindiriciydi. Hararetle açığa vurdular ki, bilgimize, tecrübemize ve beni derinden saran sevdanın kazançlarına ihtiyacı olan bir toplum vardı. Reddetmek mümkün değildi, fakat hem Federasyon'a hem Anadolu Kulübü'ne verecek kadar zamanımım ve enerjim yoktu. Anadolu Kulübü'ndeki dostlar benim çalışmalarımın Federasyon'un bünyesinde daha etkili olacağını farkındaydılar. Kendileriyle yaptığım taahhütten gönülsüzce ferâgat ettiler, Federasyon'a gidişimi desteklediler. Başkan Dr. Ata Erim bana bir ünvan tayin etti, daha önce hiç ünvanım olmamıştı. 1985 yılında Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu'nun Halkla İlişkiler Direktörü oldum. Kuruluşun kırtasiye malzemesi basılmıştı, fakat Halkla İlişkiler Direktörü gözden kaçmıştı.

Gerçi bu durum, pek çok konuda Türk bakış açısını açıklarken, benim çalışmama ve coşkuma kesinlikle engel olmadı. Federasyona bağlı derneklere tanıştırılmaları sırasında, hemen anladım ki, bizimki karşılıklı bir tanışmaydı. Elbette, kimse bana istenmeyen bir adam olduğumu hissettirmedi, ne de benim niyetlerimden kuşku duyulduğuna dair bir imâ vardı. Fakat pekçok kişi tedirgin oldu, aralarına Ermeni kökenli bir Amerikalı girmişti. Dr. Erim'e,

bu alışılmadık kararının sebeplerini, en azından birkaç kişinin sorduğuna eminim. Dr. Erim’in seçimi benim yıllardır süren çalışmalarımın ve yazılarımdan haberdar olmasına dayanıyordu ve ferâset sahibi biri olarak, *bu Ermeni*’nin samimiyetinden ve dürüstlüğünden şüphesi yoktu. Şimdi ondokuz seneden sonra kıvanç duyarak söylüyorum, o asla pişman olmadı.

12- Farkedilebilir ilk rahatsızlık, ya da tereddüt (kuşku için daha kibar bir kelime bu), 19 Ekim 1987’de birkaç Türk tarafından gösterildi. Dr. Ata Erim ve eşi Aynur, Mary’le beni New Jersey’in Islin semtindeki evlerinden Pennsylvania eyaletinde ikâmet eden arkadaşları Hâkimoğlu ailesinin evine götürüyordu. Pennsylvania’dan Temsilciler Meclisi üyeliğine ikinci defa seçilmek üzere aday olan Peter. H. Kostmeyer için seçim öncesi kampanya vardı. Hâkimoğlu ailesinin evlerine çok sayıda Amerikalı Türk davet edilmişti, gelenler maddî destekleriyle katkıda bulunacaklardı. Dr. Erim’e, bizi niçin oraya götürmek istediğini sormamıştım. Zira kampanyayı desteklemek için bağış yapmaya niyetimiz yoktu. Hâkimoğlu’ların evinde karşılandık. Otuz kadar kişi el sıkışıyor, aday Kostmeyer’le sohbet ediyordu. Ev sahiplerini selâmladık ve tanıdığımız bir tek kişi bile olmadığından, Mary’le beraber uzakça bir köşe bulup içkilerimizi yudumlamaya başladık. (Yıllar sonra öğrendiğimize göre, Dr. Erim, Ermeni arkadaşlarını bu toplantıya getirdiği için, oradaki bazı kişilerce tenkit edilmişti.)

Kongre üyesinin Türk Amerikalı destekçilerine hitaben bir konuşma yapma zamanı gelmişti. Bütün politikacıların yaptığı gibi Kostmeyer, dinleyicilerinin duymak istediği şeyleri söyledi. Odanın en gerisinde duruyorduk, herkesin sırtı bize dönüktü. Derken, allâme Kostmeyer, bütün belâgatiyle dedi ki: “Dostlarım, Ermeni terörizmi çok sayıda masum Türk diplomatının canına mal oldu, Amerika Birleşik Devletleri bu eylemleri kınıyor. Fakat size şunu söyleyeyim, ABD nihayet, İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonya’yı hedef alan âdil olmayan saldırısını kabul etti ve Japon Amerikalılardan özür diledi. İnanıyorum ki Türkiye de aynı yapırsa ve soykırım için Ermenilerden özür dilerse, bu Ermenilerin Türklere karşı olan intikam hislerini sona erdirecektir.”

Kostmeyer’in parlak *zekâ ürünü* hitâbesinin sonunda, Federasyon’un başkanı Dr. Erim, ki Türk destekçilerin bağışını bekleyen Kongre üyesinin yanında duruyordu, şöyle dedi: “Sayın Temsilci, eğer Türkiye özür dileyecekse, bu, özür dilemek için gerçekten bir sebep var demektir. Fakat burada bir arkadaşımız var, size o cevap verecek efendim.”

Kostmeyer’in yüzündeki tebessüm hâlâ görülebiliyordu. Saçma sapan sözlerini dinlerken kendimi kontrol edebilmişim. Dr. Erim beni işaret etti, önümüzdeki herkes iki yana açılınca ben de birkaç adım öne çıktım. Dr. Erim’in yüzü gururlu bir tebessümle parlıyordu, ne olacağını bilen tek kişi oydu. Sakin ve net bir sesle, Kongre üyesinin tam yüzüne bakarak, bizim *Türk Dostu* şunları söyledi: “Sayın Kostmeyer, bizim memleketimizdeki Japon meselesi ile Osmanlı Türkiyesi’ndeki Ermenilerin durumunu kıyaslamak tamamen yanlıştır. Eğer Japon Amerikalılar ABD’nde yirmibeş yıl boyunca ihtilâl mücadelesi sürdürselerdi, eğer Japon Amerikalılar binlerce Amerikalı sivil ve askeri öldürselerdi, ve eğer bu Japon Amerikalılar Amerika Birleşik Devletleri’nin bağımsızlığını tehdit etselerdi, o zaman devletimiz Japon toplumundan özür diler miydi, doğrusu kuşku duyuyorum.”

Temsilciye şunları da söyleyince odadaki herkes elektrik çarpmış gibi olmuştu: “Efendim, ben Ermeni bir anneden doğdum. O kadın Osmanlı Türkiyesi’nde savaş sırasındaki korkunç olaylara şahit oldu ve bana her zaman dediği şudur: Ermeniler soykırımı UĞRAMADI!”

Kostmeyer'in yüzündeki tebessüm kayboldu, âcilen oksijene ihtiyacı var gibi gözüküyordu. Bir an sessizlik oldu, sonra birkaç kişi alkışladı, ardından milletvekiline yakın duranlar bize doğru yürüyüp, şaşkınlıklarını ve teşekkürlerini ifade ettiler.

Başlar vereceği cevap için Kongre üyesine döndürüldüğünde, kendisinden şu sözler duyuldu: "Türkiye'nin ABD'nin değerli bir müttefiki olduğuna şüphe yoktur." *Benim sözlere verecek cevap bulamamıştı.*

Odanın bir köşesinde değildik artık, çevremiz birçok kişiyle sarılmıştı, bazılarının gözü yaşlıydı (ah, bu duygusal Türkler!). tanımadığım bir bey gelip dedi ki: "Size bir soru sorabilir miyim?"

Türkçe cevap verdim: "Tabîî kardeşim."

İkinci sorusu geldi: "Sizi öpebilir miyim?"

Kucaklaştık ve Türk usulü yanaklarımızdan birbirimizi öptük. Hayatım boyunca hatırlayacağım bir gün oldu.

Dr. Ata Erim odadaki herkesin kalbini fethetmişti. Onu daha önce benim yüzümden tenkit edenler şimdi soruyordu: "Bu Edward'ı nerden buldun?"

13- Bu noktada okuyucuya hatırlatmak gerekiyor ki, bu sayfalarda olayların, toplantıların, faaliyetlerin çok küçük bir kısmı kaydedilmiştir.

Yazarın Türk olan herşeye karşı olan ölçülemez sevgisini ortaya koyan pekçok olaya bir örnek olarak sizi 1987 yılının 1 Kasım gününe götüreceğim. O akşam New York'ta Türkiye'nin en güzel, en meşhur kadın şarkıcısı Emel Sayın konser verdi. Orkestrasıyla birlikte salondaki beşyüzü aşkın dinleyicinin kalbini fethetti. Türkiye'de bir âdet vardır, seyirciler tarafından, sevgi ve takdir duygularının sembolü olarak sahnedeki sanatçılara çiçek (genellikle tek bir çiçek) verilir. O gece dinleyiciler arasında biri vardı ki daha önce yapılmamış birşey yaptı; sevilen, şöhretli bir şarkıcıyı hiç yapılmamış bir usulle selâmladı. Emel Sayın birkaç şarkı söylemiş, tezahürat yapan seyirciler onun sesinin gücü, güzelliği, profesyonel tavırlarıyla büyülenmişler ve birçok çiçek takdim etmişlerdi ki, bir bey ön sıradaki yerinden kalkıp ilerledi. Sanatçı hayranını farkettiğinde, onun hayranlığının ifadesi olarak küçük bir Türk bayrağı uzattığını gördü. Sevginin bu benzersiz ifadesini almak için ilerlerken çok duygulandığı görülüyordu. Güzel yüzünde beliren sıcak bir gülümsemeyle, bayrağı aldı, öptü, saygı ifadesi olarak alınma götürdü. Yine heyecan dolu bir andı, bu duygusal sahneye karşı bir alkış tufanı koptu. Bir kere daha Türkiye'ye olan sevgimi ifade etme arzumda kader rol oynadı. Çünkü salonun karanlık tarafında olsa bile, benim elimdeki bayrak bir Türk gazeteci tarafından görülmüştü, hemen harekete geçti ve milyonların sevgilisi yıldız, bu *Türk Dostu* tarafından kendisine uzatılan küçük Türk bayrağını alırken fotoğraflarını çekti. Yayımlanan fotoğraf, çok değer verdiğimiz anlardan biri olarak hayatımızda yerini almıştır.

14- 14 Kasım 1987'de ilk resmî sergimi açtım. Federasyon'un üye derneklerinden biri Türk Amerikan Gençlik Derneği yazarın elindeki malzemesini bir sergi ile sunmasını istedi. Ve bu münasebetle Türk-Ermeni tarihi üzerine bir konuşma yapmam teklif edildi. Elbette gençlere müteşekkik olduk ve kararlaştırılan gün Mary'le beraber, gerçeklerin derlemesi olan malzememden geniş bir bölümünü Türkevi'ne taşıdık. Belgeleri, kitapları, çoğu Ermeni kaynaklarından alınma yayımlanmış çeşitli makaleleri masalara yerleştirdik. İkiyüze yakın bir dinleyici topluluğu bu kadar malzemeyi ilk defa görüp inceleme şansı buldu, Osmanlı döneminden bugüne, kendi tarihlerinin mühim bir kısmını öğrendi. Çabalarımız takdir edilmişti, kıymet bilen ifadeleri bizi duygulandırdı.

15- 2 Haziran 1988’de Başbakan Sayın Turgut Özal şerefine verilen resepsiyonda ikinci defa olarak kendisine ve eşine tanıştık (ilk defa 1985’te idi). Karşılıklı saygı ve sevgi ifadeleriyle samimî bir sohbet oldu.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren şerefine New York’ta verilen akşam yemeğinde, kendisine tanıştık, çok memnun oldu, kısaca naklettiğim hikâyemiz ilgisini çekti. Tanıştığımız bütün resmî insanlar, hepsi aynı ortak duyguyu paylaşmıştır: Bizim “Türk Dostu”na derin minnet ve şaşkınlık. Tarih 1 Temmuz 1988’di.

16- 1988 Ağustosunda Tashji’lar Türk Havayollarının İstanbul uçağındaydı. Güzel *anavatanımızla* ve sayısı çoğalmış ailelerimizle buluşmak üzere üçüncü gidişimiz. Türkiye’ye önceki gidişlerimizde olduğu gibi, *kardeşim* Dr. Oktay Cumhuriyet Akkent, kendi iş hayatının bütün meşguliyetine rağmen, bu sıradan Amerikalı’nın daha geniş tanınmasını sağlayan programlar ayarlamak için yine yorulmak bilmeden koştu:

a. İstanbul’da bir basın konferansı tertibedildi. Birçok soruya (Türkçe olarak)

cevap vermek üzere hazırlanacaktık. Milyonlarca Türk, bu nevi şahsına münhasır *Türk Dostu*’nun çalışmalarından haberdar olacaktı. Dr. Ata Erim ve ailesinin de İstanbul’da olduğunu biliyordum. Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu Başkanı olduğundan dolayı basın konferansından onu da haberdar etmek ve katılmasını rica etmek uygun olur diye düşündüm. Otuz kadar gazeteci geldi. Sonra Dr. Erim, Dr. Akkent ve ikinci eşi Özden, benim eşim Mary ve ünlü yazar Nejat Muallimoğlu (birbirimizi Federasyon’dan biliriz) da hazır bulundular. Belgelerimle dolu birkaç masa hazırlamıştım.

Dr. Erim önce Federasyon hakkında tanıtıcı bilgi verdi, sonra daima koruyucusu olduğu mesai arkadaşını büyük bir övgüyle takdim etti. Hazırladığım demeç oldukça etkileyiciydi, irticâlen yaptığım konuşmalar gittikçe daha rahat ve daha başarılı oluyordu.

Basın konferansı medyada yer aldı.

b- İstanbul Valisi ile bir görüşme ayarlandı. Dr. Erim ve ben İstanbul Valiliği’nde vali Sayın Cahit Bayar tarafından ağırlandık. Medyada bu samimî ve verimli toplantı da yer aldı.

c- Televizyondaki çok seyredilen mülâkat program *İçimizden Biri*, bu Amerikalı (ben) ile mülâkat yapmak istedi, ilginç hikâyesini millet duyacaktı artık. Teklifi ilk aldığımda kuşkudan çok şeref duydum. Düşündüm ki bu tarihî bir fırsattı, ziyan edilmemeliydi. Sonra biraz çekimser kaldım, milyonların seyredeceği bir programda sorulacak sorulara Türkçe cevap verme kaabiliyetim yetersiz gelirse korkusu düştü içime. Mete Akyol’a tanıştırdım, kendisi benimle kısa bir öngörüşme yaptı. Ve önceden tahmin ettiğim gibi, makyaj odasına oturdum, genç bir hanım yüzümü kameralar için hazırladı.

Sonra vakit geldi. Cesaret kırıcı bir düşünce zihnimi işgal etmişti: “Ne yaptım ben? Ben? Edward? Televizyonlar, Türkçe sorular, milyonlarca insan seyredecek! Halkın önünde rezil olacağım!” Delikanlıyken sahnede yaptığım sadece şarkı söylemek oluyordu, fakat bu iş başa çıkılması gereken ciddî bir işti, haklılığım ve itibarım yerle bir olabilirdi. Soruların provası yapıldı, ilk konuşmamız bazı belgelerimin tanıtılmasıydı. Mülâkat canlı yayın olmayacak, teybe kaydedilecekti. Yarım saatlik konuşmada tek bir duraklama olmadı. Çekilen video teyp bana verildi, konuşmamız gayet akıcı görünüyordu. Girişi takiben, ikimiz masanın iki ayrı ucuna oturmuştuk, Mete Akyol Türkçe’yi bu kadar iyi nasıl öğrendiğim konusuna hatırı sayılır bir zaman harcadı, benim anlama kabiliyetimin onu şaşırttığını belli etti. Sorularına cevap verirken, ebeveynimin Amerika’ya göçmelerine sebep olan korkunç savaşı, evimizdeki Türk

kültürü etkilerini, Türkçe'yi ve Ermenice'yi nasıl öğrendiğimi, hayatım boyunca Türkiye'ye yöneltilen suçlamaları çürütmek için harcadığım çabayı, Türk müziğine olan sevgimi, daha bir çok şeyi sakin ve ikna edici bir tavırla anlattım.

Bu tarihî olayda alınyazım yine rol oynadı: Tamamen beklenmedik bir şekilde, Mete Akyol benim Türk müziğine olan sevgime lâfi getirdi, annemin en sevdiği şarkılardan birini söyleyip söyleyemeyeceğimi sordu. Afalladım, böyle bir istekle karşılaşmayı kesinlikle beklemiyordum. Fakat sevgi başa çıkılmaz bir güçtür ve Türkiye'ye olan sevgimi göstermek arzusu, müziksiz ve hazırlıksız, içimden geldiği gibi şarkı söyleme utancına galip geldi. Bir dakika kafamı toparladım ve eski bir aşk şarkısını, bütün gayretimle söylemeye başladım. Akyol iltifatlar ettikten sonra biraz daha ileri gitti ve kendi yazdığı Türkçe bir şiir okumamı istedi. Atalarımın toprağına olan sevgimi anlatan mısraları okurken televizyon kamerası Mete Akyol'un üzerine odaklandı, ne kadar duygulandığı görünüyordu.

Şiirin sonunda Akyol alkışlamaya başladı ve : “Mr. Tashji,” dedi, “ bu ülkenin insanları adına, sizi tebrik ediyorum ve bizim adımıza gösterdiğiniz gayretlerden ötürü size teşekkür ediyorum. Bize hizmetle bir ömür geçirdiniz, bizim size verdiğimiz topu topu yarım saat oldu. Sizi saygıyla selâmlıyoruz, efendim.”

Ayağa kalktım, o da kalktı, elini sıktım, derin minnet duygularımı bildirdim ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ölümsüz Mustafa Kemal Atatürk'ün kelimelerini tekrar ettim: “*Ne mutlu Türküm diyene!*” Türk usulü sarılıp öpüştük.

Sayın Akyol, yönetmenler, stüdyo ekibi, hepsinin dediğine göre televizyon röportajı son derece başarılı olmuştu. Sonra, birçok kaynaktan bize iletildiğine göre, röportaj yayımlandığında seyirciler üzerinde tartışmasız çok olumlu etki bırakmıştı. Sevgi adına bir başka çabaydı bu.

d- Kısa bir süre sonra, Dr. Erim bana Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in İstanbul'daki yazlık ikametgâhında kabul edileceğini, kendisine katılmayı isteyip istemediğimizi sordu. Elbette isterdik. Yalnız Cumhurbaşkanı'yla görüşmenin mümkün olmayacağının da farkındaydık. Çünkü Dr. Erim sadece kendisi davet edilmişti. Biz, Mary ile bekleme odasında oturduk. Dr. Erim Cumhurbaşkanı'nın makamına götürüldü. Cumhurbaşkanı'na bu kadar yakın olup da onunla bir kere daha bir araya gelememek büyük bir hayal kırıklığı idi. Fakat benim alınyazıma söz geçirilemezdi ki. Sonradan öğrendik, görüşmeleri devam ederken Cumhurbaşkanı Dr. Erim'in misafirlerinin dışarda oturduğunu öğrenmiş. “Niçin misafirlerinizi buraya getirmiyorsunuz?” diye sormuş.

“Sayın cumhurbaşkanım, davet sadece bir kişilikti” diye cevaplamış Dr. Erim.

O zaman Cumhurbaşkanı yardımcısına bizi içeri almasını söylemiş. (Türk misafirperverliği emsalsizdir.)

Yardımcı gelip de Cumhurbaşkanı'nın bizi beklediğini söyleyince heyecan bütün vücudumu sardı.

Odanın kapısı açıldı, içeri adım attık, Cumhurbaşkanı ile Dr. Erim ayakta idiler. İçeri girdiğimizde Cumhurbaşkanı'nın yüzünde mütereddit bir ifade belirdi, sonra bağırdı. “Fakat ben bu adamı biliyorum! Ne zaman tanıştım onunla?” Cevabı bulmak ister gibi Dr. Erim'e döndü.

El sıkışırken, Dr. Erim Cumhurbaşkanı'na 1 Temmuz 1988'de New York'taki otelde yapılan toplantıyı hatırlattı. Cumhurbaşkanı samimî ve sıcak bir tavırla bize bir saatini ayırdı, uzun ve faydalı bir konuşma yaptık. Cumhurbaşkanı'na ayırdığı zaman için derin şükranlarımızı sunduk. Onu temin ettim ki, çalışmalarım, Allah'ın inayetiyle, yıllar boyu devam edip gidecektir. Fakat bu sözün verildiği zaman, istikbaldeki çalışmalarımın arasında bir otobiyografi de olacağını tasavvur etmemiştim.

Geri dönerken yolda Dr. Erim düşüncesini söyledi; birkaç hafta önce o kalabalık oteldeki kısa görüşme Cumhurbaşkanı'nı etkilemiş olmalıydı ki beni bugün hatırlamıştı. Onun düşüncesinin doğru olduğunu umuyordum.

e-1988 Eylül ayında Dışişleri Bakanı Sayın Mesut Yılmaz ile verimli bir görüşme yaptık. Sonraki yıllarda kendisi Başbakan olmuştur.

*****

IX- Bazı faaliyetlerimize, projelerimize, toplantılarımıza dair kısa Açıklamalar

A. 1989: 2 Haziran günü New York eyaletinden seçilen Kongre üyesi Stephen Solarz Türk

Amerikan toplumundan yirmidört kişiyi Washington'a davet etti. Dr. Erim eşi Aynur'la birlikte gidecekleri bu tarihî toplantıya bizim de katılmamızı istedi. Mary'le beraber memnuniyetle kabul ettik. Solarz ve ekibi bizim gruba eşlik ederek Kapitol binasını, Temsilciler Meclisi ve Senato salonları da dahil olarak, geniş bir şekilde gezdirdi. Sonra Solarz'ın Virginia'daki evine götürüldük, ailesi ile tanıştık, açık büfe bir öğle yemeği ile ağırlandık. Ev sahiplerimiz çok samimî ve bizim toplumumuzun yüzyüze olduğu meseleleri dinlemeye istekliydi.

Dr. Erim bizi Kongre üyesine tanıştırdı, Solarz birkaç ay önce, Erim'lerin New Jersey'deki evinde seçim kampanyası dolayısıyla yapılan toplantıda tanıştığımızı hatırladı. Sohbetimiz sırasında kendisine Türk-Ermeni meselesi hakkında kısa bir açıklama sundum. Etrafımız bizi dinleyen bir gruba çevrilmişti. Ev sahibimiz Solarz dedi ki: "Edward, Kongre'nin çok az şey bildiği bu konuda sen çok bilgilisin. Ermeni yasa tasarısını görüşen bizim alt komitede bir konuşma yapmak ister misin?"

Türk Dostu'nun cevabı şu oldu: "Sayın Temsilci, yarın sabah 9.00 sizin için uygun mudur efendim?"

Bu kibar "meydan okumamı" duyan herkesten bir kahkaha koptu.

Fakat tahmin edileceği üzere, alt komitede konuşma yapma daveti hiç bir zaman gerçekleşmedi.

B- Haziranda yazar Nejat Muallimoğlu Queens Bayside'daki evimize ilk defa ziyaretimize geldi. Kendisi sadece Türk edebiyatının değerli bir kalemi değil, aynı zamanda bizim Türk milleti adına yaptığımız mütevazı çalışmalarla geçen yıllarda en iyi dostlarımızdan biridir. Yıllar önce şu sözüyle bizi şaşırtmıştı: "Edward, Türkiye İstanbul'un orta yerine senin heykelini dikmeli!" Böyle saygıdeğer bir beyefendiden duyulan bu şekilde bir sevgi ifadesi elbette unutulmaz. Evimizin bir Osmanlı müzesi gibi olduğunu söyledi ki, aynı sözü çok kişiden duymuşuzdur.

C- 1989 yılında, her dâim hazır Ermeni Yasa Tasarısı ABD Kongresi'nin önüne bir kere daha geldi. Ermeni "Nefret Tâcirleri" tasarısını geçirmek için Amerikan politikacıları üzerinde yorulmak bilmeden baskı oluşturmaya devam ettiler. İstedikleri, ABD hükûmetinin, tarihî gerçeklerden tamamen uzak, sözde "Ermeni Soykırımı" iddialarını tanınması idi.

Dr. Erim'in başkanlığındaki Federasyon bana yazılı olarak, yeminli bir bildiri hazırlayıp hazırlamayacağımı sordu. Ermeni iddiaları hakkındaki görüşlerimi kısaca yazacaktım. Yazdığım bildiri broşür formunda basılacak ve ABD Kongresi'nin bütün üyelerine gönderilecekti. Tabî ki kabul ettim. Düşüncelerimi hiç bir zorlama ve baskı olmaksızın kâğıt üzerine döktüm, ayrıca avukat ve noterin huzurunda sözlerimin doğruluğu üzerine yemin ettim. Broşürün başlığı: "Ermeni İddiaları: Doğrular Yalanlara Karşı" idi. Gerçekten Temsilciler Meclisi ve Senato'nun her üyesine gönderildi. O sene tasarı reddedildi, fakat bir sonraki yıl ve ondan sonraki yıl, hiç ara vermeden, Türkiye'yi "soykırım" ile suçlayan bir Ermeni Tasarısı mutlaka hazır olacaktı.

D- 30 Ocak 1990: New York Plaza Oteli’de sıra dışı bir toplantı yapıldı. Katılanlar şunlardı: Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Türkiye’nin Washington büyükelçisi Nüzhet Kandemir, New York Başkonsolosu Volkan Bozkır, Federasyon Başkanı Dr. Erim, Federasyon yöneticilerinden üç isim, Erol Gürün, Erhan Atay ve Edward Tashji. Uzun ve verimli görüşme sırasında Dr. Erim benim yeminli bildirim cumhurbaşkanına gösterdi. Cumhurbaşkanı broşürü okurken herkes sessizce onu seyrediyordu. Derinden etkilenmişti, bana şükranlarını bildirdi.

E- 24 Mayıs’ta evimizde çok özel misafirlerimiz vardı. Sevgili dostumuz Kemal Seçkin ve eşi, Kore Savaşı’na katılmış dört gazi ile ziyaretimize geldiler. Gaziler Türkiye’den, New York’ta her yıl tekrarlanan Türk-Amerikan Günü Yürüyüşü’müz için gelmişlerdi. Çalışmalarımız, misafirperverliğimiz ve “Osmanlı evimiz” onları çok etkiledi. Kemal Seçkin’den hakkımızda birçok şey öğrenmiş olmalıydık ki, bizi güzel bir plaketle taltif ettiler. Hayatımızın çok değerli anlarından biriydi.

F- 1 Eylül’de New York şehrinin Belediye Başkanı David Dinkins ile tarihî bir görüşme yapıldı. Başkan, Belediye Sarayı’ndaki makamında Federasyon Başkanı Dr. Ata Erim, İkinci Başkan Mehmet Hasan ve Edward Tashji’yi kabul etti. Türk gazetesi bu samimî görüşmeyi fotoğraflarıyla birlikte ilk sayfadan duyurdu.

G- 28 Eylül’de Ukrayna Ortodoks Kilisesi Piskoposu Vsevolod ve yardımcısı Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş yılı şerefine düzenlenen, New York Hilton Oteli’ndeki resmî ziyafete Federasyon’un davetlisi olarak katıldılar. Ben kendisini saygıdeğer bir din adamı olarak görürüm ve bugüne kadar irtibatı koparmamışım. Dörtüzdü davetli, kendilerine takdim edilen Piskopos Vsevolod’u alkışlarıyla selâmladı. Ukrayna ve Türk halkları arasındaki dostluğa vurgu yapan harika konuşmasının sonunda da yine salon alkışlarıyla piskoposa teşekkür etti.

H- Bu senenin kasım ayında Ellis Adası Vakfı’ndan hem annem hem babam için birer Şeref Sertifikası aldım. Onların isimlerini ve doğdukları ülkenin adını adada tarihî bölgedeki göçmen Şeref Duvarı’na yazdırmıştım.

I- 1991: 16 Şubat’ta Yale Üniversitesi’nde bir konferans tertiplendi, müzakerenin konusu terminoloji üzerine olacaktı: “Soykırım: Teori ve Gerçekler.” Kendini bilgiye ve insan hakları prensiplerine adanmış bir yüksek öğrenim kurumu olarak, üniversitenin Hukuk Fakültesi, Başkonsolos Sayın Volkan Bozkır’ı mektupla programdan haberdar edip Türk toplumunun da katılımını rica etmişlerdi.

Federasyon bilgilendirildi ve yirmi kişilik bir grup konferansta hazır bulundu. Profesör Drew S. Days panelin moderatörüydü. Birkaç konuşmacı kavisli bir masa etrafında ikiyüz kadar dinleyiciye karşı oturmuşlardı. Görüşülen konular arasında Nazi Almanyası, Kamboçya ve elbette Türkiye vardı. Sonuncusu Prof. Richard Hovannissian’ın konusuydu, Osmanlı tarihinin standartlaşmış yalan retoriğini tekrarlamakta güçlük çekmedi. Yüksek öğrenimin bu kalesinde, Osmanlı Türkiye’si’ndeki veya Kıbrıs’taki, Azerbaycan’daki, Doğu Türkistan’daki olayların gerçeğini anlatmak üzere bir Türk tarihçi konuşurmanın daha uygun olacağı, bu parlak ilim adamlarının akıllarına elbette gelmemiştir.

“İlmî olarak” Türk’e saldırı konferansının sonunda, dinleyicilerden sorular geldi. Türk bakış açısı bizim grubumuz tarafından etkileyici bir biçimde dile getirildi. Fakat Profesör Hovannissian’ın, asıl bir kişinin kalkıp kendisinin Ermeni kökenli olduğunu söylediği zaman telâşlandığı görüldü. Adam Hovannissian’ın iddialarının aksini ispatlamak üzere ilerledi. “Doğrular Yalanlara Karşı” broşürümüzün kopyaları başka bazı belgelerle birlikte dağıtıldı. Bir kere daha Türk halkına karşı yaygaracı önyargı açığa çıkmıştı; fakat, itibarlı bir hukuk fakültesinde tarihî doğruların kör nefrete galip gelmesi beklenirdi.

J- 28 Şubat-3 Mart tarihlerinde Massachusetts eyaletindeki Tufts Üniversitesi'nde düzenlenen bir sempozyumda da benzeri bir ayıp işlendi. Sempozyum sırasında yapılan konuşmalar bir kitap halinde basılmış. Alinyazım yüzünden bu kıymetli yayın benim elime geçti. Karımın yeğeni, Denny Boyd Massachusetts'te oturur, kitabı ona Ermeni olmayan bir arkadaşı vermiş. Türklerle ilgili herşeye karşı olan tavrımı bildiğinden, Denny kitabı isteyip istemediğimi sordu, istemez olur muydum hiç! Kitap tam da beklediğim gibi çıktı: Bir tane daha Türk düşmanı yayın. Elinizde su götürmez bir delil bulunması rahatlatıcı değil midir? Kitap gösteriyordu ki dört günlük ilmî sempozyum dünyadaki insan hakları ihlalleri üzerine idi, yetmişbeş ilim adamı, politikacı ve medya mensubu katılmıştı. Herbirine uzmanlık sahalarına göre başvurulmuştu. Tam da tahmin ettiğim gibi Türk'e saldırı "menü" de yerini almıştı. Toplam 15 sayfalık Türk aleyhtarı tebliğ vardı. Bulgaristan'daki azınlık Türklere uygulanan zulme gülünç bir şekilde 4 satır, Amerika'daki Kızılderililere uygulanan soykırımı 1 satır (evet, yanlış okumadınız sadece 1 satır) yer verilmişti. Ruslar tarafından 2 milyon Kırım Türkü'nün boğazlanmasından hiç bahis yoktu; ne de Doğu Türkistan'dan, Kıbrıs'tan, Azerbaycan'dan, PKK'nın elindeki Türklerden ve Kürtlerden ve dünyanın diğer yerlerindeki vahşetlerden söz açılmıştı.

Kitap benim elime "ilmî" sempozyumdan aylar sonra geçti. Dört sayfalık protesto mektubum Tufts Üniversitesi Eğitim Direktörü Sherman Teichman'a 10 Aralık 1991 tarihinde gönderildi. Mektubuma hiç bir cevap verilmedi. Yetmişbeş konuşmacı arasında sempozyuma niçin BİR TANE bile Türk tarihçi davet edilmediğini bilmek istemiştim.

4 Ocak 1992'de *Armenian Weekly* dergisinde ilgi çekici bir haber çıktı. Başlık "Tufts Üniverstesi'nde Ermeni Tarihi Dersi" idi. Makaleyi Eğitim Direktörü Mr. Teichman'a postaladım. Bir de not yazdım yanına, onun sessizliği benim haklılığımı kanıtlıyordu, sempozyum Tufts Üniversitesi'nin samimî olmayan gündemini gizlemek için bir manevraydı. Tufts'a ilk yazdığım mektubun tamamı 15 Ocak 1992 tarihli *The Turkish Times* gazetesinde yayımlanmıştır.

K- 27 Mayıs'ta New York Hilton Otelinde Federasyon, Dünya Türk Gençlik Kongresi'nin düzenlediği sempozyuma sponsorluk yaptı. Çok sayıda konuşmacı Türk Amerikan toplumunu ilgilendiren birçok konuda ayrı ayrı panellerde konuştular. Eğitim, birlik, ABD ve Türkiye Cumhuriyeti arasında daha güçlü dostluk bağları oluşturmak için önceliklerimiz vs.

İlk paneldeki konuşmacılardan biri, Hill And Knowlton Dünya Halkla İlişkiler Şirketi ikinci başkanı idi. Konuşmasının başlığı şuydu: "Türk Amerikan toplumu ve Amerikan yasama süreci."

Amerika'daki en büyük halkla ilişkiler şirketinin ikinci başkanı tarafından yapılan konuşma hakkında bir yorum yapmayı gerekli buluyorum burada. Çünkü o zaman söylediklerine şiddetle itirazda bulunmaktan kendimi alıkoymuştum. Şirketinin bundan böyle Amerika'da Türkiye'nin çıkarlarını temsil etmediğini öğrendiğime sevindim. Fakat, eğitici ve yapıcı yorumlarım bizim Genç Türkler içindir, kendimi bizim gençlerimize ve ailelerine şunu söylemek zorunda hissediyorum : Bilmeden konuşmayın!

Kısa eleştirimi tamamladıktan sonra, aynı programda ikinci panelde yaptığım konuşmayı sizlere sunacağım. Otobiyografimde yer alan üç konuşmanın ikincisi bu olacaktır.

Mr. Hymel takdim edildi, mikrofona yaklaştı, Türk dinleyicileri *irfanı*'yla aydınlatmaya girişti. Bir noktada hazırlanmış olduğu metnin dışına çıkmaya karar verdi, bu büyük bir hataya sebep oldu. İrticâli olarak, dinleyicilere Temsilciler Meclisi'nin eski Başkanı

· Gary Hymel, Hill And Knowlton Dünya Halkla İlişkiler şirketinin ikinci başkanı (ç.n.)

Tip O'Neill ile olan bir muhaveresini nakletti. Mr. Hymel'e göre Başkan şöyle sormuştu: "Bu ülkede bildiğim, tanıdığım bir Türk yok, herhalde çok az sayıda olmalılar. Niçin diğer milletler gibi ABD'ne çok sayıda göç etmediler acaba?"

Mr. Hymel biraz düşünüp Başkan'ın sorusuna şu cevabı vermişti: "Bu ülkeye çok fazla sayıda Türk gelmedi, çünkü Türkler zulüm ve eziyet görmediler!(*Ünlem işareti yazarınız tarafından konmuştur*)."

Onun bu sözleri tepemi attırdı. Nasıl olur da ağızdan çıkanları kulağı duymazdı? Öfkemi ona şahsî olarak bildirseydim bile, o anki durumu düzeltmeyecekti, fakat yıllar sonra, bir fırsat çıktığında, Temsilciler Meclisi Başkanı'nın sorusuna verilecek tek uygun cevabın şu olduğunu söyleyip demiştim ki: "Türkler Amerika'ya akın akın gelmedi, çünkü yanıp yakılmış anavatanlarında kalmayı tercih ettiler ve yeni bir millet inşa etmeye başladılar. Kanla, terle, gözyaşıyla, kollarını sıvadılar ve tuğla üstüne tuğla koyarak, ölümsüz Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde dinamik, lâik bir cumhuriyet bina ettiler."

Mr. Gary Hymel'in söylemesi gerekenler BUYDU. Bir sonraki bölüm için planladığım satırlardan önce, 27 Mayıs 1991 tarihinde yaptığım konuşmayı müsadenezle burada tekrarlayayım:

Başkonsolos SayınVolkan Bozkır, Saygıdeğer Misafirler, Hanımlar, Beyler:

Sözlerime başlarken bu şeref, siz saygıdeğer hanımlar ve beylerden oluşan muhterem topluluğunuza hitabetme fırsatı ve ayrıcalığı bana bahşedildiği için derin şükranlarımı sunmak istiyorum. Mütevazı çalışmalarım ile becerebilmiş olsaydım, koltuklarınızda otururken bu konuşmacının sözlerini herbiriniz sabırsızlık içinde bekliyor olurdunuz. Ne yazık ki, böyle olmayacak; bu konuşmacı ne hitâbetiyle, ne de edebî gücüyle ünlüdür. Bununla beraber, Türk gençlerinin benzerlerini daha önce hiç duymadığı gerçek bir hayat hikâyesini kısaca dikkatinize sunmaya çalışacağım. Tarihî ve kültürel kardeşlerim olan Türk halkı adına bir ömürdür süren gayretlerimi, birkaç dakikada anlatamam size. Fakat Türk halkının geleceği olan genç Türk Amerikalılara seslendiğimde okuyabildiğiniz satır aralarını okuyun, yüreğinizi sevgi ve gururla doldurun. Ben ömrüm boyunca böyle yaptım... Çünkü benim köklerim Türkiye Cumhuriyeti olarak bilinen o büyük ülkede doğmuş, oradan gelmiştir.

Her milletin gençliği o milletin geleceği ve gayesidir. Dünyanın her yerinde bütün medenî toplumların en birinci önceliği her etnik grubun dilini, dinini, kültürünü, tarihini şeref ve kıvançla devam ettirmesidir. Fakat siz, benim sevgili Türk kardeşlerim, sizin karşınıza çıkan engellerden ve zorluklardan ABD'ndeki diğer etnik grupların haberi bile yoktur. Amerikan haber medyasındaki Türk aleyhtarî fikirler cereyanını tersine çevirmek sizin karşınızdaki en büyük meseledir. Herbiriniz Türk halkının ve gerçek tarihin elçisi olmak zorundasınız. Herbiriniz Türk yüreğindeki sevgi ve insaniyetin öğretmeni olmak zorundasınız. Görevinizde çok zorluklar, hayal kırıklıkları karşınıza çıkacak, tenkit edileceksiniz, alay edileceksiniz, sesiniz azınlıklar içinde bir azınlık olacak. Çünkü Türk halkının tarihi, sanatı, kültürü ve medeniyeti çoğu Amerikalı için hâlâ meçhuldür. Türk milletinin büyüklüğünü ortaya çıkaracak olan *sizsiniz*. Üstesinden gelemeyeceğiniz engel yoktur, kendi tarihinize bakın yeter: *Siz bağımsız bir Türkiye Cumhuriyeti kurmak için kanlarınızı döken milyonların çocukları*sınız. *Siz* ölümsüz Mustafa Kemal Atatürk'ün gururlu kızları ve oğullarısınız. Yeryüzünde hiç bir güç sizi bu yola baş koymaktan ve sonunda başarmaktan alıkoymamaz.

Amerikan Kongresi'nde yakın bir gelecekte mâhut yasa tasarısı bir kere daha görüşülecek. Eğer geçerse Osmanlı Hükûmeti "soykırım" ile suçlanacak. Ermeni ve Süryânî bir ana-babanın vefalı oğlu olarak, benim halkımın tarihini sözüm ona ilim adamları olanToynbee, Gladstone, Morgenthau ya da bir başkasından öğrenmek istemiyorum. 1915'in trajik olaylarının şahidi olan ebeveynimiz bize vatanın üzerinde yaşayan herkesin, *bütün* halkın savaşın acılarını çektiğini öğretti. Tarihin kaydetmediği pek çok başka faktör, o acıları çeken ve o dönemin olaylarını çarpıtmak için bir sebebi olmayan insanlar tarafından kalbime ve

ruhuma damla damla akıtıldı. Türkler tarafından Ermenilere “soykırım” yapıldığı iddiasını kabul etmek, tam bir yalana, bir efsaneye inanmaktır.

Hanımlar, beyler, anlayışınıza sığınarak, konuşmama tutuk Türkçemle son vereceğim. Karım ve kendim adına, beni dinlediğiniz için derin şükran hislerimi sunuyorum. Allah kalplerinizi sonsuza kadar sevgiyle doldursun.”

Yukarıda da dediğim gibi konuşmamın kalanı Türkçe olarak yapılmıştı.

L- 1991 yılı devam ediyor: 25 Haziran âbidevi bir mânâsı olan tarihî bir gündü. Yıllarca süren çalışmalarımızda, Amerika Kore Muharıpleri Komisyonu’nun pekçok şubesiyle yakın arkadaşlığımızı devam ettirmek, benim öteden beri önem verdiğim iş olmuştur. Türk Amerikan toplumu New York Kore Savaşı Muharıpleri Âbidesi’nin açılış merasimine davet edilerek taltif edildi. Öncesinde Broadway’deki “Kahramanlar Vadisi”nde bir geçit töreni yapıldı. Sayımız azdı, Federasyon’dan onbeş kişi katılmıştı, fakat Türk ve Amerikan bayrakları taşıyan grubumuzun etkisi yüzbinlerce Amerikalı üzerinde tam mânâsıyla bir duygu patlaması meydana getirdi. Önde Federasyon flamasıyla yürüyüş grubumuz, arkada aynı boyda büyük bir Amerikan ve Türk bayrağı ile bendeniz. Benim iki tarafımda üç kıymetli arkadaş, Kore Savaşı’nda Türk Silahlı Kuvvetleri’nde görev yapmış üç saygıdeğer beyefendi. Derin saygılarımla bu üç kardeşimin adlarını buraya yazıyorum: KEMAL SEÇKİN, SÜLEYMAN KANA, DOĞAN AK.

Grubumuzda olup da gözyaşı dökmeyen birini görmedim. Binlerce Amerikalı, Türk bayrağını görünce bağırma ve alkışlamaya başladı: *Allah Türkiye’yi korusun! Türkler Amerikalıları kurtardı! Çok yaşa Türkiye!*

Heyecan dolu bir andı. Evet, biz Türkiye’ye ve Türk halkına sevgi ve saygı sebebi olmuşuk. Sevincimiz sonsuzdu.

M- Bu yılın 25 Temmuz’unda bizim semtin gazetesi *Bayside Times*’ta uzun bir makale yayımlandı. Makalenin konusu “hayvan hakları” idi, evet, *hayvan hakları*. Okuyucunun zihnindeki sorunun şu olduğuna eminim: Türk halkını savunmam ile hayvan hakları arasında akla yatkın ne gibi bir bağlantı kurulabilir ki?

Bu hayvanseverin adını vererek başlayayım, sorunun cevabı kendiliğinden gelecek: Mektup Garo Alexanian tarafından yazılmıştı. Bu yeterince açık değilse, biraz daha yardımcı olayım, herşey bir yana zaten kitabımın gayesi bu; bir takım anlaşılabilir sebepler yüzünden çoğu Amerikalı için meçhul kalmış konularda size bilgi vermek.

Makale Mr. Alexanian tarafından yazılmıştı, yukarıda yazdığım tarihte ve adını verdiğim gazetede. Yazı şöyle başlıyordu: “ Türkiye’de doğmuş bir Ermeni, halkının uğradığı zulme şahit olmuş olan, Bayside’lı Garo Alexanian Amerika’da hayvanlara uygulanan kötü muamelenin hoş görülmesine karşı olarak...”

Makalenin geri kalan kısmında yazarın görüşleri metnin konusu doğrultusunda: *Hayvan hakları*. Ermeni akli ve nefretle dolu Ermeni saplantısı için bir örnektir bu. Ermeni karakterinin tabiatına bir delildir. Hayvan hakları üzerine olan bir makale Türklere kin kismaktadır. Anormalliği ancak şirâzesinden çıkmış bir zihin anlayabilir. Fakat üzerinde düşünmeniz için sunduğum bu örnek sizi yeteri kadar ikna etmedi, öyle mi? Bu otobiyografinin sonuna doğru son sözlerimi yazmadan önce, okuyucu Ermenilerin kin ve nefret bahsinde doymak bilmez iştahını gösteren bir çok örnekle bilgilendirilecektir. Benim niyetim kimseyi açıkladığım fikirleri kabul etmeye ikna etmek değildir, fakat ortaya koyduğumuz sayısız gerçeklerle, benim istediğim ilmin istediğidir; yani, bu çalışmada sunulan bilgiler doğrultusunda tarafsız düşünmenizi istiyorum. Bu maddeyi BİTİRİRKEN söyleyeceğim bir şey kaldı: Burada yazacağım gerçeklerin çoğu, Ermeni de olsanız, Türk de olsanız, yahut ikisi de değilseniz, Ermeni kaynaklarından daha az değildir sunulm

N- Yukarıda söz ettiğim makaleye, 29 Ağustos'ta Türklerin cevabı geldi. *Bayside Times* gazetesinin bu tarihli nüshasında, makaleye verilen cevap “kesin protesto” ifade ediyordu, ve bütünü ile *Türk Dostu* tarafından kaleme alınmıştı.

O- 28 Ekim'de saygıdeğer dostumuz, Ukrayna Ortodoks Kilisesi'nin Muhterem Piskoposu Vsevolod'dan bir mektup aldım. Mektup yıllar boyunca ondan alıp dosyamda sakladığım pekçok mektuptan biridir, fakat bu mektubunda bir cümle bana fena halde dokundu, onu burada tekrar etmeyi bir şeref telâkki ediyorum: “Siz, insanoğlunun kardeşliğinin uyumlu beraberliğini destekleyen hayırlı çalışmalarınızdan ötürü bütün insanlar adına içtenlikle tebrik edilmelisiniz .” Bu cümleleri Allah'ın gerçek bir hizmetkârından almak, açıklaması kabiliyetimi aşan bir şükran ve sevinç içinde bıraktı beni. Yeni öğrendim ki Piskopos artık Başpiskoposluğa terfi etmiş. Federasyon adına, Başpiskopos Vsevolod'a bir mektup göndererek tebriklerimizi ve hayır dualarımızı bildirdik.

P- 1992: Bu sene çok hareketli geçti, o yüzden kısa kısa bahsedilecek.

3 Ocak. Başpiskopos Vsevolod ve Ukrayna asıllılarla olan yakınlığımızın sonucu olarak, Kırım parlamentosunun ikinci başkanı Sayın Refat Çubaroglu'nun ABD'ni ziyareti sırasında, Başpiskopos'a müracaat edip kendi cemaati ile Kırım Türkleri'nin resmî yetkilileri arasında bir temas sağlanmasına çalıştım. Barışa gönül vemiş adam, Ukrayna gazatesi *Svoboda*'nin editörü ile özel bir mülâkat ayarladı. Editör parlamento ikinci başkanı ile bir mülâkat yaptı, Sayın Çubaroglu yüzbinlerce Kırım Türkü'nün içinde yaşadığı kötü şartları anlattı; masum sivillere karşı Rusların yaptığı katliamların, atalarının topraklarından sürülüp çıkarılmalarının sonuçları hâlâ devam ediyordu. Yazar da, ayrıca Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu'nun faaliyetleri hakkında bir röportaj verdi.

Q- 14 Şubat'ta, Türk Başbakanı Sayın Süleyman Demirel şerefine verilen akşam yemeği sırasında, iki saygıdeğer din adamını bir araya getirip tanıştırdım: Müslüman Türk cemaatinin Baş İmamı ile Piskopos Vsevolod (o tarihte henüz Piskopostu). Bu tarihî kardeşlik sohbeti sırasında fotoğraflar çekildi.

İmam'ın adı Burhan Satar'dı.

R- 3 Mart'ta, Birleşmiş Milletler'de, dokuz eski Sovyetler Birliği cumhuriyeti, Komünist zulümden istiklâllerini resmen kazandılar, Birleşmiş Milletler binasının önünde bayraklarını göndere çekme merasimi yapıldı.

Türkî devletlerin ve Ermenistan'ın bayrakları dalgalanmaya başladı ve böylece onlar da Birleşmiş Milletler'de temsil edilen diğer devletlerin arasına katıldılar. İkiyüz kadar Ermeni ve otuz kadar Türk vardı, ayrı ayrı gruplaşmışlardı.

Bir ara, niçin olduğunu hâlâ bilmiyorum, bizim gruptan dışarı doğru yürüyüp Ermenilerin toplandığı bölgeye girdim. Orada, “düşmanın” arasında kimseyle konuşmadan dururken, yaşlı bir “beyefendi” yanıma yaklaştı ve “Sen (burada küfür var) Edward Tashji'misin?” diye sordu.

Türkçe konuşmuştu ve etraftaki insanların duyacağı kadar yüksek çıkmıştı sesi. Önce sandım ki bu bey Türk ve bana bir şaka yapıyor. Fakat bu öfkeli adam Türkçe olarak bağırmaya başlayınca yanıldığımı anladım: “Niçin orada duruyorsun?” Eliyle Türklerin bulunduğu grubu gösteriyordu. Sonra devam etti, “Senin yerin burası, kendi halkının yanı!”

Etrafımızı saran bir kalabalığın bana doğru iyice yaklaştığını hissettim. Heyecanla ve Türkçe dedim ki: “Siz bana bir soru sordunuz, cevap vereyim! Çünkü bizim halklarımız altı asır kardeşçe bir arada yaşamıştır, bunun için onların arasında duruyorum.”

Biri beni grubun arasından çıkarmaya çalıştı, zira tehlikeli bir hesaplaşma olabilirdi. Türkler beni hiçbir zaman yalnız bırakmadığından durumu farkedip çekip çıkarabildiler ve

medeniyete geri döndürdüler. Başka da birşey olmadı, fakat o kadar masum Türk diplomatın ve sivil insanın katledilmesinden sonra, ben de bir başka suikastın hedefi olabilirdim.

S- 9 Mayıs. Harvard Üniversitesi'nin konferans salonunda, New England Türk Amerikan Kültür Derneği, Konsolos Orhan R.Gündüz'ün Boston'da, 1982 yılında Ermeni teröristlerce katledilmesinin onuncu yılı münasebetiyle bir anma programı düzenledi. Federasyon davet edildi ve Edward Tashji'nin bir konuşma yapması istendi.

Birçok konuşmacı arasında Başkonsolos Sayın Volkan Bozkır, Federasyon Başkanı Dr. Ata Erim, ve Halkla İlişkiler Direktörü olarak yazarınız vardı. Konuşmamı burada, bu otobiyografinin üçüncü ve son konuşma metni olarak bilginize sunuyorum.

Edward Tashji tarafından yapılan konuşma

9 Mayıs 1992, Türk Konsolos Orhan R. Gündüz'ün katlinin yıldönümünde yapılan anma programı

Yer: Harvard Üniversitesi

Saygıdeğer Misafirler, Hanımlar, Beyler:

Herşeyden önce fikirlerimi halka duyurmak fırsatı bana verildiği için derin şükran duygularımı sunmak istiyorum. Burada hazır bulunma nezaketinizden ötürü sizlere de minnettarım.

Bugün burada, kaybettiklerimizin hüznü ile yakından uzaktan gelmiş birçok acılı yürek olarak toplandık. Boston çevresine konsolos olarak inançla hizmet etmiş olan Merhum Orhan Gündüz'ün genç hayatı 1982'nin ortasında elinden alındı. Yarı insan mahlûklar tarafından işlenen vahşi bir cürümdü o. Evlâtlarından birini kiralık katillere kurban veren Türk milletinin acısını ifade etmek için söylenecek bir tâziye sözü yoktur. Onun hatırası önünde saygıyla eğilirken, aynı zamanda, Hristiyan inancı üzre olduklarını iddia eden *nefret tâcirlerinin* elinde can vermiş öteki Türk diplomatların ve sivil halkın da yasını tutuyoruz. Dostlarım, kardeşimiz Orhan Gündüz'ün lâıyk olduğu ve hakettiği övgü, bu konuşmacının payına düşenden çok daha belâgatli bir şekilde ifade edilecektir. Burasının politik mesaj vermek için uygun bir zemin olmadığı söylenmiş olabilir. Ben de aynı fikirdeyim. Fakat bizi bugün burada toplayan tam mânâsıyla politik bir suikastın sonucu değil midir? Üzüntümün öfkeyle dolu olması için bir sebep var:

Sevgili dostlarım, herbirimiz Gündüz ailesinin her ferdinin büyük acısını paylaşıyoruz, yine de bu salondaki hiç kimse bu konuşmacının omuzlarındaki külfeti hissetmiyor.

Benimki suçluluk duygusu; biliyorsunuz, ben Ermeni ve Süryânî bir ana babanın evlâdıyım. Onların felsefesi Türk olan herşeye duydukları temiz bir sevgiydi ve 1915'te Osmanlı Türkiyesi'nde olan bitenlerin gerçek yüzünü açıklamak için ömür boyu süren bir sorumluluk duygusu ile birleşmişti. O olaylar benim dindaşlarımdan utanmama sebep olmaktadır. Sözde aydın, politikacı ve haber editörlerinin zihinlerinde irinlenen, Türk halkına karşı habis ve basmakalıp fikirlerden bıktım usandım. Yüksek öğrenimin böylesine emsalsiz bir kurumu bile, ilmini Türk aleyhtarı palavra ile kirletmiştir. Kendini açıkça gösteren bu tavır bizim önümüzde engel olmayacak, tıpkı halkına inançla hizmet ederken Orhan Gündüz'e engel olmadığı gibi. Sevgili kardeşlerim, şundan emin olun ki, çabalarımız Allah'a imanımızla birlikte devam edecek, ellerimiz dostlukla uzatılmıştır, kalplerimiz bütün insanlar için sevgiyle doludur. Bu Orhan Gündüz'ün vasiyetidir ve devam edecektir. Türk halkının sevgili evlâtlarına vasiyeti hep böyle olmuştu, bundan sonra da böyle olacaktır!"

Yukarıdaki konuşmanın bitiminde, alkışlar ve *bravo* sesleri salonu doldurdu. Hiç beklemediğim bir tezahürat oldu. Birkaç diplomat ve profesör pekçok soruyla bize doğru yaklaşırken içimden merak ettim: *Kim öğrenci, kim öğretmen?*

Sonra bizim grup, kardeşimizin sonsuz uykusuna uzandığı mezarlığı ziyaret etti, imam tarafından dua okundu. Orhan Gündüz'ün eşi ve çocuklarıyla tanıştık, tâziyelerimizi bildirdik.

T- 31 Temmuz günü, Federasyonumuz, New York'taki NBC televizyon stüdyosunun kapısı önündeydi. Spor spikeri Bob Costas'a karşı olaysız bir protesto yapıldı. Amerikan haber medyasının Türk aleyhtarı tavrının gürültücü tezâhürü bir kere daha, bu defa Barcelona'da Olimpiyat Oyunları'nın açılış töreninde görülmüştü. Federasyonumuzdan otuz kadar kişi, ellerimizde büyük posterler taşıyarak ve halkı bilgilendirmek üzere basılmış broşürler dağıtarak NBC yönetimine ve spikerlerine karşı şikâyetimizi duyurduk. Dünyanın her yanında televizyonlarını seyreden milyonlarca insan arasında, nefretin farkına varan sadece Türk halkıydı.

Şimdi size televizyon yayınında neler görüldüğünü anlatacağım: Olimpiyatlara katılan ülkelerden gelen sporcuların oluşturduğu ekipler milletlerin geçit resmini yapmak üzere hazırды, her milletin bayrağı sahada görünmüştü, ülkenin adı mikrofondan anons ediliyordu. Milletlerin bu renkli ve heyecanlı takdimi sırasında, kendi kendime, “*Umarım bu defa tam Türk takımı geçerken reklam arası verilmez*” diyerek dört sene öncesini hatırladım. Açıklayayım: Dört sene önce, yine benzer bir tören sırasında, Türkiye takdim edileceği sırada, reklam yayına girmiş ve Türkiye görünmemişti. Fakat bu defalarca olmuştu, takdim sırasında reklam arası verilirse, o ülke ekranda görünmez, reklam bittikten sonra alfabetik sıra devam edip gider. 1992'de ekranın karşısında pür dikkat otururken, hiç birşeyle ilgilenmemeyi kafama koymuştum, telefon çalsa bile bakmayacaktım. Milletlerin takdimi devam ediyordu, o sırada reklam girdi, reklam bittiğinde anonsu duydum: “Tunus!”

Bu defa bir aksilik olmayacağına inanmıştım artık.

Tunus ekibi görünmüştü, bir an sonra sunucunun sesini duydum. “Türkiye!” Milyonlarca seyirci Türk bayrağını görmeyi beklerken, televizyon kameraları takımdan uzağa yöneldi, sahanın ortasında yüzlerce sporcunun toplandığı yere odaklandı. Spor spikeri çeşitli konular üzerinde konuşmaya devam ediyordu ve hiç biri henüz takdim edilmiş ülke ile ilgili değildi!

“Saygıdeğer” ve profesyonel spor muhabiri tarafından gösterilen bu alçakça davranış, onun kibrinin kuruntusuyla dolu mükemmel bir hareketti. Adı Bob Costas idi. Kin dolu şahsî gündemi, profesyonel gazeteciliğe sadakatinden önce geliyordu. Televizyonu kapattım, NBC televizyonuna bir kınama mektubu yazmaya giriştim. Ülkenin her tarafından NBC'ye protesto mektupları yağdı. Mektup formundaki tek cevap Türk Amerikalılara ve derneklerimize gönderildi.

Yine de, bugün Federasyonumuz şunu ispat etti; televizyon kamerasını uzaklaştırmak, Türklerin milletler camiasında lâıyk oldukları yeri almalarına engel olmayacaktır. İşte Amerika'daki Türkler NBC'nin kapısını “çaldılar” ve dediler ki: BİZ BURDAYIZ, GURURLUYUZ VE GÖZLE GÖRÜLEBİLİRİZ!

Okuyucu belki soracaktır: Peki niçin? Cevabımız: Bob Costas etnik kökenlidir çünkü. Yunan asıllıdır. Sadece kendini gözden düşürmekle kalmamış, halkını da utandırmıştır. Akli başında insanlar, dünyadaki Bob Costas'ları hesaba katmayarak, Yunanistan ve Türkiye arasında uyumlu ilişkiler arayışını sürdürmelidir. Bu iki halkın çok şeyi ortaktır.

U- 7 Ağustos'ta yazar “İslâm'ın Sesi” isimli radyo programında yer aldı. Programın yapımcısı dostu olan Ghazi Hankhan idi. Dinleyicilere Amerikalı bir Hıristiyan ve Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu'nun temsilcisi olarak takdim edildim. Gayemiz benim beş yıldan beri ilgilendiğim önemli bir projeye Müslüman toplumun ilgisini çekmekti. Dinleyicilerden ricam, New York şehri Belediye Meclisine ve Ulaşım Dairesine, sokakta araba parketme kuralları tesbit edilirken Müslümanların bayramlarını göz önünde bulundurmaları için mektup yazmalarıydı. Birkaç Müslüman cemaat bu kanunun geçmesi için yıllarca çalıştı.

1987'den beri Türk toplumu da, bu ciddi proje için ter döktü ve çalışmalar Hıristiyan olan "Türk Dostu" tarafından yönetildi. 1992'de nihayet kanun geçti ve Ramazan ve Kurban, iki Müslüman bayramında, üçer gün olmak üzere, New York şehri sınırları içinde, sokakların bir tarafına dönüşümlü olarak uygulanan park yasağı DURDURULDU! Sevincime diyecek yoktu.

V- 22 Ekim'de New Jersey Eyaleti Senatosu'nda, 1492 yılında Yahudilerin İspanya engizisyonunun zulmünden kaçtıklarında, Osmanlı Türkiyesi'nin onlara kucak açmasının 500'üncü yılı dolayısıyla bir anma programı tasarısı görüşülüyordu. Tasarının geçmesini kolaylaştırmak için, Federasyonumuzdan birkaç kişi, ayrıca Türkiye'nin Yahudi Dostları Derneği'nden temsilciler Senato'nun alt komitesinde faydalı konuşmalar yaptılar. Yazar, konuşmasında, Hıristiyanların sahibolduğu eksiksiz hürriyete, bugüne kadar bu hürriyet içinde mutlu olduklarına, inançlarını rahatça yaşadıklarına, kendi okullarında eğitimi sürdürdüklerine vurgu yaptı.

Tasarı oy birliği ile kabul edildi.

W- 23 Ekim'de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devlet Başkanı Sayın Rauf Denktaş ile tanıştık.

X- Yıllar süren çabalardan sonra, 6 Kasım'da, Başpiskopos Kardinal John O'Connor ile New York'taki bürosunda özel bir görüşme yaptık. Kendisi Federasyonumuzun (yeni) Başkanı Erhan Atay'ı, İkinci Başkan Onur Erim'i ve yazarı çok sıcak karşıladı. Kardinal, kendisine elli küsur sene önce New York Saint Francis Xavier Kilise Okulu'nda öğrenciyken kullandığım Baltimore ilmihali'ni gösterdiğimde çok duygulandı. Geçenlerde Kardinal O'Connor'un vefat ettiğini haber aldık, çok üzüldük. Onu hiç bir zaman unutmayacağız.

Y- 30 Haziran 1993'te Federasyon, New York'taki Alman Başkonsolos ile özel bir görüşme yaptı. Sayın Dr. Eberhard Koelsch ve yardımcısı, Alman Konsoloslugu'nda Federasyonun (o zamanki) Başkanı Mehmet Yar, İkinci Başkan Şevket Karaduman ve yazarı karşıladılar. Bu tarihî görüşmenin sorumlusu yazarın Başkonsolos'a yazdığı mektuptu.

Kaç yıldır, çok sayıda Alman şehrinde ırkçı Neo Naziler diğer ülkelerden gelip yerleşmiş insanlara saldırıyor, öldürüyorlardı. Bu psikopat grup pekçok Türk göçmenin evini de bombaladı, birçok masum kadın, erkek, çocuk bu Adolf Hitler bozuntularının elinde can verdi. Türk'ün uyum, hoşgörü arayışı, bütün milletleri kucaklayan iyi dilekleri yazara ilham kaynağı oldu ve bu vahşi cinayetleri ısrarla kınayarak, Alman Başkonsolos'a, Almanya ve Türkiye arasında eskiden beri var olan ve var olacak dostluk ruhu adına bir görüşme talebinde bulunan mektubu yazdı. Dr. Koelsch'un kendi adına özür, üzüntü, tâziye beyanları birkaç nefret canavarının gölgesini yok edemeyecek, fakat ne olursa olsun, en azından, bizim samimî ve verimli sohbetimiz dünyaya barış ve güven felsefemizi göstermiş oldu.

Z- 21 Ağustos'ta, New Jersey Kore Savaşı Muharıpleri, Türk Amerikan toplumuna birçok eski askerler derneği ile yakın ilişkileri sürdürme yolundaki çalışmalarından ötürü takdirlerini sundu. New Jersey'deki bir akşam yemeğinde birçok katılımcı Chorwon Şubesi tarafından usûle uygun olarak ödüllendirildi. Mr. Joseph Pogy ve Mr. Thomas Jefferies bize Silahlı Kuvvetler Kumandanlık Sivil Hizmet Ödülü'nü takdim ettiler. Kabul konuşmamızda, bütün Türk Amerikan toplumu adına bizi böyle bir şerefe lâyık gördüklerinden dolayı derin minnet duygularımı ifade ettim.

· Baltimore İlmihali, 1885'ten 1960'ların sonuna kadar ABD'nde Katolik okullarında okutulan temel din bilgisi kitabı. Üçüncü Baltimore Konsülü'nde kabul edilmiştir. (ç.n.)

Okuyucu eminim farkına varmıştır, bütün alfabeyi kullandım. Halbuki, bu bölümün başlığında kullandığım kelime “bazı” idi: “Bazı faaliyetlerimiz...” Dosyalarımı gözden geçirdikten sonradır ki, Türk halkına olan nâciz hizmetimizin boyutlarını kavrayabildim. Önceki sayfalarda anlatılan çok büyük fizikî, manevî, ve zaman (maddî demek istemiyorum) desteği yıllarca süren çalışmalarımızın hepsini izah etmeye YETMEZ. Türk-Ermeni tarihindeki temel tavrımı bir sonraki bölümde sunacağıma göre, bu nevi şahsına münhasır “Türk Dostu”nu daha geniş anlatmaya yarayacak kalan olayların çoğunu (ama hepsini değil) atlamaya karar verdim.

Yine A ile devam edeceğiz, fakat her harfin yanına bir de numara “1” ekleyeceğiz. Bütün çalışmalarımızın arasında, en verimli, en başarılı, en etkili, bedenen ve ruhen en yorucu olanları henüz anlatılmadı. Şimdi anlatılacak olanlar benim bir ömürlük çalışmamın doruk noktalarıdır.

A-1. 1993 yılının 15 Ekim’inde, Amerika Kore’de savaşımlar derneklerinin bir başka şubesi tarafından takdir aldık. Kore Savaşı Muharıpleri Long Island Merkez Şubesi, yazarı ve Mary’i Long Island’daki bir akşam yemeğine davet etti. Salondaki üçyüzden fazla misafir, bu “Türk Dostu”nun şube başkanı Mr. Bob Morga’nın elinden resmî bir teşekkür sertifikası almasına şahit oldu. Türk asıllı Amerikalılar ile Amerikalı Kore Savaşı muharipleri arasındaki uyumlu ilişkilerin sürmesinde oynadığımız rolden ötürü lâıyk görülmüştük buna. Bu şerefe lâıyk görülen başkaları da vardı. Toplumumuz adına derin şükranlarımı bildiren konuşmam sonunda alkış ve tebrikler aldım. Silahlı Kuvvetler’in bu sertifika ve madalyası çalışma odamda asılıdır.

B-1. 6 Aralık’ta Federasyon’un birkaç temsilcisi ve New Jersey Eyalet Senatosu Eğitim Komitesi’den Musevi dostlarımız elele vermişti. Eğitim Komitesi, Meclis Başkanı Garabed Haytayan tarafından sunulan tasarıyı görüşüyordu. New Jersey okullarında Ermeni soykırımı masalının müfredata dahil edilerek öğretilmesi için daha önce yapılan girişimler başarısızlığa uğradığından, hazır ve nâzır Ermeni Tasarısı Haytayan tarafından, bu defa farklı bir önerge numarasıyla destekleniyordu. Kurnazca bir düzenlemeyle, Haytayan’ın şahsî gündemini örtbas etmek için, tasarının muheviyatında değişiklik yapılmış, tarihteki diğer soykırımlar da metne dahil edilmişti. Taraflar görüşlerini sundu, Haytayan kendi konuşması sırasında Osmanlı Türkiyesi’ndeki olayları, her zamanki Ermeni saldırısı ve her zamanki kan dondurucu hilekârlık ile yorumlayarak ortaya koydu. Bizim taraftan çok sayıda konuşmacı, Türk ve Yahudi tarihçiler de dahil, senatörlerin ilk defa duyduğu belgeli bilgileri ortaya dökerek iddiaları çürüttü. Bizim tarafın son konuşmacısı yazarınızdı. Türk tarihi hakkında hiçbirşey bilmeden Türk milletini yargılamaya oturmuş bu politikacılara duyduğu öfkeyi örtbas etmeyi başarmış olan ben. Tasarıya muhalif olan Ermeni asıllı birinin etkili sözleri onları sarsmış olabilir, zira bu oturumda tasarı geçmedi. Bizim yorumlarımız televizyon yapımcılarının dikkatini çekti, canlı röportajlar için yanımıza geldiler. İşte bu kadar, mesele hallolmuştu!

C-1. 1994. Bu yılın 4 Aralık günü New York Türkevi’nde bir faaliyet vardı ki sadece katılanlar hatırlar. Haber medyası Türkevi’ndeki hiçbir faaliyeti kanlı bir hesaplaşma olmadıkça yayınlamaz. Fakat bu dinî ve etnik sevgi ve âhenk içinde geçen bir toplantıydı, medyayı neden ilgilendirecekti ki?! Noel yaklaşıyor olduğundan, Federasyon adına Başkan Clinton ve Belediye Başkanı Giuliani’ye gönderilen Noel tebriklerinde yazar aşağıda anlatacağım bu faaliyetten kutlamaların bir parçası olarak söz etti. Başkan Clinton ve Belediye Başkanı Giuliani’nin bana gönderdikleri imzalı cevap mektuplarında bu toplantıya da bir telmih vardır.

Türkiye’nin Yahudi Dostları Derneği sevgili dostumuz müteveffa Mr. Louis Levy hatırasına bir anma programı tertiplemişti. Mary ve ben davet edildik ve bundan şeref duyduk.

Oturumun başkanı Profesör David F. Altebe bizi konuşmacının masasına yakın bir yere oturttu. Niçin olduğunu daha sonra anlayacaktım. Hazır bulunan bir çok arkadaşımızdan bazıları şunlardı: Dr. Albert deVidas, Mr. Zachary J. Levy, Profesör Altebe, Mr. Joseph Elias ve Seferad toplumuna mensup daha başka hanımlar ve beyler. Konuşmacının masasının ortasına bir menorah konmuştu, zira tarih Kutsal Hanukkah Bayramı kutlamaları ile çakışmıştı. Tören İbranice dua ile başladı, önceden kararlaştırılmış vakit geldikçe mumlar birer birer yakıldı. Mr. Louis Levy organizasyonun çok sevilen kurucusu idi. Her muma küçük birer alev dokundukça odayı derin bir duygu sarıyordu. Beşinci mum da yandıktan sonra, kısa bir ara verildi, sonra Profesör David Altebe beni (Hıristiyan olan beni) davet etti ve altıncı mumu yakmamı istedi. Konuşmacının masasından ikiyüz kişilik dinleyici topluluğuna şunları söyledim: “ Eşim Mary’le ben birer Hıristiyan olarak bu nazik davetinizi kabul ediyoruz. Türk vatanındaki halklarımız tarafından paylaşılan tarih adına şimdi altıncı mumu yakıyorum.”

Yanmamış bir mum kalmıştı, yazar devam etti: “O tarihî uyum ruhuyla, bir kardeşimizi, bir Müslüman Türkü, müsaadenizle davet etmek istiyorum, Sayın Esen Behen Hanım, bugün burada bizimle. Gelip sonuncu mumu kendisinin yakmasını istiyorum.”

Dinleyicilerin arasına girip Esen Behen’e mumun olduğu yere gelene kadar eşlik ettim. Menorah’ın yanan mumlarının ardında ayakta durduk. Musevi, Hıristiyan ve İslâm inançlarından insanlar, ortak bir tarih ile, paylaştıkları kardeşlik arzusu ile bağlanmış insanlar... Bu toplantıdan dünyanın haberi olmadı. Halbuki o dünya bu çeşit insanlık hareketlerine çok açtı.

D-1. 1996. 8 Haziran’da *New York Times* şöyle bir başlık attı: “Central Park’ta” Şehrimizde cinayet olaylarında gözle görülür bir azalma olduğu söylenmişti, fakat binlerce cürüm olayının kurbanları bu “istatistiklere” itiraz ediyorlardı elbette. Ayrıca, bu şöhretli gazete kural olarak, masum insanlara yöneltilen böyle korkunç saldırıları yayınlamazdı, fakat bu hikâyede alışılmadık bir unsur vardı, açıklanması gerekiyordu, ki bu gereğin ne olduğunu bu kitapta okudunuz.

Okuyucu “hayvan hakları” meselesini hatırlayacaktır; işte yine, Ermeni ruhunun ve bu gazetenin yaygaracı Türk karşıtı tutumunun benzer bir örneği ile karşı karşıyayız. Bir kadın Central Park’ta saldırıya uğramıştı. Kadının adını burada vermeye gerek yok, fakat gazetelerde ve televizyon haberlerinde kimliği tam olarak verildi. Uzun yazı genç müzik öğretmenine yapılan saldırıyı tafsilatıyla anlatıyordu. Kurbanın etnik kökeni de bir paragrafla açıklanmıştı: Kadın Ermeni asıllıydı. Güya, uğradığı saldırı Ermeni soykırımına halkın dikkatine çekmek için yaptığı hararetleli çalışmaları yüzündendi. Genç kurban bu acımasız saldırıdan kurtulmuştu, fakat pekçok Ermeni gibi halen nefretin kurbanı olarak duruyor.

E-1. 2 Ekim’de ABD’ndeki Türkiye büyükelçisi Nüzhet Kandemir’den bir mektup aldım. Onunla ve ondan önce görev yapan büyükelçilerle yıllardan beri birçok toplantılarımız olduğunu söylemekten mutluluk duyarım. Ayrıca Washington’daki Büyükelçiliğe yazılmış ve oradan gelmiş mektupların kopyalarının da dosyamda mevcut olduğunu açıklamak benim için şereftir. Fakat bu farklı mektupta beni büyükelçisine davet eden bir davetiye de vardı. Ardından müteakip mektuplar ve telefonlar geldi, sonra şunlar oldu:

4 Kasım 1996’da Washington’a uçtum. Terminalde yolcuların çıkış noktasında, birkaç kişinin ellerinde yolcuların isimlerinin yazılı olduğu kartlarla beklediklerini gördüm. Hayatımda ilk defa bir şey farkettim; bir kartta hem İngilizce, hem Türkçe olarak adım yazıyordu: Tashji-Taşçı. Gelenleri dikkatlice gözlemekte olan adamı farketmemek imkânsızdı. Birbirimizi Türkçe selâmladık. Valizimi, evrak çantamı kendimin taşımasına müsaade etmedi. Büyükelçiliğe gitmeden önce otele gidip odama yerleşeceğim önceden bildirilmişti. Adımı

· Menorah: Musevilerin yedi kollu şamdanı (ç.n)

burada söylememe gerek yok, otel her türlü konforu haiz son derece lüks bir oteldi. Bütün masrafları, uçak bileti, bana eşlik eden görevlilerle birlikte akşam yemeği de dahil, Büyükelçilik karşılıyordu. Bir gün kalacak, ertesi gün dönecektim.

Yazarınız galiba çoktan beri kaderinden söz açmadı, fakat benim esrarengiz kaderim, otele kayıt yaptırırken bir kere daha “göründü.” Küçük fakat şık lobideki resepsiyon masasına, muhtemelen otele gelip gitmiş olan müşterilerin mensup olduğu ülkelerin küçük küçük bayrakları konmuştu. Dikkatim hemen bu bayrak sergisine çekildi ve zihnimde beliren soru cevaplandı: Türkiye Cumhuriyeti bayrağı görmüyordum. Çünkü Türk bayrağı YOKTU!

Resepsiyon görevlisi bayraklara dikkat ettiğimi farketti, yüzündeki tebessüme bakılırsa benim açığa vurduğum “beğenimi” kazandığından memnundu. Nazik fakat kesin bir dille sordum: Türk bayrağı neden yoktu? Hemen göze batıyordu bu. Cevap geldi: “Çünkü hiç almadık efendim.”

İkinci sorum hazırды: “Size bir Türk bayrağı verilse buraya dahil eder misiniz?”

“Tabii ki ederiz, bizim için şereftir!”

Şöförüme kısaca durumu anlattım, o derin bir minnet duygusuyla gitti ve sonradan öğrendiğime göre, şöför bir saat içinde elinde bir Türk bayrağıyla lobiye geldi, bayrağı teslim etti ve Türk bayrağı diğer devletlerinki ile birlikte resepsiyon masasında yerini aldı.

Türk büyükelçiliğine geldiğimizde, Konsolos Sina Baydur tarafından karşılandım. Sevimli bir genç hanımdı, kendisiyle birçok defa telefonda konuşmuştu. Kısa ziyaretimin gündemi büyükelçilik memurları ve Türkiye ve ABD’nin çıkarlarına hizmet ettikleri düşünülen halkla ilişkiler firmaları temsilcileri ile yapılacak bir toplantıyla başlıyordu. Büyükelçi Sayın Nüzhet Kandemir ile özel görüşmem ertesi sabah olacaktı, ardından New York’a geri dönecektim. Konferans odası genişti, gayri resmî idi, uzun bir maun masanın etrafına rahat koltuklar yerleştirilmişti. Birinci Sekreter İnan Özyıldız’ın sağ yanına oturtuldum. Kendisi masanın başında oturmuştu. Toplantıyı açarken solundan başlayarak her oturan kişinin kendisini takdim etmesini istedi, sıra bana gelince Türk-Ermeni tarihi meselelerindeki çalışmalarımı ve bakış açımı kısaca belirtmem için ısrar edildi. Hanımlardan ve beylerden birçok soru geldi, görüşlerimi hızlı hızlı not alıyorlardı. Bu da, onların, ABD’nde Türk aleyhtarları görüşlerin çoğunun sebebi olan konuda, Ermeni iddiaları ve Türk tarihinin çarpıtılması konusunda gerçeklere dayalı bilgilerden mahrum olduklarını gösteriyordu.

Bir buçuk saat sonra toplantı sona erdi. Katılımcılardan not defterlerini dolduran bilgiler için teşekkürler aldım.

Toplantıya son vermeden önce, İnan Özyıldız oteldeki bayrak hikâyesinden bahsetti ve dedi ki: “Görüyorsunuz değil mi, Mr. Tashji kendisini nasıl Türk halkına adanmış biridir? Hangimiz olmayan bir Türk bayrağı için böyle bir reaksiyon gösteririz, merak ediyorum.”

Vedalaşmadan sonra otelime götürüldüm ve akşam saat 6’da lobiden alınıp yemeğe götürüleceğim bildirildi.

Günün olaylarını zihnimde ölçüp biçerken ve verimli bir çalışma olduğuna hükmederken akşam oldu.

Ertesi sabah, kahvaltıdan sonra Sina Baydur Büyükelçi’nin etkileyici makamına giderken bana eşlik etti. Sıcak bir karşılaşma oldu, Büyükelçi düşüncelerimi, tekliflerimi, hatta varsa şikâyetlerimi bildirmemi istedi. Odada ikimizden başka sadece bir kişi daha vardı, o da Sina Baydur idi. Özel bir görüşme olduğundan dolayı, konuşulan herşeyi söylemeyeceğim. Önemli olan şu ki, sohbetimiz samimî ve yapıcıydı ve evet, şikâyetim vardı. Büyükelçiye elimdeki malzeme hakkında teferruatlı bilgi verdim. Onları New York Türkesi’nde sergi olarak halkın ilgisine sunmuştu. Yıllardır pekçok devlet görevlisine “Bir Amerikalı’nın Türkiye Sevgisi” adını verdiğim koleksiyonumun muhtevası hakkında bilgi vermişim. Kimi Osmanlı Türkçesi ile yazılmış pekçok kitap, Ermeni meselesi üzerinde benim yazdığım binlerce mektup ve yayımlanmış makaleler, çalışmalarımızı bu sayfalarda olduğu gibi tasvir eden fotoğraflar , ayrıca “Osmanlı” evimizin güzel fotoğrafları, Amerika’da eşi benzeri olmayan Türk müziği

plak koleksiyonumdan (plakların çoğu 100 yaşına yakındır) seçmeler, Ermeni iddialarını çürüten maddî deliller, çizilen basma kalıp Türk imajına sayısız örnek, bunları protesto için yazılmış mektuplar ve bu mektuplarıma cevap olarak gelen özür mektupları (çalışmalarımın bu mühim örneği biyografimde yer ALMAMAKTADIR).

Nazik şikâyetim sırasında büyükelçiye, pekçok kişiye sözle ya da yazıyla çok kereler sormuş olduğum soruyu sordum: “Bütün koleksiyonumu Türkiye’ye bağışlamak istiyorum, bazı milletvekilleri de malzemeyi gördü, fakat kimse almak için bir adım atmadı. Benim yıllar süren çalışmalarımın bu ürünü, bu paha biçilmez sergi ne olacak?”

Büyükelçi serginin transferini hızlandıracığına dair söz verdi. Büyükelçi Nüzhet Kandemir, Türkiye ve Türk halkı adına yaptığım çalışmalar için şükranlarını ifade ederken sıcak, dost ve çok kibardı. Türk büyükelçiliğini ziyaretim kısa sürdü, fakat söylemekten memnunum, çok başarılı ve tarafları tatmin edici oldu. Hafızamda canlılığını korumaktadır.

F-1. 15 Kasım 1997’de *The Turkish Times* gazetesinde bu yazılardan oluşan bir dizi ilk defa olarak yayımlandı. Gazete, Washington merkezli Türk Amerikan Dernekleri Asamblesi tarafından haftalık olarak çıkarılmaktadır. Çok sayıdaki makalemin her biri onları yazdığım gibi basıldı, seçtiğim tek bir kelime bile çıkarılmadı. Gazete, bu yazı dizisi başlamadan çok yıllar önce de pek çok mektubumuzu basmıştı. Diziye “*Bana Türk Dostu Derler*” şeklinde bir başlık attılar. Son yazı 29 Ocak 1999’da yayımlandı. Benim tekliflerim daima, Ermeni bilmeccesine kuvvetli bir vurgu ile beraber Türklerin kaygı duyduğu konularla ilgiliydi. *Turkish Times*’a bana gösterdikleri saygıdan dolayı daima minnettar kalacağım.

G-1. 27 Ekim 1997, Başkonsolos Sayın Fuat Tanlay tarafından yazara bir mektup gönderildiği gündür. Mektup, Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından Konsolosluga gönderilen 24 Ekim 1997 tarihli resmî bir yazışma ile birlikte postalanmıştı. Her iki mektubun metni, yazarın Türk makamlarından bir talebi ile ilgiliydi. Yazar öldüğü vakit Türk topraklarına gömülmek için izin bahşedilmesini istemişti. Beş yıl boyunca gönderilen sayısız mektup ve fakstan, bütün hukûkî işlemleri yaptıktan sonra, ebedî uykumuzu uyuyacağımız yer olarak ana babamın vatani bize bahşedilmişti.

H-1. 1998: Memnuniyet dolu bir yıl! Sevincin doruk noktası! Beklenmedik şerefler yılı! 1998’de ve 1999’da olup biten en mühim olayları anlatmak birkaç sayfayı alacaktır. Adlarını ne yazık ki hatırlayamadığım sayısız samimî insan ve resmî görevlinin de dahil olduğu tarihî olayları kısaca tasvir etmeye gayret etmeliyim. Okuyucuya bir kere daha kaderimin muhteşem bir örneğini sunacağım. O kader benim hayatıma ve Türk milleti adına yaptığım nâçizâne çalışmalara rehber olmaya devam etmektedir. Şimdi anlatacağım hikâyede bazı isimler gözden kaçmış olabilir, bu kasıtlı bir tavır değildir, o isimler ya elde edilmediği ya da kaybedildiği için böyle olmuştur. Her iki durumda da, benim ihmalimdir, özür diliyorum. Uzun yıllar boyunca ABD’nde ve Türkiye’de pek çok insana aynı soruyu sordum, yıllar ilerledikçe sorumu tekrar ederken sesimdeki (yahut yazımdaki) sabırsızlık tonu gözle görülür şekilde arttı.

Soru şuydu: “Benim bu paha biçilmez sergim ne olacak?”

22 Mayıs 1995’te, sergimi New York Türkevi’nde, Türk Amerikan Haftası ve Yürüyüşü faaliyetlerinden biri olarak bir günlüğüne halka açmışım. Karımla beraber bütün malzemeyi sarıp sarmaladık, götürdük. Türkiye’yle ve Türkiye için çalışmalarımızla ilgili pekçok konudaki bu malzemeyi sadece masalara yerleştirmek iki saatimizi aldı. “Bir

---

· Yazar Türkiye topraklarında defnedilme iznini almıştır; fakat ölümünden sonra eşi ve New York ve çevresindeki Türk toplumu Amerika’da defnedilirse, onun mezarının bu ülkede bir sembol olarak hizmete devam edeceğine karar vermiştir ve New Jersey Karaçay Türkleri Kabristanı’nında karar kılınmıştır.

Amerikalı'nın Türkiye Sevgisi" adını verdiğim sergiyi gezenler arasında pek çok insan, bu kadar malzemenin derlenip toparlanmasından dolayı teşekkürlerini bildirdi. Aralarında üç Türk parlamenter de vardı: Niğde milletvekili Rıfat Yüzbaşıoğlu, Afyon milletvekili Gaffar Yakın, Konya milletvekili Musa Eraiçi .

Üçü de, bütün sergiyi onlara bizzat gezdirdikten sonra, üstüne basa basa bana dediler ki, bu sergi mutlaka Türkiye'de halka açılmalıdır. Ne yazık ki, onların bu işi hızlandıma sözünden bir netice çıkmadığı anlaşıldı; diğer birçok sebep arasında, bu üç milletvekilinin bir sonraki seçimde tekrar seçilmemesi de var elbette. Fakat benim kaderime köstek olacak hiç bir şey yoktu, üç sene sonra başarıya ulaşılabilecekti: Eşim Mary'e ve bana Kültür Bakanlığı'ndan bir davet geldi!

Birçok yazışmanın sonunda; Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanı adına, başkent Ankara'da sergimizi halka açmaya davet edilmiştik. 18 Ağustos'ta resmî bir açılış töreni yapılacaktı, 24 Ağustos 1998'e kadar sergi devam edecekti.

Ankara'da olup biten en önemli olayları anlatmaya devam etmeden önce, bu benzersiz malzemenin ve belgelerin hazırlanması gibi külfetli bir işte çok yardımcı olan hanımların ve beylerin bazılarını zikretmek yazarın üzerinde borçtur. Bir kere daha istemeyerek isimlerini unuttuklarımdan özür diliyorum.

Kültür Bakanı Sayın İstemihan Talay, Savunma Bakanı Sayın İsmet Sezgin, Kültür Bakanlığı Dış İlişkiler Müdürü Sayın İlhan Uğuroğlu, Kültür Bakanlığı Millî Kütüphâne Dış İlişkiler Müdürü Sayın Halil Hepdinç, Devlet Bakanı Sayın Fikret Ünlü, bakanlık memurları Sayın Ardıcan ve Sayın Mümtaz İdil, Millî Kütüphane'de görevli iki hanım, Sayın Belgin Karahan ve Fatoş (Gür) Akınoğlu; yine kütüphâne görevlisi, aynı zamanda rehberimiz, randevularımızı ayarlayan, hepsinden öte sevgili kardeşimiz, Sayın Sevinç Yaman; sonra Dr. Cenk Büyüknal, onunla 1960 yılında ilk tanıştığımızda dokuz yaşındaydı. Ve nihayet sevgili **kardeşimiz** Dr. Cumhur Akkent. Bu şahıslara ve diğerlerine sonsuza kadar müteşekkir kalacağız.

Eşimle beraber Ankara'ya vardığımız andan itibaren (İstanbul'a indiğimizden bir hafta sonra. İstanbul havaalanında televizyon ve gazeteler benimle bir röportaj yapmıştı), hayatımızın çok heyecanlı bir haftası olacağını biliyorduk. Pasaportlarımıza giriş damgası bastırmak üzere en az yüz kişinin arkasında sırada beklerken haftamız başladı. Burada kimseyi tanımadığımızdan, Millî Kütüphâne'den bir temsilcinin bizi karşılayıp en azından gideceğimiz yere kadar götüreceğini umuyorduk. Uzun bir bekleyiş olacak gibiydi (öyle sandık), fakat beş dakika sonra kibar bir bey bize doğru yaklaştı ve sordu: "Diplomatik pasaportunuz var mı?"

Kendi kendime düşündüm, *BEN, diplomatik?*

"Hayır," dedim kibarca, "yok." Adam kendisini takibetmemizi söyledi. Yine düşündüm: *Yanlış birşey mi yaptık?*

Üzerinde İngilizce ve Türkçe olarak "diplomatik pasaportlulara mahsustur" yazan gişenin önüne getirildik. Yine tedirgin oldum: *Beni anlamadı mı bu adam?*

Pasaportlarımızı ve Kültür Bakanlığı'ndan aldığımız mektubu göstermek üzere bekledik. Memur belgelerimizi mühürlerken sıcak bir gülümseme ile, "**Hoşgeldiniz beyefendi**" dedi.

Sonra Kültür Bakanlığı'ndan bir yetkili tarafından karşılandık. Selâmlaşmadan sonra, ben valizler için endişelerimi dile getirdim , zira 12 parçaydı, çoğu sergiye ait malzemeydi. Birkaç dakika içinde büyük tekerlekli bir araba yanımızda durdu, saplarına kırmızı kurdellalar bağladığımız valizlerimizle yüklüydü. Parçaları saydık, ve derin bir nefes aldık, herşey tamamı. Havaalanından otele ve odamıza kadar yardımcı eksikliği çekmedik. Bir saat dinlenip kendimize gelmemizi tavsiye ettiler, sonra doğruca Millî Kütüphâne'ye gidecektik.

Yazarın, olup bitenleri, konuştuğumuz sayısız insanı, sergimin başarısının derecesini tam mânâsıyla tasvir edip anlatabilmesi kolay değil. Fakat bir ömürlük çalışmamın sonuçlarını kısaca da olsa anlatmaya gayret edeceğim.

18 Ağustos 1998 idi, koleksiyonum Türkiye'nin başşehri Ankara'da halka açıldı. Serginin adı şöyleydi:

“Bir Amerikalı'nın Türkiye Sevgisi”

Önemli fotoğraf albümleri hariç yüzlerce parçadan oluşan serginin tamamı Millî Kütüphâne'ye *bağışlanacaktı*.

Arabayla Millî Kütüphâne'ye götürüldük. Etkileyici, modern bir bina. Bir tarafında oturma bölümü olan çok geniş resepsiyon salonuna girerken, iki dakika içinde Millî Kütüphâne ve Kültür Bakanlığı'nın farklı birimlerinde görevli birkaç kadın ve erkek (kendilerine şükranlarımı ifade ediyorum) bize doğru ilerlediler. En önde minyon tipli tatlı bir genç hanım vardı, koltuğunun altında deri bir dosya. (Onu hiç o dosyası olmadan görmedik!). Sevinç Yalman'dı bu hanım, Kültür Bakanlığı tarafından bizim rehberimiz olmak üzere görevlendirilmişti. Ankara'da geçirdiğimiz on gün boyunca, Sevinç **kardeşimize** bilgi vermeden ne birşey yaptık, ne bir yere gittik. Onun dosyası bütün toplantılarımızın, medya mülâkatlarımızın, sergide hazır bulunacağımız zamanların, hatta günlük üç öğün leziz yemeklerimizin programını taşıyordu. Bize tahsis edilen sadece araba ve şoför değildi, Ankara'nın kalabalık caddelerinde giderken, devamlı bir polis sireni duymuştuk: Fakat ne arkamızda, ne önümüzde polis arabası vardı!

Mary fısıldadı: “*Bizim* arabadan geliyor!”

Bizim içinde bulunduğumuz arabaya yol veren, yol açan vasıtaları ve insanları seyrederken dilimiz tutulmuştu. Şoförün solunda dönüp duran mavi ışık ve yüksek siren sesi ile yaptığımız o araba yolculuklarını hiç bir zaman unutmayacağız.

Sergi malzemelerini yerleştirmek için iki günümüz vardı. Bizi karşılayan grupla selâmlaştıktan sonra, geniş, yüksek tavanlı, iyi aydınlatılmış sergi salonuna girdik. Kütüphâne görevlilerinin yardımlarıyla masalar yazarın istediği gibi yanyana getirilip birleştirildi. 8 valiz, 2 evrak çantası salona getirildi, yerde açıldı. 15 uzun masayı Amerika'dan getirdiğimiz kırmızı plastik örtü ile kaplamaya başladık. Ziyaretçilerin daha önce hiç görmediği bu malzemeyi toparlamak için ben bir ömür harcamıştım, o yüzden mükemmel bir sunuş olmalıydı. Serginin adını taşıyan, iri harflerle yazılmış bir posterim vardı, onu tripoda yerleştirdim. Girişin hemen yanına Türkçe bir hoşgeldin mesajı kondu. Ziyaretçiler giderken, sergiyi gelip gezdikleri için yazar tarafından yazılmış yine benzer bir teşekkür mesajı vardı. Yerleştirme işi sırasında bize yardım etmek isteyenler oldu, kibarca geri çevirdim, çünkü *yüzlerce* parça arasında neyin nereye konacağını ancak ben biliyordum. Birer birer, 76 büyük poster, belgeler, kitaplar, mektuplar, fotoğraflar, paha biçilmez Türk müziği plak koleksiyonumdan örnekler, Ermeni meselesine ayrılmış bir bölüm, daha neler, neler... Herbir parça bu tarihî sergide yerine yerleşti.

Fakat bütün bunlar nasıl karşılanacaktı? Başarılı olacak mıydı?

Okuyucu yüzlerce ziyaretçiyle ve pekçok resmî görevliyle Türkçe konuşacağım gerçeğini gözden kaçırmamalı. Kendi kendime öğrendiğim, dünyanın en güzel dili olan Türkçe ile. Eşim Mary'i pekçok insanla Türkçe KONUŞURKEN görmek muhteşemdi. Onunla gerçekten gurur duyuyordum.

Serginin açılış günü yazara beklenmedik sürprizler ve zorluklar getirdi: Resmî bir açılış töreni olacaktı, Kültür Bakanı girişteki kurdelâyı kesmek için gelecekti; gazete ve televizyonların muhabirleri hazır olacaktı ve benim bir konuşma yapmam beklenecekti!

Karım ihtiyacım olan moral desteği verdi, bu muazzam gayretin tam bir başarı olacağına emindi. Bir an için Queens, Bayside'daki evimizin çalışma odasında olmayı arzu ettim. Fakat buradaydım işte, hayatımın en büyük meselesi ile yüz yüze: *Sen kendine “Türk Dostu” dedin. Öyleyse hadi GÖSTER öyle olduğunuzu!* Bu psikolojik meydan okuma kalbimi ve ruhumu doldurdu. Sessizce dua ettim: *Allahım, ne olur yardım et!*

Geniş resepsiyon salonu medya mensupları ile doluydu, cihazları her yere yayılmıştı. Çok geçmeden en az ikiyüz ziyaretçi ve bakanlık görevlisi toplandı. Mary ve Sevinç yakınımda bir yerlerdeydi, o sırada kalabalığın uğultusu kesilip sessizlik oldu: Kültür Bakanı gelmişti. İki

yanımdaki insanlar gidip Sayın İstemihan Talay ile tanışmam için ısrar ettiler. Bu bulunmaz fırsatı heyecanlanarak ya da anlaşılmaz bir söz söyleyerek lekelemem için kararlıyım. Ellerimizi uzatıp el sıkıştık, tebessümle selâmlaşmamız samimî duygularımızın ifadesi oldu. Mary'e bakındım, bakan benim öteki yarımı da tanımalıydı; ama göremedim. Bakan medyanın baskısını hissetmeye başladı ve iki konuşmacı için hazır bekleyen kürsüye doğru yürüdü. Kalabalık yüzünden kürsüye doğru ağır ağır yaklaştık. Kültür Bakanı takdim edildi. Bakan yazarı topluluğa tanıştırma maksadıyla mikrofona geçti.

Bir kere daha Türkiye'ye olan sevgimi açıklamak üzere dinleyici karşısına çıkmıştım. Fakat bu defa Türkçe olarak irticâli konuşmaya karar vermiştim. Hem de bu kadar resmî Türk görevlinin olduğu bir yerde. Dimdik durdum, olabildiğimce açık seçik, Türkçe kelime hazinemle ilgili ciddî bir mesele olmaksızın, kendimi tanıttım, geldikleri için teşekkür ettim, birazdan görecekları sergideki parçalarla ilgili kısa bir bilgi vermeye giriştim. Bu tarihî gün için yazdığım bir şiirle konuşmamı bitirdim. Çınlayan alkışlar adeta başarının ayak sesleriydi.

Fakat Mary neredeydi? Onu kaybetmişim, etraf muhabir kaynıyordu, bir fotoğraf daha çekmek için kurnazca kandırıp duruyorlardı. Mary'mi en az yirmi dakikadır göremiyordum!

Kültür Bakanı, Sayın İstemihan Talay kürsüde, yazara ve Türkiye için bir ömürlük çalışmasına duyduğu takdir ve minnet duygularını açıkladı. Sergimi bağışlamamdan ötürü hükûmeti adına teşekkürlerini bildirdi. Konuşmasının sonunda Bakan salonun girişine yöneldi, gerili kırmızı kurdelânın önüne gitti. Bir makas verildi kendisine, "Umarım bu keskindir, genellikle kurdelâları kesemiyorlar!" diye espri yaptı.

Etrafımdaki insanlar kahkahayı patlattılar. Kurdelânın öteki ucundan ben tutarken Bakan kurdelâyı kesti (makas keskindi), alkışlarla karşılandı. Bu sırada birkaç kişi kalabalığı yarararak, koyu mavi kadife kaplı büyük bir kutuyu getiren görevlilere yol açtı. Kutu açıldı ve içindeki muhteşem sanat eserini görebilecek kadar yakın olanlardan bir hayranlık nidâsı yükseldi. Bir *ibrik*ti bu. Bu el yapımı sürahi Kütahya porseleniydi. El ile boyanmış parlak mavi, yeşil, kırmızı renkli yaprak ve çiçek desenleri ve altın yıldızları vardı. Ayrıca *ibrik*'in üzerinde duracağı yuvarlak derin bir tabak daha, o da aynı şekilde el ile işlenmişti. Her iki parçada da sanatçının adı, tarih ve kayıt numarası vardı. Bakan sergimizden dolayı teşekkürlerini tekrarlarırken bu harikülâde hediye bize takdim etti. Türk sanatının bu enfes eseri Osmanlı-Türk evimizin misafir odasında o gün bugündür durmaktadır. Mübalâğa ettiğimi düşünmüyorum, minnettarlığımızı ifadeden âciz kaldığımız bu hediye, eminim ki, devlet başkanlarına yahut diplomatlara sunulan hediyelerin bir örneğiydi.

Beklenmedik olaylar devam etti. Kültür Bakanı'na bütün sergiyi benim gezdirmem istendi. İlk masada Osmanlı döneminden belgeler vardı. 1920-1921 ve daha önceki yıllar, Osmanlı Türkçesi'yle yazılmış belge ile birlikte ebeveynimin pasaportları da oradaydı, Bakan hemen ilgilendi. Onun şaşkınlığı ve bitip tükenmez soruları bir saatten fazla sürdü; masadan masaya, konudan konuya atladık ve sonuç bu "Türk Dostu"nu çok memnun edici, ödüllendirici bir başarıydı.

Bu, kitabımızın XI'inci bölümünde tasvir edilecektir. Bütün dünyaya basit ama çok derin bir mesaj vardır.

Bakan şahsî düşüncelerini misafir defterine kaydetti. Bu da Sevinç Yaman'ın harika bir teklifiydi. Yavaş yavaş yiyecek ve içecek ikramı yapılan resepsiyon salonuna ilerledik. Maiyetindekilerle birlikte Kültür Bakanı girişte durdu, elini uzattı, teşekkür edip vedalaştı.

Sonradan öğrendiğime göre benim "kayıp" karım medya mensuplarının saldırısına uğramış, bir kenarda kısırılmıştı. Yine de Mary bu tarihî olayın paha biçilmez fotoğraflarını çekmeyi başarmıştı. Sayısız insan sayısız soru soruyor, sergide gördükleri akıl almaz derleme malzeme için derin sevgi, minnet, şükran duyguları sayısız şekilde dile getiriliyordu. Serginin ilk günü tam bir başarıydı. Ve tabii yorgunluktan bîtâb düşmüştük. Nihayet kapanış saatinin gelmesi bize doğrusu çok iyi geldi. Güvenlik personeli orada kalırken biz doğruca otele götürüldük. Biraz dinlenecek, sonra Sevinç ile akşam yemeğine gidecektik. Sevinç'ten, onu

eşinden ve çocuğundan ayırıp durduğumuz için defalarca özür diledim, her defasında gülümsedi ve Kültür Bakanlığı'ndaki görevinin bu olduğunu hatırlattı.

O kadar çok faaliyet oldu ki anlatmak mümkün değil. İki Amerikalı'nın Türkiye için yaptıkları çalışmalara gösterilen teveccüh, genç yaşlı herkesten gelen şükran duyguları havsalamızın alamayacağı boyuttaydı. Fakat yazar, Ankara'daki bir haftayı, en önemli üç faaliyeti yazmadan bitirmeyecek: 1- Kardeşimiz Sevinç tarafından taşınan dosya, diğer toplantılar ve röportajlar arasında *Anıtkabir* ziyaretini de ihtiva ediyordu. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ölümsüz Mustafa Kemal Atatürk'ün muhteşem mezarı. 2- Türk Gaziler Derneği tarafından, kendilerini dernek merkezinde ziyaret etmek ve sonra bir lokantada birlikte öğle yemeği yemek üzere davet edildik. Bu olağanüstü beylerle tanışmak bizim için farklı bir şeref oldu, yemek masasında duygulanmamak mümkün değildi, çevremiz vatan müdafileri tarafından sarılmıştı. Ayrılırken, yazar onbeş gaziye yanaklarından kardeşçe sevginin ifadesi olarak Türk usulü öptü. Ardından Mary ve Sevinç'le beraber arabamıza doğru koştuk, şoför motoru çalıştırmıştı bile.

Yazar elinizdeki bu kitap boyunca sık sık kaderini işaret etti. İşte yine, bir sonraki beklenmedik olayımızda kader kendini gösterdi. Bu harika olayı okuyucuya bir soru ile duyurmama müsaade edin: Kendi dilinizde konuşmayacağınız, DÖRT SAATLİK ve CANLI yayınlanacak bir televizyon mülâkatına davet edilseydiniz tepkiniz ne olurdu?

1998'de Türkiye'nin en popüler televizyon mülâkat programı *Ceviz Kabuğu* idi. Program yapımcısı yeni tanıştığımız bir beyefendi. Bu itibarlı programa davet edilişimize dair bilgilendirilmiştik, fakat yapımcı önce bizimle tanışmak istedi. Rehberimiz Sevinç, Mary ve ben Sayın Cevizozlu'nun bürosuna götürüldük. Uzun boylu, etkileyici görünüşlü, fazla gülmeyen bir bey. Karşılıklı samimî sohbetimiz 45 dakika sürdü. Sorduğu soruların hepsine tek tek cevap verdim. Moral desteğim (Mary) ve birçok yapım ekibi elemanı ile birlikte oturup konuştuk, yapımcı benim uzun bir canlı programda herhangi bir zorluk yaşamayacağıma kanaat getirdi. TÜRKÇE olarak elbette. Sonunda duyduklarından ve gördüklerinden etkilenmiş olarak mülâkatın tarihini belirledi.

Dört saatik programı özetlemeliyiz. Başlama saati akşam 9.00 idi. Televizyon stüdyosuna götürülürken, kendi kendime "*Ben ne yaptım? Milyonlarca insan beni seyredecek?*" diye düşünüyordum. Canlı bir yayındı bu, başarısız olursam rezil olacaktım! Paniklemiştim, fakat kimseye belli etmedim. Göğüs cebimde bizim Süryânî Kilisesi'nden alınmış bir haç vardı. Aydınlatılmış büyük bir aynanın önündeki iskemleye oturtuldum, sevimli bir genç hanım makyaj yaptı. Mary ile Sevinç'i başka bir kata götürdüler, programı oradan seyredeceklerdi. Masaya karşılıklı oturduk, koltuklar rahattı, ceket yakamıza küçük birer mikrofon iliştiler. Herşey hazır olduğunda, bir ses duydum, 10'dan geriye sayıyordu, derken program başladı. Sorulara cevap verirken, adımları, geçmişimi, ailemizin tarihçesini, Türkiye sevgisi ve Türkiye gelenekleri ile dolu olan evimizde geçen çocukluğumu bir bir anlattım. Türkiye'ye olan ilgimin ve çalışmalarımın başlangıcı, çalışmalarımızdan bazı örnekler konuşuldu. Ermeni meselesindeki tavrım ve ABD'ndeki her daim hazır ve nâzır Ermeni Tasarısı ve Türk aleyhtarı tutumlar sohbetin ana konusuydu. Bu mülâkat yüzünden kazanacağım itibarın farkında olarak, konuma tamamen vâkıf, tereddüte, duraksamaya yer vermeden konuşurken tam mânâsıyla rahattım. Program ilerledikçe kendime olan güvenim arttı.

Derken soruldu: "Seyircilerimizden soru almak ister misiniz?"

"Beni şereflendirirler efendim. Onların sorularını ve varsa tenkitlerini memnuniyetle karşılarım."

Sorular başka bir odada telefonla alındı, her birkaç dakikada bir, kameranın arkasından bir el uzandığını görüyordum, sunucunun yanına bir kâğıt destesi koyuyordu. Birkaç soru kâğıttan okundu, çoğu ise, sunucu arayan kişinin adını açıkladıktan sonra, telefondaki soru

sahibinin kendisi tarafından soruldu. Telefonlar ve mesajlar duraksamadan devam etti, kâğıt desteleri katlandı.

Zamanın hiç farkında değildim, bir kere bile kolumdaki saate bakmamıştım. Hiç mübalâğasız, hemen her arayan, söze, önce yazara sevgilerini ve çalışmalarını için minnetlerini bildirerek başladı. Evet, “hemen her arayan” dedim, çünkü bir kadın seyircinin sesi duyuldu hattın ucunda, kendisini Ermeni asıllı Türk vatandaşı olarak tanıttı, fakat adını vermek istemedi. Sunucu kuşkulandı ve adını vermeyen bu kişinin sorusunu cevaplamak isteyip istemediğimi sordu.

“Gayet tabii, cevaplarım. O benim kardeşim!” dedim.

Fakat ortada soru yoktu. Hanım, yazarın Ermeni asıllı olduğuna, samimiyetine inanmıyordu. İlk reaksiyonum Ermenice cevap vermektir, fakat tereddüt ettim, sunucuma karşı bir kusur işlemek istemedim. Verdiğim tafsillatlı cevap telefonda isimsiz kadını tatmin etmedi. Sözümü bitirdiğimde sunucu kısa bir ara verdi. İki saatin bu kadar çabuk geçip gittiğine inanamıyordum.

Birşeye ihtiyacım olup olmadığı soruldu, “Hayır,” dedim “teşekkür ederim.” Bütün ihtiyacım olan yanıbaşındaki bir bardak su idi.

Kapı açıldı o sırada, benim moral destek içeri girdi, sesinde yumuşak bir sitem tonu ile Mary idi: “NİÇİN Ermenice konuşmadın?”

Sayın Cevizoğlu ile kısa bir fikir alışverişi yaptık, dedi ki “Tekrar yayına girdiğimizde lütfen Ermenice konuşun.”

Canlı yayın tekrar başladığında, sunucumuz, telefonda kadının benim kökenimden şüphe ettiğini hatırlatıp ona Ermenice cevap vermemi istedi. Ermenice olarak dedim ki, “Hanımefendi, ben Ermeni bir annenin oğluyum ve asla Ermeni atalarımı inkâr etmedim.”

Kısa cevabımı Türkçe’ye çevirdikten sonra, program devam etti. Diğer Ermenilerden gelen telefonlar iyi niyetliydi, fakat o kadar çok sayıda telefon geldi ki, hatlar kaldırmadı, kilitlendi. Sunucu program tarihinde başka hiçbir mülâkatın memleketin her yerinden bu kadar tepki almadığını duyurdu. Kapatırken, programına geldiğimiz için derin şükranlarını bildirdi, halkların uyum içinde yaşamaları yolunda gösterdiğimiz gayretleri övdü. Ben de son sözler olarak, kendisine, stüdyo ekibine ve seyircilere bana gösterilen sevgi ve saygıdan dolayı teşekkür ettim.

Kapılar açıldığında, çok sayıda insan gözleri yaşlı, bize doğru geldiler. ***Şahane! Tebrikler!*** kelimeleri odayı doldurdu. Mary ve Sevinç iki yanımda, herkese teşekkürlerimizi, sevgilerimizi bildirdikten sonra gece yarısında sonra saat 1.45’te otelimize döndük.

Yolda, sık sık sordum, “Nasıldı? Dediklerim anlaşıldı mı? Cevaplarım yeterince aydınlatıcı mıydı?”

Taraf tuttıkları söylenebilir ama karım da Sevinç de hemfikirdi: “Muhteşem!”

Onların övgü dolu sözleri her zaman olduğu gibi rahatlatıcı, cesaret verici olsa da, mülâkatın halk tarafından beğenildiğine beni ikna edemedi.

O sabah az bir uykuyla yetinecektik. Erkenden kalktık, önce kahvaltıya, oradan da doğru Millî Kütüphâne’ye koşacaktık. Lobide Sevinç’le buluştuk, şöförümüz dışarıda bekliyordu, yine arabamızda siren sesi ve döne döne yanan mavi lambayla, Ankara’nın kalabalık caddelerinde hızla yol aldık. Bir gece önceki mülâkatın huzursuzluğu, sıkıntısı ile doluydum.

Tam zamanında Kütüphâne’ye vardık, biz gidene kadar kapalı kalmıştı. Binaya yaklaşırken dışarıdaki kalabalığı farkettilik. Ne demektir bu?

Arabamızdan dışarı çıkarken, en az kırk kişilik bir grup bize doğru yürüdü. Birkaç kadının ağlamaya başladığını gördük, bazıları alkışlıyordu. Sevgi ve minnet ifadeleri yağmur gibiydi, hepsi de televizyondaki mülâkatı seyretmişlerdi. Bu sevgi gösterisinden şaşkına dönmüştüm. Birkaç kişi sevgilerinin ifadesi olarak hediyeyle gelmişti. O kadar çok kişiye, hem

de hepsi yabancı olan bu insanlara derin minnet duygularımı sunmak kabiliyetimin ötesinde. Tanımadığım ve muhtemelen bir daha da hiç karşılaşmayacağım bu insanlar burada kardeşlik adına toplanmışlardı. Sonra yavaş yavaş herkes sergi salonuna girdi ve her bir ziyaretçi için, bir ömrün emeği, tarihe seyahat, kardeşlik arayışı başlıyordu.

Günün geri kalanı da, haftanın geri kalanı da birbirine benzer şekilde geçti: Medyaya verilen röportajlar, yüzlerce ziyaretçi ile görüşmeler, sayısız soruya verilen cevaplar. Son gün geldi, birkaç fotoğraf albümünü sergiden kaldırıp alırken şaşırdım: Bu kadar kıymetli koleksiyonumu burada bırakıp da yürüyüp gidecek miyim şimdi? Kapıda durdum, geriye baktım, “Bir Amerikalı’nın Türkiye Sevgisi” koleksiyonumu son defa seyrettim ve duygusallaşmamak için direndim.

Memurlardan, görevlilerden çoğu resepsiyon salonunda vedalaşmak için bizi bekliyordu. Bu kadar candan, bu kadar yardımsever insanlara vedâ etmek doğrusu hiç de kolay değildi. Neyse, bu son görev de yerine getirildikten sonra, otele döndük, İstanbul’a uçuş için hazırlandık. Havaalanında bizi uğurlamak için bekleyen genç bir adam vardı: Kendisine bütün yardımlarından, gösterdiği sevgiden dolayı çok borçlu olduğumuz, mükemmel insan, **kardeşim** Halil Ekmekçi. En zoru ise Sevinç Yaman’a Allahısmarladık demektir. Evet, gözyaşları içinde bir ayrılıktı bu ve yolcu salonuna geçme vakti gelmişti.

Ankara’yı, ömrümüz oldukça kalbimizde taşıyacağımız hatıralarla geride bıraktık; bütün çalışmalarımızın gerçekten başarıya ulaştığına inanmak için artık sebeplerimiz vardı.

Önceki cümle, sergiyle ilgili bir noktayı unutmamak şartıyla eksiksiz olacak: Sevinç bize Savunma Bakanı’nın sergiyi ziyaret edeceğini haber vermişti. Bu çok mühim ziyaretçimiz beraberinde korumalarıyla görüldü. Türkiye Cumhuriyeti Millî Savunma Bakanı Sayın İsmet Sezgin’e tanıştırdık. Kültür Bakanı için yaptığı gibi, yazarınız Sayın Sezgin’e de sergiyi bizzat gezdirdi, yüzlerce malzeme hakkında sorduğu soruları cevapladı. Bakan ziyaretiyle, sıcak övgüleriyle ve ziyaretçi defterimize el yazısı ile yazdığı bir bütün sayfalık mesajıyla bizi şereflendirdi. Bir gün sonrası için makamına davet etti. Gittik. Unutulmaz bir ziyaret oldu. Millî Savunma Bakanlığı binasında, Bakan’ın odasına götürüldük. Sevinç, Mary ve ben, üçümüz de gördüğümüz ilgi ve misafirperverlikten çok duygulandık. Ayrılmadan önce, Bakan İsmet Sezgin yazara bronz ve bakırdan bir madalyon hediye etti, Millî Savunma Bakanlığı’nın sembolüydü. Duyduğum gurur kelimelerle ifade edilemez. Fotoğraflar çekildi ve tarihî sergimizin belgelerini ihtiva eden albümde yerini aldı.

İstanbul’a dönüşümüzde kardeşimiz Ayhan Büyükkunal’ın evine ziyarete gidecek kadar zamanımız vardı. Sevgili arkadaşlarımız Dr. Necip ve Güler Koylu, İstanbuldan uçakla iki saatlik mesafede bir şehir olan Isparta’ya davet etmişlerdi. Bu harika çift ve bütün aile bizim için çok şey yaptı. Misafirleri olarak Isparta’ya uçtuk, evlerinde kaldık, sonra arabalarıyla bizi Türkiye’nin en güzel sayfiyesi olan Antalya’ya götürdüler. Masmavi Akdeniz’in kıyısına. Sonra yeniden İstanbul’a uçtuk ve artık Amerika’ya dönüş için hazırlanmaya başladık. Dr. Necip ve Güler Koylu ve bütün ailesine gösterdikleri sevgi için sonsuza kadar minnettar kalacağız.

İstanbul’da sevgili kardeşimiz Dr. Oktay Cumhur Akkent, İstanbul’daki Süryânî Kilisesi Metropoliti ile bir görüşme ayarladığını haber verdi. Bu, sevgili Dr. Oktay Cumhur Akkent’in yorulmak bilmez çabalarının bir başka sonucu, harika bir gelişmeydi.

(Okuyucuya not: Bu bölüm umduğumdan daha uzun oldu, fakat 1998 yılının olayları gerçekten çok mühimdir, duyurulması şarttır. Bu görüşmemiz de elbette bu bölümde yer almalıdır, böylelikle 1998 yılı olaylarının sonuna gelmiş olacağız.)

Dr. Akkent’le beraber Süryânî (Suriye-Ortodoks) Kilisesi’ne, Metropolit Yusuf Çetin ile görüşmeye gittik.

Geniş, ferah bir konferans salonunda iki tarafa geniş koltuklar konmuştu. Daha büyük üç koltuk salonun baş tarafına süslü masanın arkasına yerleştirilmişti. Yere harika Türk halıları serilmişti. Tavandan iki devâsâ avize sarkıyor, zaten güneş gören odayı aydınlatıyordu. Duvarlarda Atatürk'ün, şimdiki Patrik'in, Kilise'nin eski mensuplarının fotoğrafları asılıydı. Ayrıca içeri girince, oturmakta olan Metropolit'in sağ yanındaki büyük Türk bayrağını farkettilik. Biz kendisine yaklaşırken ayağa kalkmak nezâketini gösterdi. Elini Türk usulünce öptüm, yardımcısı tarafından sol yanındaki iskemleye oturtuldum, Dr. Akkent de benim soluma oturdu. Kilise yönetiminden sekiz kişi odanın karşı tarafındaki iskemlelere oturdular. Metropolit söze ziyaretimizden duyduğu memnuniyeti belirterek başladı. O sırada gümüş tepsilerde çay ve kek ikramı yapıldı. Bütün sohbet Türkçe devam etti. Malûm soru yine geldi: Türkçe'yi nasıl öğrendiniz? Herşey kurallara uygun ve içten idi, fakat bu hava değışecekti. Dr. Akkent her zaman çalışmalarımıza övmeye meraklıdır, ta 1960'daki ilk tanışmamızla lâfa girdi. Sanki benim reklamcımış gibi çalışmalarımı anlattı. Her zaman o şekilde konuşmuştur, çünkü halkını ve milletini seviyordu ve benim felsefemi harfiyyen paylaşıyordu. Metropolit kilisenin ve cemaatin problemlerinden bahsetti, gençlere Arâmî dilini öğretmekte zorlandıklarını anlattı. Cemaatinin, ülkeleri Türkiye'ye olan bağlılık ve sevgisini dile getirip, içinde yaşadıkları hür ve rahat havadan son derece hoşnut olduklarını bilhassa vurguladı. Sonra yazar konuşmaya başladı, önce Metropolit tarafından kabul edilmekten duyduğu şükranı ifade edip sonra çalışmalarımız hakkında kısaca bilgi verdi. Ben orada bir Ermeni olduğunu nerden bilecektim?

Bu kitabın X'uncu bölümünde, bu görüşme sırasında ifade ettiğim görüşler geniş bir şekilde yer alacağından, onları burada açıklamaya gerek yok; fakat ben konuşurken, Metropolit'in solunda oturan beyefendilerden birinin yüzündeki sıkıntıyı ayan beyan görebiliyordum. Sözümü bitirdiğimde tek olumsuz yorum ondan geldi. Adı söylendi, Ermeni ismiydi ve beni ERMENİLERİN *Türk Düşmanlığı* terimini kullandığım için şiddetle eleştirdi.

Tam olarak dedi ki: "Ermenilerin Türklere karşı kini, nefreti yoktur!"

Tartışma havası yaratmadan dedim ki, "Kardeşim, ya ben kendimi doğru anlatamadım, ya siz sözümü anlamadınız." Toplantı el sıkışarak ve dostça vedâ sözleriyle sona erdi.

Eylülün ilk günlerinde New York'a Bayside'daki evimize, ailemiz, arkadaşlarımız, Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu için birçok kıymetli bilgilerle döndük. Fotoğraflarla birlikte pekçok gazete makalesi, röportajlar. Her türlü övgüye lâayık esaslı bir başarı olduğunda herkes hemfikirdi. Yazarın bunca iltifattan dolayı ziyadesiyle sevindiğini söylemek az olur, fakat sevgi ve övgü ifadeleri hiç beklenmeyen yerlerden de gelecekti. 1998'in olağanüstü olaylarını bitirmeden önce okuyucuya bir şey daha arzedeceğim:

1998 Eylül ayında Federasyona, yazar adına gönderilmiş bir mektup geldi. Tarihi 22 Ağustos 1998 idi. Tanımadığım bir bey tarafından yazılmıştı. Adı Mehmet Ali Baysal idi, İstanbul'da Küçükçekmece'de oturuyordu. Daktiloda yazılmış 1 sayfalık mektubunda 86 yaşında olduğunu söylüyordu. Yazar hakkında yazılmış bir makale onu mektup yazmaya itmişti. Sanatkârâne övgü kelimeleri, bu Türk dostuna olan sevgi ve saygısının derinliğini ortaya koyuyordu. Onun derin sözlerinin bir cümlesini bile tercüme etmek, yazarın kibirli biri olduğu izlenimini uyandıracaktır. Eğer okuyucu bu yazarın duygularla başa çıkamadığını düşünüyorsa, yanılıyor. Sayın Baysal, tamamen yabancı bir adamdı. Şükran dolu cevabım gecikmedi. Baş tarafına kırmızı beyaz bir Türk bayrağı basılmış bir kâğıda cevabımı daktilo ettim. O vakitten itibaren yazışmamız devam etti, ayrıca birkaç defa telefonla arayıp ona ve ailesine sevgi ve saygılarımızı bildirdik.

İki ay sonra, yine Federasyonun bürosundayken yazar kendi adına gönderilmiş bir zarf buldu. Ürdün'ün Amman şehrinden geliyordu. El yazısıyla yazılmış mektubu yazan bir kız öğrenciydi, ailesiyle beraber Ürdün'e gitmişti, Amman'da tahsiline devam ediyordu.

Mektubun tarihi 28 Ekim 1998'di, yazarın adı Elâ Uluatam ve yaşı 13. Bir kere daha şiddetli bir duygu beni sardı sarmaladı, öyle ki büroda çalışanların kimi "kötü haber" sanıp korktu. Kızın mektubu, Ali Baysal'inkine benziyordu ve 13 yaşındaki bir çocuğun yüreğinden gelen temiz bir sevgi ile doluydu. Ayrıca, Ankara'ya Kültür Bakanı'na yazdığı bir mektubu da ilâve etmişti. O mektupta, ailesiyle beraber Ankara'da tatildeyken, bizim sergimizi gezdiğini, o kadar tarihî belgenin bir arada oluşundan ve bir Amerikalı'nın Türkiye ve Türk halkı adına çalışmalarından şaşkına döndüğünü yazıyordu,

Bu inanılmaz yıl, yazarın adının Türkiye'nin en büyük gündelik gazetelerinden birinde çapraz bulmacada sorulması ile son bulacaktı!

Yazarın hissettiği inanılmaz mutluluğu bu sayfalara taşımak nasıl mümkün olur ki! Onun dosyasında iki uzak ülkeden iki yabancının yazdığı el yazısı iki mektup var. İnsanlar arasında barış arama felsefesi birbirine benzeyen iki mektup. Biri 13 yaşında bir çocuktan, öteki 86 yaşında bir beyden. İkisi de, hiç tanımadıkları bir adamdan ciddî olarak etkilenmişlerdi. Çünkü ikisi de, o adamın hayatını dolduran sevdayı paylaşıyorlardı: Nefretin ve genç çocukların beynini kemiren önyargının kökünü kazımak.

Yazarın yaptığı bu muydu? Yazar, bu mektup sahiplerinin yüreklerine o kadar mı dokunmuştu ki, onlar, sevgilerini ifade etmek üzere benzer bir yolla kendisine ulaşmışlardı? Yazar ikisine de, Elâ Uluatam'a ve Mehmet Ali'ye sonsuza kadar hürmetkâr ve müteşekkîr kalacaktır.

I-1.1999. Çalışmalarımız beklenmedik ciddî atılımlarla devam ediyor. Bir adamın böylesine kendini bu işe adanması, bu enerjisi karşısında kafaları karışan arkadaşlar olmalı. Hatırlatayım, bu adam bu sene 67 yaşına bastı. Kaderden kaçılmaz!

27 Ocak 1999. Bizim Süryânî Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu ile bugün tarihî bir görüşme yapıldı. Yazar tarafından yazılı olarak yapılan bir istek sonucu, Muhterem Mor Cyril Karim Federasyon temsilcilerini New Jersey Lodi'deki makamında kabul etmeyi uygun gördü. Başkan Dr. Ata Erim, Egemen Bağış, yazar, eşi Mary, Başpiskopos ve Kilise yönetiminden bazı din adamları tarafından karşılandık. Sohbet samimî ve verimli geçti. Başpiskopostan Türk toplumu içinde yaptığımız faaliyetlerden ötürü iltifatlar aldık. Odanın içinde Mary'den başka hiç kimse bu toplantıdan ne kadar mutlu olduğumun farkında değildi. Ortak kardeşlik duygularının iki yüce başlığı vardı: Biri Hıristiyan, öteki Müslüman. Toplularımızın ortak âdetlerinden biri olarak, ev sahibimiz tarafından kek ve çay ile ağırlandık, ziyaretimizden memnun olduklarının sıcak bir ifadesiydi bu. Atmosfer resmîydi, fakat bir saatlik sohbet sonunda ortalık ısındı, ortak bir dostluk havası doğdu, nükteli yorumlar yapıldı. Tanışmak, dostluk eli uzatmak, aynı şekilde mukabele görmek için tek ön şart iyi niyetli insanların istemesiydi. Ayrılışımız da gelişimiz gibi samimî duygularla oldu, hazır olan herkes şükranlarını bildirdi. Toplantı haber medyasının dikkatini çekmedi, fakat orada bulunanların, o gece başlarını yastığa koyduklarında, faydalı bir görüşme yaptıklarından dolayı kalplerinde bir tatmin duygusu hissedeceklerine emindim.

Ne yazık ki, yukarıda anlattığıma benzer bir senaryonun Ermeni Cemaati ile olması hayal bile edilemez. Son bir jest olarak karşılıklı hediyeler alınıp verildi: Dr. Erim Muhterem Başpiskopos Karim'e Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin mimarı, ölümüsüz Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatını anlatan bir yüzüncü yıl albümü hediye etti. Başpiskopos her birimize Antioch Süryânî Kilisesi'nin ilâhilerininin kaydedildiği birer CD hediye etti. Kilisemizin, genç çocuklardan oluşan korusu okumuştur. İncil'de geçen Antioch şehrinin, bugünkü Türkiye'de modern Antakya şehri olması bir yana; ilâhilerin müziği, çalınan enstrümanlar, her "taksim" hepsi Türk usulündeydi. Güfteler Aramî dilinde okunuyordu. Harika bir eser.

1999'un şubat ayında Ankara'dan, Sevinç Yaman kardeşimizden harika bir haber aldık: Kültür Bakanı sergimizi bir kere daha açmak üzere yine bizi davet ediyordu. Bu defa İstanbul'da olacaktı! Mary'nin keyfine diyecek yoktu: ALIŞVERİŞ! Yazar karışık duygular içinde şaşkına dönmüştü: Elbette çok büyük bir şerefti bu. 1998 Ağustos ayındaki ilk sergiden bu kadar kısa bir süre sonra yine davet edilmekten ötürü değil sadece, serginin bu defaki mekânı İstanbul'da Atatürk Kültür Merkezi olacaktı! Zaman daima benim en tehlikeli hasmım olmuştur. Malzemenin çoğu Ankara'da kalmış bile olsa, hepsi İstanbul'a getirilecekti, en büyük korkum: *Hazırlanmak için yeteri kadar zamanım olacak mıydı?* Yerleştirme ve hazırlama işleri Ankara tecrübesinden bilindiği için İstanbul'daki düzenleme mutlaka daha kolay olacaktı. Böyle olacağını varsaydım. İstanbul'a varmadan önceki haftalarda çekeceğim ızdıraptan haberim olsaydı, daveti geri çevirirdim.

10 Mart ilâ 16 Mart 1999 tarihleri arasında "Bir Amerikalı'nın Türkiye Sevgisi" sergim açık olacaktı. Herşey hazırlanmıştı, gidiş dönüş biletler, otel rezervasyonları, hatta Sevinç kardeş bile, Ankara'da olduğu gibi, yine bize yardım etmek üzere İstanbul'a uçacaktı.

Sonra olan oldu, bir faks gönderildi bize. İstanbul'a 9 Mart günü inecektik! Bir hata olduğunu düşündüm. Telâşla Ankara'yı aradım. Hayır, hata filan yoktu! Serginin açılışından bir gün önce orada olacaktık!

Bu inanılmaz gelişme yüzünden mutluluğum paramparça oldu. Buradaki hazırlıklarımız, yanımızda götüreceğimiz malzeme, hepsi uçağa binmek üzere hazırды. Belli ki yolculuk programımızı herhangi biri hazırlamıştı. Fakat yirmi masayı düzenlemeyi nasıl becerecektik? Masalar! Masalar sergi mekânında hazır olacak mıydı? Yüreğimi bir sıkıntı doldurdu. Endişelerimi o kadar insandan nasıl gizleyecektim? Korkularım gerçek olmak üzere idi....

Havaalanına varışımız yine duygularımızı kabarttı. "AİLELERİMİZDEN" bizi karşılamak üzere gelmiş hiçkimse yoktu, kalabalığın içinde bir tek tanıdık çehre görmedik. Bununla birlikte, pasaport kontrollerimiz herhangi bir gecikme olmadan yapıldı. Mary'le birlikte gelen yolcu salonuna vardığımızda, dehşet içinde idik. Çünkü saat öğleden sonra 2'yi gösteriyordu. Ve serginin açılışı ERTESİ SABAHTI!

Endişemiz bir anda kayboldu, cenneten bir yüz görmüştük: Sevinç Yaman! Neşeyle, gözlerimiz yaşararak kucaklaştık. Konuşmaya fırsat bulamadan etrafımızın televizyon kameralarıyla, basın mensuplarıyla sarılmış olduğunu gördük. En az yirmi kadın ve erkek. Biz etrafımızı saran çemberin içindeyken, yüzlerce kişi durup uçaktan inen bu çifti süzüyordu. Kameralar patladı, peşpeşe sorular geldi, muhabirler mikrofonlarını yüzüme yüzüme uzattı, başa çıkılması zor bir vaziyetti.

Mary bagajlarla ilgilenme işini üzerine aldı, birkaç görevli valizleri tekerlekli arabaya yüklemeye koştı. Bu gazetecilerin ne zamandır bizi beklediğini biliyordum ve onlara istedikleri bilgiyi vermek benim görevimdi. İçimde kopan fırtınaları hiç belli etmeden, sakin ve duyulabilir bir sesle, ziyaretimizin gayesini açıkladım, Kültür Bakanlığı'ndan aldığımız davet, Türkiye ve Türk halkı adına bir ömürdür süren çalışmalarımız ve sergimiz hakkında bilgi verdim. Sonunda Sevinç yine bizi "kurtarmak" üzere geldi, yavaş yavaş yürürken herkese ilgilerinden ötürü teşekkür ettik. Valizlerimiz bir arabaya yüklendi, biz de başka bir arabaya Sevinç'le beraber bindik, otelimize doğru yola çıktık.

Valiz boşaltacak zaman filan yoktu, hemen elimizi yüzümüzü yıkayıp lobiye Sevinç'in yanına döndük. Dosyası elinde, bizi bekliyordu.

Atatürk Kültür Merkezi çok etkileyici modern bir binaydı. Önünde bir park vardı. Binanın sol yanına, caddeye bakan tarafına dev bir poster asılmıştı; üzerinde yazarın adı ve sergi hakkında bilgi yazılıydı. Kayar kapılardan içeri girerken, içeriğinin muazzam ve modern havasını farkettilik. İkinci kata giden merdivenler halı kaplıydı. Kültür Bakanlığı'nın ve Kültür

Merkezi'nin memurları içeri adım atar atmaz bizi karşıladı. Kısa bir hoşbeşten sonra benim sadece iki sorum vardı: Sergi salonu nerede ve masalar nerede?

Çok kibar bir bey sergi salonuna doğru ilerledi, giriş katında ana kapının sol yanındaydı. Çok geniş, tamam; çok yüksek tavanlı, tamam; iyi güneş görüyor, bu da oldu; fakat MASALAR? Masalar NERDEYDİ? Salonda BİR TEK bile masa yoktu!

“Masalar buraya getirilecek.” dediler.

Saat öğleden sonra 4.30'du. Yirmi masayı bu saatten sonra yerleştirmek insanoğlunun yapabileceği bir iş değildi. Zaten ortada bir tek masa da yoktu daha! Endişemi daha fazla saklayamadım, patladım. Henüz tanıştığım, her biri yardım etmeye can atan o memurlar sıkıntımından nihayet haberdar oldular. Fakat asla nezâketsizlik yapmadım, onların endişesini arttırmaktan kaçındım. Mary öfkemi açığa vururken, kalp krizi geçirmemden korktu. Bu benim sergimdi, benim bir ömür verdiğim çalışmaydı, ve bu bir haftalık sergiden halkın beklentisi Ankara'dakinden çok daha fazla olacaktı. Salonu adımlamaya başladım, bir yandan kendi kendime konuşuyordum, bu düpedüz kaostu, inanamıyordum!

Dışarda bir kamyonet göründü, işçiler büyük, ağır, ev mobilyası tipinde masaları taşımaya başladılar. Hepsi de tozluysa ve AYAKLARI YOKTU! Alet edevat getirildi ve ayaklar monte edilmeye başlandı. Yalvardım: “Ben 6 feet uzunlukta hafif alüminyumdan yapılmış, KATLANABİLİR ayaklı masalar istemiştım. Burada, binada başka sergiler için kullanılan masalar mutlaka olmalı!”

Telâşlı bir arama faaliyeti başladı, bir yandan ayak montajı devam ediyordu. Hiç bir şey endişemi geçirmiyordu, öfke demek daha uygun bir kelime olacak. O sırada bir işçi nefes nefese geldi: “Masaları bulduk...” Lâfının gerisini, o sırada ne kadar rahatlatıcı da olsa şimdi burada tekrarlamaya gerek yok. Alüminyum masalar benim isteğim doğrultusunda salona bir yerleştirildi. Ne yazık ki, iki ahşap masa da ayakları takılmış ayağa kalkmıştı, onları tekrar ayırmak gerekecekti! Yazar, bütün bu anlatılan yanlışlıklar komedisinde mizah unsurları bulabilen olur mu diye merak ediyor şimdi.

Nihayet, saat 6'da masalar yerlerine kondu ve üzerlerini yerleştirmeye başladık. Ankara'dan gelen malzeme de buradaydı, bizim yanımızda getirdiklerimizle birlikte herşey yerlere yayılmıştı. Her masaya Amerika'dan getirdiğimiz kırmızı örtüler örttük ve masaları birer birer doldurarak sergiye hazır hale getirmeye başladık. Sevinç de bizimle kaldı ve üçümüz üç saat boyunca çalıştık. Birkaç kişi ertesi sabah tamamlamamızı teklif etti, “hayır,” diye çığlık attım, “Bu iş bitene kadar gitmeyeceğim!”

Hazırlık saat 9.30'da beni tatmin edecek şekilde bitmişti, fakat biz de bitmiştık. Uçaktan inip doğrudan Kültür Merkezi'ne gitmek, yukarıda anlattığım olaylara dayanmak, bizim için çetin bir tecrübe olmuştu. Sevinç akşam yemeğini otelde yememizi teklif etti. O kendi odasına çekildikten sonra, biz de Mary'le odamıza çıkıp birkaç saat uyuduk. Hayallerim bir kere daha gerçeğe dönüyordu, emeğim yine yüzlerce insan ve medya tarafından gezilip incelenecekti. İnsanların tepkisi ne olacaktı? Zihnimde günün olayları hâlâ taptaze dururken, Mary'nin müspet tahminleri sıkıntımı, kötümserliğimi dağıtamadı. Kısacası, benim dehşetli korkum şu idi, sergi başarısız olacaktı.

Talihsiz bir başlangıç olmuştu ve önsezim tam bir felâket tellâlı olmasına rağmen, açılış töreninden kapandığı ana kadar sergi çok büyük bir itibar gördü. Kültür Bakanı'nın temsilcisi kurdelayı kesme merasiminde hazırды. Yüzlerce ziyaretçi, haber medyasından temsilciler hazırды, iki tane son derece büyük, güzel çiçeklerden yapılmış çelenk gönderilmişti. Resmî konuşma ve açılıştan sonra, yazar bitip tükenmiş vücudunda kalmış enerji zerrelere sığınarak, birkaç ay önce Ankara, Millî Kütüphâne'de olduğu gibi, gelenlere ilgilerinden dolayı derin teşekkürlerini bildiren bir konuşma yaptı.

· 6 feet: 1 metre 82 santimetre (ç.n)

İlk sergim için anlattıklarımı bir daha anlatarak bir o kadar daha yer harcamak istemiyorum. O yüzden, sayısız özel ve sevgili kişilere takdirlerimi sunarken kısa kesmek zorundayım.

Serginin açık kaldığı hafta boyunca yazar TRT Ankara Radyosu'nda röportaja çağrıldı, Türkiye adına olan çalışmalarını ve serginin önemini anlattı.

Yüzlerce ziyaretçi arasında kimler yoktu ki? Büyüknal ailesi: Ayhan, Türkân, Dr. Cenk ve Dr. Evin; Köksal ailesi: Dr. Osman, Şadan, Bahar ve Ceylân ve onların aileleri; sevgili dostumuz Halil Ekmekçi; genç bir hanım ki o sırada orduda olan Kemal Kutlu'nun eşi olduğu söylendi, onunla New York'ta dost olmuştuk ve en değerli misafirimiz Mehmet Ali Baysal, eşi ve bütün ailesi. Kucaklaştık, herkesin gözü yaşlıydı. Yazara o kadar güzel mektubu yazan beyefendi ile kucaklaşmak, hep kalbimde taşıyacağım bir şerefti, bu aziz adamı bir gün bir daha kucaklamak için dua ettim!

Birgün genç bir hanım yaklaştı yanımıza, arkasında yaşları 12-13 gözükten en onbeş çocuk vardı. Kendisinin onların öğretmeni olduğunu, öğrencilerinden bir kısmını sergi hakkında ödev yapmaları için getirmeye karar verdiğini söyledi. Bizi çok mutlu ettiler, çocuklar etrafımızı sardığında fotoğraflar çekildi. Bir başka gün genç bir adam dikkatimi çekti, her masanın başında çok fazla zaman geçiriyordu. Son parçayı da okuduktan sonra (okuyucu onu XI'inci bölümde bulacak) genç ziyaretçi bana yaklaştı ve dedi ki: "BenTürk'üm, üniversiteyi bitirdim, şu son bir saattir, tarihim hakkında, dört yıllık üniversite öğrenimim sırasında öğrendiğimden DAHA FAZLA şey öğrendim!"

Bu sözlerine karşılık şükranımı ifade etmek kabiliyetimi aşıyordu, fakat bu yabancı için hissettiğim sevgi gözlerimde kendisini belli etti. Ziyaretçi defterimiz yüzlerce misafirin el yazısıyla yazdığı mesajlarla doldu. Herbirisi sevgi ve teşekkür bildiriyordu. Yukarıda adı geçen ailelere Dr. Necip ve Güler Koylu'yu ve Dr. Oktay Cumhur ve Özden Akkent'i de ilâve etmeliyim. Onlara da ilgileri için minnettarız.

Hergün yüzlerce kişi sergiyi gezdi, daha memnuniyet verici olanı, her yaştan sayısız insan bize ulaşıp sergiye dönüştürdüğümüz yıllar süren bu çalışmamızdan ötürü teşekkürlerini bildirdiler. Bir öğleden sonra, Türkiye'nin eski ABD Büyükelçisi Sayın Nüzhet Kandemir'in davetine icabet edeceğimizden sergiden ayrılmak zorunda kaldık. ABD'nde görev yaptığı sırada onunla birçok defa görüşmüştük, hatta Washington Büyükelçiliği'ne davet edilmem de o sıralarda olmuştu. Haberleşmemizin ardından, Büyükelçi yazarla buluşmak üzere İstanbul'un en itibarlı otellerinden birinin lobisinde randevu verdi. Kararlaştırılan gün ve saatte Sevinç ve Mary ile beraber otele gidip Büyükelçi ile buluştuk. Sıcak bir hal hatır sormadan sonra bizi otelin lüks lokantasına çaya davet etti. Yanında yardımcısı da vardı. Ortak konularımızı görüşürken çay, kahve (elbette ikisi de Türk usulü) ve kek sipariş edildi. Hepimiz büyükelçinin sıcak misafirperverliğinden çok memnun kaldık, bir saat sonra ayrılırken bu duygularımızı kendisine de söyledik. Sergimize geri döndük, pekçok insan masalardaki malzemeyi, hayatlarında daha önce hiç görmemişçesine seyrediyordu. Günlerimiz azalmıştı, kapanış yakınlığı, Mary henüz alışverişe çıkacak zaman bulamamıştı. Yine de, bir öğleden sonra sergide ben kaldım, şöförümüz Mary'i birkaç yere götürdü de, doya doya alışveriş yapabildi.

Türk Hava Yolları'nın bürosuna gittik, İstanbul'da kalışımızı biraz uzatmak istiyorduk. Fakat bir hafta boyunca bütün uçuşlarda yerler doluydu. 16 Mart 1999'a iki gün kalmıştı. O gece Atatürk Kültür Merkezi'nde mühim bir davet olacaktı, Sevinç Kültür Bakanı'nın da orada olacağını keşfetti. Biz dışarıda beklerken, Sevinç koşup Bakanı buldu, birkaç dakikalık bir görüşme talep etti. Bakan kabul edince, Sevinç merdivenlerden koşarak inip geldi, bizi aldı tekrar yukarı, Bakan İstemihan Talay'ın yanına götürdü. Birkaç dakikalığına bile olsa, Bakan'la buluştuk, bize resepsiyondan önce sergiyi gezdiğini söyledi.

Son gününde de sergiyi pekçok insan gezdi. Sayısız insandan gelen sevgi ifadeleri içimizi tarifsiz neşelerle doldurdu. Sonra, son ziyaretçi de gitti, ben kapıda durup ömrümün eserine baktım. Resim albümlerini evimize götürmek üzere yanımıza aldık ve ikinci defa olarak

bilgi hazinemi orada bırakıp yavaş yavaş yürüyüp gittim. “Ailelerimizi” ziyaret edecek zamanımız yoktu, ertesi gün hareket edecektik. Havaalanında Sevinç bekliyordu, bu defa kolunun altında dosyası yoktu. Onunla vedalaşmak yine çok zor oldu. Sevgili “kardeşimiz” bizim için ne çok şey yaptı! Evet, kucaklaştık , öpüştük, ağlaştık (Şu Türkler öyle duygusal ki!).

Amerika’ya dönerken, Mary de ben de, son bir haftanın unutulmayacak olaylarını yeniden yaşar gibi olduk. İlk günün sıkıntısı, elbette serginin müthiş başarısı ile silindi gitti. Fakat yazarın o ilk sıkıntısı kendini bazı ciddî problemler şeklinde gösterdi. Önce uçakta, ikincisi eve vardktan sonra. New York’a iki saatlik yolumuz kalmıştı ki, yazarın mûtabur kanamalarından biri başladı. Yıllardan beri olduğu gibi, şiddetli bir kanama, çok tazyikliydi, ne yaptıysak durduramadık. Mary buz ve kâğıt mendil istedi, mendiller yığıldı, işe yaramadı. Bir sonraki atak tuvalette oldu, bir elimle sağ burun deliğine bastırıp basınç uygularken, öteki elimle lavaboya sıçramış kanları temizliyor ve dengemi korumaya çalışıyordum, çünkü uçak henüz havadaydı!

Uçaktaki durum nihayet bitti, fakat bagajlarımızı alma yerinde bir atak daha oldu. Yazarın durumu evde daha da kötüleşti. Önce ağır bir gribe yakalandı, hastalık zatürreye döndü. Öyle başarılı bir serginin bu şartlar altında yapıldığına kim inanabilir? Neyse, önemli olan, sonunda yazarın iyileşti ve faaliyetlerine devam edebildi.

21 Mart 1999. Bu tarihte sevgili “kardeşimiz” Gönül Akın Ankara’daki evinde gazetede bulmaca çözüyormuş, sonuna doğru, o ne, yazarınızın adını bulmak için ipucu veriliyor! Harfleri tamamladıktan sonra bulmacayı bize postalamış. Türkiye’nin büyük bir gazetesindeki çapraz bulmacada ikinci defa olarak adımızı görmek, gerçekten hiç umulmadık bir keyif verdi.

23 Haziran 1999. New Jersey Eyaleti, Kanal 10, Federasyon’a telefon etti, Ermeni meselesini Türk bakış açısıyla anlatacak birisiyle röportaj yapmak istiyorlardı. *Türk bakış açısı!* Yıllardır medya Türk bakış açısına ilgisiz kalmıştı. Şimdi bir haber programı, Türklerin fikirlerini yayına koyacaktı. Yazara müracaat edildi ve şüphesiz o da memnuniyetle karşıladı. Federasyon’un bürosu tamiratta olduğundan Dünya Türkleri Kongresi bürosunun kullanılması kararlaştırıldı. O da, Birleşmiş Milletler’in karşısındaki Türkevi binasındaydı.

Mary’le beraber röportajı yapacak olan Ms. Juri Tatsuma’ya ve kameramanına büroya kadar eşlik ettik, hazırlıklar başladı. Kayıttan önce Ms. Tatsuma kendisini hazırlamak için bazı sorular sordu. Röportaj yarım saatten fazla sürdü. Tabî ki sonuçta bir kısmını kestiler. Yine de, bir haber programıydı, yüzbinlerce Amerikalı daha önce hiç duymadıkları gerçekleri duydular ve bu yüzden başarılı bir işti.

J-1. 23 Şubat 2000’de evde otururken yazara bir telefon geldi. Beyaz Saray’dandı. Federasyon temsilcileriyle Beyaz Saray arasında telekonferans ayarlanmıştı, Kıbrıs meselesi görüşülecekti. Seçilen konuşmacılardan biri olduğumdan, Beyaz Saray görevlilerinden biri arıyordu ve ertesi gün kararlaştırılan saatte telefonumun başında olmam isteniyordu. O gün, ciddî bir kansızlığın getirdiği çöküntü sebebiyle yattığım hastaneden çıktıktan onaltı gün sonraydı.

24 Şubat 2000, öğleden sonra, telefon çaldı ve 45 dakika boyunca arkadaşlarla Kıbrıs davasında Türk görüşlerini savunduk. Bizim çalışmalarımız Türk milleti adına idi, sadece Ermeni meselesi ile sınırlı değildi. Kıbrıs, Azerbaycan, Bosna Hersek, Kırım Türkleri ve diğer Türkî halklar, hepsi Federasyon faaliyetlerine dahil konulardı. Telekonferans ABD’nin tavrını değiştirmede, fakat en azından Türk görüşü duyulmuş oldu.

28 Şubat 2000, Virginia Eyaleti’nin başşehri Richmond’daydık. Eyalet Senatosu Eğitim Komitesi yine bir Ermeni Tasarısı görüşüyordu. Halktan seçilen gruplar toplantıya katılmak üzere davet almışlardı. Federasyon büyük bir minibüs kiraladı; Mary, Federasyon’dan

altı arkadaş ve yazar Virginia Eyaleti'nin başşehrine doğru yedi saatlik bir yolculuğa çıktık. Richmond'a vardık. Komite odasına girdiğimizde, oturum devam ediyordu. Washington merkezli Türk Amerikan Dernekleri Asamblesi'nden arkadaşlarımız da ordaydı, yazar seyircilerin en ön sırasına oturtuldu. Senatörler gündemlerindeki pekçok meseleyi görüştü. Çok şükür, Ermeni Tasarısı gündemin en son maddesiydi. Biz varmadan önce görüşüp tartışmış olsalardı, Türk tarafı önemli bir konuşmacısını kaybetmiş olacaktı. (Hâlâ benim kaderimden şüphemiz mi var?)

Oda Ermenilerle doluydu; biz kadın-erkek toplam onbeş kişiydik, halbuki ikiyüzden fazla Ermeni vardı. Her iki taraftan üçer konuşmacı beş dakikalık bir süre içinde kendi görüşlerini açıklayabilecekti. Önce Ermeniler, alışılmış tiradlarına başvurarak, 1915'te Osmanlı Türkiyesi'ndeki olayların gerçek yüzünü çarpıtarak anlattı. Odadaki Ermeniler orada Tasarı'ya muhalif üç Türk konuşmacı olduğunu biliyordu, fakat hiç biri Türk konuşmacılardan birinin Ermeni kökenli olduğunu tahmin edemedi! Yazarın en son konuşmacı olmasına karar verilmişti. (Bir deyiş vardır ya: En iyiyi sona sakla) Bizim konuşmacılar etkili konuşmaları sırasında gayet sâkindiler ve ikisi de beş dakikalık sınırı aşmadı. Üçüncü konuşmacı takdim edildi, ve o geçmişte pek çok defa yaptığı gibi, konuşmasını bitirmesi için ihtar gelene kadar söze devam etmeye kararlıydı. Üçüncü konuşmacı tabî ki yazarımızdı. Kürsüye geçti, mikrofonu ayarladı, herkes onu rahatlıkla duyabilmeliydi, sonra hilâl şeklinde oturmuş senatörlerin tek tek yüzüne baktı. Kendisini tanıttı ve Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu üyesi olduğunu bildirdi, fakat o noktada Ermeni asıllı olduğunu söylemedi. Senato'nun hazırladığı tasarı metnini bir eliyle kaldırıp sallarken ilk kelimeleri duyuldu: "Beyler, bu tasarı iğrenç birşeydir!" Osmanlı hükûmetine karşı Ermenilerin giriştiği savaş ve vatana hıyanet suçuyla ilgili etkili fikirler öne sürdü. Bütün bu fikirleri bir sonraki bölümde bulacaksınız. Ve sonra dedi ki: "Konuştuğum herşeyi gayet iyi biliyorum; çünkü ben Ermeni bir anne ile Süryânî bir babanın evlâdıyım!"

Afallamış bir sessizlik anı odayı kapladı, ardından Ermeni seyirciler tarafından birkaç sızlanma, homurdanma duyuldu. Oturum başkanı sükûnete davet etti ve konuşmacı hareketlerinde ve seçtiği kelimelerde son derece dikkatli olarak, senatörlere kısaca Türk-Ermeni tarihi eğitimi verdi. Konu, hiçbirinin bir bilgi zerresine bile sahip olmadığı bir konuydu. Söylediği gibi, konuşmacının durmaya hiç niyeti yoktu, fakat beklendiği gibi başkan sözlerini tamamlamasını istedi. O da dikkatleri için senatörlere teşekkür ederek, arkaya yürüyüp, arkadaşlarının yanına döndü. Şimdi her senatör Tasarı hakkında kendi görüşlerini açıklayacaktı. "EVET" demeleri için yıllardır baskı yapan, paralı Ermeni seçmenlerinin varlığından elbette haberdardılar.

Birkaç senatör, hiç değilse, oy kullanmadan önce, söz konusu tarihî dönem hakkında biraz daha bilgi sahibi olmaları gerektiğine işaret etti. Fakat bu, Türk tarafına yönelik tasarlanmış küçük bir gönül alma manevrasıydı. En azından şimdilik... Çünkü birkaç hafta sonra Tasarı'nın kabul edildiğini öğrendik. Bunun sonucu olarak, Virginia'daki okullarda Ermeni Soykırımı masalı öğrencilere öğretililebilecekti. Bir kere daha, korkak Amerikan politikacıları Ermeni Nefret Tâcirleri'ne teslim olmuş, ABD ve Türkiye Cumhuriyeti arasındaki dostluğu tehlikeye atmışlardı.

Oda boşalmaya başladı, bizim grup Mary ile yazarın etrafını çevirerek yavaş yavaş bekleme salonuna doğru yürüdük. Nefretle dolu gözlerin üzerinde dikildiği bir kişi vardı: Yazar.

Ermenice konuşan bir kadın sesi duydum: "Tükürün yüzüne!"

Sonradan öğrendim, bir adam bana vurmak üzere elini kaldırmış, fakat Mary onun kolunu tutup itmiş. Yine sonradan bana söylendiğine göre, bir başka kadın Ermenice bağırması: "Orospu çocuğu!"

Ben o lâfları duymuş olsaydım, kıyamet kopardı...

Kore Savaşı sırasında ABD’ni destekleyen ülkelerden biri Türkiye Cumhuriyeti olduğu için, Federasyon, binlerce Amerikalı eski askerın Broadway’den Battery Parkı’na yapacağı yürüyüşe katılmaya davet edilmişti. Kore Savaşı denen cehennemde can veren binlerce Amerikalı kadın ve erkeğin ve müttefiklerinin aziz hatırasına yaptırılan anıtın açılış töreni yapılmıştı o gün. Amerika’daki Türk toplumu ile Amerikalı Kore Muharıpleri arasındaki dostluk bağları, yıllar önce yazarın gayretleriyle başlatıldığından, Büyük Yürüyüşe katılmak ve âbidede yer almak bizim için gerçekten bir şeref olmuştu. Büyük boy Amerikan ve Türk bayraklarımız, Federasyon’un flaması, ve yirmi kadar kişiyle (en az yüz kişi gelir diye bekliyordum), kortejde yerimizi almıştık. Yürüyen gazileri seyreden ve alkışlayan binlerce seyirciden gelen tepkiyi tahmin etmemiz mümkün değildi. Biz yürürken, iki tarafı dolduran halk alkışlamaya ve hep bir ağızdan bağırmaya başladı: “Allah Türkiye’yi korusun! Allah Türkleri korusun! En Büyük Türk”!

Türk bayrağını gören, cadde boyunca yığılmış halkın alkış yağmuru altında şaşkına dönmüştük. El sallayarak binlerce Amerikalı’ya teşekkürlerimizi, minnetlerimizi bildirdik; onların Kore’de Türk askerinin yiğitliğini hatırlayan oğulları, babaları, kardeşleri vardı. General Douglas McArthur Türk Silahlı Kuvvetleri’ni şu ölümsüz sözle özetlemişti: “Türkler cesurun da cesurudur!”

O unutulmaz günden beri, Amerikalılar ve Türkler, tamamen yabancı bile olsalar, halklarımızın arasındaki güven ve dostluğun sembolü olarak birbirini kucaklar. 1991’den beri, Kore Savaşı Amerikan Muharıpleri Derneği’nin Kivlehan Şubesi, her yıl Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu’nu anma törenine davet etmiştir. Eski askerlere ve başkanları Mr. Joseph Calabria’ya, herbirimize ve ailelerinize sonsuz saygılarımızı, kardeşçe sevgilerimizi vâad ediyoruz. Amerika Birleşik Devletleri’nin ve yeryüzünün barışsever devletlerinin size minnet borcu vardır.

Burada ilâve edeyim, eski asker derneklerinin bazı şubeleri Amerika’daki Türk toplumunun her yıl New York’ta düzenlediği, kültür ve tarihimizden duyduğumuz gurur ile ABD’ne duyduğumuz bağlılığı sergileyen Türk Günü Yürüyüşü’ne mümkün oldukça katılırlar. 2001 yılında Mayıs ayı boyunca Federasyon 20’nci yürüyüşü organize etmiştir.

Neyse, 24 Haziran 2000’e, anma törenine geri dönelim. Bu törenin özelliği Kore Savaşı’nın 50’inci yıldönümünde yapılıyor olmasıydı. Halktan ve Kivlehan Şubesi’nden üçyüzden fazla kişi katıldı. Çok sayıda yabancı diplomat ve mahallî idareci arasında, Türk Başkonsolos Büyükelçi Sayın Mehmet Ezen de vardı. Federasyon’un Amerikan bayrağının rengi ve şeklindeki büyük çelengi dikkat çekiciydi. Bu muhteşem çelengi getiren dostumuz Rüstem Ateş’e, her zaman olduğu gibi töreni hatasız yöneten başkan Joseph Calabria’ya teşekkür borçluyuz. Dualar bir papaz ve bir haham tarafından yapıldı, fakat Fatih Camii’nden Çetin Demirbaş **Hoca** geldiğinde Joseph’in yanına koştum, bizim **hocanın** kısa bir Müslüman duası yapıp yapamayacağını sordum.

Programda olmamasına rağmen, Joseph son derece kibar bir beyefendi olarak “Elbette!” dedi, “Söyleyin hazır olsun, bundan sonra onun sırası.” Bu tavrı ile kalplerimizi nasıl fethetti bilemez. Üçyüzden fazla kişi, Hristiyan, Musevi, herkes ayağa kalktı, bizim Müslüman Türk din adamı dua etti. Saygı duruşundan sonra çok sayıda konuşmacı söz aldı, Türk-Amerikan toplumu adına yazar hazırladığı metni okudu. Konuşmamız alkış yağmuruyla son buldu. Asker Anıtı’nın kaidesine bayraklar, çelenkler kondu, merasim kıtası gösteri yaptı.

Bütün tören her türlü övgüye lâyıktı. ABD, Güney Kore ve Birleşmiş Milletler bayraklarından başka, sadece bir ülkenin daha bayrağı vardı: Türk Bayrağı!

16 Ekim 2000 tarihinde, ABD Senatörü Charles Schumer’i New York’taki bürosunda ziyaret ettik. Gerçekten tarihî bir toplantıydı. Federasyonun (yeni) Başkanı Egemen Bağış, yazarın eşi Mary, bir Türk işadamı ve yazar senatörle samimî bir sohbet yaptı. Her zaman hazır olduğu üzere, yazar senatöre Türk halkına karşı Ermenilerin yönelttiği iddialara dair bazı

belgeler sundu. Bu sohbet, senatörün şerefine, sahibi Türk olan Marmara Oteli'nde verilecek resepsiyonun ilk adımıydı.

25 Ekim 2000. Türk Amerikan toplumundan elli kadar temsilci Senatör Charles Schumer ve yardımcılarını New York'un muhteşem gece manzarasına bakan bir odada misafir ettiler.

Şeref misafiri geldiğinde herkes hoşgeldin demek üzere yanına yaklaşırken, sadece bir kişi biraz geride kalmıştı: Yazar. Senator Mary'nin elini sıkarken ilk sorduğu şu oldu: "Eşiniz nerede?"

Hatırlamasına şaşım. Bu bir Amerikan politikacısı ile ilk karşılaşmamız ve ilk el sıkışmamız değildi. Yazar kasıtlı olarak geride kalmıştı; çünkü, seçilmişler bugün gülümseyip Türklerin duymak istediği şeyi söylerler, yarın "Ermeni Soykırımı" masalını tekrarlarlar. Türkler politika oyununu oynamakta bir kaç nesil geride kalmışlarsa da, biz Türk tarihi hakkında hiç bir bilgisi olmayan politikacılarla yapıcı diyaloglar geliştirme görevimizi yapmak zorundayız. Senatör Schumer ikinci buluşmamızda kendisini dinleyen gruba karşı nazik ve dostça idi. Birkaç kişi yazarı misafirimize soru sorması için teşvik etti. Senatörün sorularımıza verdiği karşılık aşağı yukarı şöyleydi: "Türk-Ermeni meselesinin tarihinde bilmediğim çok şey vardı, fakat dostumuz sayesinde bir hayli şey öğrendim." Bu nazik sözleri söylerken yazarı işaret etti, herkes alkışladı, herşey yerli yerinde idi! Sonuçta, güçlü Amerikan senatörü Amerika'daki Türk toplumunun, Türk tarihini ve kültürünü yayma noktasında daha fazla sessiz kalmayacağını anladı.

11 Kasım 2000 Türk Amerikan toplumunun yine bir tarihî günü oldu. New York Birleşik Savaş Muharıpleri Konseyi, bir mektup göndererek, Federasyonumuzun Beşinci Cadde'deki yürüyüşe katılmasını istedi. Bu bizim için ciddi bir gelişmeydi, Konsey'e, binlerce Amerikan gazisinin arasına katılmaktan şeref duyacağımızı bildirdik. Federasyonun yeni üyesi olan dernek, yürüyüş sırasında Federasyon tarafından kullanılacak çiçek arabasının maddî yükünü üstüne aldı. Grubumuz yetmiş kişi kadardı, aralarında öğrenciler vardı. Çiçek arabamız binlerce seyirciden çok büyük ilgi gördü. Yüzlerce küçük Türk bayrağı dağıttık, eski askerler de halk da istiyordu. Bu manzara bize 1991'de Battery Park'taki yürüyüşü hatırlattı. Amerikan gazilerine saygımızı gösterdiğimiz bu geçit törenine dahil olmaktan ötürü şeref duyduk; öte yandan, Amerikan halkının ve eski askerlerin alkışları Türkler için besledikleri saygı ve sevgiyi gözler önüne serdi.

Bu uzun bölümün sonuna geldik. Yazdıklarımızı gözden geçirdim de, bütün alfabeyi kullanmışım. Bir kere baştan sona, bir de yarım. Buna rağmen atladığım çok şey var. Bir sonraki bölüm, yazarın bir ömürlük çalışma sahasına dairdir. O saha ki, yazar asla girmek istemezdi. Yazar, o sayfaların muhtevisiyatının tarihî doğruluk ve kesinliğine şeksiz şüphesiz inanmaktadır. Beni harekete geçiren şahsî kazanç yahut şöhret arzusu değildi, ben sadece ortak bir kültürü ve tarihi paylaşan insanlar arasında uyum arıyorum.

*(Tam bu noktada, çalışmam, İstanbul'dan gelen bir telefondan aldığımız kötü bir haber ile kesildi. **Kardeşim** dediğim, gerçek bir Türk beyefendisi Dr. Oktay Cumhuri Akkent.... Onun hakkında bu kitabın önümüzdeki bölümlerinde yazacağım daha çok şey vardı. Fakat çok üzülerek öğrendim ki, kardeşim vefat etmiş! Onun ölümü beni ve eşimi perişan etti, o derece ki birşey yazamayacağım. Okuyucuya karşı olan sorumlüğümün farkındayım, tekrar kitabımın başına döneceğim, şimdi İstanbul'daki eşine, sevgili Özden'e telefon etmeliyim.)*

*****

X- Türkiye'ye karşı Ermeni İddiaları ve Türk Milleti hakkında görüşlerim ve temel felsefem

Yıllarca çalıştıktan, onca irticâli yorum, konuşma, röportajdan sonra, artık bu bölümü tamamlamanın kolay olacağı sanılabilir. Fakat öyle değil. İki sebepten değil:

Birincisi, çünkü yazar Türk-Ermeni tarihi ve ilişkileri konusunda dindaşlarının tutumuna tamamen muhaliftir.

İkincisi, çünkü yazarın kendisini adadığı görev, yani Türk-Ermeni kardeşliğinin devamını sağlamak yolunda, benzer bir çaba gösteren, kendi etnik kökeninden tek bir fert bile yoktur. Bir esas noktayı burada tekrarlamak gerekiyor: Benim çalışmalarım Süryânî halkını ayrı tutar; çünkü Süryânî toplumunun Türk halkına karşı düşmanlık beslemediği bir gerçektir; halbuki benim diğer yarım, Ermeniler (Türkiye'nin dışındakiler), sadece Türk halkından nefret etmekle kalmıyor, bu mantıksız nefreti masum çocukların beynine ve kalbine düşmanlık aşılıyor ve ebedileştiriyorlar. Unutmayın, yazar Ermeni bir anne ile Süryânî bir babadan doğmuştur ve Ermeni dindaşlarının, tarihî ve kültürel uyum içinde altı asırdan fazla birlikte yaşadıkları bir halka karşı olan nefret felsefelerini kınamaktadır. Yazara yönelik öfkeli Ermeni tepkilerinden de, Türk milletinin ve Amerika'daki Türklerin şaşkınlıkla karışık takdirlerinden de haberdarız. Ayıplanacak olan ilkidir, ikincisi çok daha tercih edilir. Yazar için en yüce değer şudur ki, yazar kendi tavrının âdil ve mantıklı olduğuna inanmaktadır. İsterseniz teklik birinci şahıs ile konuşayım, genç çocuklara, hem de tarihçilerin farklı perspektiflerden baktıkları olaylar yüzünden nefreti öğretmekte ben mantıklı bir maksat bulmuyorum. İlim adamları entellektüel münazaralarda çarpışırken, politikacılarımız varlıklı Ermeni seçmenlerinin gönlünü alma isteğiyle, tarihî bilgiden tamamen mahrum olarak, kendilerini savcı, hakim ve jüri mevkiinde görüp Türk milletini işlemedikleri bir suçtan mahkum ettiler!

Ülkemizde kaç nesildir Türk tarafından hiçbir cevap gelmediği için, Türkleri, masum Hıristiyanları katletmekle itham etmek moda oldu, alışkanlık oldu. Yıllar boyunca Türkler Amerika'daki uyuşturucu bağımlılığının sebebi olmakla bile itham edildi! Niçin uyuşturucunun kölesi olan, kölesi olmaya devam eden Amerikalıları sorgulamak hiç akla gelmiyor? Türk topraklarındaki Amerikan askerî üsleri, Kore ve Körfez savaşlarındaki Türk desteği, ABD'nin çıkarlarına ne zaman hizmet etse, tamam Türkiye bizim müttefikimiz, fakat *Ermeni parası* Türk milletinin bize verdiği herşeye baskın çıkıyor!

Türk milleti hakkındaki görüşlerimizde, eğer dost ya da düşman, yazarın, 1915 döneminde olup bitenlerden dolayı -ister Osmanlı Türkiyesi ister Türkiye Cumhuriyeti- Türk milletini suçsuz bulduğuna inanan varsa, bu yanlış anlama düzeltilmelidir. Madem Ermeniler'in Türkiye'ye yönelttiği suçlamalar 1915 yılına kadar gidiyor, öyleyse biz de 1915'e gidip Osmanlı Türkiyesi'nin tarihine bakmak zorundayız. Söz konusu dönemde Osmanlı'nın hiç hata yapmadığını imâ etmek bile saçmadır. Bununla birlikte Osmanlı ordusunun liderlerinden teşekkül etmiş Osmanlı Türk Hükûmetinin, Birinci Dünya Savaşı sırasında Ermeni halka "soykırım" uygulamaya karar verdiklerine ve bu kararı uyguladıklarına inanmak da bir o kadar saçmadır. Bu son cümle yazarın kabul ve tasdik ettiği tavrı özetliyor; bunun sonucunda da sözlü ve fiilî olarak saldırıya uğramış, toplumundan dışlanmış, her Ermeni'nin aşağılanmasına müstahak görülmüştür. ABD'ndeki Ermeniler, eğer Allah'a uluorta sövse bu yazarı bağışlar, küfrünü aklı dengesizliğine bağlar; fakat Türk -Ermeni kardeşliği üzerine konuşmaları asla bağışlanamaz!

Ermeniler, bir yandan Hıristiyan inancı üzere olduklarını söylerken, nesiller boyu sürüp giden nefretin bu delice tezahürünü nasıl savunacaklar? İbadet ettikleri Allah demişti ki: “Düşmanın sev!” Ve demişti ki: “Barış getirenler mübarek insanlardır, onlara Allah’ın evlâtları denecektir!”

Kiliselerini Hıristiyanlığın mümin müntesipleri olarak dolduruyorlar amma kiliselerinin kutsallığı ve Hıristiyanlığın en mukaddes sembolü olan Kutsal Haç nefret sembolü olarak kullanılıyor. Bu mükemmel iki yüzlülük, bu Ermeni “nefret tâcirleri” bütün insanlığın Allah’ına küfretmeye devam ediyor.

Osmanlı Türkiyesi’ndeki olaylara dönmeden önce, yazarın 4 konu üzerindeki tavrını gözden geçirelim, ki yazar bu konularda Türklerin feci hatalar yaptığına inanmaktadır. (Ve siz yazarın Türkleri tenkit etmediğini düşünüyorsunuz.)

- 1- Osmanlı hükûmeti, Sultan’ın fermanıyla, Birinci Dünya Savaşı’nda İtilâf Devletleri’ne karşı Almanya ve İttifak Devletleri’yle işbirliğine gitti. Bu karar, Osmanlı İmparatorluğu’nu parçalara ayırırken, ölümsüz Mustafa Kemal Atatürk çıkmasaydı Türk anavatanını da yok edecekti.
- 2- Ermenilerin tehciri, insanî felâketlere sebep olmuştur ve bu Ermeni *Nefret Tâcirleri*’ne olmamış bir “olayı” olmuş gibi gösterme fırsatı vermiştir.
- 3- Modern, lâik Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda, eğitim sistemi halkı Birinci Dünya Savaşı öncesindeki ve savaş sırasındaki Ermeni meselesiyle ilgili konularda yeterince eğitmedi.
- 4- ABD’de Türk toplumunun nüfusu arttı; Türkler her sektörde kendi ayakları üzerinde durabilen, aktif ve organize olmuş sosyal ve dinî bir varlık haline gelmeye başladı. Bununla birlikte, birkaç nesil, Ermeni iddiaları ve Türk aleyhtarî faaliyetlerle ilgilenmekte yetersiz ve etkisiz kaldı.

Şimdi “tenkitlerimizi” sıraladığımızı göre, yazar Türklerin “savunmasını” yapacak. (Yazarın, Türkleri mahkûm ederek ve bütün ilgili şartları inkâr ederek kendisini Amerikan politikacılarının ve haber medyasının yerine koyduğunu mu düşünmüştünüz? Ermeni iddialarını ele alacağız, arkadan geliyor.)

1 a. Sadece tarih kitaplarının sayfalarında kalan dünya tarihindeki diğer birçok imparatorluk gibi, bir zamanların güçlü Osmanlı İmparatorluğu yıkıldı ve yerine Mustafa Kemal Atatürk’ün liderliğinde modern, demokratik, lâik bir cumhuriyet kuruldu. Osmanlı sultanları, M.S. 1300’lerden başlayarak giderek genişleyen imparatorluğu altı asırdan fazla bir zaman idare ettiler. Asya, Avrupa ve Afrika’nın birçok bölgesi Osmanlı Türklerinin hâkimiyeti altına girdi. Kemal Atatürk ve Jön Türkler hareketi Sultanı bertaraf etti ve 29 Ekim 1923’te Türkiye Cumhuriyeti’ni kurarak Saltanat’a son verdi. Türkiye’nin çektiği acı sadece Almanlarla kurduğu ittifakın sonunda yenilmesinden ötürü değildi, fakat Türk vatanının varlığı içindeki geniş çaplı ihtilâl hareketleri ile de tehlikeye girmişti.

2 a. Ermenilerin altı asırdır refah içine yaşadıkları vatana karşı giriştikleri ihanet hareketleri yüzünden Türkler, Ermeni azınlığın dünya savaşı öncesinde ve savaş sırasında düşman haline geldiğini gördü, bu sebeple Ermenileri tehcire mecbur oldu. Ülkenin doğu bölgelerinden uzaklaştırılırlarsa Rus ordusunu daha fazla destekleyemezlerdi. (Bu konu ileriki sayfalarda anlatılacak.) Ermeniler kendi hainlikleri yüzünden korkunç acılar çekti, fakat acı çeken sadece onlar değildi; vatan toprağındaki bütün insanlar savaşın yıkımını yaşadılar. Türkler Ermenileri öldürdü, Ermeniler Türkleri öldürdü; komşular düşman oldu, intikam yeni

intikamları doğurdu. Deliller, aksi iddia edilemez şekilde gösteriyor ki, bu “soykırım” değildi. Bu kelime, 1945’te Nazi Almanyası’nın Yahudilere yaptığı katliamları tarif etmek için ortaya çıkmıştır.

Bir tek kelime dünyaya Avrupalı Yahudilerin çektiklerini ifade ediyordu, Ermeniler kendileriyle alâkası olmayan bir terimi kendileri için uygun buldular ve Türkleri itham ederken kelimeyi istismar ettiler. Bu güne kadar, Ermeniler “Amerikalıların desteğini kazanmak için” kelimeyi şeref rozeti gibi kullandılar.

3 a. Yazar, elbette yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin eğitim sistemini tenkit etmek mevkiinde değildir. Fakat bir yabancı için bile apaçık ortada ki, Ermenilerin ihanet yılları ve ihtilâl faaliyetleri yeteri kadar okutulmamıştı. Kırk yaşının üzerinde pekçok Türk ile yıllarca devam eden sohbetlerimiz, benim bu iddiamı doğrulamaktadır. Kırk yaşının altında olanlar Ermeni meselesi diye birşeyin varlığından bile habersizdiler. Ta ki, 1973’ten itibaren Ermeni terörizmi Türk diplomatlarının üzerine yürüyüp ABD’nde birinci sayfa haberi olana kadar.

Sorulması gereken soru şu: NİÇİN? Türk karakteri üzerinde birazcık kafa yormak bile bize, onlarda herhangi bir etnik gruba karşı asla nefret duygusu bulunmadığını gösterir. Yeni Cumhuriyet’te Ermeni aleyhtarı bir tavır yaratmak istenmemiştir. Birinci Dünya Savaşı’nın olayları *yirmi yıllık* Ermeni ihtilâlinin BAHSEDİLMEKSİZİN anlatılmıştır. Fakat başka sebepler de vardır: Atatürk’ün büyük devrimleri ve Batılılaşma politikaları eğitime öncelik vermişti. Bütün bir millet Latin alfabesi öğrenmek için okullara gitti, Arap alfabesi artık kullanılmıyacaktı. Arap alfabesi sağdan sola yazılıp okunurdu, bundan böyle soldan sağa yazıp okumayı öğreneceklerdi. Benzer bir durumun ABD’nde olduğunu hayal edebiliyor musunuz? Sosyal ve dinî hayatta reformlar yapıldı, seçimler tekrarlandı, kadın-erkek eşitliği, serbest piyasa rekâbeti, teknolojik ilerlemeler, ve daha bir çok şey süratle öğrenilmek zorundaydı. Bütün bunların arasında Türkler Ermenilerle aralarındaki anlaşmazlıkları öğretmek için mantıklı bir sebep bulmadılar. Felsefi olarak yapıcı ve bağışlayıcı bir karar olduğu söylenebilir.

Şu işe bakın ki, Türkiye’de nefret duygularının bir yana bırakıldığı o yıllarda, ABD’nde Ermeni çocuklarına Osmanlı Türkiye’sindeki Ermenilerin çarpıtılmış tarihi “öğretilmeye” başlandı. Nesiller boyu devam etti bu durum. Ermeni Kilisesi’nde ve sosyal kuruluşlarda verilen değişmez gıda olan Türk aleyhtarı duygular “nefret tâciri” bir yeni nesil yarattı. Onların da kaderi aldıkları nefret mirasını bir sonraki Ermeni gençliğine devretmekti. Şu bilinmelidir ki, bugünün Türkiye’sindeki Ermeniler, başta Ermeni Patriği olmak üzere, *bizim ülkemizdeki Ermenilerin tavrını kınamaktadır*. Merhum Ermeni patriği Muhterem Snork Kalutsyan 1968 yılında İstanbul’daki özel görüşmemizde, yazarı çalışmalarından ötürü kutlamıştı. Hiç unutamayacağım çok değerli bir buluşmaydı.

4 a. Geçmişe bakarken, Amerika’nın her yanında, gündemleri hep Türk karşıtlığı olan Ermeni grupların iyi organize olmuş ve yüksek bütçeli faaliyetlerine karşı koydukları tepkide, Türk Amerikan toplumunun yetersizlik ve etkisizliğini ele aldığımızda üç faktöre dikkat etmek zorundayız: Teşkilatlanma, para kaynakları, ve grupların sayısı.

1940’tan bu yana, ilk yıllarda, Türk toplumu Ermeni tahrifatlarına ve iddialarına cevap vermek için gerekli olan şartlardan mahrumdu. Nasıl ki, Ermeniler bu ülkeye ayak bastıklarında, başlarını sokacak ev, iş, aileleri için sofraya koyacak aş bulma, Amerikan hayatına uyum sağlama öncelikli meseleleri idiyse, Amerika’ya gelen Türklerin de karşılına çıkan aynı meseleler oldu. Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu’nun (1956’da New York’ta) ve yıllar sonra Türk Amerikan Dernekleri Asamblesi’nin (Washington’da) kurulmasıyla Amerika’daki Türk toplumunun aktif hayatı başladı. Yavaş ve zor yürüyen bir çabaydı, fakat Türklerin güç işlerin altından kalkan, kendini adama ve birlik beraberlik ruhu, Türkleri Amerika Birleşik Devletleri’nde verimli ve saygıdeğer bir etnik grup olarak hakkettikleri yere getirdi. New England eyaletlerinden California’ya, Türk Amerikalılar sosyal ve dinî kuruluşlarıyla, hem Allah’a olan derin imanlarını, hem ABD’ne olan derin sadakat duygularını ispatlamaya devam ediyorlar.

Böylece yazar Türklerin “savunmasını” tamamladı. Şimdi Osmanlı Türkiye’si’ne geri dönelim ve bugüne kadar sürüp gelen ünlü Ermeni iddialarını inceleyelim. Okuyucuyu aydınlatmak için söyleyeyim, takibeden sayfalarda mümkün olduğunca eksiksiz bir şekilde, sanki, Türk halkından daha fazla yazardan nefret eden bir Ermeni tarafından yazılmış gibi Ermeni iddiaları sıralanacak. Bu kitap bir otobiyografi olmasına rağmen, yazar önyargısız bir şekilde, Ermeni bakış açısını Ermenilerin REDDEDEMEYECEĞİ şeklinde gözler önüne serecek. Yazar âdil mi değil mi, karar verin. Her konu şu kelimeyle başlayacak: İDDİA. Ve yazarın görüşünü bildiren bölüm de şu kelime ile başlayacak: CEVAP.

İddia ve cevapların sonunda, yazar, kendi yorumlarını DEĞİL, Türk tarihçilerinin ya da ülkemizdeki Türk kuruluşların ve hükûmet temsilcilerinin tavrını DEĞİL, Ermeni kaynaklarından gerçek alıntılarını sizin dikkatinize sunacak! Kaynaklar *Ermeni* olduğu için, kim bu fikirlerin Türklerden gelen “saptırma, yalan beyanlar” olduğunu iddia edebilir? Ermeniler yazılı yahut sözlü beyanlarıyla KENDİ İDDİALARINI KENDİLERİ yalanlamaktadır!

- 1- İDDİA: Türkler Ermenilerin ata toprağını işgal etti ve dolayısıyla bugünkü Türkiye’nin doğusunda birçok şehir ve bölge, aslında Türk işgali altındaki Ermeni toprağıdır. Ermeniler topraklarını GERİ istemektedir.

CEVAP: Bağımsız Ermeni devleti iki Ermeni krallığının vârisidir. O iki krallık milâttan önce 189’da başlamış, hükümdar Tigran (M.Ö. 95-56) tarafından yönetilmiştir. “Kralların kralı” lâkabıyla anılan Tigranus Ermenistan’ı bağımsız bir krallık haline getirmiştir. Bu krallık dört yüzyıl yaşamıştır. Romalılarla Parthia’lılar arasındaki savaş yüzünden yıkılmıştır. Bunun üzerine Ermeniler sırasıyla Romalılar, Asurlular, Persler, Bizanslar, Araplar ve daha başka imparatorluklar tarafından yönetilmiştir. Bütün bunlar Selçuklu Türkleri’nin bölgeye ve Anadolu’ya gelmesinden asırlarca ÖNCEDİR. Türklerin gelişi ile, Ermeni kültürü, dini ve dili günümüze kadar gelişip zenginleşmiştir. Osmanlı Türkiye’si’nde Ermenilerin yaşadıkları yer, ülkenin sadece doğusunda değildi, vatanlarının her bölgesinde yerleşmişlerdi. Bir örnek olarak, yazarın annesi Balıkesir doğumludur. Balıkesir ülkenin batı yakasında bir şehirdir. Ve akrabaları Manisa’da, Tekirdağ’da, Bursa’da, İstanbul’da ikâmet etmekteydiler. Türkiye içerisinde istedikleri yere seyahat etmeleri hiç bir zaman yasaklanmamıştır.

- 2- İDDİA: Osmanlı Türkiye’si’ndeki Ermeniler, Osmanlı hükûmetinin sadık ve savunmasız kulları olmalarına rağmen, asırlar boyu insafsızca baskı gördüler. Ermenice konuşmaları, dinlerini yaşamaları yasaktı. Daha sonra, Ermeniler İslâm dinine girmeyi kabul etmedikleri için, “soykırıma” uğradılar.

CEVAP: Yukarıdaki iddianın içinde geçen beş kelime, olayların Ermeni versiyonunda temel teşkil eder; bugüne kadar, politikacıların ve yazarların desteğini garantilemek için vurgulanarak tekrarlanmıştır: Sadık, savunmasız, Hıristiyan, baskı ve soykırım. Her kelime, birer “avlama terimi”dir. Politikacı, ilim adamı, yazar, öğrenci, kim olursa olsun, tarafsız kişilerin sempatisini kazanmak için kullanılır. Olaylar gösteriyor ki Osmanlı Türkiye’si’nde Ermeniler ne *sadık*, ne de *savunmasızdı*. Yirmibeş yıldan fazla bir süre, Ermeniler, altı asırdır refah içinde yaşadıkları vatanda isyan bayrağı açmışlardır. Ruslar tarafından desteklenen ihtilâl teşkilâtları ve yarı askerî kuvvetler ve Britanya’nın verdiği sözler onbinlerce Türk askeri ve sivilin ölümünün sorumlusudur.

Yazar, her Ermeni ferdinin Osmanlı Türkiye’si’ne karşı isyan bayrağı açmış olduğunu doğrulamıyor olmasına rağmen, şu bir gerçektir ki, Ermeni siyasî ihtilâl grupları kuruldu ve yirmibeş yıldan fazla bir zaman haince faaliyetleri onlar yönetti. Armenakan, Ramgavar,

Hınçak ve Daşnaksagan gruplarını kastediyorum. Bu sonuncu ihtilâl örgütünün daha geniş ele alınması gerekir. Daşnaksagan Partisi Ermeni halkının aşırı fanatik kesimleri tarafından kurulmuştu . (ABD’nde hâlâ öyledir.) Amerika’daki resmî adı ERMENİ İHTİLÂL FEDERASYONU olan bu grup sadece dinmek bilmeyen Türk düşmanlığının sığınağı olmakla kalmamış, Ermeni toplumunun çoğunluğundan da, Ermeni Kilisesi’nden de ayrı düşmüştür, çünkü Ermenilerin kendi aralarında da için için düşmanlık vardır.

Osmanlı Türkiye’sindeki Ermeni siyasî partileri arasındaki sert anlaşmazlık 1933’te ABD’ne taşınmıştı. Noel sabahı yortusu sırasında, Ermeni Başpiskopos Tourian *kilisede* Daşnaksagan sempatanları tarafından katledildi. Ondan sonra Daşnak’lar (kısaca öyle denir) kendi kiliselerini kurdu, kendi rahiplerini yetiştirdi, hatta kendi *Katolikos* (Ermeni Kilisesi’nde ruhânî liderlik) sistemlerini de tesis ettiler. Cemaati ikiye bölen bu usulsüz hareketin sonucu olarak bugüne kadar ayrılık sürmekte, aileler dağılmakta, mezarlıklar bile ayrı ayrı kurulmaktadır. Ruhânî liderleri Ermenistan’ın Etchmiadzin şehrinde olan Ana Kilise ile Daşnak “Kilisesi” birçok arabuluculuk teşebbüslerine rağmen ayrı kalmaya devam etmektedir. Kilisenin ve cemaatin “uyum” içinde olduğu yegâne saha Türklere karşı olan mantık dışı nefretleridir. Fakat bu nefret tezahürü bile Ermeni toplumunun kendi içindeki düşmanlığı ortadan kaldırmamıştır.

Ermenilerin iddia ettiğine göre, onlar dinlerini yaşama hürriyetinden mahrum bırakılmışlar veya dillerini konuşamamışlar. Şu gerçek, Türk aleyhtarı revizyonistlerin hep “bir örnek” yaydığı sahtekârlığı ortaya dökülecektir. Din hürriyetinin “kısıtlanması” konusunda, eğer Ermeni tahrifatına inanacak olursak, peki, Türkiye’deki Yahudiler neden kendilerinin İslâm dinine geçmeye zorlandığını ilân etmiyor? Ya da aynı şekilde, Süryâniler yahut Rum Ortodokslar?

Kabul edelim ki, Ermenilerin inanmamızı istediği gibi, Türkler, Müslüman olmayanları Müslüman inancını kabul etmeleri için zorladı. Peki NİÇİN sadece Ermenileri zorladı, aynı zorlamayı diğer üç grup üzerinde yapmadı? Her dinî cemaat kendi inancının gereklerini eski asırlardan beri nasılsa öyle yapagelmiştir. Din hürriyetinin bugüne kadar, asırlarca sürüp gelmesinin delili olarak, Rum Ortodoks Patriği, Ermeni Patriği, Süryânî Metropoliti ve Yahudi havraları hepsi İstanbul şehrinde mevcuttur, her biri kendi inanç sistemi ve dilini devam ettirerek ve tamamen hür olarak, birbirleriyle ve Müslüman çoğunlukla barış ve uyum içinde yaşarlar.

Ermeni dilinin konuşulmasının Osmanlı hükûmeti tarafından yasaklandığı iddiası uzun Ermeni masalına ilâve edilmiştir. Osmanlı Türkiye’sinde kullanılan dil konusu, en iyi, yazarla sevgili annesi İzabel arasında geçen şu sohbet ile açıklanabilir:

“Anne, sen her zaman Balıkesir’deki Ermenilerin Ermenice konuşmalarının asla yasaklanmadığını söylüyorsun, ne evde, ne sokakta. Peki, bu doğruysa, neden senin bütün ailen sadece Türkçe biliyor?”

“Oğlum, sen Amerika’da doğdun ve bu ülkenin dili İngilizce, bu yüzden sen bu ülkenin dilini konuşuyorsun. Fakat, bir gün bir başka dil öğrenmeye karar verdiğini farzet, ne yaparsın?”

“Okula giderim.”

“Hah, işte, bizim Türkiye’de olan da buydu. Ermeni okullarına giden herkes Ermenice konuşmayı yazmayı öğrenirdi. Sadece Ermenilerin okuduğu Ermenice gazetelerimiz vardı.”

Annem sonraki yıllarda okula gitmeden Ermenice öğrenmişti. Osmanlı Türkiye’sinde olduğu gibi, bugünkü Türkiye’de de, Türkçe’nin yanısıra Ermenice, Yunanca, Arapça, Kürtçe, Fransızca, İngilizce, hepsi serbestçe konuşulur.

- 3- İDDİA: ABD Büyükelçisi Henry Morgenthau tarafından yazılan kitap, Türklerin Ermenilere yaptığı mezalimi bütün ayrıntılarıyla verir ve “soykırım” vakasını doğrular.

CEVAP: Kitabın adı: *Büyükelçi Morgenthau'nun Hikâyesi*. 1918'de basılmıştır. Bu iddiaya cevap olarak, yazarınız pekçok maddî delilden birkaç tanesini takdim edecek ve Morgenthau ve kitabının güvenilirliğine ciddî olarak meydan okuyacak. Morgenthau'nun kitabıyla ilgili ilk problem şu, onu o yazmadı! Henry Morgenthau New York'ta emlak müteahhidi idi, Woodrow Wilson'ın 1912 başkanlık kampanyasına büyük maddî destek sağlamıştı. Wilson başkan seçildiğinde, dostunu Osmanlı Türkiye'si'ne büyükelçi olarak tayin edip ödüllendirdi. Fakat, Morgenthau'nun Osmanlı Türkiye'si'ndeki görevi, söz konusu ülkeler arasında iyi ilişkiler kurmak olması gereken elçilik maksatlarına aykırı sahte bir plan taşıyordu. Bu plan, Amerikan kamuoyunun kafasında Hıristiyanlara kötü muamele yapıyor görünen korkunç bir Türk imajı yaratmak için uygulanacaktı. Amerikan yönetimi Avrupadaki müttefikleri tarafından Almanya'ya karşı Birinci Dünya Savaşı'na girmeye çağrılmıştı. Daha önce anlattığımız gibi, Dünya Savaşı'nda Osmanlılar da Almanya cephesine katılmıştır. Türkofobi görevlisi Morgenthau Amerikan kamuoyunu Türklerin zalimliğine dair ikna edecekti, böylece Wilson'ın Amerika'yı Birinci Dünya Savaşı'na sokma kararına halkın desteği garantelenmiş olacaktı.

Türk karşıtı entrika, 1913'te Büyükelçi Henry Morgenthau'nun Osmanlı başşehri Constantinople'a gelişiyle hiç vakit kaybetmeden yürürlüğe kondu. (İstanbul'un Hıristiyan karşılığı Constantinople adı, Hıristiyan dünyasında "resmî olarak" 1930 yılında değiştirilmiştir. Fakat şehre 15'inci asırda fethedildiğinde İstanbul adı verilmiş ve o tarihten sonra Osmanlı İmparatorluğu'nda hiç kimse İstanbul'a "Constantinople" dememiştir. Bu isme takılıp kalanlar, sadece, şehrin kendilerinden "alındığını" bir türlü kabullenemeyen Batılılardır.)

Morgenthau sadece İngilizce bilirdi, geldiği memlekette konuşulan dillerin hiçbirini bilmiyordu. Yani birinin yardımına ihtiyacı vardı. Makamını iki yardımcı ele geçirmişti ve İKİSİ DE *Ermeniydi!* Birinin adı Hagop S. Andonian idi, Büyükelçi'ye özel katip oldu, Morgenthau'nun *kitabını* yazan kalem onunki idi. Henry Morgenthau'nun hayatı ve eseri Kongre Kütüphânesi'nde el yazması evrak olarak mevcuttur ve mikrofilme alınarak korunmuştur. Morgenthau'nun evrakının ikinci esaslı derlemesi New York'ta Franklin Delano Roosevelt Başkanlık Kütüphânesi'ndedir. Prof. Heath Lowry sayısız malzeme arasında yaptığı geniş bir araştırmadan sonra, 1999'da bir kitap yayımladı: *Büyükelçi Morgenthau'nun Hikâyesinin Perde Arkası*. Evrakından anladığımızı göre, Büyükelçi görevi sırasında Amerika'daki ailesine ve meslektaşlarına pekçok mektup göndermiştir. Ayrıca günlük olaylar, toplantılar hakkında günlük tutmuştur. Büyükelçinin İstanbul'daki görevi 1916 yılında sona ermiştir. Morgenthau'nun yazdığı bir mektuptan alınan şu satırlara bakınız. Yazılış tarihi 11 Mayıs 1915. ".....Andonian'a talimat verdim, günlüğümü alıp *kendi ilâveleriyle* bir kopyasını çıkaracak. Şüphesiz bu beni muhtemel *hataların getireceği sorumluluktan* tamamen kurtaracak." (Kelimleri italik yapan yazarınızdır.)

İktibasın sonunda indeks bilgisi not edilmiş: Henry Morgenthau, çocuklara, 11 Mayıs 1915 tarihli mektup.

Morgenthau İstanbul'da kaldığı üç yıl boyunca, hiç şehirden dışarı çıkıp başka bir yere gitmedi, *kitabında* bahsettiği başka bir yer yok. Elimizdeki ipuçları, yazılı malzemeyi, Büyükelçi'nin kompozisyonu imiş gibi hazırlayanın özel kâtip Hagop Andonian olduğunu işaret etmektedir. *New York Times*'in ilk sayfası Ermenilerin çektiklerine geniş yer ayırdı, fakat binlerce Türk'ün Ermenilerce boğazlanması haber olmadı. Türkiye düşmandı ya, Türkiye'nin kayıpları bizi niye ilgilendirecekti? Amerika Almanya'nın, Japonya'nın, Kore'nin veya Vietnam'ın sivil ya da asker kayıplarına üzülüyor mü hiç? Elbette hayır. Fakat Osmanlı Türkiye'sindeki durum diğerlerinden FARKLIYDI. (Bir sonraki İDDİADA bunu göreceğiz.) Hagop Andonian'ın "ilâveleri" derlendi ve sonunda Amerikalı tarihçi ve gazeteci Burton J. Hendrick'e teslim edildi. Morgenthau'nun Türkiye'den ayrılmasından İKİ SENE sonraydı bu. Hendrick, Morgenthau'nun "kitabının" başlığı ile bir kitap yazdı, Morgenthau "yazar" olarak

gösterilmişti. Batı basını ve tarihçiler, Morgenthau'nun YAZMADIĞI bu kitaptaki çarpıtılmış bilgilere inandılar. Türklere yöneltilen suçlamalar birçok haber medyasını ve hükümetleri böylece ele geçirip etkisi altına aldı.

Osmanlı Türkiyesi'ndeki olayların tahrif edilmiş hali tarihî gerçek olarak kabul edildi, fakat benim kitabım gerçeği ve adaleti aramaktadır.

4- İDDİA: Morgenthau'nun "kitabı" soykırımın olduğunu gösteriyor; bugüne kadar sadece Türkler olduğunu inkâr etmekte, kabul etmeye yanaşmamakta, özür dilemekten ve Ermenilere tazminat ödemekten kaçınmaktadır.

CEVAP: Bir önceki cevapta Hagop Andonian'ın yaptığı evrakta sahteciliğe ve Morgenthau'nun "kitabının" bas bas bağırarak sahteliğine kısaca değindik. Hagop Andonian'dan her bahsedişte yazarınız onun ilk ismini de zikretmektedir, zira *bir tane daha* Andonian vardır: Aram Andonian. Morgenthau ve *iki* Andonian, Ermeni nefret makinasının tam memnuniyeti için "görevlerini" hakkıyla yaptılar. Aram Andonian'ın Ermeni hedeflerine "katkısı" kesinlikle uydurma ve düpedüz yalan olduğundan şüphe edilmeyecek kitabındadır. 1920'de Londra'da basıldı. Aram Andonian'ın eserinin adı şu: "Naim Bey'in Hatıraları: Ermenilerin sürülmeleri ve katledilmeleri ile ilgili resmî Türk belgeleri."

Aynı yıl kitap Paris'te ve Boston'da da basıldı. Boston'da bugün de geniş bir Ermeni cemaati yaşamaktadır. Kitap "Naim Bey" diye adlandırılmış bir Osmanlı memuru tarafından verilmiş gibi görünen "resmî Osmanlı belgeleri"ni ihtiva ediyor. Aram Andonian'a verilmiş olan sözde "belgeler", "mektuplar" ve "telgraflar" Ermeni "soykırımını" doğrulamaktadır. Aram Andonian'ın dolandırıcılık, düzenbazlık ve tarihî hassasiyetlere tam bir saygısızlık olan kitabı, bu sahada üçüncü ve muhtemelen Batı dünyasının gözünde Türk halkının imajına en fazla zarar veren saldırının yapıldığı kitaptır.

Bu çalışmamızın alanı içinde, "Naim Bey'in Hatıraları" isimli kitaptaki muazzam sahtekârlıkları sayıp dökmek imkânsızdır. Fakat 1983'te, iki Türk ilim adamının yazdığı, 270 sayfalık İngilizce bir kitap basıldı. Orijinal Osmanlı belgelerini ve Andonian'ın sahte "tercümelerini" bir arada sunmaktadır. Kitabın adı şu: "Talât Paşa'nın Telgrafları, Tarihî Gerçek mi, Ermeni Masalı mı?" Orada

sahtekâr Aram Andonian tarafından yapılan, itiraz kabul etmez hatalar göz önüne serilmektedir. Bizim çalışmamızın gayesi, sahtekârlığı ortaya çıkaracak bazı gerçekleri okuyucuya sunmaktır. Öyle ki, bugüne kadar Türkiye'nin düşmanları onları "tarihî belge" diye dünyaya takdim etmiştir.

Sahtekâr Aram Andonian, "resmî Osmanlı belgeleri"ne dayanarak kitabını yazdı, maksat Osmanlı Türkleri'nin Ermeni halkının "kökünü kasıtlı olarak kurduğuna" Batı'yı ikna etmektir. Andonian'ın "Naim Bey'in Hatıraları" kitabının ilmî bir incelemesi, herşeyden önce Osmanlı Türkçesi bilmeyi gerektirir, çünkü orijinal belge öyle yazılmıştır. Sahtekâr Aram Andonian'ın pekçok yanlış arasında aşağıda vereceğimiz dört örnek onun nasıl ateşli bir yalancı olduğunu ispat edecektir, üstelik suç işlerken de hiç mi hiç mâhir değildir:

1- Aram Andonian, bu sahtekârlıklar kitabını "Osmanlı memuru Naim Bey"e dayandırır.

Fakat

bir problem vardır, Osmanlı arşivlerinin geniş bir taraması sonunda Naim Bey diye biri *hiçbir yerde* bulunamamıştır! Eğer bu kişiyi "Osmanlı memuru" diye tarif eden Ermeni masalına inanırsak, bu "Naim Bey"in ancak kalem açmakla görevli bir "memur" olduğunu hükmetmemiz gerekecektir. Şu soruyu sormak zorunda olduğumu hissediyorum: Eğer gerçekten adı Naim Bey olan bir Osmanlı "memuru" var idiyse, hangi makul sebeple "resmî belgeleri" potansiyel bir propagandacıya teslim etmiştir?

2- Herhangi bir yazışmanın, bilhassa devlet belgelerinin üzerindeki tarihlerin

gerekliliğini ve önemini yok sayamayız, değil mi? Andonian sözde “belgeleri” yayınlamakla o kadar meşgul olmuştu ki, Müslüman ve Batı dünyası arasındaki takvim farklılıklarını (inanmak mümkün değil ama) gözden kaçırdı. Sonuç olarak, sahtekâr Aram Andonian yalan dolan kitabını bitirmek için çok acele ettiğinden, verdiği belgelerin tarihleri, söz konusu dönemin tarihlerini tutmuyor.

3- Dediğimiz gibi Andonian’ın kitabı İngilizce, Fransızca ve şüphesiz Ermenice basıldı. İhtiva ettiği bir çok “resmî belgeler” arasında Dahiliye Nazırı Talât Paşa tarafından gönderilmiş sözde “telgraf” da vardı. Talât Paşa bu telgrafında “Ermenilerin” yok edilmesi için üstü kapalı bir emir veriyordu. Bu ve diğer sayısız belgede İngilizce ve Fransızca tercüme arasında pekçok farklılıklar vardır. Ayrıca, kullanılan kelimeler, telâffuz ve Osmanlıca imlâ, belgelerin, mektupların eğitilmiş Osmanlı memurları tarafından yazılmadığını işaret etmektedir. Aram Andonian ve çevresindeki destekçileri tarafından hazırlanan bu yalanlar, onun kıldığı göze batıcı ve zarar verici potlarla ispatlanmıştır; bu yalanlar sadece kıldığı potları değil, aynı zamanda aptallığını da gösterir.

4- Osmanlı dönemindeki resmî belgeler ve yazışmalarda, sayfanın en üstüne şu niyaz cümlesini

yazmak âdetti: BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM. (Esirgeyen, başıslayan Allah’ın adıyla).

Bu ibarenin kısaltması kullanılmıştır: BESMELE. Sahtekâr Andonian’ın kitabında bu niyaz alışıldığı gibi, olması gereken şekilde yazılmamıştır. Ayrıca, sayısız “resmî belgede” Allah’ın adı yanlış yazılmıştır! Herhangi bir Osmanlı memurunun bu kadar büyük bir dilbilgisi suçu işleyebileceğine inanmak insanın mantığını zorluyor.

Burada zikredeceğimiz bir başka su götürmez gerçek de şu: 15 Mart 1921’de Berlin’de, Dahiliye Nazırı Talât Paşa Soghomon Tehlirian isimli vicdansız tarafından katledildi. Bu vahşi cinayet, Daşnak Komitesi’nin tasarlaması ve planlaması sonucu işlenmişti. Tıpkı öteki Osmanlı memurlarının öldürülmelerinde olduğu gibi. Berlin’de Tehlirian’ın mahkemesi görülürken, 2-3 Haziran 1921’de Talât Paşa’nın eşinin (saldırgan tarafından o da vurulmuştur) şahitlik etmesine izin verilmedi, sebebini sadece Alman “adaleti” anlayabilir!

İfade vermesine müsaade edilen şahitlerin çoğu Ermeni’ydi. En önemli şahitlerin herbiri sanığın “insanîyeti”ne tanıklık etti, cinayeti işlemeye mecbur kalmıştı, çünkü fizikî ve psikolojik olarak “hastaydı.” Andonian’ın sözde “belgeleri”nin mahkemede delil olarak sunulması malûm sebeplerle kabul EDİLMEDİ, zira mesleğin yabancısı olan biri bile bu “belgelerin” sahte olduğunu ifşa edebilirdi. Yargılamanın sonunda jüri sanığı suçsuz bularak beraat ettirdi ve katil salıverildi. Bugüne kadar Tehlirian ve diğer Ermeni suikastçılar kendilerine “Hıristiyan” diyen Ermeniler tarafından “millî kahraman” olarak görülmeye devam etmiştir. 1960’ta, Tehlirian, medeniyete olan “katkısının” kazandırdığı varlıklı ve konforlu bir hayattan sonra eceliyle öldü.

ERMENİ KAYNAKLARINDAN İKTİBASLAR

Louise Nalbandian’ın yazdığı, 1963’te basılan,

“ERMENİ İHTİLÂL HAREKETİ” İSİMLİ KİTAPTAN YAPILAN BİRKAÇ İKTİBAS (Kelimeleri italik yapan yazarınızdır.)

· Talat Paşa vurulduğu sırada eşi Hayriye Hanım yanında değildi, evdeydi. Ancak Hayriye Hanım, 15 Mart gününden daha önce, Talat Paşa’ya yönelik sonuçsuz kalmış birkaç suikast teşebbüsü olduğunu bilmektedir.(ç.n.)

Sayfa 55: “.....(Grigor) Ardzruni’nin editörlüğünde Mushak(gazete)’in sayfaları *ihtilâl propagandası* ile dolduruldu. Rus-Türk Savaşı’nın kritik döneminde, Rus orduları *Türkiye içlerine doğru yürürken*, şöyle yazmıştı: ‘Eğer Türk milleti yeryüzünden silinip giderse, Türkiye’deki Ermeniler Rusya’ya her anlamda *katılmak* için gayret etmelidir.’”

Sayfa 67: “Türk Ermenistanı’nda *ihtilâl* hareketleri merkezi Zeyton, Van ve Erzurum idi. 1862 Zeyton Ayaklanması Osmanlı Devleti’ne karşı *geniş çaplı isyanların başlangıcıdır....*”

Sayfa 74: “.... Zeyton’daki *zaferin* sonuçları, Osmanlı İmparatorluğu’nun diğer şehirlerindeki *ayaklanmaları cesaretlendirdi....*”

Sayfa 90: “... Armenakan Partisi, ondokuzuncu yüzyılda kurulan, *ihtilâl* hareketlerine girişen ilk Ermeni siyasî partisidir. Van’da 1885’te teşkilâtlanmıştır....”

Sayfa 97: “.... ‘Armenakan Partisi’nin Programı’ başlığı altında: 5- Halka, kendi kendilerini savunma ruhu telkin ederek, *silah* kullanmayı öğretme ve askerî disiplinle eğitime, *silah ve para temin etme* ve gerilla kuvvetleri oluşturma...”

Sayfa 101: “...Belli başlı fasıllar Armenakan’ların önemsiz olaylarla yetinmediğini, aynı zamanda *huzursuzluk çıkması için kışkırttıklarını, terörist hareketlere kalkıştıklarını* da gösteriyor....”

Sayfa 150: “...Rusya-Ermeni İhtilâl cemiyetleri, hem Rus-Türk Savaşı’ndan *önce*, hem savaştan

sonra (1868-1890), Ermeni *İhtilâl* Hareketi’ne yardım etmişlerdir. Hepsi milliyetçi duyguların kabarması için cesaretlendirmiş, Türk Ermenistanı’ndaki *isyanı* desteklemiş, Rus ve Türk Ermenileri arasında yakın bağlar kurmuştur...”, “...Daşnaksuthiun Ermeni *İhtilâl* Federasyonu..... değişik Ermeni gruplarının katılımıyla, 1890 yazında, önce *Rusya’da*, bir siyasî parti haline dönüşmüştür....”

Sayfa 156: “....Parti Ermeni *İhtilâl* Federasyonu bayrağı altında *Türk devletine* karşı ‘halkın’ *savaşını* ilân etmiştir...”

ADOLF HİTLER’E ATFEDİLEN AÇIKLAMANIN ASLI YOKTUR! BİR ERMENİ TARAFINDAN YAZILAN MAKALENİN BAŞLIĞI ŞÖYLEDİR: “ERMENİ ASILLI TARİHÇİ SIK SIK HİTLER’E AİT OLDUĞU TEKRARLANAN CÜMLENİN YALAN OLDUĞUNU SÖYLÜYOR.”

Armenian Reporter’da yayımlanmıştır, tarihi: 2 Ağustos

1984

“...New York’lu, Ermeni asıllı bir tarihçi ve siyaset araştırmacısı Dr. Robert John, yaygın olarak kullanılan ve Adolf Hitler’e ait olduğu iddia edilen Ermeni katliamı hakkındaki sözlerin sahte olduğunu, asla böyle bir beyanın olmadığını açıkladı. Dr. John ABD’nin Millî Arşivler Askerî Dairesi’ndeki orijinal belgeye nasıl ulaştığını anlattı....”, “....Söz konusu cümleler şöyledir: ‘Bizim gücümüz hızımızda ve acımasızlığımızdadır...’, ‘Doğuya sadece benim Ölüm Timleri’ni göndermiştim. Onlara verilen emir acımadan, affetmeden herkesi, erkek, kadın, çocuk herkesi öldürmekti... Günümüzde Ermenilerin kökünün kurutulduğunu hatırlayıp konuşan mı kaldı?’”

“Dr. John, tarihsiz ve *imzasız*, son sayfasının bazı kelimeleri çıkarılmış bu belgenin slaytını gösterdi. Bu konuşmanın, 22 Ağustos 1939’da Obersalzberg’de yüksek rütbeli Alman subayları ile gerçekleştirilen bir toplantıda yapıldığı tahmin edilmektedir. Belge Nuremberg Savaş Suçları Mahkemesi sırasında dünya basınına dağıtılmıştır. Basın mensuplarına 250 kopya verilmiş, fakat 17 savunma avukatına sadece 5 kopya verilmiştir.... Çok sonra Alman savunma avukatları Alman Amiral Hermann Boehm’den aldıkları, o konuşmanın tamamına yakın bir metnini mahkemeye sunmayı başardılar. Metnin tercümesi 12 sayfa tutuyor. Ve *orada Ermenilerle ilgili hiç bir imâ yoktur....*”

AŞAĞIDAKİ SATIRLAR ERMENİ İHTİLÂL FEDERASYONU BROŞÜRÜNDEN ALINMIŞTIR: New York'ta basılmıştır, tarih belli değildir

“...Ermeni *İhtilâl* Federasyonu hakkında birkaç söz. Tarihi: Millî kurtuluş için mücadele. 1890'da Ermenilerin millî ve insanî hakları için mücadele etmek üzere birçok *eylem grubunun* konfederasyonu olarak kuruldu. Daşnaksoutain olarak da bilinen Ermeni İhtilâl Federasyonu bu mücadeleyi her alanda sürdürdü: Siyasî hareket, *propaganda*, ve zaman zaman *silahlı mücadele*...”

AŞAĞIDAKİ SATIRLAR UZUN BİR GAZETE MAKALESİNDEN ALINMIŞTIR: BAŞLIK ‘ERMENİSTAN’IN DÜŞMANLARI GLENDALE’DE UNUTULMADILAR’

Los Angeles Times'da basılmıştır
Tarih: Şubat 1990

“Edna Petrosyan sadece altı yaşında, fakat Ermenistan'ın bütün düşmanlarını biliyor... Üst kattaki Ermeni komşunun çocuğunun doğum günü partisi var, Edna gitmek istiyor... Annesi Edna'yı kucağına oturtup kollarını omzuna dolayarak, yumuşak bir sesle Ermenice sorar: ‘Sana haç çizdiğim zaman hep yazdığın o numara kaçtı? Edna mırıldanır: “1915.” Tello Petrosyan kızına emir verir ardından: “Peki, şimdi sana öğrettiğim şiiri tekrarla.”

Çocuk annesinin kucağından iner, başını kaldırır, ellerini cebine koyar ve ciddi bir tavır takınıp başlar: “Kedi ya da köpek olmak barbar bir Türk olmaktan iyidir...”

Şiir söz veriyordu, “Ermeni rüzgârı estiği zaman, Ermeni toprağında bir tek Türk bırakmayacak.”

ERMENİ GAZETESİNDE BASILMIŞ BİR MAKALE
“YORUM: DOSTLAR, DOST YOKTUR.”

Basıldığı gazete: *The Armenian Reporter*
Yazarı: Ara Baliozian
Tarihi: 28 Mayıs, 1994

“Ermeniler arasında gerçek dostluk az rastlanan birşeydir... Nefret ve kıskançlık, bize gayet normal duygular olarak görünür. Eski bir atasözünü hepimiz biliriz: Ermenilerin en kötü düşmanları kendileridir.... Bu sözün değişik söylenişlerini aramızda bilmeyenler vardır belki, alın işte:

“Anonim: ‘Ermeni bir arkadaşın olması, bir düşmanın olması demektir.

“Derenik Demirjian (1877-1956): Her Ermeni öteki Ermeni'yi amansız düşmanı olarak görür.

“Rafi (1835-1888): Ermeni'nin en kötü düşmanı *odar*'lar değildir, Ermenilerdir. (Yazarımızın notu: *Odar* Ermenice yabancı demektir.)

“Shahan Shahnour (1904-1974): Benim Ermeni soyum için, düşman Türkler değildir, kendimizdir.

“Siamanto (1878-1915): Bizim ebedî düşmanımız -bizi er geç yok etmek isteyen düşman- Türk değildir, kendini beğenmiş sathîliğimizdir.

“Antranik Zaroukian (1912-1989): Biz ne biçim insanlarız? Şefkat yerine hakaret, sağduyu yerine, yobazlık... Daha devam edebilirim... Bölücülüğün bizim aramızda uzun bir tarihi vardır. Geçmişimiz sayısız hıyanet ve fesat örneği ile doludur...

“Nietzsche (Yazarımızın notu: Frederick Nietzsche, Alman filozofu 1844-1900) ‘Üstün İnsan’ eserinde bir filozofun son sözlerini iktibas eder: ‘Dostlar, dost yoktur!’ Nietzsche filozofun adını ve milliyetini vermez, fakat şüphem yok ki, Ermeniydi.”

*****

YUKARIDAKİ BEŞ ERMENİ İKTİBASI ÜZERİNE YAZARIN YORUMU

1- Nalbandian'ın "Ermeni İhtilâl Hareketi" adlı kitabı, bir Ermeni yazarın kitabıdır; eğer bir Türk yazar tarafından yazılmış olsaydı, Ermeniler o vakit derdi ki: "Propaganda!" Türk kaynaklarından gelen herşey Ermeniler tarafından "Tarihin Türkler tarafından saptırılması" diye yaftalanıyor. Fakat Ermenilerden gelen her kelime ilâhî hakikat gibi kabul görüyor. Bu yazar size, Ermeni *kaynaklarından* beş madde sunduğuna göre, "ilâhî hakikatlerden bir kısmını" olsun sunmuş sayılmaz mı şimdi? Kitabın adı kendini ele veriyor, yirmibeş yıl boyunca süren isyan hareketi Amerika Birleşik Devletleri'nde olsaydı, bizim ülkemizin halkı ve devleti nasıl bir tepki gösterirdi? Fakat Ermeni ihtilâlinin kurbanları Türk halkı ve Türk vatani olduğuna göre, Ermeni başkaldırısı için herhangi bir kınama olmayacak ve Ermeni tasarısı her yerde boy gösterecekti.

2- Hitler'in generallerinden biri "Bir yalanı yeteri kadar çok tekrarlırsanız, insanlar ona inanır."

demmişti. Hitler'in kendisine atfedilen cümleyle ASLA Ermenileri kastetmediğini bilen bir Amerikan politikacısı var mı? Fakat Kongre'nin ve eyalet meclislerinin pek çok üyesi vardır ki, Ermeni lobilerinin kendilerine tedarik ettiği bu "cümleleri" tekrarlayıp dururlar. Bir Ermeni tarihçi sözde "iktibas"ı araştırmış ve gazetede sütununda Ermenileri bu cümlelerin sahte olduğuna dair bilgilendirmiş! Bir Ermeni yalanı daha bir Ermeni tarafından ortaya çıkarılmıştır, adı: Dr. Robert John.

3- Ermeni İhtilâl Federasyonu'nun broşürü, Ermeni *İhtilâl* Hareketi'nin büyüklüğünü parlak terimlerle tasvir ediyor. Organizasyon her sene, Osmanlı Türkiyesi'nde 1890 yılındaki kuruluşlarının yıldönümünü kutlar. 1890! 1915 olaylarından 25 SENE ÖNCE.

4- Ermeni'deki nefret fikr-i sabitinin en mükemmel örneği *altı yaşındaki çocukla* konuşulanlardır! Küçük kızın ezberleyip söylemeye zorlandığı korkunç kelimeler, KENDİ NEFRETİ DEĞİL, annesinden bulaşan nefret felsefesidir. Allah'ın yarattığı masum bir çocuk, altı asır boyunca kültürel ve tarihî bir uyumu paylaştığı halka ve devlete karşı nefret dolu bir hayata mahkûm edilmiştir. Bu nefret yeteri kadar korkunç değilmiş gibi, annesi küfre sapmış, çocuğun kalbinde Kutsal Haç sembolü ile 1915 yılını eşit kılmıştır. Sevgiyle dolu yüreklere nefret mirasını devretmek en utanç verici günahdır.

5- Yazar, bu kitabın konusu üzerinde çalıştığı yıllarda, Türkiye Cumhuriyeti'nin dışında yaşayan Ermeniler hakkında Türk tarihini kasıtlı olarak saptırdıkları için ve nefret fikr-i sabitleri yüzünden sayısız menfi yorum yapmıştı. Fakat yukarıya aldığımız, Mr. Ara Baliozian tarafından yazılmış makale ile kıyaslandığında, benim Ermenilere yönelttiğim tenkitler hayli ılımlı kalır. İNGİLİZCE yazılıp basılmış bir tam sayfalık makale bütün idraklere meydan okuyor. Sözlerin alındığı Ermeni kaynaklarının, kendi halklarına yapılan korkunç imâdan habersiz olmaları mümkün mü? "Ermeniler arasında gerçek dostluk çok nadir bulunan bir şeydir." "Nefret ve kıskançlık bize gayet normal duygular olarak görünür." "Geçmişimiz sayısız hıyanet ve fesat örneği ile doludur." Bunlar ve öteki iktibaslar Ermenilerin tabiatının yine Ermeniler tarafından ifşasıdır. Bu ülkede ve diğer ülkelerde, siyasî arenadaki kazançları Ermenilerin kendilerini, Türk "mezaliminin kurbanları" olarak görmelerini sağlamıştır. Osmanlı Türkiyesi'nde BİR MİLYON Türk'ün Ermeni İhtilâlciler tarafından öldürüldüğünü de umursamamışlardır.

ERMENİLERİN NEFRETLE DOLU OLDUĞUNA DAİR İNKÂR EDİLEMEZ DELİLLER

Yukarıda verdiğim beş Ermeni iktibasından başka, şimdi okuyucuya altı tane daha aldatma, hilebazlık, beyin yıkama, hatta cinayet örneği sunacağız. Hepsi de Ermeni toplumunun tabiatında var olan nefret karakterini gözler önüne serecektir. Bunlar, Ermeni çocuklarının kalbine miras olarak damla damla akıtılmaktadır:

1- Bu çalışmamızda bizim ülkemizde ve diğer ülkelerde yaşayan Ermeni toplumlarındaki, kiliseye ve ruhban sınıfına kadar uzanan şiddetli düşmanlık ve bölünmeyi gösterdik. Kendilerine ait cemaatleri ve hiyerarşileri bulunan ANA KİLİSE ile Daşnaksagan “Kilisesi” arasındaki ayrılığın derecesi, “Ermeni Kilisesi” gazetesinin Eylül 1975 tarihli sayısındaki bir makalede gösterilmiştir. İki sayfalık makale Mr. Hagop Nersoyan tarafından yazılmıştır, başlığı şöyledir: “Ermeni Kilisesi’nin Birliği-Olmalı mı?” Bir kilise yayın organında böyle bir sorunun akla geliyor olması bile, Ermeni ruhundaki ciddî problemi gösterir. Anlaşılmaz olduğu kadar inanılmaz da, Nersoyan bir bütün olan ve aynı olan kilisenin ve halkın bölünmesinin “avantajlarını” göstermeye çalışır. Makalenin yayımlandığı sıralarda, her pazar televizyonda yayınlanan dinî bir program vardı; bugün de olduğu gibi, her sene nisan ayı boyunca medya Ermeni görüşlerini duyurmak için zaman ayırırdı. Nersoyan, 1915’te Osmanlı Türkiyesi’nde olup bitenlerin Ermeni versiyonunun neşriyatına atıfta bulunarak der ki: “...Şurası kesin ki, biz, bölünmüş olursak daha fazla iş başarır ve Amerikan kamuoyundan daha fazla destek alırız. Meselâ, bir örnek, CBS bize, tek bir program yerine iki pazar arka arkaya yarımşar saatlik iki program tahsis etti. Böylece katliamın tarihini ve önemini birbiriyle uyumlu, *bizimki ve onlarınki*, iki mükemmel programda anlatabildik. CBS programları sadece bir örnektir. Bir tek kilisemiz olsaydı, sadece bir programımız olurdu. İki farklı organizasyonun varlığı sebebiyle artan faaliyetlerimizin pek çok örneği varsa da bu bir örnek yeteri kadar açıklayıcıdır.” Bu kitapta sunulan belgelerin çoğu yıllardan beri yazarın elindeki malzemeler olduğundan, yukarıya alınan, Amerika Ermeni Kilisesi Piskoposluğu’nun yayın organında yayımlanmış bu cümleler benim için sürpriz değildir. Bununla birlikte, yazar, Türk asıllı olsun olmasın, okuyucunun bakış açısını düşünürken merak içindedir. Bir Ermeni “Ermeni Kilisesi’nin Birliği- Olmalı mı?” sorusunu sormuştur; okuyucu, bu noktada Ermeni halkının akli değerlendirmesini yapıyor mu?

Aile, cemaat ya da millet, hangisi olursa olsun, diğer insanlarla ve tabiatla köklü bir uyum ve gaye birliği olmadan, kendi ayakları üzerinde durarak hayatını sürdüren bir varlık olamazlar. Ermeniler arasındaki bölünme, Ermenilere Türk halkına iki defa iftira atma imkânı tanıdığı için Nersoyan keyiflidir! Burada bir *Ermeni* kaynağından sunduğum delil ile, her akıllı adamın kafası, eminim ki karışmıştır. Zira cemaat içerisinde *birlik beraberliğin* birinci öncelik olarak görülmemesi tavsiye edilmektedir. Fakat nefreti sabit fikir haline getirmiş bu Ermeni duruşunun başka örnekleri de var. Yazar üzülen yazmaya devam ediyor:

2- 1933’te, Ermeni toplumu içinde bölünme ve ortak nefret başladı ve bugüne kadar sürdü geldi.

Ermeni Başpiskopos Tourian Noel Sabahı Âyini’nde kilisede, kalabalık sıraların arasından yavaş yavaş geçerken, fanatik Daşnaksagan teşkilâtının bir üyesi tarafından katledildi. Başpiskopos kendi insanları tarafından bıçaklanıp öldürülmüştü. Âyin sırasında, Allah’ın huzurunda...

3- Türklere karşı Ermeni sahtekârlığına örnek olan pek çok “delil” arasında bir resim vardır;

insan kuru kafalarından yapılmış bir piramidi gösterir, altına yazılan yazı şöyledir: “1915’te Türkler tarafından katledilen 1, 500,000 Ermeni’nin hatırasına adanmıştır.”

Bu resim Ermeni yayın organlarında kullanıldı, Türk halkına yönelttikleri iddialarına “delil” olarak politikacılara ve üniversitelere dağıtıldı. Evet, bu resim gerçektir, fakat Ermenilerle ilgisi YOKTUR! Bu resim, orijinalini Moskova’da Tertyakov Galerisi’nin duvarına asılmış olarak görebileceğiniz bir tablonun kopyasıdır. Rus ressam Vassili Vershehgan tarafından 1871’de yapılmıştır. 1904’te ölen ressam, eserine şu adı vermiştir: “Savaşın Yüce Amacı” (Tarihi tekrarlamamız gerek: SANATÇI 1904’TE ÖLDÜ!) Bu tablonun Ermeni halkı ile hiçbir ilgisi OLMADIĞINI bilen bir tek Amerikan politikacısı ya da haber editörü var mı? Pek sanmıyorum. Resmin alt yazısı “kurukafaların” ölen Ermenilere ait olduğunu söylemese de, Türklere isnat edilen suç ayan beyan ortadadır. Fakat tarihî doğrulara saygısı olan herkes Ermeni sahtekârlığının bu örneğini pekâlâ tanıyabilir.

- 4- “Ermeni Nefret Tâcirleri” terimi ilk defa yıllar önce bu yazar tarafından kullanıldı, fakat asla milletine iftira atmak, kötölemek gibi bir niyeti yoktu. Ermeniler kendi hareketleriyle, kendi ifadeleriyle, benim acı fakat gerçek terminolojimi doğruladılar. Bakın şimdi: Boston banliyösünde bir yaz kampı var, adı *Haiastan* Kampı. (Haiastan Ermenice Ermenistan demektir.) 17 Temmuz 1993 tarihli *The Armenian Weekly* gazetesinde, kamptaki bazı faaliyetleri anlatan bir makale yayınlandı. Siyah-beyaz büyük bir fotoğraf bir grup Ermeni gencini gösteriyor, ellerinde bir poster, üzerinde okunabilen tek yazı şu: *Türkiye Bedelini Ödemeli!* Fotoğrafın alt yazısında ise şunları okuyoruz: “Kamp yapan gençler nümâyîş taklidi yaparak biraz aktivizm öğreniyor.” Gençlere Türk aleyhtarı gösterileri nasıl yapacakları öğretilmiştir, fakat kullanılan kelime “aktivizm”tir, kurnazlık ortada. İkinci fotoğrafa baktığımızda alt yazı olarak “Lizbon Beşlisi” adını görürüz. Makalede der ki: “27 Temmuz 1983’te, bugün Lizbon Beşlisi olarak bilinen beş Ermeni Lizbon Türk Büyükelçiliği’ni teslim aldı. Bu yiğit Ermenilerin gayesi 1915’in adaletsiz ve zalim olaylarına dikkat çekmek idi. Bina havaya uçtuğunda Lizbon Beşlisi yakalanmak üzereydi. Beş Ermeni yok oldular. 10 Temmuz’da, yani geçen cumartesi Haiastan Kampı’nda bizler, olan bitenleri yeniden sahneye koyduk....” Makalenin altında bir başka büyük fotoğraf daha var, kız ve erkek altı Ermeni gencini gösteriyor. Delikanlılardan biri sandalyeye oturmuş, ağzı tıkalı, kolları ardında bağlı. Arkasında bir genç kız elinde büyük bir su tabancası, oturan delikanlının başına nişan almış. Türk Büyükelçiliği’ne yapılan saldırının yeniden canlandırılması sahnesi. Altı gençten dördü gülümsüyor, bu da “nefret tâcirliği” işinde hâlâ acemi olduklarını gösteriyor. Fakat bu makalenin yayımlandığı 1993 yılından beri, şeytanî pratisyenlik derecesiyle mezun olduklarını kabul etmeliyiz. Aktivizm kelimesinin nefret suçu işlemek için kullanılması, kabul edilmemeli ve kabul edilmeyecektir!

- 5- 27 Ocak 1973 tarihi ABD halkı için sıradan bir gündü. Fakat Amerikalı Türkler ve Türkiye Cumhuriyeti için Ermeni barbarlığının masum Türklere karşı ayaklandığı bir tarihtir.

Bugün, dünya çapında, Türklere ait binalara yönelik Ermeni saldırılarının başladığı, Türk hedeflerin yanısıra, Ermeni suikastçılar tarafından konmuş bombaların yakınında olmak talihsizliğini yaşayan Türk olmayan masum insanların da öldürülmeye başlandığı tarihtir. İlk cinayet California'nın Santa Barbara şehrinde yukarıda verdiğim tarihte işlendi. Yaşlı bir Ermeni ve ABD vatandaşı olan Gourgan Yanıkyan Türk Başkonsolos Mehmet Baydar Konsolos Muavini Bahadır Demir'i tabancayla vurarak öldürdü. İki kurbanın ikisi de 1915 olayları sırasında doğmamışlardı bile!

1970'lerde ve 80'lerde, ABD'nde ve dünyanın her tarafında medya ilk defa olarak bir *terim* kullanmaya başladı: *Ermeni Terörizmi*. Ermeni fanatizminin sonucuydu bu. ASALA, ki Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Gizli Ermeni Ordusu' ibaresinin kısaltılmış halidir, Türk kurumlarını ve havaalanlarını bombalama ve cinayetler işleme harekâtına başladı. ASALA Daşnaksagan fanatik grubunun bir uzantısıydı. Daşnak'ın nefret felsefesi günümüze kadar sürüp gelir. O yıllarda terör, 1915'teki trajik olaylarla hiç alâkası olmayan insanları vurdu, 50'den fazla suçsuz Türk diplomat ve aile fertleri, ayrıca 30'un üzerinde Türk olmayan insan hayatlarını kaybetti. "Hıristiyanlıklarıyla" gurur duyan insanların eliyle! Ayrıca kaç binlerce kişi yaralandı, Ermeni fanatizminin kamuya açık yerlerdeki sonuçlarını unutmayın. Avrupa'da, Orta Doğu'da, Kanada'da, ABD'nde ve daha başka ülkelerde birçok şehir Ermeni teröristlerinin manyakça eylemlerine şahit oldular. Osmanlı Türkiyesi'nde olduğu gibi, nefret dolu çirkin "Frankeştayn Canavarı" bütün ABD'ni kapladı. Masum insanlara yönelen bu alçakça cinayetler sırasında, ABD'nde ve Türkiye'de yaşayan Türk halkının tepkileri nasıl olmuştu? Kaç Ermeni misilleme olarak Türklere tarafından öldürülmüştü? Kaç tane Ermeni kilisesi bombalanmıştı? Cevap: SIFIR! Tek bir öç alma hareketi olmadığı gibi, o zamanki Başbakan, merhum Turgut Özal "Ermeni terörizmi," terimini kullanmamaya çağırdı; onun yerine cinayetler sadece "terörizm" olarak adlandırılmalıydı. Ve biz Hıristiyanlar "öteki yanağımızı çevirmek"ten bahsederiz.

Türk yüreğindeki incelik, insanlık ve şefkate hayretle karışık bir saygı duyuyorum.

Terörizmin son eylemlerinden biri Avustralya'nın Melbörüne şehrinde 1986 Kasım'ında yapıldı, haber medyasının hayli tepkisini çekti. Fakat Türklere karşı Ermenilerin yüreğine işlemiş nefret duygusu kendi cemaatlerinde, kendi kiliselerinde, medya ve politikacılar üzerindeki etkilerinde devam edecekti.

6- Ermenilerin Türk düşmanlığı bahsinde doymak bilmez iştahı üzerine çok örnek vardır.

Bazıları kitabımızda zaten ortaya döküldü, fakat diğer utanç verici örnekleri sıralamadan önce, biraz eski yıllara dönüp, 1962'de olan bir olayı gözden geçirelim.

Anlatacağımız trajik olay yazarın başına geldiği için, tasvir ettiğimiz herşey bütünüyle gerçektir: 1962 yılının başında New York Queens Bayside'daki evimize yakın bir Ermeni komşu oturuyordu, anneme de, bütün ailemize de dostça davranırdı. Bizim genç Orta Doğu orkestramızdan haberdar olduğundan, kermes dansında sahne almamızı teklif etti. Bizim evden bir sokak ötedeki Ermeni Kilisesi tarafından tertiplenecekti. Kilise orada hâlâ oradadır. Hanım, kilise hayrına, bedava olarak çalmamızı teklif etti. Varlıklı bir cemaate sahibolduğu bilinen kiliseye böylece tanıştıracaktık, daha sonraki toplantılarda da muhtemelen çalma fırsatı bulacaktık. Teklif benim tarafımdan kabul gördü, grubun diğer üyeleri olan, yıllardır birlikte müzik yaptığımız genç arkadaşlarımız da tamam dediler.

Teklifimizi kiliseye bildirdikten sonra, yazara, papaz ve kilise yönetim kurulu üyeleriyle tanışmak üzere bir randevu ayarlandı. Kilise görevlileriyle görüşmemiz sırasında

---

· İngilizce adının kısaltılmış hali. ASALA= Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia (ç.n.)

Peder Vartan Megherian ve kilise temsilcileri benim teklifimden memnun kaldılar. Orkestramız hakkında kendilerine aydınlatıcı bir mektup göndermem istendi, üyelerin isimlerini, onlarla ilgili bilgileri yazacaktım, kilisenin yayın organında basılacaktı. Kermes için gayemiz halkımızın müziğini bedava çalmaktı, daha önce yüzlerce kişiye yaptığımız gibi. Gençtik, müziğimizi icra etmek bizim için büyük bir zevkti, fakat eğlendireceğimiz *bu* cemaati tanıyorduk. Bu demekti ki tek bir Türkçe şarkı söylememiz için İZİN olmayacaktı! Grup olarak, bu akıl almaz durumu olurlarına bıraktık, kiliseye gönderdiğim tanıtma mektubunda Türkçe kelimesi hiç geçmiyordu. Müzisyenlerin isimleri, çaldıkları enstrümanlar ve programımız hakkında bazı bilgiler vardı. Mektubumun Ocak 1962 tarihli kilise bülteninde yayımlandı, şöyle bir başlık konmuştu: “Orta Doğulular kermes dansında çalacak.” Bülten üyelere dağıtıldı.

Beş ismin arasında bir tanesinin Türk adı olduğu farkedildi. “Saygıdeğer” kilise yöneticileri kuşkucu ve öfkeli, çıkageldiler: *Ermeni Kilisesi'nin resepsiyon salonuna bir Türk'ün girişine nasıl izin verilebilirdi?*

Bu kişinin kabul edilebilirliğini görüşmek üzere toplantı yapıldı. Adı Tarık Bulut'du. Benim sevgili “**kardeşim.**” Onun hakkında yazarın derin saygı ve sevgi duygularını kitabımızın ilk sayfalarında okumuştunuz. Sinirlenmişim! Küplere binmişim! Korkunç bir öfke içindeydim!

(Bu otobiyografide ilk defa birinci şahsı teklik olarak kullanıyorum); teybi telefonun alıcısına bağlayıp kilisenin kıdemli yöneticilerinden Mr. K ile (adını yazmak için izin istemeye değmez) konuştum: “Kardeşim Tarık Bulut'a ben izin vermeyeceğim, cahil Ermeni nefret tâcirlerini teşhir etmek için! Kimse Tarık'ın insanlığını, kabiliyetini, merhametini, ilmini, ailesine ve bütün insanlığa duyduğu sevgiyi bilmiyor. Siz Ermeniler onu Türk asıllı olduğu için reddettiniz! Sizin programınızda sahne almaktan vazgeçtim!”

Mr. K. öfkemi yatıştırmak için samimiyetle gayret etti, Tarık'ın çalabileceğini söyledi. “Hayır,” dedim, “Asla!” Ben ne terbiyesiz biriydim, ne de kaba; fakat sözlerim öfkemi açığa vuruyor, gerçekten “kendi milletimden” utanıyordum.

Bu olaydaki en zor durum daha yeni geliyordu: Tarık'a ne diyecektim? İsa'ya ibadet ettiğini söyleyen bu insanlardan ne kadar utandığımı ona NASIL söyleyecektim? Yaşadığım sürece, kardeşimin cevabını unutmayacağım. Tarık, Mr. K ile yaptığımız konuşmayı ona naklettikten sonra dedi ki:

“Ed, kilisenle senin aranda probleme sebebiyet vermek istemiyorum. Lütfen sen sahneye çık, ben misafir olarak gelir, seni dinlerim. Ben bunların olacağını bilseydim, adım Bulut-yan olarak yazman için ısrar ederdim.” (Hemen her Ermeni'nin soyadı ian yada yan ile biter.) BU BENİM KARDEŞİM TARIK'IN İNSANİYETİDİR. BU TÜRK YÜREĞİNDEKİ ŞEFKAT DUYGUSUDUR.

Yukarıda anlatılanları tamamlayacak çok önemli bir olay daha var: Birkaç ay sonra, aynı kilise yıllık pikniğini tertiplemişti. Müzisyen arkadaşım ve dostum Mr. Harry Eshak pikniğe katılıp biraz müzik dinlememizi teklif etti. Gittik, her zamanki gibi geniş bir katılım vardı. Müzisyenlerin hepsi Amerika doğumlu Ermenilerdi ve güzel bir program yaptılar. Bir ara yazar, üç Ermeni papazın başbaşa yürüyor olduklarını farkettiler, elleri arkalarında bağlıydı. Tam o sırada dinleyiciler, hoparlörden, müzisyenlerin peşpeşe üç Türkçe şarkı çaldıklarını duydu ve her şarkı Türkçe söyleniyordu! Üçü de dans etmek isteyenler içindi ve çok kişi de zaten dans ediyordu. Yer, âdetimiz olduğu üzere dolar banknotlarla dolmuştu. Yüzlerce kişi coşkuyla alkışlayarak karşılık verdi. Türk şarkıcılar Türkçe şarkılar söylemişti! Ermeni nefret tâcirlerinin karışık zihninde, bariz iki yüzlülükleri mantığın haktan geliyor ve onların nefret mirası açıkça bugüne kadar kalıyor.

Gelecek nesillerin çocukları için miras olmak üzere!

7- Bir aile buluşması, nefret ile yoğrulmuş Ermeni fikr-i sabiti için yeni örneğimiz olacak.

Yazarın ailesi ile yazarın eşinin ailesi arasında, benim Türk-Ermeni tarihi konusundaki çabalarımla ilgili görüş farkı burada dile getirilmelidir. Yazarın tarafında, erkek kardeşi, kardeşinin eşi, dört yeğeni ve onların çocukları Türk-Amerikan toplumunda faal olarak çalışmasalar da, bizim çalışmalarımıza hiç bir zaman olumsuz bir tavır takınmadılar, zaman zaman da yazarın çalışmalarını övdüler. Fakat yazarın eşinin evindeki durum tamamen farklıydı, hâlâ da farklıdır. Eşim Mary'nin annesi Osmanlı Türkiyesi'ndeki savaş tecrübesini yaşamış bir kadındı. Beş çocuğunu büyütürken onların kalplerine Türk aleyhtarı hiç bir fikir aşılammıştı. Mary'nin konuya ilgisi, Türk ve Ermeniler arasındaki tarihî ilişkilere dayanan olaylar konusundaki bilgisi yazarla evlendikten sonra şekillenmeye başladı. Kendi akli fikriyle, olayları da inceleyerek, yazarın tesiri altında kalmadan kendi görüşlerini oluşturdu. Fakat teyzesinin evinde, nefret tohumları birkaç nesil öncesinden ekilmişti. Sonuç olarak, Mary, iki erkek kardeşi, iki kız kardeşi ve kuzenleri Türk düşmanı yorumları çok duymuşlardı.

Yıllar geçti, benim çalışmalarım inanılmaz boyutlara ulaştı ve Mary'nin ailesinin hoşnutsuzluğu açık seçik görülür oldu. Ne zaman ailelerimiz birbirini ziyaret etse, onların "keyfini kaçırmamak" için her gayreti gösterdim, malûm konuya girmekten kaçındım. Fakat Mary çalışmalarımızdan duyduğu gururu örtbas etmemeye kararlıydı, yazara gösterilen itibarı ve takdirleri uzun uzun anlatmaya girişirdi. Hiçbir zaman ciddi bir meydan okuma olmamıştı, fakat aşağıda anlatacağım sahne, okuyucuya, Ermeni nefret mirasının sonuçlarını bir kere daha gösterecek:

2000 yılının yazındaki ziyaretimiz sırasındaydı. Mary'nin erkek kardeşi George Kachajian ve karısı Anne'in Belmont'taki evlerine gitmiştik. Mary'nin birçok çocukluk arkadaşı ve ailesi, hep beraber mükemmel bir bahçe yemeğinde bir araya geldik. Misafirlerden biri Mary'nin kuzeniydi, ondan Kuzen A diye bahsedeceğim. Kendisi Daşnaksagan'lı bir ana-babanın kızıydı, (ana-babası ölmüştü). Yazar Kuzen A'dan gelecek sataşmaları hoş karşıladı, fakat onunla lâf düellosuna girmemeye kararlıydım, benim duygularımı pekâla biliyordu. Kurduğu her cümlede, Hazret-i İsa ve Hıristiyanlık'la ilgili dinî yorumlar getirdi. Kelimeleri açık bir düşmanlık ifade etmiyordu, yazarın her gün boynuna taktığı altın ayyıldızlı kolyeye dikilen gözlerindeydi herşey. Onun imanlı bir Hıristiyan rolüne girmesi, Türk halkına duyduğu nefreti kusmaktan kendini daha fazla alıkoyamayacağını gösteriyordu.

Birkaç saat süren aile sohbetinden sonra, Kuzen A, kendini daha fazla kontrol edemedi ve yazarın ve diğer aile fertlerinin önünde, birdenbire Ermeni soykırımına lâfi getirdi. Halbuki o konuda konuşan KİMSE yoktu. Yazardan beklediği cevap gelmedi; çirkin bir sahne yaratma girişimi sonuçsuz kaldı, yazar onu hiddeti ve hüsrani ile başbaşa bıraktı. Fakat sevgili Kuzen A, Daşnaksagan grubunun varlığından duyduğu gururu ispat etmek için son bir çaba gösterdi, Türk halkından da, "Onların adını bile anmak istemiyorum!" diyerek söz etti.

Son gayreti de sonuçsuz kaldı, fakat yazar bu bölümün sonunda Kuzen A'dan yine bahsedecek. Bizim için çok büyük önemi olan tarihî bir bilgiyi tedarik etmemizden kendisinin sorumlu olduğu açıklanacak. Teşekkürler Kuzen!

*(Sevgili okuyucu, bu otobiyografinin müsveddesi bir kere daha, kalbimi parçalayan bir haberle kesilmek zorunda kaldı. Yukarıdaki bölümü yazarken bir telefon geldi, **Kardeşim** Tarık Bulut arıyordu, sevgili eşi Frances'in vefat ettiğini bildirdi. Eşim ve ben bu kızkardeşimizin ölümüyle kelimelerin ifade edemeyeceği şekilde harabolduk. Frances, harika bir insan, bir eş, bir anne idi. Yas içindeyiz fakat bu kitap devam etmek zorunda...)*

8- California eyaletinde Ermeni toplumunun eyalet yöneticileri üzerindeki baskı ve tesiri yıllardan beri bilinir. San Fransisco şehrinde, tepenin en yüksek noktasında 31 metrelik bir haç dikilidir. Davidson Tepesi Haçı kamu arazisi üzerine dikilmiştir (ve hâlâ oradadır). Bu

haliyle, din ve devlet işlerinin ayrılığı ilkesine aykırı olduğundan dolayı dava konusu oldu. Mahkeme davacılarla hemfikir kaldı ve belediye yönetimine haçla birlikte üzerinde dikildiği toprağı satması yahut haçı yerinden indirmesi seçeneklerini tanıdı. Haç ve çevresindeki toprak açık arttırmada 26.000 dolara bir Ermeni grup tarafından satın alındı. Memleketin her tarafındaki Türk-Amerikalılar, Ermenilerin Türk halkına karşı ithamlarını ebedileştirmek için giriştikleri besbelli olan bu işi protesto ettiler. Politikacılara satış bedelinden çok daha fazla bir miktar para verilmiş olduğu aklımıza gelmesin mi şimdi? Haç, diğer Ermeni kurumları gibi Allah korkusu olan bir millete karşı nefret sembolü olarak hizmete devam etmektedir. Sadece tarihî olayları saptırma değil, Ermeniler aynı zamanda ibadet ettikleri Allah'a küfür suçu işlemektedir: Onların kutsal kiliseleri, Hıristiyan imanları, haçları, hepsi nefretin sembolüdür.

- 9- Ermenilerin nefrete olan yatkınlıklarının bir çok örneği arasında, bu bölümü 9'uncu örnek ile bitireceğiz. Türkiye Cumhuriyeti'nin dışında yaşayan Ermeni halkı, Türk halkına duydukları karşı konulmaz nefreti, bir yandan Hıristiyan imanında olduklarını ilân ederken, nasıl haklı ve mâzur gösterebilirler, bu karışık paradoksu ancak Ermeni kafası anlayabilir. Üstü kapalı olarak deriz ki: "İspanaktan nefret ederim!" yahut "Ciğerden nefret ederim!" Fakat gerçekte adı geçen yiyecekleri sevmediğimizi bildirmek isteriz. Yiyecek, giyecek veya başka bir şey. Fakat Ermenilerin açıkça beyan ettikleri, yani "Türklerden nefret ederim!" ifadesinde üstü kapalılık YOKTUR. Ve nefret felsefesi, masum çocuklarının zihnine ve kalbine aşılacak için devam eder. Yüce Allah'ın çocukları, bizim dertli dünyamıza günahsız, ahlâklı ve NEFRET YETENEĞİ OLMADAN doğarlar. NASIL nefret edilecekleri onlara ÖĞRETİLİR. Başka bir deyişle, KİMDEN nefret edecekleri öğretilir. Kendilerine de büyükleri tarafından aynı şey öğretilmiş insanlar tarafından öğretilir. Nefret ve intikamın bu mantıksız deverânı gençlerin kalbinde genetik bir kanser halinde yerleşir, onların hayatı bu ezeli ve ebedî nefret dünyasının içinde boşa gitmiştir. Şimdi bu nefret mirası bir sonraki Ermeni neslini bekliyor!

Yukarıdaki giriş, okuyucuyu, New Jersey'in Emerson kasabasına, eski bir Ermeni evine buyur edecek. Bu binanın bahçesinde, ana girişin yanında bir nefret anıtı dikilmiştir, yıllardan beri orada durur. Bu düşmanlık taşının üzerine kazanmış şu satırları görebilirsiniz: "1915-1918 yıllarında Türkler tarafından katledilen 2,000,000 Ermeni'nin hatırasına."

Ermeni "nefret tâcirlerinin" bu eserinin önünde yaşlı bir kadını gösteren bir fotoğraf var. Kadın, *dizlerinin* üzerine çökmüş, kollarını açmış, gözlerini göğe çevirmiş! Okuyucuya son cümleyi tekrar tekrar okuması için ısrar ederken, yazarın sık sık sorduğu bir soruyu kendinize sormanızı istiyorum: "Bunlar ne biçim insanlar?"

Bir Ermeni'nin kelimeleriyle: "Sağduyu yerine, fanatizm." Başka birinin dediği de şuydu: "Kıskançlık ve nefret, bize tabîi duygular olarak görünür." Bu korkunç nefret tezahürü yeterli değilmiş gibi, Ermeni çocukları gruplar halinde getirilip bu anıtın önünde toplanıyor;

· Bu dava 1997'de sonuçlanmıştır. (ç.n.)

Türk halkının tarihine ve şerefine iftira atma yolundaki ezeli ve ebedi çabaların bir parçası olarak, politikacılara, üniversitelere, medyaya dağıtılmak üzere fotoğrafları çekiliyor. Akılcı ve yapıcı fikirleri olan bütün insanlar, altı yüzyıl uyum ve kardeşlik içinde yaşadıkları bir halka karşı söylenen, bu tiksindirici nefret sözleri yüzünden Ermenileri kınamalıdır. Haç'ın mesajı daima bağışlama ve SEVGİ olmuştur!

ERMENİ İDDİALARINI ÇÜRÜTEN BAŞKA GERÇEKLER

Türk tarihçiler 1915'te Osmanlı Türkiye'si'ndeki olayları, BÜTÜN memleket halkının yıkıma uğradığı bir dünya savaşının parçası olarak anlattıklarında, ve aslında, Ermenilerin çektiği acıların tasarlanmış bir "soykırımın" sonucu OLMADIĞINI söylediklerinde, Osmanlı tarihi araştırmacıları inkârcı olmakla suçlanmışlardır. Bu çalışmada, yazar, bir tek bile Türk ilim adamı, politikacı, konuşmacı vs.'den alıntı yapmamıştır. Bu, her türlü itirazın önüne geçmek amacıyla böyle planlanmıştır. Okuyucunun da gördüğü gibi, yazar *Ermeni* kaynaklardan iktibaslar yapmıştır. Dolayısıyla, "Türk propagandası" iddiaları hükümsüzdür, faydasızdır.

Aşağıda satırlar, Ermenilerin sahte iddialarını bir kere daha tesbit edecektir ve kaynak NE Türk'tür, NE DE Ermeni:

- 1- Savaşın sonunda, Osmanlı idarecilerinin yetkileri ellerinden alındı ve genç Türkler ölümsüz Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde yeni bir millet inşa etmeye girişti. Galip güçler Fransa ve Büyük Britanya 140'tan fazla Osmanlı bürokratını ve yüksek rütbeli subayı tutukladı, hepsini Malta'nın Valetta şehrinde hapsetti. İddianâmeye, Osmanlı Türkiye'si'ndeki sivil halka acımasızca davranma ve savaş suçları dahildi. Sürgünler iki yıldan fazla orada hapis tutuldular, bu arada Britanyalı ve Fransız savcılar aleyhlerinde delil arıyordu. Aynı şekilde, müttefikleri Amerika Birleşik Devletleri, ithamları ispatlayacak bir delil bulma umuduyla soruşturmaya katılmak istemişti.

Unutmayın: Osmanlı devlet adamları ve askerleri eski düşmanları tarafından yargılandı ve Britanya bir yandan suçlayıcı deliller ararken, muhakeme boyunca göz altında tutuldular. İki yıl geçtikten sonra, TUTUKLULARIN HEPSİ "delil yetersizliği!"nden SALIVERİLDİ. Tarih 25 Ekim 1921 idi.

Savaş? Evet. Önceden tasarlanmış *soykırım?* Hayır.

- 2- Demokratik ve lâik Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşunda ABD ilk Amerikan Büyükelçisi'ni Türkiye Cumhuriyeti'ne tayin etti. Büyükelçi Amiral Marc Bristol ve ekibi, Morgenthau'dan farklı olarak, Türkiye'nin birçok bölgesini ziyaret etti. Hain Ermenilerin asılsız suçlamalarını destekleyen Amerikan basınındaki iddiaları soruşturmak ve bilgi toplamak istiyordu. Büyükelçi Bristol Müslüman Türk erkek, kadın ve çocuklarının uğradığı Ermeni mezalimi hadiselerini öğrendi. Amerika'daki iş arkadaşlarından birine yazdığı bir mektupta, diyordu ki: "Ermeni iddiaları kanımı beynime sıçratıyor."

Amerikalı politikacılar ve "tarafsız" Amerikan medyası "Morgenthau'nun Hikâyesi"ne başvurmaya heveslidir. Yazmadığı hikâyesine. Büyükelçi Amiral Marc Bristol'ün yazdıklarının tarihî önemi onu geçersiz kılmıştır. Büyükelçi Bristol Türk milletine yöneltilen Ermeni uydurmalarını etraflıca anlatmıştır. Bristol'ün mektuplarını halka duyurmak Ermeni

masalını kesinlikle ortaya çıkaracaktır, o masal 86 yıldır dünya kamuoyu üzerinde bir yalanı sürdürmektedir!

Savaş? Evet. Önceden tasarlanmış soykırım? HAYIR!

3- Mayıs 1985'te, yıllardır Türk karşıtı tavrı bilinen *New York Times* gazetesi, yarım sayfalık bir açık mektup yayımladı. Başlık: "Amerika Birleşik Devletleri Temsilciler Meclisi Üyelerinin dikkatine" Temsilciler Meclisi'nin 192 numaralı ortak tasarısı Kongre'de görüşülmüştü ve İnsanın İnsana Zalimliğini Anma Günü'nde kabul edilmesi düşünülüyordu.

Açık mektup 69 imzalıydı, hepsi de Amerikalı akademisyenlerdi ve Osmanlı, Türk, Orta Doğu tarihi üzerinde uzmanlıkları vardı. Bu uzun mektuptan birkaç alıntı yapacağız:

"... metnin özel bir kabul belirleyen muhtevasına itiraz ediyoruz: *bir buçuk milyon Ermeni soyu 1915 ile 1923 arasında Türkiye'de soykırım cürmünün kurbanı olmuştur.*"

"... Bizim tereddütümüz *Türkiye ve Soykırım* kelimelerinin kullanılmasına yöneliktir, aşağıda bir özet sunulmuştur..."

"...Osmanlı Ermenilerinin tarihi ilim adamları arasında çok tartışılmıştır. Onların çoğu, 192 numaralı ortak tasarının üslûbuyla somutlaştırılan *tarihî varsayımlar* üzerinde hemfikir değildir. Tasarı geçerse, Kongre *tarihî* bir meselenin hangi yanının doğru olduğunu *yasama* yoluyla belirlemeye kalkışmış olacaktır. Tarihî olarak *sorgulanabilir varsayımlara* dayanan böyle bir tasarı, sadece Amerikan *yasama sürecinin güvenilirliğine* zarar verecektir..."

Politikacı DEĞİL, 69 Amerikan ilim adamı, ilim adamlığı namusuyla, seçmenlerinin gönlünü almak birinci önceliği olan Kongre üyelerinin önüne isimlerini ve bağlı oldukları üniversitelerin adını koymuşlardı. Yukarıdaki ilim insanları, nefret tâcirlerinin suçlamalarına ve korkutmalarına rağmen, tarihî dürüstlük tohumları ektikleri için cesaretlerinden dolayı övüleceklerdir.

Savaş? Evet. Önceden tasarlanmış soykırım? HAYIR!

4- Türk halkına yönelik Ermeni iddiaları ve Osmanlı Türkiye'sinde dünya savaşı felâketi sırasında Ermenilerin içinde bulunduğu şartlar, Nazi Almanyası tarafından Yahudi halkına uygulanan soykırımla kıyaslanmaya devam edilmektedir.

Bugüne kadar Ermeniler, eğer Türkiye'de Ermeni "soykırımı" olmasaydı, Yahudi soykırımının da olmayacağını iddia etmişlerdir. Bu otobiyografiyi bir yana bırakın, bu Ermeni iddiasına Holokost'tan kurtulan bir kişiden daha iyi kim cevap verebilir?

İsrail'in şimdiki Dışişleri Bakanı, Nobel ödüllü Shimon Peres, 1944'te, bir basın mülâkatında şöyle demiştir: "...Biz Holokost ile Ermeni iddiaları arasında benzerlik bulunmaya çalışılmasına karşıyız." "...Holokost'a benzer birşey dünyada vuku bulmamıştır. Ermenilerin başına gelenler trajedidir, ama *soykırım* değildir."

Tahmin edileceği üzere, zengin Ermeni lobisi İsrail Dışişleri Bakanı'nı kınamak için ayağa kalktı. Ermeni-Amerikan gazetesi *Asbarez*'e İsrail Konsolosluğu cevabî bir bildiri gönderdi: "Bu mesele ile tarihçiler uğraşmalıdır, politikacılar değil. Ermeni trajedisinin Yahudi Holokost'u ile kıyaslanmasını desteklemiyoruz. İsrail bu konuda tarihî ve siyasî bir tavır almayacaktır."

Yazarın bakış açısından (elbette okuyucu bunu biliyor) bu bölümde sunulan gerçekler de, daha öncekiler de inkâr kabul etmez ve tarihî kesinlik temeline oturur; öyleyse niçin haber

---

· Holokost, Nazilerin Yahudi soykırımı (ç.n.)

medyası ve Amerikan politikacılarının çoğunluğu, Ermeni iddialarının safsata olduğunu ispatlayan bu kadar gerçek var iken Ermeni lobisini desteklemekte o kadar iştahlıdır?

Türk-Ermeni tarihi ve ilişkileri konusunu hararetle, merakla ve bu yazarın sadakatiyle takibeden herkes için yukarıdaki sorunun cevabı basit olduğu kadar apaçıktır. Yazar ne tarihçi, ne ilim adamı (gerçi pekçok kişi bu ikinciye itiraz eder); bu kitabın anlattıklarını, ana-babasının hayatı vasıtasıyla, Ermeni ve Türk halkının karakterlerine ömür boyu süren şahitlik yaparak YAŞADI. Cevap şudur: Benim gençliğimde Ermeniler tanınmazdı ve Türk karşıtlığı sadece kendi aralarında gündeme gelirdi. Nesiller geçip de nüfusları ve faaliyetleri arttıktan sonra, Türk Milletinin tarihine ve şerefine dil uzatmak için, medya ve politikacılarımız, hiç işlenmemiş bir suçtan dolayı Türkleri mahkûm etmek için yapılan Ermeni nümâyişlerine katıldılar! Bu saldırılar sırasında Türkler hiç karşılık vermedi ve sonuç olarak bugün, medyada Türk görüşleri için yer yoktur, politikacıların Türk Amerikalılarla tanışmak için zamanları yoktur! Bu cevap okuyucuyu tatmin etmediyse, bu kitap hakkında raporunuzu yazın ve bekleyin...

ÇOĞU ZAMAN GÖRMEZDEN GELİLEN ASIRLAR BOYU SÜRMÜŞ UYUM VE KARDEŞLİK

Türk, Ermeni ve Süryânî halkların tarihiyle ilgili bütün incelemelerde, hiç değişmeden devam eden tuhaf unsur, bu toplumların daimî olarak siyasî ve dinî anlaşmazlıklar içinde yaşadığı, bunun sonucunda aralarında ortak bir nefret doğduğu, birbirlerini sürekli öldürdükleri iddiasıdır. Bu iddia sadece tarihî bir yanlış değildir, mantıksız olduğu kadar tahrip edici olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Yukarıdaki halklar, hatta biz bunlara Rum, Yahudi ve Kürt toplumlarını da ilâve etmeliyiz, hepsi aralarındaki uyum ve kardeşlikle, aynı vatan toprağı üzerinde sevinci ve kederi paylaştılar. Bu tarihî gerçeğin en büyük delili, bu insanların Türk devleti içinde Türk vatandaşı olarak dinlerinde, dillerinde, basın yayın organlarında ve günlük hayatlarında tam mânâsıyla hür yaşamış olmalarıdır. 1923'te Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce de, kurulduktan sonra da.

Birkaç sayfa önce yazar size, Ermeni düşmanlığının bir örneği olarak Kuzen A'yı "tanıtmıştı". Söz verdiğim gibi, onu bu uyum ve kardeşlik bölümüne dahil edeceğim.

O ilk tanıştırmada göze çarpan uyuşmazlık aşağıdaki hikâye ile açıklık kazanacak. Aynı zamanda benim önümdeki İlâhî rehberliğin de yeni bir örneği olacak:

Birkaç sene önce, Boston'da, Mary'nin ailesiyle bir buluşmamızda Kuzen A da vardı, selâmlaştıktan sonra cüzdanından bir fotoğraf çıkardı, Mary'e vermek istedi. Mary çok memnun oldu, çünkü annesi ve teyzesi (yani Kuzen A'nın annesi) de vardı resimde. Fotoğrafın onun eline nasıl geçtiği belliydi, annesi tarafından verilmişti, sadece fotoğraf değil şu bilgi de verilmişti: Bu resim yedi genç Ermeni kızını gösteriyor. Osmanlı Türkiyesi'nde Harput kasabasında tahminen 1910 yılında çekildi!

Bu aile fotoğrafı tarihî bilgi kaynağının paha biçilmez bir parçası oldu, fakat yazarın kurnaz merakı olmasaydı, Osmanlı Türkiyesi'nden bu manzara, hakkettiği takdiri hiç bir zaman bulmayacaktı.

Her birimiz fotoğrafı inceledik, yazar yedi genç hanımdan birine dikkat etti, oturuyordu ve iki eli de açık bir kitabın üzerindeydi. Yazarınız Kuzen A'ya, kucağında kitapla oturan bu kız hakkında birşey bilip bilmediğini sordu.

"Evet, biliyorum. Annem ondan bahsetmişti..."

Bu noktada, sevgili okuyucu, fotoğraftaki genç kızlardan birinin Mary'nin annesi, birinin de teyzesi olduğunu unutmayın.

Kuzen A devam etti: “Kitaplı kız *körmüş*, Brail alfabesiyle yazılmış Ermenice bir kitap okuyormuş.”

Yazar içinde kopan sevinci hiç belli etmedi, Kuzen A nasıl bir gaf yaptığını anlamasın diye.

Ona sakın sakın bu aile fotoğrafını bize verdiği için teşekkür ettim ve usulca elinden alıp Mary’e saklaması için verdim. Kuzen A, annesinin verdiği bilgiyle beraber bu basit fotoğrafın asıl önemini kavrayamamıştı. Fakat yazarımız anladı. Kısaca söyleyecek olursak: Osmanlı Türkiyesi’nde küçük bir kasabada, 1910 yılı dolaylarında, Ermenilerin Ermenice Brail alfabesiyle yazılmış kitapları vardı! Bu zulüm örneği mi, yoksa tam bir HÜRRİYET mi?

İçimden sessizce merak ettim, acaba 1910 civarında Türklerin de *Türkçe* Brail ile yazılmış kitapları var mıydı?

Elbette Ermenilerin Ermenice Brail ile basılmış kitapları olması onların eğitime olan taleplerinin bir örneğidir. Şunu aklınızdan çıkarmayın, bilgiyi yazara veren hanım Daşnaksagan’lı ebeveynin kızıydı, o ana baba nefretlerini mezara kadar götürdüler. Eğer, Ermenilerin iddia etmeye devam ettikleri gibi, Osmanlı Türkiyesi’ndeki Ermeniler Türkler tarafından zulüm ve baskı görmüşlerse, nasıl olmuş da Ermenice Brail ile kitap basabilmişlerdir? Tekrar ediyoruz, okullar, kiliseler, basın, dil ve sosyal faaliyetler tam bir hürriyet içindeydi. Ve bugüne kadar, hükümetimiz ve Amerikan medyası, Amerika Birleşik Devletleri’nin güvenilir müttefikinin tarihine ve şerefine karşı asılsız iddialarına devam etmektedir!

Benim ülkem bütün insanların eşit olduğunu söyler; insan hakları şampiyonu olduğumuz sanılır, anayasamızda temel hürriyetlerin korunacağını açıkça ilân etmişizdir, yine de Türkiye’yle ilgili konulardaki bariz çifte standart utanılacak birşeydir. Kıbrıs Türkleri, Azerbaycan Türkleri, Kırım Türkleri, ve diğer konularda, NATO müttefikimiz –Kore Savaşı ve Birinci Körfez Savaşı müttefikimiz- ve Amerikan Hava Üslerini topraklarında barındıran müttefikimiz ABD’nin desteğini beklemeye devam ediyor. Her daim hazır ve nâzır Ermeni Tasarısı da, Ermeni lobisini tatmin etmeye hevesli politikacıların birinci gündem maddesi olarak kalmaya devam ediyor.

Bu bölümün başlığına dönelim:

Osmanlı Türkiyesi’ndeki Ermenilerin, yararlandıkları hürriyete dair bir başka tarihî vesika yazara ve eşine 1968 yılında, Ermeni Başpiskopos, merhum ve sevgili Snork Kalustyan tarafından, başbaşa yaptığımız bir görüşmede verildi!

Muhterem Başpiskopos Snork Kalustyan ile tarihî görüşmemiz, İstanbul’daki Ermeni Patrikhânesi’nde oldu. Beraberimde eşim Mary ve sevgili kardeşimiz Dr. Oktay Akkent de vardı. Konuşmamız İngilizce’ydi, Muhterem Peder, bize ABD’deki bir kısım Ermeni’nin Türk karşıtı hareketlerinden haberdar olduğunu söylemişti. Beni, Amerika’daki Ermeni cemaatine mesajımı götürmekle görevlendirdi: “Zarar ziyan verici hareketleri durdurun, biz vatanımızda, Türkiye Cumhuriyeti’nde hürüz.” Türk-Ermeni kardeşliği adına yürüttüğümüz çalışmalarımızdan ötürü bizi takdis etti. Başpiskopos bizi Ermeni Kilisesi’nde ve tesislerinde gezdirirken, makam odasındaki çerçeveli bir “ferman”ı (Osmanlı Sultanı’nın imparatorluk bildirisi) işaret etti. Bu ferman, Ermenilere dinlerinde ve sosyal işlerinde tam bir hürriyet bahşedildiğini bildiriyordu. Hayır duaları ve nazik sözleri kalbimizi ve ruhumuzu derin bir saygı, sevgi ve unutulmaz hatıralarla doldurdu. Halefi Patrik İkinci Mesrob gibi onun da yeri kalbimizdedir.

Türkiye dışındaki Ermeniler, Osmanlı devrinde geçen asırlarını dolduran zulüm hikâyeleriyle cahilleri kandırırken, tarih Osmanlı hükümetlerinde en yüksek rütbeli memur makamlarına oturmuş sayısız Ermeni’yi kaydeder: Senatörler, Büyük Millet Meclisi üyeleri, Eğitim, Ekonomi, Sağlık, Dışişleri, Haberleşme, Posta Servisi, Ziraat bakanları ve daha birçok bürokratlar, “Ermeniler”den tayin edilmiştir. Balyan soyadı bugüne kadar Osmanlı Türk

mimarisinde üstün yerini korumuştur. Dünyanın her yerindeki rock müzik ve senfoni orkestralarında kullanılan dünyaca meşhur pirinç sembol Osmanlı Türkiyesi'nde yaşayan Zilchiyan ailesi ile başlamıştır. Ermeniler tarafından kazanılan isimler ve mevkiler, kayıtlara bakarsak, su götürmez gerçeklerdir ve Ermenilerin inkârı ve sahtekârlığı bu GERÇEKLERİ SİLEMEYECEKTİR.

15 Eylül 1994'te, bu yazar Türk ve Ermeni halkları arasındaki kardeşliğin ispatı olmak üzere tek sayfalık bir yazı hazırladı. Henüz hiç bir tarihçinin yazmadığı bu sayfa, bu halkların ayrılmazlığının son örneği olarak yazarınız tarafından sunulmuştur. O bir sayfada Ermeni, Süryânî, Yahudi, Rum bestekâr, şarkıcı, müzisyen olarak 47 isim sıraladım, ki bunlar yeteneklerini klasik ve çağdaş Türk müziğinde göstermişlerdir. Birinci grup Osmanlı dönemindeki sanatçılardır; ikinciler Türkiye'de doğmuş, sanatlarını Amerika'ya getirmiş olanlar; üçüncüler ise, yazarınız gibi, Amerika Birleşik Devletleri'nde doğmuş olanlar. Ve bunların hepsi Türk müziği İCRA ETMİŞTİR. Müzikte, şarkıda, şiirde, BİZİM HALKLARIMIZ BİR BÜTÜNDÜR!

Şimdi sıra, milletimizin gençlerine seslenmeye geldi.

*****

XI. Ermeni ve Türk Gençliğine hitâbımdır

Yazar'ın Ermeni Gençliğine son sözleri:

Eğer bu otobiyografiyi okuduysanız, aşağıdaki üç ihtimalden birisi konusunda ikna olmuşsunuzdur:

1-Yazar, şeksiz şüpheşiz, bir megalomandır, kendi dinine ve kendi halkına karşı nefret doludur.

2-Yazar bıkip usanmadan uzun yıllar boyunca, olmayacak işleri gerçekleştirme umuduyla çalışmıştır, o hayalperestin biridir.

3- Zaptedilemeyen kin ve nefretin ortasında bir kardeşlik ve sevgi sûreti olarak, yazarın kararlılığı, kendini işine adanması, başarıma arzusuyla bir ömür süren çalışmaları her çeşit övgüye lâyıktır.

Bu üç bakış açısından hangisi sizin yazara olan cevabınızdır? Eğer, son bölümü de okuduktan sonra yazarla irtibat kurmak isterseniz, aşağıdaki adrese yazabilirsiniz:

Edward Tashji, P.O Box 20152, D.H.C.C. New York, NY, 10017 Ya da faks gönderin: 212-687-3026.

Yazar her mektuba, lehte de olsa aleyhte de olsa, dönüş adresi olan imzalı her mektuba cevap vermeye gayret edecektir.

Sevgili Ermeni kardeşlerim, yukarıdaki görüşler arasında yazar elbette sizin seçiminizin sonucusunu olmasını arzu eder. Fakat, yazar hayalperest OLMADIĞINDAN, sizin şiddetli bir olumsuzluk tavrı içinde olduğunuzu tahmin etmektedir, fakat esas mesele bu yazar için hissettikleriniz değildir. Esas mesele SİZSİNİZ. SİZ ya nefretle dolu olarak, ya da akıl sahibi insanlar olarak bu hayatı yaşayacaksınız, çocuklarınızın kalbine ve zihnine ya Allah'ın sevgisini, ya nefretin kanserini SİZ aşılayacaksınız. Yazar için düşünceleriniz ne kadar sert olursa olsun, bu sayfaları okuduktan sonra, bu kitapta inancıma ve halkıma duyduğum nefreti dile getirdiğime sahiden inanıyor musunuz? Ermeni halkımızın muazzam kaabiliyetlerini, başarılarını anlatmadım mı? Halkımızın çektiği acılardan söz açmadım mı? Eğer Osmanlı Türkiyesi'ndeki BÜTÜN halkın ızdırıp çektiğini inkâr edip SADECE Ermenilerin çektiklerini tanırırsanız, Ermeni İhtilâlcileri tarafından işlenen korkunç eylemlere zihnen yakınsınız demektir. Türkler tarafından işlenen iğrenç eylemler de vardı, korkunç bir savaş sürüyordu, savaş herkesi yıkar geçer. İki tarafın halkları arasındaki uyumun güzel ağacı, ortak bir nefretle çok ağır hasar gördü, dallarımız birer birer kesildi, fakat kardeşlik ağacı ÖLMEDİ, hâlâ hayatta! Ortak bir sevgi ve barışa duyulan arzu ile, ağacımızı onarıldı, büyümeye devam ediyor. Halklarımızın arasındaki uyum ve kardeşlik onun meyveleri olacaktır.

Hayatınızda iyi mevkilere gelebilir, zengin insanlar olabilirsiniz, fakat nefret kalbinizde çöreklenip kalırsa asla gerçek mutluluğu bulamazsınız. Ana-babanız sizin hasta olmanızı istemez, fakat devraldıkları nefret mirasını size aktaracaklar, sizin de nasibiniz onları kesintisiz bir nefret dairesinin içinde çocuklarınıza taşımak olacak. Bu akıl dışı nefret tezahürleri daha ne kadar devam edecek? Dünya savaşlarını düşünün, milyonlarca insanı yok etti; bu savaşın tabiatıdır, hangi savaşta olursa olsun, galip yoktur, sadece mağlup vardır. İster savaş meydanında, ister insanlarla olan ilişkilerimizde nefret daha fazla nefret doğurur, sonunda başka felâketler getirir. Tarih göstermiştir ki, dünün düşmanları yarının dostları olabilir ve olmalıdır. Kalplerimiz yas tutmaya devam ederken sevgi ve uyumu yakalama adına yapılacak kolay bir

teklif yoktur. Fakat SİZ ve yalnızca SİZ, ne kadar zor olursa olsun, altı asırdan fazla kültürel bir benzerliği paylaştığınız insanlara karşı nefret bağlarını söküp atmalısınız. Bu yazarın menfaati için değil, ana-babanızın menfaati için değil, fakat SİZİN menfaatiniz için. Tenkit edilebilirsiniz, fakat Türk kardeşlerinizi kucakladığınızda, Yaradan'ın sonsuz sevgisini hissedeceksiniz. O buyurmuştu ki: "Barış getirenleri hayırla anın, onlar Allah'ın çocuklarıdır."

Kitabımızın başından buraya kadar, yazarın sade hayatındaki olayları, Türk halkı ve hükûmetinden gelen çok kuvvetli tepkileri öğrendiniz. Yazar, Ermeni kardeşlerine son sözlerini söylerken, hayatındaki en ümit verici gelişmeyi anlatacak:

Bildiğiniz gibi, Türkiye'ye ilk ziyaretimiz Ağustos 1968'de olmuştu. Yüksek mevkilerdeki devlet görevlileri ile olan görüşmelerimiz ve medya mülâkatları Türk ve Ermeni basınında geniş şekilde yer almıştı. 1969 Nisan ayında yazar Lübnan'dan, el yazısıyla yazılmış, ev adresine gönderilmiş bir mektup aldı. Kısa mektubun tarihi 4 Nisan 1969'du, imzasını Boghos Mardirian olarak atan biri tarafından yazılmıştı, kendisini Lübnan'ın Bekaa'sında Ainjar'da Ermeni Evanjelik Lisesi'nde okuyan bir öğrenci olarak tanıtıyordu. Tahmin ettiğiniz gibi, kısa mektup olumsuz düşüncelerle doluydu ve şöyle bitiyordu: "...gerçekte siz aptalın tekisiniz, utanın kendinizden!" İmza: Boghos Mardirian.

Söylemeye gerek yok, bir yabancından böyle bir mektup almaktan hoşlanmadım, onun "hastalığını" teşhis etmiştim. Ona üç sayfalık bir mektupla cevap verdim, bir hasım olarak değil "ağabey" olarak yazdım. Fakat bu "nefret dolu öğrenciye" ne denebilirdi ki?

Mardinian'a mektubum nazikti, kardeşlik adına olan çalışmalarına vurgu yaptım, onun "eğitmenlerinin" sahte gündeminin faydasızlığını anlattım. Kalem arkadaşı olmamızı teklif ettim. Bir yandan Türk ve Ermeni halkları arasındaki tarihî uyumu açıkladım.

Maridian'dan ikinci mektup geldi, tarihi Mayıs 1969'du. Benim "ağabeyce" yazdığım satırlara cevap. İkinci mektubunda bana karşı birincisinden çok daha haşindi. Sayfanın en üstüne benim adımlı koyarak şöyle başlamıştı: "Biz, Ermeni Evanjelik Lisesi'nin son sınıf öğrencileri..." ve şöyle bitiyordu: "Türklerin şeytanî tabiatını ve ruhunu anlamayı ve sesini kesmeni tavsiye ediyoruz. Aşağıda 46 genç öğrencinin imzası vardır, hepsi de Mr. Boghos Mardirian ile aynı fikirdedir..."

Ermeni "nefret tâcirlerinin" manyakça davranışına bütün hayatı boyunca mâruz kalmış biri olarak, bu mektup beni niçin farklı şekilde etkilemişti? Evet, etkilemişti! İki kelime yüreğimi delip geçmişti: *Evanjelik* ve *öğrenci*. Hıristiyan inançlarının mesajı bu muydu? Öğrencilere nefret mi öğretiliyordu, verdikleri "eğitim" in gayesi bu muydu? Öğrencilerden ziyade öğretmenlere öfkeliydim, çünkü Ermeni nefret tâcirlerinin gelecek kuşağının yaratıcısı onlardı! Onlar eğitimci değildi, onlar Hıristiyan değildi! Mardirian'a ikinci mektubumda, bu fikirlerimi de açıkladım, sözüm ona öğretmenlerini ve onların nefret misyonunu kınadığımı bildirdim.

Lübnan'dan yazarın evine yeni bir mektup geldiğinde beş yıl geçmişti aradan. El yazısı tanıdıktı, imza aynı Boghos Mardirian, doğrusu hiç beklemiyordum. Tarihi 10 Haziran 1974 idi.

"Sevgili Mr. Tashji,

Size karşı şerefsizlik ettim ve nasıl af dileyeceğimi bilmiyorum. Emin olun, bir Ermeni'ye nefret etmemesini öğrettiniz. Umarım bu mektubumu dikkate alırsınız ve benim hakkımda hayal kırıklığına uğramazsınız. (imza) Boghos Mardirian."

Bu el yazısı mektup beni o kadar sevindirdi ki kelimelerle anlatmak mümkün değil. Gözlerim doldu, mektubu tekrar tekrar okudum. Bu kitabımda da anlattığım, yazara bahşedilen onca şeref arasında, hiç tanımadığım, muhtemelen hiç tanışmayacağım bu genç adamdan gelen mektup kadar beni etkileyen olmamıştı. Hayatımda başka bir şey başarmamış olsam bile, BİR gencin kalbini nefretten kurtarmak için birşey yapmışım, bu benim için en büyük "ödül"dür.

Ermeni gençliğini Mr. Boghos Mardirian'a benzemeye çalışmaya davet ediyorum. Nefretten kurtulun, Türk kardeşlerinize koşun, sizi kucaklamak için bekliyorlar!

*****

Yazar'ın Türk Gençliğine son sözleri:

Bu bölümün başında, Ermeni gençliğine hitabederken yaptığımız yorumların burada tekrarlanması bir faydası yok. Bununla birlikte, bitiş sözlerim doğrudan doğruya sizin dikkatinize de sunulmuştur; çünkü yazar, bu nevi şahsına münhasır “Türk Dostu”nun felsefesi ve çalışmalarıyla ilgili sizin görüşlerinizi memnuniyetle karşılayacaktır.

Türk okuyucuların yorumlarının ağırlıklı olarak müspet tepkilerin açıklanması şeklinde olduğu ileri sürülebilir. Tahmin doğrudur belki, fakat eğer içinde çalıştığım toplumdan menfi görüşler yükselirse, bu ilk olmayacaktır. Bu sayfalarda anlattıklarım kadar, anlatmadığım sayısız faaliyet, toplantı, çaba vardır hayatımızda. Bizim yorulmak bilmez çalışmalarımızdan ötürü, emeklerimizin hepsi değilse bile, çoğu başarılı sonuçlar verdi. Bu durum, Türk halkının derin sevgi ve minnet duygusunu kazanmıştır. Fakat nâdir örnekler de vardır ki, eşimin ve benim kafamız karışmıştır; meselâ, çok yakın bazı eski dostlarımızın, artık bize selâm bile vermediğini görmüşüzdür. Diğer bazı arkadaşlara göre, bu olay kıskançlığın şuuraltı tezahürü ile alâkalıymış. Anlaşılması güç teori şu şekilde devam eder: Bu adam (yani yazar) Amerikalı; Türk değil, Müslüman değil; Türkçe okumayı yazmayı kendi kendine öğrenmiş; ateşli bir taraftar, dokunaklı konuşan bir hatip, Türk halkının korkusuz bir savunucusu, üstelik, Ermeni asıllı!

Bu nasıl olabilir? Bu açıklanamaz durumdaki bilinmeyen faktör para mı yoksa egoizm mi? Bu sorulara cevap, biraz sonra, son bölümde verilecektir. Yani kısacası, yazar Türk okuyuculardan gelecek bazı olumsuz görüşlere karşı hazırlıklıdır. Fakat Ermeni gençliğine ettiğim tavsiyelerin aynısını sevgili Türk kardeşlerime de edeceğim: Türk-Ermeni tarihine dair bilginizi biçimlendirirken sadece sizin kanaatleriniz ve fikirleriniz size rehber olmalıdır. Ne yazık ki, Ermeni gençliğinin Türk gençliğine kıyasla esaslı bir “avantajı” vardır: Onlar Türk-Ermeni ilişkilerinin tarihi üzerine kendi görüşlerini, bozuk yapıları Amerikan kamuoyuna, medyasına ve hükûmetine yayma gücüne sahiptirler. Aslında, onların benimsedikleri hile, sahtekârlık ve çarpıtma üzerine kurulu görüş, Türkleri akıllarından geçen herşey için suçlamaya zaten o kadar istekli kitleyi etkilemeyecek. Peki SİZİN görüşünüz ne? Ermeni iddialarını reddediyor musunuz? Suçlandığınız yahut bir münakaşaya girdiğiniz takdirde, Ermenilerin yanlış olduğunu *ispatlayan* tarihî gerçekleri göstermeye muktedir olacak mısınız? Benim kanaatim o ki, kendi tarihinizi ve atalarınızı savunma konusunda pek bir hazırlığınız yok.

Evet, yazar Ermeni gençliğinin Türk gençliğinden daha “avantajlı” olduğuna inanıyor. Aşağıda sıraladığım faktörler bunun ispatıdır:

California'nın Glendale kasabasındaki Ermeni ailenin altı yaşındaki kızından bahsetmiştim; o Türk gençliğinin yüzyüze olduğu içinden çıkılmaz duruma mükemmel bir örnektir. Kelimelerin bir anlamı vardır; kelimeler rahatlatılabilir, can yakabilir, doğruları söyleyebilir, yalanları aktarabilir. Masum Ermeni çocuklarının zihnine kelimeler doldurulmuştur ve kaçınılmaz sonuç şudur: Safsata “tarihî hakikat” haline gelmiştir.

Birçok yıldır, Türk gençliği bu yazara şunu gösterdi: “Bana, Ermeni halkından da, *başka* bir halktan da nefret etmek asla öğretilmedi!”

Bu asil ruhlu insanlık felsefesine itiraz edebilir miyiz? Üzülerek söylüyorum, söylemeliyiz, nefretin yokluğu, insanoğluna yönelmiş düşmanlığı ortadan kaldırmıyor. Yazar altı yaşında bir kız çocuğunun kalbine doldurulan nefreti kabul etmez; fakat gerçek şu ki, Türk gençliğine sevgi öğretilirken, Türk-Ermeni tarihinin olaylarının tam olarak öğretilmemiş olması onları zihnen sakat bırakmaktadır. Eğer Türk gençliği Osmanlı Türkiye'sinde olup bitenler hakkında, hiç değilse asgarî bir bilgiye sahip olmazsa, Ermeni davasına özel bir dikkatle eğilmezse, Ermenilerin Türk aleyhtarı nutukları cevapsız kalacak, sonuçta da, bilgisiz zihinlerde Türklerin kaderi her çeşit aşağılık suçlama ile yüzyüze gelmek olacaktır. Türk karşıtı Amerikan medyası, zengin seçmen kitlelerinin gönlünü almak isteyen politikacıların demeçleri, Türklerin ve Müslüman inancının basmakalıp imajı, hepsi Batı toplumlarında yaygın olarak sürüp

gidecektir. Eğer SİZ ilgisiz, kayıtsız ve sessiz kalmaya devam ederseniz, milletinizin ve vatanınızın şerefini, Türk halkını kötölemek ve Türkiye Cumhuriyeti'nin istikrarlı yapısını zayıflatmak için dünyanın her yerinde yol gözleyen gruplara teslim etmiş olursunuz.

Sevgili kardeşlerim, tarihinize bakın. Aslında, dünyadaki bütün milletlerin tarih sayfalarını karıştırırsak, siyasî çekişmeler ve insan acıları buluruz. ABD'nin tarihi insanın insana yaptığı zulümlerle doludur; fakat aynı zamanda, Amerika'nın şerefi, insanlığımız, hürriyetlerimiz, teknolojimiz, sanatımız, yeryüzünün her yerinden kopup gelmiş insanlara kucak açışımız da o ciltlerde anlatılır.

İnsanoğlunun zekâsı, bizi ayda yürüme noktasına getirdi. Ne çare ki insanlık kendi cinsiyle uyum içinde yaşamayı başaramadı. Gerçekten, tarih trajik olaylarla doludur. Fakat Türk halkı Osmanlı devrinin külleri arasında nasıl diri kaldı da, bağımsız ve dinamik bir millet inşa etti?

Türk milletinin tarihini SİZDEN (Türk gençliği) başka kim bilebilir? (gerçekten kim bilecek!) Yazarın, Birinci Dünya Savaşı sırasında genç insanların çektiği dayanılmaz acıları, ardından kurdukları demokratik, lâik, yenilikçi Türkiye Cumhuriyeti'ni kısaca bile olsa anlatmaya hakkı yok, zaten niyeti de bu değil. İstilâcı düşmanların askerî kuvvetleri Türk vatanının içlerine kadar sokulmuştu, ve "Anadolu" halkı yok olma ile yüzyüze gelmişti, Türk bağımsızlığı yıkılıp gitmenin eşiğindedi. Türkiye kıt kaynakları, yorgun silahlı kuvvetleri ile bir başına kalmıştı, ve ülkenin yakın görünen parçalanmasını çabuklaştırmak için yirmibeş yıldır süren Ermeni ayaklanması milletin yüreğini delip geçmişti.

Fakat Ermeni ihanetinin hedefi ve işgal kuvvetlerinin askerî hırsları GERÇEKLEŞMEYECEKTİ! Savaş meydanında bir isim, bir fikir ve yıkılmaz bir güç ortaya çıktı, Türklerin **anavatanını** korumak için, bu halkın yüreklerinde zaten var olan kararlılık ruhunu ve gözüpük cesareti tutuşturdu: MUSTAFA KEMAL ATATÜRK .

SİZ, Türk gençliği, tarihinizi okuyunuz ve milyonlarca Türk'ün vatanlarını ve bağımsızlıklarını korumak uğruna can verdiğinden haberdar olunuz. O destan gibi mücadele sırasında, ana-babalarınız, dedeleriniz ve büyükdedeleriniz kendilerinden çok üstün düşman güçlerine karşı sadece zafer kazanmakla kalmadı; fakat aynı zamanda modern, dinamik bir millet ve Türkiye Cumhuriyeti'ni kurdular ki bugün tarih sahnesinde dünyanın büyük milletler ailesinin gururlu, üretken ve demokratik bir üyesi olarak yerini almıştır. Evet, SİZ, Türk gençleri, bütün bunları ve daha fazlasını bilin. O halde, dedelerinizin fedakârlığının ve baş koydukları yolun farkında olarak, bu ülkede ya da başka ülkelerde Türk tarihini çarpıtmaya devam eden birkaç Nefret Tâcirine, nasıl izin verebilirsiniz?

Türk halkının çektiği acıları, sonunda kazandıkları zaferle kıyaslayın, Ermenilerin devam edip giden saldırılarına nasıl ilgisiz kalabilirsiniz? Onların (Ermenilerin) Amerikan politikacılarının ve haber medyasının üzerindeki tesirinden dolayı, her yer ve zamanda nazır ve nâzır "Ermeni Tasarısı" akrep gibi, Kongre komisyonlarında ve eyalet meclislerinde boy göstermeye devam etmektedir. PEKİ, NE YAPALIM? Ana fikir şu, halkınıza yöneltilmiş Ermeni iddialarına karşı koyabilir misiniz? Ermenilerle münakaşaya oturacak kadar bilgi donanımınız var mı? Türklerin haksız yere suçlanmaya devam edildiğini ispat etmek hayatî önem taşımaktadır.

Türk gençleri, eğer şimdi yazara bu ihtarı ve nasihatı yüzünden kızılıyorsanız, kızın gitsin, benim hakkımda ne düşündüğünüz önemli değil, takdirinizi de takdirinizi de beklemiyorum. Sizin önceliğiniz bu kitabın konusu olmalı ve ölümsüz ATATÜRK'ün kızları ve oğulları olarak, Türk toplumunun ihtiyaçlarına kayıtsız kalmamalısınız; böylece Türk insanlığının niteliği, kültür ve tarihinizden duyduğunuz gurur dünyaca bilinecektir.

Ayrıca, enerjinizi, aklınızı, ilginizi, sevginizi Türk milleti ve Türk anavatanının şerefi için tahsis edin. Türk Amerikan dostluğu adına gayretlerinizi sürdürün, aynı şekilde dünyanın neresinde etnik grup olarak yaşayan Türk varsa bu sözümüz onlar için de geçerlidir. Güzel dilinizi, kutsal İslâm inancınızı sürdürün. Türk-Ermeni tarihinin gerçeklerini ya da Türk milleti

ile ilgili herhangi bir konuyu açıklamak için, dost olsun, düşman olsun, herkesle güçlü bir diyalog sürdürün.

Çocukluk yılları Türk olan HERŞEYE karşı temiz bir sevgi ile mutlu geçmiş bir Amerikalı olarak, Türk gençliğine nasihat verme imtiyazını kullanıyorum. Önceki sayfalarda bir hoş görüzlük tonu sergilemiş olabilirim. Eğer yazar öyle bir intiba uyandırdıysa, sizden başışlamanızı rica ediyor. Hayal kırıklığım benim neslimden olan Türk halkına da aittir. Sizi, Amerika'daki halkınıza yönelmiş Ermeni nefretiyle başa çıkabilecek biçimde hazırlamayan büyüklerinize...

Türk ve Ermeni halkları arasındaki muazzam felsefî farklar, önemsiz sayılamaz; işte bakın, burada bu iki eski halkın mirası göze görünür hale geliyor:

Meslek sahibi bir Türk genci diyor ki. "Bana, Ermeni halkından da, başka bir halkdan da nefret etmek asla öğretilmedi!"

Fakat altı yaşındaki Ermeni çocuğunun kullandığı kelimeler şöyle: "Barbar bir Türk olmaktansa köpek ya da kedi olmayı tercih ederim!"

Nefret tohumları toprağa saçıldı, ve Allah'ın yeryüzüne oradan SADECE düşmanlık gelecek. Yazarın kalbi, akli ve ruhu sevgi ve tohumlarıyla kutsanmıştı ve ben bütün hayatımı her çeşit nefretten uzak olarak yaşadım.

Türk gençliğine diyeceklerimin sonuna gelirken, eminim ki, ömrünüzü düşmanlıktan sakınarak geçireceksiniz, çünkü siz Türk kalbindeki sevgi ağacının meyvelerisiniz. Şimdi, acı tatlı hatıralarla dolu olarak, hayatımın son merhalesinde, siz ve sevdikleriniz için Allah'ın sonsuz lütfunun üzerinize olmasını diliyorum.

Sevgili Türk kardeşlerim, yorumlarınıza açığım, benim sunduğum mütevazı teklifleri okuduğunuz için müteşekkirim. Lütfen bu "**Türk Dostu**"nu unutmayın ve her sayfayı herbirinizi kucaklayışım olarak kabul edin. Son verirken sonsuz sevgiler. *Gözlerinizden ve yanaklarınızdan öperim!*

*****

XII. Bu Otobiyografinin Okuyucusuna Son Sözlerim

Yazar okuyucuyu yüz küsur yıllık bir zamanı kaplayan yolculuğa çıkardı, Osmanlı Türkiye'si'nde başladık, 2001 yılına, Amerika Birleşik Devletleri'ne kadar uzandık. Eğer bu yazar Amerika'da şöhretli ya da zengin biri olsaydı, bu çalışmanın çok fazla edebî tenkitler alacağını, kamuoyunca tanınacağını farzetmek yanlış olmaz. Fakat bu yazar, kesinlikle ne şöhretli biri (herhalde Türkiye Cumhuriyeti hariç-utanarak söylüyorum) ne de maddî zenginliğe sahip bir ferttir. Bunları yazarken, bu uzun çalışmayı bastırabileceğimizden bile emin değiliz; eğer basılmazsa, müsveddemin kopyaları, kitabın teşekkür bölümünde isimlerini sıraladığım sevgili dostlarımdan bazılarına verilecek. Onların her biri yazara ve ailesine büyük bir sevgi gösterdiler, böylelikle çalışmamızı devam ettirme desteği ve cesareti bulduk. İsimleri ve sevgileri kalbimizdedir:

Dr. Selâhattin Büyükünâl, Dr. Oktay Akkent, Dr. Cenk Büyükünâl, Dr. Osman Köksal, Dr.Naci Barut, Tarık Bulut, Dr. Zeki Uygur, Ergun Kırılıkovalı, Halil Ekmekçi, Mehmet Ali Baysal, Gönül Akın, Peder Vsevolod, Dr. Ata Erim ve şüphesiz sevgili eşim Mary, bu otobiyografiyi bitirmeden isimlerini anmak isteyceğim kişilerdir.

Yukarıdakilerin her biri, diğer pekçok isimle beraber, yıllarca yazarın ve onun Ermeni, Süryânî ve Türk halklarına duyduğu temiz sevginin samimî teşvikçisi oldular.

Eğer mümtaz beyefendi, sevgili kardeşim Nejat Muallimoğlu'ndan kısaca da olsa bahsetmeseydim büyük eksiklik olacaktı. Dokuzuncu bölümde b harfinde kendisini anmıştım.

Sayın Muallimoğlu kendi ülkesinde uzun yıllardır tanınmış bir yazar, şair, dilci, öğretmen ve mütercimdir. “Hitabet” (konuşma, diksiyon, söz sanatı) adını taşıyan dev eseri 1998 yılında basıldı. Muallimoğlu, konuşma teknikleri ve halka hitabetme üzerine tam 1,106 sayfalık ilmî bir eser hazırlamış. Dünyaca tanınmış pekçok ilim adamından, yazardan, şairden, filozoftan, devlet başkanından, dinlerin peygamberlerinden hitabet örnekleri tercüme etmiş. Anlaması güç ama, bu Türk âlimi, Sayın Muallimoğlu, kitabında *sekiz sayfa* kadar yeri bu yazara, çalışmalarına ve konuşmalarından iki örneğe tahsis etmiş. İmzalı kitabını aldığım zaman, o kıymetli sayfaları okudum, duyulandım ve *ben böyle itibarlı bir adamdan gelen bu şerefe lâyık biri değilim* diye düşünmeden edemedim.

Bu çalışma boyunca, yazar kendisinden üçüncü teklik şahıs olarak bahsetti, meselâ, “yazar” dedi, yahut “yazarınız” dedi, “o” dedi. Bu, okuyucunun yazara yönelen dikkatini aza indirmek niyetiyle kasten yapılmıştır. Birinci teklik şahıs üzerine vurgu yapmak yerine, bu kitap, hikâyeyi, felsefeyi yaymak peşinde olmuştur. Okuyucu bu mütevazı Amerikalı'nın mütevazı çalışmasını ve kardeşliği arayan bir ömürlük gayretlerini takdir eder umundayım.

Fakat insanlığın uzun tarihi, her ırktan, mezhepten ve milliyetten kadın ve erkeklerin insanlık adına olan çalışmalarının sayısız örneği ile doludur; onların yapıp ettikleri, akılları, sanatları, liderlikleri dünya insanlarına daha iyi bir gelecek umudu vermiştir.

Bu yüzden, bu noktadan itibaren, okuyucu beni birinci teklik şahıs olarak bilecek. Herşey bir yana bu bir otobiyografi, öyle değil mi?

Bitiş sözlerim pekçok maddelerden bazılarının bir özeti halinde takdim edilecek; o maddeler benim, dünyanın her yerindeki Türk halkı tarafından kardeş sevgisiyle kucaklanırken ABD'ndeki Ermeni halkı tarafından kınanmama sebep olmuştur. Eğer okuyucu, Türk halkı tarafından takdir gördüğüm için kendi halkıma (Türk anavatanın *dışındaki* Ermeniler, Süryânîler DEĞİL) kesin bir şekilde muhalif olduğuma inanıyorsa, o zaman ilk sayfalara

dönüp kitabın ithafını tekrar okumalıdır. Benim tavrım bütün yetişkin hayatım boyunca ne idiye öyle devam etmiştir, o da şudur: Osmanlı Türkiye'sindeki 1915 olaylarıyla ilgili, Türk milletine karşı sürdürülen Ermeni iddiaları, bütünüyle, tarihî doğruluktan mahrumdur. Sık sık tekrarladığımız tez buydu, Türk halkı bu nevi şahsına münhasır Ermeni'yi, fikirlerini kamuoyu önünde açıkladığı için o kadar sevgiyle bağrına basmıştır. Tarihî gerçekleri saptırmaları ve nefret fikr-i sabitleri yüzünden ben Ermenilere kesin olarak muhalif kaldım. Osmanlı Türkiye'sindeki Ermenilerin (Birinci Dünya Savaşı'nın şiddetli yangınında) çektiği korkunç acılar tartışmanın dışındadır. Peki dünyayı yakan ateşin dehşetine sabreden diğer din ve etnik gruplar ne olacak? Bugüne kadar -86 yıl sonra- Ermeniler ve etki altına aldıkları pek çok politikacı, Türklerin Ermenilere karşı "soykırım" suçu işlediğini iddia ediyor. Ermeniler, tarihî doğruların arasından istediklerini seçtiklerinden, altı asır ortak bir tarihin nimetlerini paylaştıkları millete YİRMİBEŞ YIL boyunca ayaklandıklarını da göz göre göre inkâr ediyorlar.

Ermenilerin kendilerini manyakça bir nefretin tezahürlerinden kurtarmadaki başarısızlıklarını görmekten yorgun düştüm. Sadece Türk halkına karşı değil, aynı öfkeyle kendi halklarına karşı da bir nefret... Bu Ermeni zâfiyeti maksatlıdır, kitabımızda da anlatıldığı gibi, Ermeni yazarlar Ermeni toplumunun içindeki bölünmenin "avantajlarını" vurgularlar. İnsanın haysalası almıyor! Bu anlaşılması güç Ermeni felsefesini anlamak için insanın Ermeni "Nefret Tâciri" olması gerekir! Bu deyim yıllardır kullanılıyor, bir Türk yazar veya konuşmacı tarafından DEĞİL, BENİM tarafımdan. Bu son derece çirkin deyim beni mutlu etmiyor, fakat onu icadettiğim ve Türkiye Cumhuriyeti'nin *dışında* yaşayan Ermeniler hakkında kullandığım için özür dilemeyeceğim! Yazılarımda, konuşmalarımda halkımı böyle tanımlamaya mecbur kaldım.

Fakat şimdi bir başka kelime, sevgili karım Mary tarafından tenkit edilmeme sebep oldu. Kitabın müsveddelerini hazırlarken, her sayfa daktilo edildikten sonra, metni ona okumuşumdur. Bu çalışmanın tamamında bir kelime (sadece *bir tek* kelime) onun protestosuna sebep oldu ve o kelimenin kullanılmasının otobiyografimin kalitesini düşüreceğini öne sürdü. Fakat mecburiyet bir kere daha o kelimeyi orada, yerinde bırakmak, metinden çıkartmamak için kışkırttı beni. Eşimi daha fazla üzmem istemediğimden, kelimeyi şimdi buraya bir kere daha yazmayacağım. Bununla birlikte, kitabımı okumuş olmanızdan ötürü size minnet duyuyorum ve o kelimenin nerede olduğuna dair size ipucu vereceğim. Binlerce kelime arasında o "korkunç" kelimeyi bulacaksınız: Bir önceki, yani XI'inci bölümde, Türk gençliğine son sözlerimde; evet işte, bir BÖCEĞE (*arachnid* demek daha iyi) yapılan mecâzî referansı buldunuz değil mi? Evet, arachnid tiksindirici Ermeni Tasarısı'nı tanımlamak için kullanılmıştır. Aynen, Türk tarihi hakkında hiç birşey bilmeyen, Türk karşıtı tasarılar devam ederek zengin Ermeni destekçilerinden ödül alan, bizim korkak politikacıları benim küçümsemem böyledir.

Ermeni iki yüzlülüğünü örtbas etmek için, dünyanın her yerinde çifte "liderlik" (Daşnaksagan grubunun kendi kiliseleri *Catholicos*'u kurduğunu hatırlayın) altında yaşayan Ermeni halkını birleştirmek için, Ermeni Hıristiyan Kilisesi'nin kuruluşunun 1700'üncü yılı kutlanıyor. Bu gerçekten dünyanın bütün dinlerinin müntesipleri tarafından kabul ve takdir görmeye lâyık hayırlı bir faaliyettir. Fakat Ermeni halkının tarihi ve başarıları duyulmuyor, çünkü onların dikkatleri sadece ve sadece Osmanlı Türkiye'sindeki olaylara sabitlenmiştir. Böyle olunca, her ne zaman medyada Ermeni veya Ermeniler konuşulsa projektör geçmişteki bu olayın üzerine tutulur, asla onların başarıları, bir etnik grup olarak topluma olan katkıları filan dile getirilmez. Gerçekten, bütün Ermeni tarihi 1915 olaylarının etrafında dönüyor gibi gözüküyor.

Eğer Hıristiyan inancını size gönderen Yaradan'ın dediklerini tutmuyorsanız "Ben Hıristiyanım" diyerek ilân etmek yetmez. İnsanların eksikliği yüzünden dinleri

suçlamamalıyız. Museviliğin, İslâm'ın ve Hıristiyanlığın mesajıyla, çocuklarımıza en büyük hediyemiz dünya çapında barış ve kardeşlik olacaktır.

Ermeni soyundan gelen siz, eski tarihinize duyduğunuz gurura ve Hıristiyan inancına derin bağlılığınıza rağmen, bütün iyi insanların gayesi olan şeyleri çok kötü bir biçimde inkâr ettiniz. Özellikle, Osmanlı Türkiyesi'nde, Birinci Dünya Savaşı öncesi ve savaş sırasındaki tarihî olayları tahrif etmek ve Ermeni çocuklarının kalbine ve zihnine, aynı savaşın acılarını çekmiş bir halka karşı durup dinlenmeden bir nefret aşılama, kutsal kilisenizin temel ilkesine aykırıdır. Siz, Türkiye dışındaki Ermeniler, Ermeni annenin bu oğlunu kınayın. Düşüncemden dolayı, çalışmamdan dolayı, Türk kardeşlerimi kucakladığımdan dolayı kınayın. Bu kitap halinde ortaya çıkan çalışmalara ömrümü nasıl hasrettiğimi sizin aklınız almayacak. İki sebeten dolayı almayacak: Size nefret etmek öğretildi, çünkü HİÇBİR çocuk, kalbinde düşmanlık hissiyle doğmaz ve bunun sonucunda sizin hayatınız nefretin karanlığında mahpus olarak geçecek. Bana karşı, benim motivasyonuma, benim samimiyetime karşı itham ve suçlamalarınız, sizi, Türk-Ermeni tarihinin gerçeklerini kabul etmekten daha fazla tatmin ediyor. Türk halkına ve eski, sevgili vatan topraklarına düşmanlık beslemekten sakınarak tarihimizi öğreten bir ailede doğmuş olmak, kardeşim Terrence ve benim için doğrusu büyük bir şans olmuştur.

Otobiyografim sonuna yaklaşıyor, yazdığım pekçok sayfayı gözden geçirirken, son sözlerimin neler olacağını uzun uzun düşündüm. Elbette bu mütevazı çalışmanın okuyucusuna en içten teşekkürlerimi sunarım. Bu sayfaların, hayalin sınırlarını ne kadar zorlasak da, bir yazar meydana getirmeyeceğini kabul ediyorum. Fakat muhteva, olaylar, faaliyetler, büyük projeler, fikirler ve tanıştığımız insanlar, hepsi, bu kitapta anlatıldığı gibi yalanlanamaz gerçekler üzerine oturmuştur. Bu sayfalar bir edebî çalışma olarak görülmeye lâyık değildir. Türk-Amerikan toplumunun dışındaki halkın ilgisi ise şüphelidir. *Fakat düşmanlığın da kardeşliğin de bayrağı yoktur, soyu sopu yoktur* ve politik çekişmelerin, etnik düşmanlıkların insanoğlunu yeni bir felâkete gün be gün yaklaştırdığı bir dünyada, bu hikâyenin mesajı *herkesedir*. Dünya bu yazarı hiçbir zaman tanımayacak, tanınması da gerekmez, fakat binlerce insanla sevgi alışverişimiz ve bize bahşedilen onca şeref (utanarak söylüyorum!) sebebiyle, hissediyorum ki, benim mütevazı hayatım, Allah'ım, ailem ve bütün iyi insanlar adına gerçekten hizmetle geçmiştir. Irklarından, mezheplerinden, etnik kökenlerinden ya da tarihî ihtilâflardan ötürü diğer insanlara karşı nefrete sığınanlar, nefret kanseri ile sadece kendilerini yok edeceklerdir.

İlk gençliğimden beri, Türk halkıyla yakınlığının gelişmesinde etkili olan pekçok sebep arasında onların nefretten sakındığı belli olan karakterlerinin de rolü olmuştur. Türk karakterinin bir başka özelliği onların, dostlarına karşı da, yabancılara karşı da daima **“güleryüzlü”** olmalarıdır. Eğer ben New York şehrinin sokaklarında bir yabancıya gülümsersen, muhtemelen benim aklî dengemin yerinde olmadığı düşünülür, ya da öfke ve küfürle bağırılır: “Ne gülüyorsun ulan?!”

Türkçe'deki binlerce atasözünden biri Türk yüreğindeki cömertliği şu şekilde açıkça ortaya koyar: *Kapıya gelen yabancı Tanrı misafiridir, ona göre ağırlandırılır*. Hiç bir Türk evine misafir oldunuz mu? Eğer olmadıysanız, bir dahaki tatilinizde Santa Claus'un, Aziz Paul'un, Meryem Ana Evi'nin vatanına ve Hıristiyanlık, Musevilik, ve İslâm'ın ilk asırlarının geçtiği o topraklara gitmeyi planlayın.

Emin olduğum bir şey var: Birgün Türkiye Cumhuriyeti'ne döneceksiniz.

Biz Hıristiyanlar “öteki yanağımızı çevirmek”ten söz ederiz, fakat barış peygamberinin bu ilkesini tatbik eden Müslüman Türkler olmuştur. Zengin Ermeni ve Yunan toplumlarının ABD'nde ve diğer “dost” ülkelerde durmak bilmeyen Türk karşıtı tavırları yüzünden, haber medyalarında ve çoğu politikacılarında Türkiye'ye karşı nesillerdir devam eden bâriz bir ön yargı vardır. Ben Türklerin tepkisini daima yetersiz, etkisiz buldum. New York'un “itibarlı”

gazetesine, onların Türk aleyhtarı editörlerine, muhabirlerine cevaben yazdığım yüzlerce mektubun BİR TEK satırı bile gazetede yayımlanmamıştır. 1970'lerin başında *The Reader's Digest* dergisinde bir makale, Türkiye'yi Amerikan gençliğini eroine alıştırmakla suçluyordu. "Eroini Kaynağında Durduralım" yazısına verdiğim uzun cevapta demiştim ki: "Eroinin tıbbî maksatlar için ilâç üretiminde yasal olarak kullanılması yolunda haşhaşın sıkı kontrolünü yapan Türk hükûmetini suçlamak yerine, Amerikalılar NİÇİN uyuşturucu müptelâsı olmaya yatkın, bunu araştırmalıyız. Bazı grupların kafalarında müzminleşen 'Hadî Türkleri Suçlayalım' sendromunun bir parçasıdır bu."

Bugün ülkemizdeki uyuşturucu tüketimine baktığımızda ve onu pornografi ticaretinin pis kokusu ile birleştirdiğimizde, Türk milletini Ermeni Tasarısı ile yargılayan Kongre'mizi kınıyorum! Benim ülkem kendi tarihine baksın ve asıl Kızılderililer onu yargılasın.

DİKKATİNİZE SUNULAN TEKLİFLER:

Unutmayın ki, ABD, küçük fakat zengin Ermeni cemaatinin akıl dışı isteklerini karşılamaya çalışırken, sâdik müttefiki Türkiye Cumhuriyeti ile dostâne ilişkilerini tehlikeye atmaya devam ediyor. Bu sebeple aşağıdaki teklifleri okuyucunun dikkatine sunuyorum:

1- Ermeni "liderler" tarafından Türklere yöneltilen talepler arasında, Türklerin topraklarının bir kısmını Ermenilere "geri vermesi" de var. Tabî ki Yunanlılar da "kendî" parçalarını geri isteyecek. Kürtleri de unutmayalım, Rusları, Suriyelileri, Iraklıları, İranlıları, bütün bir "bana da bana da" gürûhunu. Bütün bu talepler cömert Türkler tarafından karşılandıktan sonra, haliyle artık kendilerine bir toprak kalmayacağından, Amerika Birleşik Devletleri'ne gelip yerleşen 65 MİLYON TÜRK nüfusumuz olacak. İşte burada, Türk hükûmetine, sadece BİR şarta bağlı olarak, benim teklifimi uygulamaya koymasını arz ediyorum. O şart yerine geldiğinde, Türkler valizlerini hazırlamaya başlayacaklardır. Çok düşündüğüm o şart işte şudur:

ABD ÖNCE *bütün eski* arazilerini Kızılderililere *geri* vermeli, Porto Riko'ya *geri vermeli*. Sonra Guam adası İspanya'ya; hâlihazırda Texas, New Mexico, Nevada, Utah, Arizona, Colorado ve tabî ki California eyaletlerinin işgali altındaki topraklar da Meksika devletine geri verilmelidir.

Böyle bir teklif Amerikalılar tarafından komik telâkki edilir. Fakat fanatik kafa, kendi haritasını Türk toprağı üzerinde şekillendirdiğinde, HANGİ Amerikalı politikacı şunu söylemeye cesaret edecek: "Ermenilerin talepleri komiktir!"?

2- İkinci teklifim birincisi kadar ciddîdir ve üstünde onun kadar düşünölmüştür. Yıllarca benim

ülkem Ermeni tasarıları salgınına maruz kaldı ve birçok eyalet meclisi tahrif edilmiş Türk tarihinin Amerikan okullarında okutulmasına karar verdi. Peki, Türkler neden karşılık veremez? Eğer benim ülkem "Ermeni Soykırımı" masalını anabiliyorsa, Türkiye de Kızılderililerin masal olmayan soykırımı üzerine anma programları yapabilir. Türk parlamentosuna, her yıl 4 Temmuz gününü, *Amerikan Kızılderililerinin Soykırımını Anma Günü* olarak ilân etmelerini teklif ediyorum.

Yukarıdaki teklifler ciddiye alınamaz, fakat hizmet etmekle gurur duyduğum bir millete karşı, kendi gündemleri tarihî doğrulardan daha önemli olan gruplar tarafından yöneltilen iddialar sebebiyle, Türkiye "suçlu" bulunmuştur.

TÜRK ÖĞRENCİLER ÖĞRETMENLERİNİN HATASINI DÜZELTEBİLİR Mİ?

Şöyle söylendiğini duymuşsunuzdur: "Doğrudur mutlaka, gazetede okudum." Ya da "Bu olay doğru, kitapta yazıyor." Okuyucu *bu* kitabı okudu; şimdi benim otobiyografim

yayınlanmış olduğuna göre içindekiler otomatikman doğrudur, demek midir? İç huzuru, vicdan rahatlığıyla, ilân ediyorum , bu kitaptaki bir tek kelime bile bir aldatma, yanıltma üzerine oturmuş değildir. Fakat bu kitabın tenkidi okuyucunun bakış açısına bağlıdır. Kitabın muhtevasının gerçek olduğunu söyledim diye, Ermenilerin de aynı fikirde olduğunu ileri sürmüyorum elbette. Bunun gibi, Ermeni “soykırımı” hakkında kitaplar yazıldı diye Ermeni iddiaları ilâhî vahiyler demek midir? Elbette hayır. Ve tarih aynı fikirdedir! Şimdi Amerikan okullarına dönelim. Genç öğrencilere Ermenilerin Osmanlı Türkiyesi’nde çektiklerinin öğretildiği dershanelere. Memleketimizin her tarafında Türk-Amerikan toplumunun nüfusu durmadan arttığı için, Türk asıllı sayısız çocuk, bizim eğitim sistemimizde tahsil görüyorlar. Okul kitapları hiç olmamış bir tarihî trajediyi anlattığında, bizim Türk çocukları “öğretmenlerine” itiraz edebilir mi, bu bölümün başlığındaki soru bu. Şimdi konuyu değiştirerek, Ermeni meselesinde benim görüşümü ortaya koymak için, aşağıda, Türkiye ile ilgili olmayan, lise öğrencilerine doğru bilgi olarak öğretilmiş yalanlardan dokuz mükemmel örnek sunacağım:

6 Eylül 1999’da, ABC televizyonunda, “20/20” programının yapımcısı, tanınmış haber yorumcusu Mr. Sam Donaldson, ülkenin her yanındaki liselerde okutulan, içinde *yanlış* bilgiler bulunan pek çok ders kitabı gösterdi. Aşağıdaki maddeler, canlı yayın sırasında yazdığım notlardan alınmıştır:

1-Ders kitabı Hürriyet Heykeli’nin dışının bronz kaplı olduğunu yazıyor; halbuki doğrusu heykelin dışı bakır kaplıdır!

2-Ders kitabı öğrencilere ilk atom bombasının Kore’ye atıldığını “öğretiyor”; doğrusu *iki defa* JAPONYA’ya Hiroşima ve Nagazaki şehirlerine atıldığıdır.

3-Ders kitabı sarımsak ve jinseng’in sağlık için çok yararlı olduğunu yazar; halbuki bu iddia, ilmî olarak doğrulanmadı.

4-Ders kitabındaki fotoğraf, 1915 yılında çekilmiş. Çok sayıda adam ellerini bir ağaç gövdesinin çevresinde birleştirmiş, sözüm ona ağacın kesilmesini önlemek istiyorlar, bugünün çevrecileri gibi. Halbuki işin doğrusu, ağacın ne kadar *geniş* olduğunu göstermek istemişlerdi!

5-Lise öğrencilerinin ders kitabında *öğretiliyor* ki; Kristof Kolomb 1492’de İspanya kralı ve kraliçesinin huzuruna çıktı ve yapacağı keşif seferine gerekli parayı tahsis etmeleri için SEKİZ yıl boyunca yalvardı. Bu demektir ki Kolomb “Yeni Dünya”ya 1500’de ayak basacaktı! Halbuki buraya ayak basma tarihi 1492’dir!

6-Prentice Hall, itibarlı bir yayınevi, tarih kitabının üzerinde DÖRT yazarın isimleri görünüyor, onlardan bir tanesi Ms. Maton (kitabın adını kaydetmemişim). ABC’deki programın yapımcısı Mr. Donaldson Ms.Maton ile röportaj yapıyor ve bu hanım kitap hakkında HİÇBİR ŞEY bilmediğini kabul ediyor! Diğer üç “yazar” da bu “tarih kitabı”nın yazılması ile ilgili HİÇBİR ŞEY yapmamışlar. DÖRT İSİM de kanunsuz olarak kullanılmış.

7-Bir başka tarih ders kitabı öğrencilerimize ülkemizin kurucusu George Washington’un hikâyesini anlatıyor, toplam ÜÇ sayfa. Aynı Amerikan “tarihi kitabı”nda ALTI sayfa *Marilyn Monroe*’ye ayrılmış!

8-Bir kız öğrenci lise ders kitabına İNANMAZ ve sınıfın önünde öğretmenini bilgilendirir, çünkü Hürriyet Heykeli’ne gittiği zaman öğrenmiştir ki, heykelin dışı BAKIR’dır.

9-Şu örnek ABC televizyonunda 21 Ekim 1999’da yayınlanan haberlerden alınmıştır: Philadelphia’da bir lisenin kütüphânesindeki kitaplar Güney Afrikalı Nelson Mandela’nın öldürüldüğünü yazıyor. Ve insanoğlu ayın yüzüne ayak *basmamış!*

Yukarıdaki gafların yapılabilmiş olması akıl alacak şey değildir!

Bu bölümdeki sorunun cevabı, yukarıdaki 8’inci maddededir. O kız öğrenci ders kitabındaki bilginin yanlış olduğunu bildi ve sınıf arkadaşlarına doğrusunu söyledi. İşte Türk öğrencilerinin, ne zaman bir Ermeni meselesi bahsi açılrsa *yapması gereken* tam budur. Türk-Ermeni tarihinin bilgileriyle donanmış olarak, öğrencilerimiz Osmanlı Türkiyesi’ndeki

olayların yalan yanlış anlatılmasına itiraz etmelidir. Öğrencilerimiz, sakin ve entellektüel bir tavırla kitabın yazmadığı tarihî gerçekleri, Türk bakış açısıyla gösterebilir. Öğrencilerimiz kendi tarihleri hakkında bilgi sahibi olmalıdır. İtiraz kabul etmez gerçekler arasında şunlar vardır: Andonian sahtekârlıkları, Ramgavar, Hunçak ve Daşnaksagan İhtilâl partileri ve onların Türkiye'ye YİRMİ BİŞ YIL süreyle isyan etmiş olmaları; Türkiye'deki Ermenilerin içinde yaşadıkları hürriyet; Osmanlı hükûmetinde sayısız Ermeni'nin çok yüksek makamlara gelmiş olmaları; 1940'ların başında Nazi Almanyası'na Ermenilerin desteği, ONİKİ Ermeni taburunun Nazi ordusunda hizmet ettiği; eğer bizim Türk öğrenciler bu konulardan haberdar olurlarsa, öğretmenleri de, sınıf arkadaşları da Türk tarihinin gerçeklerini öğrenecek, Ermeni sahtekârlığını ve hilebazlığını er geç anlayacaklardır.

*****

SON İTİRAFLAR VE BİTİRİRKEN YAZARIN GÖRÜŞLERİ

Otobiyografimi sona erdirecek olan son sözlerimden önce, aşağıdaki iki bölümün burada yer almasının şart olduğunu hissettim. İlki, hayatıma ve işime tesir etmiş olan sayısız fert var, onların en azından isimlerini, sonsuz minnet borcu ile tekrarlayacağım, sözü uzatmadan:

Sevgili ebeveynim, Dr. Selâhattin Büyükünâl, Dr. Oktay Akkent, Dr. Cenk Büyükünâl, Tarık Bulut, Ergün Kırlikovalı, Egemen Bağış, merhum Ermeni Patriği Muhterem Şnork Kalutsyan, Süryânî Kilisesi'nin Türkiye'deki ve Amerika'daki görevlileri. Sevinç Yaman, sabrı ve aklıyla Dr. Ata Erim, bütün çalışmaları için İbrahim Kurtuluş. Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu'ndaki ve Washington bölgesinde çalışan Türk Amerikan Dernekleri Asamblesi'ndeki sayısız dostlarımızı da hatırlamalıyım. Yeni ve en sadık dostum anonim kalmayı tercih etti, bu yüzden kendisinden H.W. diye söz edeceğim. Bizim Webmaster'ımız olarak çıkardığı harika işten ötürü derin minnet duygularımı sunuyorum. Onun becerisi sadece bu yazara değil, aynı zamanda Türk halkına da hizmet etmiştir!

Anılacak bir isim daha kaldı, ondan da kitabı bitirirken bahsedeceğim.

İkinci olarak şahsî bakış açım:

Sevgili okuyucu, benim hayat hikâyemin çoğu bu otobiyografinin içinde mevcut değildir. Meselâ gençliğimin daha ayrıntılı anlatılması, hayatım boyu devam eden sağlık problemlerim hakkında aydınlatıcı bilgi, annemin hayatının son yıllarındaki bakımının zorlukları. Fakat bu konular tamamiyle şahsî konulardır ve okuyucularımızın çoğunun hayatındakilere benzer. Bu sayfalar benim hayatımın işinin başlamasını ve tutkusunu, mütevazı çabalarımı anlatma ümidindedir ve hayatım sona ermeden önce, bu kitabı yeryüzündeki BÜTÜN insanlara miras olarak takdim ediyorum. Bütün insanlara ama özel bir dikkat ve samimî bir ithaf ile Türk ve Ermeni gençliğine. Bütün açıkyürekliliğimle, okuyucuya açıklamalıyım ki, vicdanım rahat ve şüpheden uzak. Benim mütevazı gayretlerim asla nefret mesajı taşımaya çalışmadı; aslında nefretin son derece faydasız olduğunu açıkladım. Benim mütevazı gayretlerim asla maddî bir kazanç kapısı aramadı, ya da hizmet ettiğim insanlara dalkavukluk etmeye çalışmadı. Aslında ben ana babamın benzersiz sevgisini açıklamaya giriştim, onlar acı çektiler, yine de bize sevmeyi öğrettiler. Sonsuz övgüye lâyıktırlar!

Bu kitap benim bir ömür süren çalışmamın en güç işiydi. Eşim ve ben Türk ve Ermeni halklarının ayrılmazlığına canlı bir delil olarak yaşamaya devam ediyoruz. Öyle oldu, öyle de olacak!

Aşağıdaki satırlar bu kitabın son cümleleridir:

Sen benim yaşama sebebinsin

Bu satırlar 1950'lerden beri söylenen çok hoş bir şarkının nakaratı ile başlıyor: *Till* şarkısının sözleri... Evet, benim benzersiz otobiyografimde selâmlanması gereken bir kişi daha var, fakat bu noktada imkânsız bir iş ile karşı karşıyayım, yani, hayatımdaki en önemli insanı anlatacak olan son sözlerimi nasıl kâğıda dökeceğim? O insan bana en büyük mutlulukları tattırdı, beni işimde destekledi, sabır ve fedakârlık gösterdi, bunlar açıklama kabiliyetimin çok ötesinde. Bugüne kadar benden “kahramanı” olarak söz etti, bütün bunlara ve daha nicelerine rağmen bu kitapta en az anılan kişidir. Onun adı Mary ve o benim, kırk altı yıldır harika bir evliliği paylaştığım sevgili eşimdir.

Daha önce de söylediğim gibi, bizim ailelerimiz Mary ve ben daha dünyada yok iken arkadaştı, Mary Massachusetts eyaletinin Watertown kasabasında doğmuştu, ben New York eyaletinin Troy kasabasında. Üç yaşındayken Mary babasını kaybetti, annesi, en büyükleri onbir yaşında beş çocukla dul kaldı. Onun zor bir çocukluk geçirdiğini söylemek yetersiz olur. Onu New York'a benim karım olmaya getiren şartlar, başka bir kitabın konusudur. Birlikte hayatın derdini ve neşesini paylaştık, fakat Allah'ın bir lütfu olan ortak mutluluğumuz, kederli ve zor zamanlarımızdan kat kat çoktur. Romantik şarkılar, şiirler, sanatkârane sözler, edebî kitaplar, dünyanın her yerinde sevgili eşlerimize, ana-babamıza ve çocuklarımıza olan sevgi ve hasreti dillendirir. Fakat, benim güzel karım Mary'e duyduğum sonsuz sevgiyi tasvir edecek şair, güftekar, sanatçı bulunmadığına inanıyorum. Kısaca ifade edecek olsam bile, onun mükemmelliğinin kalitesi çok fazla sayfa isteyecektir ve otobiyografimin gayesi her ne kadar Türk-Amerikan ilişkileri meselesi ise de, Mary'im, benim işimin yıllar boyunca ayrılmaz bir parçası olmuştur ve öyle kalacaktır.

Burada çoğu anlatılmayan bitip tükenmez hatıralarım, Mary'nin hayatıma en önemli unsur olarak girdiği gün ile başlar. 4 Mayıs 1958'de, New Jersey eyaletinin West New York kasabasında Süryânî Kilisesi'nde düğün törenimiz yapılmıştı. Papazlar mihrabın önünde duruyordu, çiçekler, aile fertleri, misafirler, herkes, herşey yerli yerindeydi ve benim Kraliçemin girişi bekleniyordu. Sonra organist “Düğün Marşı”nı çalmaya başladı, herkes ayağa kalktı, başlar arkaya kilisenin kapısına çevrildi. İşte oradaydı, tarifsiz bir güzellik âbidesi! Benim melek gibi müstakbel karım, erkek kardeşi Peter'in eşliğinde, yavaş yavaş mihraba doğru yürüyordu, ben orada bekliyordum ve her adımda biraz daha yaklaşan bu ihtişam karşısında afallamıştım. Aradan neredeyse yarım yüzyıl geçtiğine inanmıyorum; Mary benim hayatımı tarifsiz bir mutlulukla doldurmuştur.

Bu sayfalarda ve dünyanın önünde, eşim Mary'ye duyduğum aşkı açıklamaya kalkışmak benim için şeref ve ayrıcalıktır. Onu sevmemin sebepleri sonsuzdur; ona olan aşkımla kelimelerle ifade gayreti beyhûdedir; Mary'ye olan aşkımla açıklamak sanatlı sözler ister, o da benim kelime hazinemle olacak iş değildir. Bununla beraber, imkânsızlığına rağmen, onun pek çok fedakârlığından, çabalarından ve Türkiye'yi savunma işinde bana verdiği destek ve sadakatinden küçük bir kısmını burada açıklamak için kendimi mecbur hissettim.

Yıllarca, “**kızım**” (Mary için kullandığım Türkçe takma isim), benim aileme, yaşlı anne babama, özellikle anneme baktı. Bütün hayatı boyunca çalışan annem, sonunda çok hasta oldu ve yıllarca kendi işini göremez halde yaşadı. Mary yemeğini pişirdi, banyosunu yaptırdı, giyindirdi, uyuttu, öyle ki pekçok kız evlât anne babası için bunları yapmamıştır. Profesyonel bir güzellik uzmanı olarak, müşterilerinin saçıyla, makyajıyla, onların güzelleştirilmesiyle ruhî ve hissî değişimlerini sağlayıp ortaya sanat eserleri çıkardı. Evimizi her köşede Türk motifleri ile döşenmiş olarak tertemiz tuttu.

Mutfaktaki becerisi iğne iplikteki becerisine eşit. Moda bilgisi, tıbbî konulardaki bilgisi ve daha neler neler... Benim hayatım onun nezaketi, yeteneği, şefkati ve harika gülüşü ile dolu geçti.

Hayatlarımızın sonbaharında “**kızım**” her zamankinden daha güzel. Tıpkı zaman kavramı olmayan ev köpeği gibi, hani, sahibi odadan çıkınca, köpek bu ayrılığın sonsuza kadar

olduğunu sanır ve çılgına döner ya, ben de öyle! Mary’yi göremediğimde, onun sesini duyamadığımda, yakınımda olduğunu hissetmediğimde, onun bu yokluğu beni perişan etmiştir. Fakat onun dönüşü ruhumu canlandırır, ruhumu dinlendirir. Sevgili Mary, eski bir Türk şarkısı şöyle der: “Eğer Allah’ın var olduğuna inanmasaydım, SEN benim Allahım olurdun!” Çok kıymetli karım, bu kelimelerle sana hitabediyorum. Aldığım her nefesle seni seviyorum. Kalbindeki iyilik için, huzur veren gülümseme için, güzel gözlerinin kusursuzluğu için, hergün ilâcımı içmemi bana hatırlattığın için ve daha o kadar çok şey için senin üstünde yürüdüğün toprağı ben aziz bilirim.

Sevgili okuyucu, HER dildeki en güzel iki kelime ile bitiriyorum: Mary için, ailem için, BÜTÜN iyi insanlar için ALLAH’IN SEVGİSİNİN en yüce nimetlerini diliyorum.

*****

XIII. Sonsöz: 11 Eylül, 2001

Altmış yılı geride bırakmış olan talihlilerimiz, Başkan Franklin Roosevelt'in bir konuşmasını canlı bir biçimde hatırlarlar. ABD Kongresi'nin birleşik oturumunda yaptığı bir konuşmadı ve 7 Aralık 1941'i "alçaklık günü" olarak niteliyordu. Amerika'nın İkinci Dünya Savaşı'na girişine, Japon Hava Kuvvetleri'nin Pearl Harbor'daki Deniz Üssü' müze yaptıkları sinsi saldırı sebep olmuştu. İki bine yakın denizci öldü ve ABD dünyadaki yangının içine daldı. O yangın Avrupa, Asya ve Afrika'da milyonlarca insanın ölümüne sebep olan bir savaştı. Savaşın sonunda ABD ve müttefikleri Nazi Almanyası'nı, onun kuklası İtalya'yı, ve Japon İmparatorluğu'nu yendi. Fakat modern ve hür dünyadaki pek çok teknik gelişmeye rağmen, insanın insan kardeşleriyle barış içinde yaşama kabiliyetinin olmaması dünyanın bütün bölgelerindeki irili ufaklı savaşlarla kendisini göstermeye devam etti.

Pearl Harbor'a yapılan baskından başka, ABD'nin karıştığı daha birçok savaş vardır; bütün bu savaşlarda hep bir husus geçerli oldu, o da Amerikan vatani hiçbir zaman savaş meydanı haline gelmedi. Fakat Amerika'nın kaderi 11 Eylül 2001 sabahı sonsuza kadar değişmiştir. O gün nefret ve fanatizm bir kere daha şeytanî felsefesini ilân etti. New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Washington'daki Pentagon Binası'na yapılan terörist saldırıların sonucu dehşet vericiydi. Bu olayın, bizim otobiyografiyle, Türk-Amerikan tarihiyle ilgisi yok. Bu kitabı bitirirken kullandığım son kelimenin SEVGİ olmasını murat ettimse de, ülkeme, Amerika Birleşik Devletleri'ne yapılan bu vahşi saldırı, üç bine yakın masum sivilin barbarca öldürülmesi, bu korkunç olay hakkındaki görüşlerimi okuyucuya açıklamaya zorladı beni. Görüşlerimi açıklarken Türk unsur dahil olacak. Bir kere daha, Türkiye hakkettiği takdiri almadı.

Ahlâksız ve Allahsız Tâliban rejiminin "hükûmeti" savaş yüzünden mahvolmuş Afganistan'da eski Sovyet Rusya ile süren savaş bittikten sonra iktidara geldi. Fakat Rusların çekilmesi enkaz haline gelmiş bu ülkeye barış ve hürriyet getirmedi.

Liderleri şeytanın ta kendisi Usame Bin Ladin olan Tâliban ve El Kâide terörist grubu, dünya çapındaki aldatma ve askerî operasyon şebekesi, ABD'nin kendi toprağındaki saldırıyla kendilerini "İslâm'ın Müdafileri" olarak ilân ettiler. Beyinleri yıkanmış sempatanları ve Arap ülkelerinden gelen paralı askerlerle, intihar "ordu"su oluşturdular. Sonuç olarak teröristler iki jet uçağıyla Dünya Ticaret Merkezi'nin İkiz Kuleleri'ne, bir başka uçak da Pentagon Binası'na daldı. Binlerce kayıp, kaç binlerce yaralı, yaşanan korkunç travma ve tahribat, bu yazı yazılırken, altı ay sonra, hâlâ bulunmaya devam eden yüzlerce cesed, masum sivillere yönelmiş bu alçak saldırıyı, medenî dünya tarihinin en kötü olaylarından biri haline getirmiştir.

Dünyanın medenî insanlarından gelen büyük tepki, ABD ve müttefiklerinin Afganistan'daki Tâliban ve El Kâide güçlerine âcilen cevap vermesini gerektirdi. Bu unsurlara karşı mücadele devam ediyor, fakat onların Afgan halkına zulmeden iktidarı devrildi, ve Amerika'nın yardımıyla şeklen de olsa bir demokrasi ve demokratik kurumlar öncelikli olarak tesis edildi. Geçici lider Hamid Karzai yeni hükûmeti kurdu, etkili bir askerî güç oluşturdu, bu güç kalan düşmanı dağlardaki mağaralarında bertaraf edecek. Amerika ve müttefik kuvvetler Usame Bin Ladin'i aramaya devam ediyor, o tıpkı akrep gibi kumda delik açıp yakalanmamaya çalışıyor. Başladığı tarihten itibaren kimse, Afganistan'daki askerî operasyonumuzun kısa süreceğini ve yiğit askerlerimizin hiç kayıp vermeyeceğini zaten beklemiyordu. İşte yeni öğrendik ki, sekiz Amerikan askeri düşmanla çarpışmada öldürülmüş. Daha ne kadar gencimiz, bu şeytanî unsurların kökünü kazımak için hayatını feda edecek?

Savaşın patlamaya hazır bir trajedisi hem haber medyasında, hem ABD kamuoyunda Müslüman toplumlarına karşı gelişen menfi tavırlar oldu. Afgan teröristlerin İslâm dini adına konuştuklarını, İslâm dinini temsil ettiklerini sanan pekçok eğitimli Amerikalı BÜTÜN Müslüman halkları kana susamış câniler olarak kabul ediyor, kutsal kitapları Kuran'ın Yahudilere ve Hıristiyanlara nefret mesajı olduğu düşünüyor. Bu yazar asla İslâm uzmanı değil, fakat kendi araştırmalarımla Hıristiyan ve Müslüman toplumlarıyla olan ilişkilerimin sonuçlarını birleştirince, iddia edebilirim ki, İslâm ve onun müminleri HİÇ KİMSEYE karşı nefret beslemez.

Olumsuz düşünce ve davranışlar gitgide kötüleşti, ABD'nin her tarafında Müslüman kurumlarına ve sahibi Müslüman olan işyerlerine karşı şiddet hareketleri başladı. Müslüman ailelerin kadınları ve çocukları bizim sokaklarımızda görünmekten korkar oldu, halbuki onlar bu ülkenin sâdik vatandaşlarıydı. Orta Doğu kökenli olduğu belirlenen erkekler herhangi bir suçlama olmaksızın tutuklandı.

Bu otobiyografi, İslâm dışı bir dinin icaplarını yerine getirmenin kanunla yasaklandığı birkaç ülkeyi (Suudi Arabistan gibi, Sudan gibi) bir tarafa bırakacak, çünkü benim çalışmamın alanı Türkiye'dir, bütün Müslüman dünyası değildir.

11 Eylül 2001'den sonra basında ve radyo sohbetlerinde Müslüman halkın kalıplaşmış imajı ve yöneltilen suçlamalar günlük olaylardan oldu. Bütün Müslümanları "İslâm" adını kullanan teröristlerle veya rejimlerle, onların şeytanî işleriyle ilişkilendirmek ciddî bir hatadır. Usame Bin Ladin'i Müslüman bir din lideri olarak düşünmek ikiyüzlülüğün somut halidir. Hıristiyan dünyası Jim Jones'u, David Koresh'i, Timothy McVey'i, Terry Nicholos'u, James Baker'ı, Jimmy Swaggart'ı ya da şeytanın ta kendisi Adolf Hitler'i, Hıristiyanlığın temsilcisi ve takipçisi olarak düşünebilir mi?

Türkiye Cumhuriyeti, ABD'ne yapılan terörist saldırıları ilk önce kınayan Müslüman devlet oldu ve Washington tarafından talep edilecek her yardıma hazır olduğunu bildirdi. Türklerin tepkileri ayrıca Amerika'da basın bildirimleri, mektuplar, kamuoyuna açıklamalar halinde yapıldı. Size bir tane örnek vereceğim: 12 Eylül 2001'de, "Amerikan kamuoyuna" başlıklı bir mektup New York'ta kurulu Amerika Müslümanlar Birliği tarafından medyaya gönderildi. Türklerin kurduğu bu cami cemaatinin başkanı ve baş imamı Hilmi Akdağ'ın imzasıyla Amerika'ya başsağlığı ve teröristlere kınama mesajıydı bu. New York Brooklyn toplumunda çok iyi karşılandı. Mesaj camii yönetim kurulundan İbrahim Kurtuluş tarafından kaleme alınmıştı, kendisi aynı zamanda Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu'nun ikinci başkanıdır. Mesaj medyanın büyük organlarında yer almadı. İslâm karşıtı nutuklar hâlâ şunu tekrarlıyor: "Hani Müslüman toplumunun ve liderlerinin kınaması nerde?"

Türk Amerikan toplumu kendi samimî ve kesin tavrını resmen açıkladı, fakat haber medyası sesimizi duyurmaktan kaçınırsa, Amerikan kamuoyu nasıl haberdar olacak? Bir daha söylüyorum, Türklere hakkettikleri takdir gösterilmemiştir.

Dünyada 1,000,000,000'dan fazla insanın mensup olduğu din, öteki iğrenç suçlamalar arasında "habis", "kötü", "şeytanî", "fanatik" diye tanımlanırken, Türkiye Cumhuriyeti, ABD'nin, Tâliban ve El Kâide'nin gizli terörist üslerini, Ramazan boyunca bombalamaya devam yolunda verdiği kararı destekleyen ve çoğunluğu Müslüman olan tek ülkeydi. Gerçekten, benim soyumun, kültürümün, tarihimin başladığı topraklar, Türkiye Cumhuriyeti, bir kere daha hakkettiği saygıyı görmedi. Afganistan'daki kavga, askerî uzmanlara göre, yakın bir gelecekte sona erecek. Milletler koalisyonu harabolmuş ülkeyi yeniden yapılandırarak, bu arada Türk silahlı kuvvetleri barışı ve halkın güvenliğini yeniden tesis edip muhafaza edecek.

Bu otobiyografideki mütevazı gayretlerim sonuna geliyor ve ben şimdi kendi ölümlülüğümün farkına vararak, Allah'a, ömrümün son merhalesinde de çalışmalarına devam etmesine izin vermesi için dua ediyorum. Samimî umudum , BÜTÜN insanların kalbine ihtiyaçları olan sevgi ve kardeşliği az da olsa aşılabilir olmaktadır. Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu ile ilişkim, şimdiki başkan, Türk Amerikan toplumunun genç, zeki, çalışkan lideri

Egemen Başı ile yakın ilişkide olarak devam edecek. Diğer başarıları arasında, önceki Başkan William J.Clinton'a TBMM'nde yaptığı konuşmada çevirmen olarak yardımcı olduğu vakit kendini tanıtmıştı. Ayrıca, bu dinamik genç adam Dışışleri Bakanı Colin Powell'a da simultane tercüman olarak hizmet etti. Egemen'e, İbrahim'e, Ergün'e, Güler Köknar'a, ve öteki sayısız genç Türk kardeşlerime, SEVGİ mirasımı bırakıyorum; Türk kültürü için o kadar çok çalışan kendi yaş grubundan hanımlara ve beylere SEVGİ mirasımı bırakıyorum; aileme, dört yeğenime ve onların çocuklarına SEVGİ mirasımı bırakıyorum. Anne babama, oğullarını Türk halkına kazandırdıkları için, onlara(cennette) şükranla dolu SEVGİMİ sunuyorum. Ve ona, sevgili karıma, Mary'e, benim barış ve neşe kaynağıma, ölümsüz SEVGİ hatıralarımı bırakıyorum. Bu kitabın bütün sayfalarında, ey okuyucu, bütün dillerdeki, bütün kompozisyonlardaki en önemli kelimeyi sana bırakıyorum: ALLAH'IN SONSUZ SEVGİSİ.

*****

RESİMLİ SAYFALAR

Kalp İzleri

Resimli hatıralarımız arasından seçilmiş küçük bir demet

Sayfa 229 (kitaptaki sayfa numarasına göre)
(Edward'ın annesi) Zabel Tashjian'ın pasaportu
(Bu belgenin orijinali Ankara Millî Kütüphâne'deki sergidedir)

Sayfa 230
Edward'ın babasının pasaportu; Osmanlı Hükûmeti tarafından düzenlenmiştir
(Bu belgenin orijinali Ankara Millî Kütüphâne'deki sergidedir)

Sayfa 231
Edward'ın babasının nüfus cüzdanı
(Bu belgenin orijinali Ankara Millî Kütüphâne'deki sergidedir)

Sayfa 232
Edward'ın annesi Balıkesir'li Zabel Tashjian; Edward'ın babası Urfalı Monofar Tashji
Zabel müstakbel kocasını ilk gördüğünde böyleydi, havalı bir Osmanlı zabiti

Sayfa 233
Aznif Kayarian, Edward'ın eşi Mary'nin annesi, Osmanlı Türkiyesi 1910 dolayları

Sayfa 234
Zabel'in ağabeyi, Edward'ın dayısı Minas, Balıkesir 1922

Sayfa 235

Edward Tashji'nın notu: Bu dayım Minas'ın 1922 tarihli fotoğrafının arkasıdır, Ermenice yazılmıştır! Bugüne kadar Ermeniler Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermenice konuşmanın ve yazmanın "yasak" olduğunu iddia etmişlerdir.

Sayfa 236

Zabel Tashji'nın yakın bir Ermeni arkadaşı; fotoğraf 1921'de Türkiye'de çekilmiştir

Sayfa 237

Zabel Tashji'nın arkadaşının 1921'de Türkiye'de çekilen fotoğrafının arkası; el yazısı Ermenice'dir, bir önceki sayfadakiyle birlikte bu fotoğraf Ermenice konuşup yazmanın yasak olduğu iddialarını çürütmektedir.

Sayfa 238

Edward Tashji ve müteveffa John Kardinal O'Connor

Edward Tashji ve müteveffa John Kardinal O'Connor

Edward Tashji'nin

<http://www.edwardtashji.org> adresindeki Ziyaretçi Defteri'ne giriş sözleri

Tarih: 21 Mart 2004

Saat: 7:06

Web sayfamı ziyaret etmek için zaman ayıran herkese teşekkür ederim. Bir ömrün işlerinin burada anlatılması kolay değildir. Türk olan HERŞEYE karşı ilgim ve sevgim sevgili anne babamla başlamıştır. Onlar eski vatanları Osmanlı Türkiyesi'nde savaşın dehşetini yaşamışlardır. *Savaşın hatıraları, savaşın yakıp yıktığı vatanlarına duydukları sevgiyi yokedemedi.* Kitabım

.....